

ЗМІСТ

ВСТУП	8
Тема 1. Господарський облік, його сутність та характеристика	9
1.1 Характеристика господарського обліку. Види бухгалтерського обліку.	9
Облікові вимірники	
1.2 Нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку	14
1.3 Функції бухгалтерського обліку, завдання та вимоги	18
1.4 Місце бухгалтерського обліку у системі економічних наук	22
1.5 Контрольні питання	23
1.6 Практичні завдання	23
1.7 Вправи для самостійної роботи	24
1.8 Тести для самоконтролю	28
Тема 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку	31
2.1 Предмет та об'єкт бухгалтерського обліку	31
2.2 Метод бухгалтерського обліку та його основні елементи	38
2.3 Контрольні питання	42
2.4 Практичні завдання	42
2.5 Вправи для самостійної роботи	44
2.6 Тести для самоконтролю	54
Тема 3. Методичні прийоми бухгалтерського обліку та їх використання	56
3.1 Загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми, які використовуються в бухгалтерському обліку	56
3.2 Контрольні питання	60
Тема 4. Бухгалтерський баланс	61
4.1 Сутність бухгалтерського балансу	61
4.2 Побудова балансу як форми фінансової звітності	62
4.3 Типи змін, що відбуваються в балансі під впливом господарських операцій	64
4.4 Контрольні питання	68
4.5 Практичні завдання	68
4.6 Вправи для самостійної роботи	76
4.7 Тести для самоконтролю	85
Тема 5. Рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис	88
5.1 Побудова бухгалтерських рахунків	88
5.2 Класифікація бухгалтерських рахунків	90

5.3 План рахунків бухгалтерського обліку	95
5.4 Сутність подвійного запису як елементу методу бухгалтерського обліку	96
5.5 Контрольні питання	102
5.6 Практичні завдання	102
5.7 Вправи для самостійної роботи	113
5.8 Тести для самоконтролю	129
Тема 6. Документування та інвентаризація	134
6.1 Документування господарських операцій: сутність та значення	134
6.2 Інвентаризація як спосіб первинного спостереження в обліковому процесі	137
6.3 Контрольні питання	140
6.4 Практичні завдання	141
6.5 Вправи для самостійної роботи	145
6.6 Тести для самоконтролю	149
Тема 7. Оцінка і калькуляція в системі бухгалтерського обліку	152
7.1 Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку	152
7.2 Сутність методу «калькуляція»	155
7.3 Контрольні питання	157
7.4 Практичні завдання	158
7.5 Вправи для самостійної роботи	162
7.6 Тести для самоконтролю	169
Тема 8. Облік основних господарських процесів	172
8.1 Господарський процес як об'єкт бухгалтерського обліку	172
8.2 Облік процесу постачання	173
8.3 Облік процесу виробництва	174
8.4 Облік процесу реалізації	180
8.5 Контрольні питання	183
8.6 Практичні завдання	183
8.7 Вправи для самостійної роботи	187
8.8 Тести для самоконтролю	189
Тема 9. Облікові реєстри та форми обліку	192
9.1 Облікові реєстри: їх сутність, значення, види	192
9.2 Загальна характеристика форм бухгалтерського обліку	197
9.3 Контрольні питання	198
9.4 Практичні завдання	198

9.5 Вправи для самостійної роботи	203
9.6 Тести для самоконтролю	205
Тема 10. Облік основних засобів	207
10.1 Основні засоби: визначення, класифікація та оцінка	207
10.2 Аналітичний та синтетичний облік основних засобів	210
10.3 Контрольні питання	215
10.4 Практичні завдання	216
10.5 Вправи для самостійної роботи	231
10.6 Тести для самоконтролю	236
Тема 11. Облік нематеріальних активів	240
11.1 Поняття, класифікація та оцінка нематеріальних активів	240
11.2 Облік нематеріальних активів	245
11.3 Контрольні питання	250
11.4 Практичні завдання	250
11.5 Вправи для самостійної роботи	262
11.6 Тести для самоконтролю	265
Тема 12. Облік запасів	270
12.1 Запаси: визначення, класифікація та оцінка	270
12.2 Аналітичний та синтетичний облік запасів	275
12.3 Контрольні питання	280
12.4 Практичні завдання	281
12.5 Вправи для самостійної роботи	293
12.6 Тести для самоконтролю	298
Тема 13. Облік грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємства	302
13.1 Облік готівкових грошових коштів в національній валюті	302
13.2 Облік грошових коштів на поточному рахунку	309
13.3 Облік дебіторської заборгованості	314
13.4 Контрольні питання	322
13.5 Практичні завдання	323
13.6 Вправи для самостійної роботи	335
13.7 Тести для самоконтролю	339
Тема 14. Облік фінансових інвестицій	345
14.1 Поняття, класифікація та оцінка фінансових інвестицій	345
14.2 Облік фінансових інвестицій	349
14.3 Облік доходів і витрат	352

14.4 Контрольні питання	352
14.5 Практичні завдання	356
14.6 Тести для самоконтролю	357
Тема 15. Облік власного капіталу	360
15.1 Визначення, елементи та оцінка власного капіталу	360
15.2 Синтетичний та аналітичний облік складових власного капіталу	365
15.3 Контрольні питання	373
15.4 Практичні завдання	374
15.5 Вправи для самостійної роботи	378
15.6 Тести для самоконтролю	379
Тема 16. Облік зобов'язань	382
16.1 Зобов'язання: визначення, класифікація та оцінка	382
16.2 Облік зобов'язань	385
16.3 Контрольні питання	392
16.4 Практичні завдання	393
16.5 Вправи для самостійної роботи	402
16.6 Тести для самоконтролю	403
Тема 17. Облік заробітної плати	407
17.1 Поняття заробітної плати	407
17.2 Облік заробітної плати	411
17.3 Облік ЄСВ та обов'язкових утримань	414
17.4 Контрольні питання	417
17.5 Практичні завдання	418
17.6 Вправи для самостійної роботи	423
17.7 Тести для самоконтролю	423
Тема 18. Облік доходів і витрат підприємства	427
18.1 Поняття та визнання доходів і витрат	427
18.2 Облік доходів і витрат	429
18.3 Контрольні питання	436
18.4 Практичні завдання	436
18.5 Вправи для самостійної роботи	453
18.6 Тести для самоконтролю	457
Тема 19. Облік фінансових результатів	463
19.1 Поняття та визначення фінансового результату від операційної діяльності	463
19.2 Облік фінансових результатів від операційної діяльності	464

19.3 Контрольні питання	471
19.4 Практичні завдання	471
19.5 Вправи для самостійної роботи	477
19.6 Тести для самоконтролю	478
Тема 20. Фінансова звітність	480
20.1 Загальні положення про фінансову звітність	480
20.2 Баланс (Звіт про фінансовий стан)	485
20.3 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	494
20.4 Контрольні питання	504
20.5 Практичні завдання	505
20.6 Вправи для самостійної роботи	511
20.7 Тести для самоконтролю	512
Тема 21. Облік на підприємствах малого бізнесу	516
21.1 Сутність та види суб'єктів малого підприємництва	516
21.2 Види форм бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва	518
21.3 Спрощений план рахунків	520
21.4 Контрольні питання	522
21.5 Практичні завдання	523
21.6 Вправи для самостійної роботи	525
21.7 Тести для самоконтролю	528
Тема 22. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку	530
22.1 Сутність і необхідність застосування МСБО	530
22.2 Порівняння П(С)БО та МСБО	534
22.3 Контрольні питання	541
22.4 Вправи для самостійної роботи	541
22.5 Тести для самоконтролю	542
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	544

ВСТУП

Навчально-методичний посібник «Бухгалтерський облік» є актуальним і таким, що відповідає вимогам часу. Це обумовлено в першу чергу потребою постійного оновлення навчальних матеріалів з облікових дисциплін, які серед економічних мають найбільшу залежність від постійних змін чинних нормативно-правових актів.

Структура навчально-методичного посібнику представлена наступними темами: загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод; бухгалтерський баланс; рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис; оцінювання та калькуляція; документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку, облік основних господарських процесів, основи обліку засобів підприємства та джерел їх утворення, фінансова звітність.

Представлені практичні приклади, тестові завдання та вправи для самостійного виконання стануть значною допомогою у засвоєнні студентами поданого в посібнику матеріалу. Наведені схематичні, логічно структуровані приклади та роз'яснення до них також сприятимуть оволодінню ґрунтовними знаннями з бухгалтерського обліку.

Текст викладено логічно, наочно, з наведенням таблиць, рисунків, що сприяють кращому розумінню матеріалу та допомагають його викладанню.

Навчально-методичний посібник вирішує досить важливе завдання дисципліни бухгалтерський облік, яке полягає в тому, щоб на належному рівні подати студентам навчальний матеріал, максимально наближаючи виробничі ситуації до дійсності, навчити студентів спрямувати теорію бухгалтерського обліку на розвиток методів отримання, обробки і використання облікової інформації в системі сучасного підприємства.

Тема 1. Господарський облік, його сутність та характеристика

- 1.1 Характеристика господарського обліку. Види бухгалтерського обліку. Облікові вимірники
- 1.2 Нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку
- 1.3 Функції бухгалтерського обліку, завдання та вимоги
- 1.4 Місце бухгалтерського обліку у системі економічних наук
- 1.5 Контрольні питання
- 1.6 Практичні завдання
- 1.7 Вправи для самостійної роботи
- 1.8 Тести для самоконтролю

1.1 Характеристика господарського обліку. Види бухгалтерського обліку. Облікові вимірники

Відповідно до ст. 3 Господарського кодексу України під **господарською діяльністю** розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

На підприємстві відбувається безліч господарських операцій в ході здійснення господарської діяльності, які потребують систематизації та обліку.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» господарська операція – це дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства.

Господарський процес – це сукупність послідовних фактів господарювання, спрямованих на досягнення певного результату, які призводять до змін засобів підприємства та джерел їх утворення.

Отже, **господарський облік** – це спостереження, сприймання, вимірювання та реєстрація господарських фактів та процесів господарювання (купівля, виготовлення продукту, виконання роботи, надання послуги тощо) з метою планування, аналізу, контролю та управління.

Господарський облік складається з кількох етапів. Початковим етапом господарського обліку є *спостереження* за фактами, процесами і явищами господарської діяльності. У процесі спостереження ми одержуємо в основному

якісну характеристику об'єкта, що спостерігається (надійшов матеріал, здійснена оплата за послуги і т.п.). Для цілей управління таких даних недостатньо. Необхідно зробити *вимірювання (оцінку)* фактів, тобто встановити їхню кількісну характеристику. Для передачі облікової інформації в просторі та часі необхідно робити *реєстрацію (фіксацію, ідентифікацію)* фактів і явищ господарської діяльності.

Спостереження, оцінка і реєстрація фактів щодо фактичної господарської операції формують первинні дані про неї. Первинні дані відображаються у первинних документах.

Відповідно до **ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію. Первинні документи повинні складатися в момент здійснення господарської операції (прибуткові та видаткові касові ордери, накладні, акти прийому робіт та ін.). Вони надають юридичну силу господарській операції.

За результатами первинного обліку господарських операцій для розкриття взаємозв'язку між фактами, виявлення закономірностей, одержання нової інформації про розвиток господарських процесів данні *грунуються* та *узагальнюються* в спеціальних облікових регістрах. На етапі підсумкового узагальнення інформації про результати господарської діяльності підприємства за певний період часу складається звітність.

Таким чином, можна зробити висновок, що господарський облік складається з трьох стадій збору та систематизації даних бухгалтерського обліку:

- ✚ Перша стадія збору (первинний облік) включає 3 етапи первинного обліку: реєстрація, спостереження, вимірювання (оцінка);

- ✚ Друга стадія – це поточний облік, який полягає в систематизації інформації в облікових регістрах;

- ✚ Третя стадія – це підсумковий облік, тобто узагальнення інформації у вигляді різних звітних форм для потреб різних користувачів.

Кожному з названих етапів (стадій) технології обліку відповідає певний набір способів і прийомів: документація та інвентаризація, оцінка і калькуляція, рахунки і подвійний запис, баланс і звітність.

В Україні господарський облік поділяють на 3 види: оперативний, статистичний, бухгалтерський. Кожен з яких має свої функції, завдання, об'єкти обліку, способи одержання й обробки інформації.

Оперативний (оперативно-технічний) облік – це система спостереження і контролю за окремими поточними операціями та процесами з метою управління ними. За його допомогою одержують дані про щозмінні (щоденні, щогодинні) господарські операції/процеси на підприємстві (наприклад, про додержання договірних умов з постачання ресурсів, про витрати матеріальних цінностей, про випуск продукції тощо).

Його особливістю є порівняно швидка передача інформації про окремі господарські факти без обов'язкового складання первинного документа. Об'єкти оперативного обліку визначаються підприємством самостійно, виходячи з потреб виробничого і комерційного менеджменту. Оперативний облік не є суцільним і безперервним і охоплює різноманітні господарські процеси та операції.

Статистичний облік — це система, яка спрямована на планомірне збирання, систематизацію й вивчення інформації про масові кількісні та якісні явища в економіці та про закономірності (тенденції) її загального розвитку, за конкретних умов (місця й часу).

Статистичний облік застосовують для вивчення процесів розвитку окремих галузей та всієї економіки (показників обсягу виробництва, динаміки заробітної плати, використання робочого часу тощо).

Відповідно до **ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень

Порівняно зі статистичним і оперативним, бухгалтерський облік має такі особливості:

- ✚ є суцільним і безперервним. Він охоплює всі господарські операції, що здійснюються на підприємстві в їх хронологічній послідовності і ведеться безперервно;

- ✚ кожна господарська операція підтверджується відповідним документом, що забезпечує юридичну повноцінність і доведеність інформації;

- ✚ облікова інформація обробляється в чітко визначені періоди часу (місяць, квартал, рік) і за розробленими правилами;

- ✚ регламентований законами України і нормативно-правовими актами. При цьому ряд організаційних і методологічних питань ведення бухгалтерського обліку підприємство вирішує самостійно;

✚ усі об'єкти обліку незалежно від застосування натуральних і трудових вимірників обов'язково відображаються в єдиному грошовому вимірнику, що дозволяє узагальнювати різні господарські процеси і операції.

Всі три види обліку — оперативний, статистичний і бухгалтерський — тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного й утворюють єдину систему обліку, яка ґрунтується на єдності предмета, мети, завдання, методології, державного регулювання.

В умовах ринкових відносин в Україні бухгалтерський облік розділяється по сферах діяльності й облікових функціях.

По сферах діяльності виділяють виробничо-господарський, бюджетний, банківський. Головні відмінності цих видів обліку в об'єктах обліку, плані рахунків. Проте, методологія обліку, в основі якої є використання подвійного запису, балансового методу, єдиного грошового вимірника зберігається у всіх цих видах обліку незалежно від сфери діяльності.

Виробничо-господарський облік – облік, який ведеться в галузях матеріального виробництва економіки України.

Бюджетний облік – це облік виконання кошторису доходів і видатків бюджетних установ, які працюють не заради отримання прибутку, а для задоволення соціальних, культурних та інших потреб суспільства.

Банківський облік – повинен забезпечувати своєчасне надання правдивої порівняльної інформації про активи, зобов'язання, фінансовий стан та результати діяльності банку.

По облікових функціях виділяють: фінансовий, податковий і управлінський обліки.

Фінансовий облік – це облік засобів підприємства, джерел їх утворення, витрат, доходів та фінансових результатів з метою складання фінансової звітності. Фінансовий облік обов'язковий для всіх підприємств і організацій України не залежно від виду власності і організаційно-правової форми господарювання, що визначається **Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»**.

Податковий облік – це облік усіх видів податків, які підприємство нараховує та сплачує до державного та місцевого бюджетів з дотримання податкового та іншого законодавства.

Відповідно до **ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та**

фінансову звітність в Україні» внутрішньогосподарський (управлінський) облік – це система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством.

Більшість даних управлінського обліку є комерційною таємницею, оскільки вони відображають стратегію і тактику підприємства в умовах конкуренції.

Для відображення інформації у господарському обліку використовуються три види *вимірників*: *натуральні, трудові, грошові*.

Натуральні вимірники – застосовуються для обліку однорідних об'єктів через масу (кілограми, центнери, тонни та ін.), об'єм (літри, кубічні метри і т.д.), площу та довжину (сантиметри, метри, гектари т.д.), кількість (штуки, місця та ін.), потужність (Ват) тощо.

Трудові вимірники використовуються в обліку для відображення кількості відпрацьованого робочого часу і виражаються в одиницях часу – днях, годинах, хвилинах.

Трудові вимірники часто застосовується в поєднанні з натуральними для визначення виробітку робітниками за одиницю часу (людино-години, людино-дні і т.д.). За допомогою трудових вимірників нормуються завдання, проводиться нарахування заробітної плати працівникам підприємства, обчислюються показники продуктивності праці.

Грошові вимірники – для узагальнення відображення засобів підприємства, джерел їх утворення, процесів і результатів діяльності, тобто відображаються в єдиній грошовій одиниці (в Україні – це гривня). Грошовий вимірник є універсальним і узагальнюючим. Наприклад, підприємство має гроші, автомобіль, офісні приміщення, матеріали, сировину, паливо та ін. Наведені майнові об'єкти не можуть бути підсумовані у натуральному вимірнику. Визначити загальну суму майна можна тільки за допомогою єдиного грошового вимірника.

Отже, різні вимірники, що використовуються в господарському обліку, тісно пов'язані один з одним і в окремих випадках застосовуються одночасно, що забезпечує повне відображення облікових об'єктів.

На рисунку 1.1 наведено види господарського обліку.

Рисунок 1.1 – Види господарського обліку

1.2 Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- ✚ створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та

складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;

 удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України (центральним органом виконавчої влади), що забезпечує формування державної фінансової політики, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності (рис. 1.2).

Правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку суб'єктами господарювання та складання ними фінансової звітності визначає **Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»**.

Цей закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

До складу Міністерства фінансів України входить Методологічна рада з бухгалтерського обліку, яка діє як дорадчий орган і створюється з висококваліфікованих вчених, фахівців міністерств, суспільних організацій бухгалтерів і аудиторів України. Основним завданням Методологічної ради є організація розробки і розгляду проектів національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Стандарт (англ. *standard* - норма, зразок) для цілей бухгалтерського обліку – комплекс документально оформлених правил ведення бухгалтерського обліку. В кожному стандарті містяться: термінологія, методи і порядок оцінки об'єктів обліку, альтернативні підходи в методах оцінки і обліку.

СТРУКТУРА РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СКЛАДАЄТЬСЯ З ЧОТИРЬОХ РІВНІВ:

перший
рівень

Основним нормативним документом, що регулює ведення бухгалтерського обліку, є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року. Законом регламентовані мета, основні принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності та організаційні питання ведення обліку. Також до першого рівня входить Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, який визначає основні принципи організації та ведення податкового обліку.

другий
рівень

На даному рівні нормативно-правового регулювання розробляються і впроваджуються нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших урядових органів щодо ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності відповідно до галузевих особливостей, які базуються на Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Вони затверджені Міністерством фінансів України та зареєстровані в Міністерстві юстиції України.

Порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності:

для підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності встановлює:

- Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО, Н(П)СБО), які не суперечать міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (МСБО).
- «План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій» затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. відповідно за № 893/4186.
- «Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», яка затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. відповідно за № 892/4185.

в банках встановлюється
Національним банком
України

про виконання бюджетів та госпрозрахункових
операцій бюджетних установ встановлюється
Державним казначейством України

в аграрному секторі
економіки встановлюється
Міністерством аграрної
політики

для всіх акціонерних товариств встановлюється
Національною комісією з цінних паперів та
фондового ринку для контролю за випуском,
купівлею та продажем цінних паперів.

третій
рівень

включає методичні рекомендації, інструкції, листи і накази, що роз'яснюють, як застосовувати кожний стандарт в тій чи іншій конкретній ситуації, враховуючи галузеві особливості.

четвертий
рівень

включає в себе інструкції, положення, накази та інші внутрішні робочі документи, які пов'язані з веденням бухгалтерського обліку та які перебувають безпосередньо в компетенції організації (графік документообігу, робочий план рахунків бухгалтерського обліку, наказ про облікову політику підприємства, положення про оплату праці та посадові інструкції тощо)

Рисунок 1.2 – Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку

Відповідно до **Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО)** – це нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

Відповідно до **Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)** – це прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) – сукупність правил, методів і процедур обліку, які використовуються для організації бухгалтерського обліку в країнах з ринковою економікою, їх розробкою займається Комітет міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО). Слід враховувати, що МСБО мають рекомендаційний характер.

В Україні міжнародні стандарти використовується для розробки національних стандартів бухгалтерського обліку.

План рахунків бухгалтерського обліку являє собою перелік рахунків, які використовуються підприємствами для ведення бухгалтерського обліку.

В Україні підприємством може бути використаний:

- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій;
- План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ;
- План рахунків бухгалтерського обліку банків України;
- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва (спрощений).

1.3 Функції бухгалтерського обліку, завдання та вимоги

Бухгалтерський облік – це мова бізнесу.

Відповідно до **Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Бухгалтерський облік служить ланкою, яка пов'язує господарську діяльність і осіб, що приймають рішення.

Завдяки бухгалтерському обліку:

- 1) вимірюється господарська діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання;
- 2) обробляються в бухгалтерії дані та зберігаються до потрібного моменту;
- 3) перероблюються бухгалтером дані таким чином, щоб вони стали корисною інформацією;
- 3) за допомогою звітів передається інформація особам, які використовують її для прийняття рішень.

Бухгалтерський облік надає інформацію про стан і рух засобів суб'єкта господарювання, джерела їх утворення і господарські процеси, пов'язані із постачанням матеріалів, виробництвом продукції та її реалізацією, а також про фінансові результати господарської діяльності. Тому бухгалтерський облік повинен відповідати певним вимогам, виконувати ряд функцій та завдань.

У вітчизняній теорії бухгалтерського обліку крім функцій забезпечення збереження майна, зворотного зв'язку, планової, соціальної традиційно виділяють і такі функції як інформаційна, контрольна, оціночна та аналітична. Зміст функцій у сукупності відображає сутність бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік виконує функції, які наведено на рисунку 1.3.

Основні завдання бухгалтерського обліку наведено на рисунку 1.4.

ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Функція - виконання, вчинення; здійснення, призначення, роль, обов'язок, коло діяльності, робота, яка підлягає виконанню.

контрольна функція

завдяки застосуванню методів документування, інвентаризації та поточної облікової реєстрації господарських операцій на різних стадіях бухгалтерського обліку здійснюється контроль щодо збереження та використання усіх видів ресурсів, виконання завдань планування, кошторисів і нормативів, а також дотримання нормативно-правових актів, угод та контрактів. За допомогою бухгалтерського обліку здійснюють три види контролю — попередній, поточний та наступний.

функція збереження цінностей

припускає проведення інвентаризацій, що дозволяють визначити зміни, що відбулися в складі об'єктів обліку, а також підтвердити правильність відображення господарських операцій.

аналітична функція

Полягає у вивченні всієї системи господарської діяльності суб'єкта господарювання, що дозволяє на основі первинних і зведених даних оцінити та проаналізувати раціональність використання всіх видів ресурсів і результатів діяльності суб'єкта господарювання з метою:

- підвищення отриманих результатів,
- попередження негативних наслідків;
- усунення помилок;
- виявлення причин і винуватців негативних ситуацій та розробки заходів щодо їх виправлення;
- прийняття управлінських рішень в короткостроковому та довгостроковому періоді.

соціальна функція

спрямована на вирішення глобальних завдань розвитку суспільства через зміцнення локальної економіки. Це означає, що належним чином поставлений облік є надійною підтримкою і рушійною силою ефективного функціонування і розвитку підприємства, а в кінцевому результаті економічне зростання вітчизняного виробника сприяє вирішенню соціальних проблем.

інформаційна функція

полягає у формуванні та забезпеченні керівництва як структурних підрозділів, так і підприємства в цілому інформацією про наявність і рух господарських засобів та джерел їх утворення, здійснення господарських операцій та результати діяльності, що необхідно для здійснення контролю, планування і прийняття оперативних управлінських рішень.

функція зворотного зв'язку

Основним компонентом зворотного зв'язку в бухгалтерському обліку є: в якості *входу* - неупорядковані дані, у якості *процесу* - обробка даних, *виходу* - упорядкована інформація. Використовуючи зворотний зв'язок, за допомогою бухгалтерської інформації контролюють виконання кошторисів, норм, усувають недоліки, виявляють резерви виробництва.

функція планування

процес формулювання порядку дій. Він включає: постановку мети, пошуку шляхів її досягнення і вибір найкращої альтернативи. На цій стадії бухгалтер повинний представити ясний звіт про наявні фінансові альтернативи. Для планування на майбутнє важлива інформація про передбачуваний прибуток і потреби в коштах.

оціночна функція

за її допомогою здійснюється вартісне вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку. При оцінці (вимірюванні) проводиться ідентифікації об'єктів обліку, визначається їх наявність, вартість, відповідність фактичних якісних характеристик первісним тощо.

Рисунок 1.3 – Функції бухгалтерського обліку

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Завдання - визначений, запланований для виконання обсяг роботи (справа і т. ін.) з чітко визначеною метою, яку необхідно досягти.

+ дотримання загальних положень про організацію бухгалтерського обліку і звітності

+ підготовка, перевірка й аналіз інформації про господарську діяльність підприємства

+ забезпечення наявності первинної документації та облікових реєстрів

+ контроль за зберіганням власності підприємства

+ контроль за виконанням завдань виробництва щодо кількості, якості й асортименту та рентабельності

+ контроль за оплатою праці персоналу

+ облік, аналіз і контроль за заощадженням і використанням ресурсів тощо

+ виявлення невикористаних резервів

Рисунок 1.4 – Завдання бухгалтерського обліку

Інформація, яка формується в процесі ведення бухгалтерського обліку, має відповідати вимогам, які наведені на рисунку 1.5.

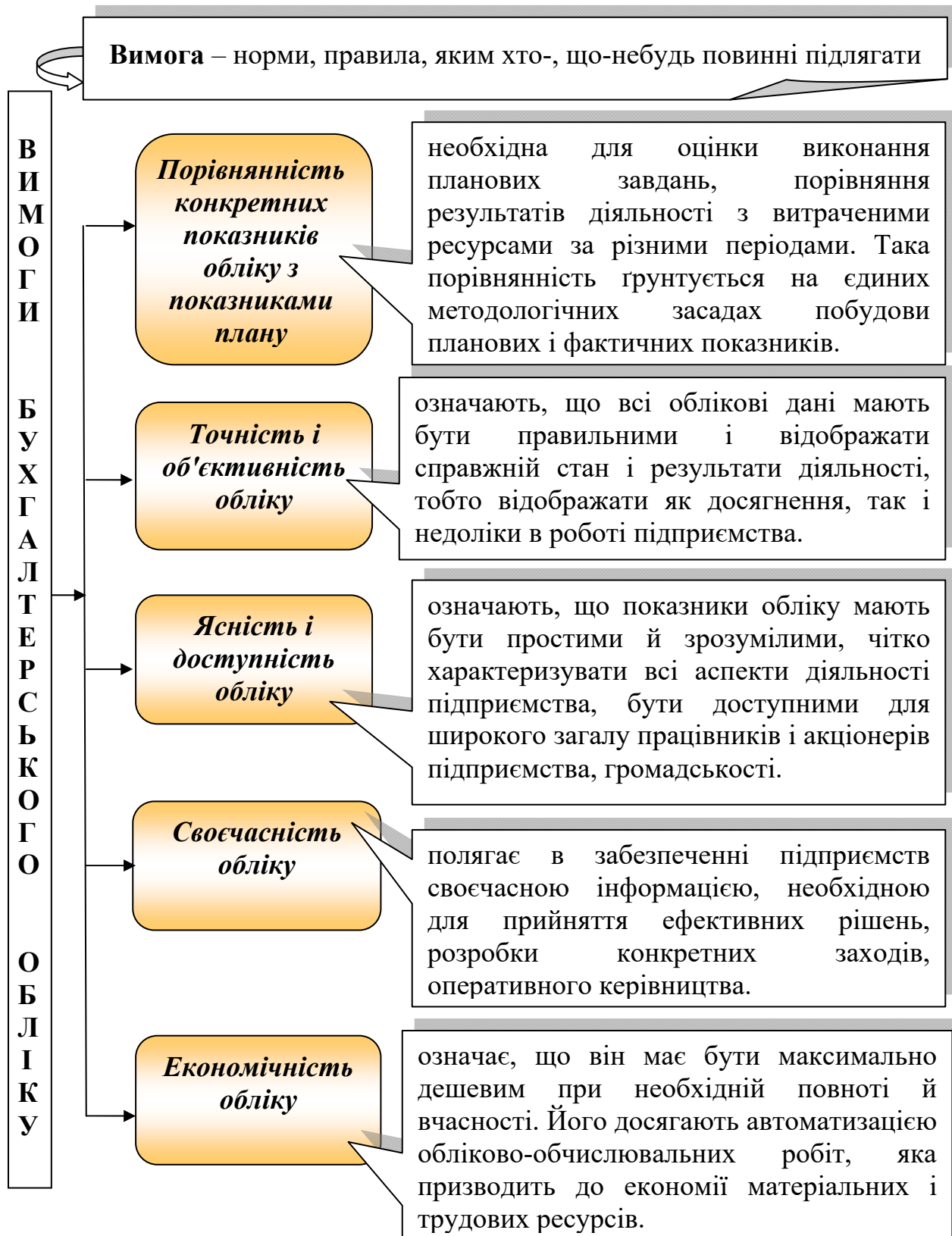

Рисунок 1.5 – Вимоги до бухгалтерського обліку

Для забезпечення виконання покладених на бухгалтерський облік завдань і вимог щодо його ведення облікова інформація повинна відповідати загальноприйнятим принципам.

1.4 Місце бухгалтерського обліку в системі економічних наук

Економічні науки мають за свою основу економічну теорію, що вивчає виробничі відносини, які склалися у суспільстві на певний момент часу. Економічна теорія дозволяє формувати такі категорії, як: продуктивні сили, ресурси, ціна, товар, гроші, прибуток та ін. Бухгалтерський облік посідає важливе місце серед усього загалу економічних наук.

Окрім того, бухгалтерський облік безпосередньо впливає на наукові дисципліни, похідні від нього. Наприклад, на такі з них, як: економічний аналіз, аудит та судово-бухгалтерська експертиза.

Дані оперативного та бухгалтерського обліку, бухгалтерська звітність є головним джерелом інформації для аналізу господарської діяльності підприємства, причому джерелом, що забезпечує документальне обґрунтування аналітичних висновків. Зв'язок *економічного аналізу* з бухгалтерським обліком полягає також у широкому застосуванні в процесі аналізу бухгалтерських прийомів дослідження. Насамперед мова йде про використання в економічному аналізі балансового та сальдового прийомів.

Аудит — дисципліна, в якій вивчаються методи, пов'язані з перевіркою бухгалтерського обліку, дотриманням діючого законодавства, доцільності й ефективності господарської діяльності.

Судово-бухгалтерська експертиза — дисципліна, що носить характер економіко-правового контролю. Експертиза проводиться, як правило, у тих випадках, коли вже були виявлені (за рішенням суду) серйозні порушення в роботі осіб, що займаються обліком на підприємстві.

Бухгалтерський облік пов'язаний не тільки з економічними науками: він також тісно пов'язаний з математикою, інформатикою, економіко-математичним моделюванням, кібернетикою. Крім того, сучасний бухгалтер повинен використовувати знання логіки, психології та (обов'язково) юриспруденції.

Бухгалтерський облік у межах окремого підприємства повинний створити єдину надійну і високо вірогідну інформаційну базу даних про діяльність підприємства за весь час його життєдіяльності, користуватись якою має кожний управлінець, незалежно від того, яку функцію він виконує на цьому підприємстві.

Без врахування людського фактору досягнення і практична реалізація будь-якої науки можуть бути «зведені на нівець». Тож, сучасний бухгалтер повинен бути

високоосвіченою, перш за все, в економічному й юридичному сенсі людиною. Він також повинен бути культурно розвиненою людиною: відповідати умовам корпоративної етики, мати високі ділові якості, дбати про свою професійну репутацію.

1.5 Контрольні питання

1. У чому полягає сутність господарського обліку?
2. Які види господарського обліку здійснюються на підприємствах?
3. Що являє собою оперативний облік? Його мета, об'єкти та способи отримання інформації.
4. Що таке статистичний облік? Його роль у суспільному житті.
5. Загальне поняття бухгалтерського обліку.
6. Що являє собою фінансовий (бухгалтерський) облік?
7. Що являє собою внутрішньогосподарський (управлінський) облік?
8. Розкрийте зміст поняття «податковий облік». У чому полягає його мета та необхідність?
9. Сформулюйте завдання бухгалтерського обліку та вимоги до його ведення.
10. Охарактеризуйте сутність інформаційної контрольної та аналітичної функцій бухгалтерського обліку.
11. Яка структура нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні?
12. В чому основні відмінності фінансового обліку від управлінського?
13. Яке місце посідає бухгалтерський облік серед економічних наук?

1.6 Практичні завдання

Завдання 1.

Сформувати відповідні пари з наведених принципів та зазначених тверджень, які відповідають одне одному.

Таблиця 1.1 - Вимоги бухгалтерського обліку

Вимога	Зміст вимоги
1. Ясність і доступність обліку	А - необхідна для оцінки виконання планових завдань, порівняння результатів діяльності з витраченими ресурсами за різними періодами. Така порівнянність ґрунтується на єдиних методологічних засадах побудови планових і фактичних показників.
2. Своєчасність обліку	Б - означають, що всі облікові дані мають бути правильними і відображати справжній стан і результати діяльності, тобто відображати як досягнення, так і недоліки в роботі підприємства.
3. Порівнянність конкретних показників обліку з показниками плану	В - означають, що показники обліку мають бути простими й зрозумілими, чітко характеризувати всі аспекти діяльності підприємства, бути доступними для широкого загалу працівників і акціонерів підприємства, громадськості.
4. Точність і об'єктивність обліку	Г - полягає в забезпеченні підприємств своєчасною інформацією, необхідною для прийняття ефективних рішень, розробки конкретних заходів, оперативного керівництва.

Відповідь: 1- В, 2 – Г, 3 – А, 4 – Б.

Завдання 2.

Визначити, з якою метою здійснюється аналітична функція: 1) підвищення отриманих результатів; 2) вирішення глобальних завдань розвитку суспільства; 3) попередження негативних наслідків; 4) усунення помилок; 5) вартісного вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку; 6) виявлення причин і винуватців негативних ситуацій та розробки заходів щодо їх виправлення; 7) дотримання нормативно–правових актів, угод та контрактів; 8) прийняття управлінських рішень в короткостроковому та довгостроковому періоді.

Відповідь: 1, 3, 4,6, 8.

1.7 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

Необхідно визначити, які вимірники застосовуються в наведених господарських операціях та заповнити таблицю 1.2. Дані з позначкою * збільшити на останні

3 цифри залікової книжки, а з позначкою ** - на дві цифри.

- 1) підприємство одержало короткостроковий кредит банку – 8000* грн.;
- 2) токарь II-го розряду Іванов Т.О. відпрацював 120** год.;
- 3) перераховано постачальнику з поточного рахунку 3000* грн. за саморізи;
- 4) від ТОВ «Стайл» надійшов металевий лист – 2х2 м вагою 20** кг, 5мм;
- 5) відвантажено ТОВ «Арго» петлі накладні – 40** шт. за ціною 10 грн/1 шт.;
- 6) у касу оприбутковано готівку 1200* грн., від реалізації готової продукції;
- 7) 6 працівників цеху відпрацювали в нічний час 1500** людино-годин;
- 8) надійшли на склад мастила – 40** пляшок за ціною 12 грн. за 1 пляшку.

Таблиця 1.2 – Класифікація господарських операцій за видами вимірників бухгалтерського обліку відповідно до одиниці виміру облікових даних

№	Вид вимірника	Одиниця виміру

Вправа 2.

Необхідно визначити види вимірників, які використовуються в бухгалтерському обліку, і заповнити таблицю 1.3. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ** - на дві цифри.

Таблиця 1.3 – Систематизація вимірників бухгалтерського обліку

№ з/п	Назва матеріальних цінностей, послуг та витрат	Види вимірників		
		натуральні	грошові	трудові

Вихідні дані: 1) паливо - 300 **л; 2) акції – 120** грн.; 3) відпрацьований робітниками час – 24** людино-годин; 4) легкові автомобілі – 5** шт.; 5) арматура 23** шт. 12 мм - 12500 грн./шт.; 6) грошові кошти на поточному рахунку в банку – 250000* грн.; 7) запасні частини – 380** грн.; 8) фарба – 100** кг; 9) цеберки - 10** шт.; 10) готівка – 115* грн.; 11) залишки товарів на складі - 125** грн.; 12) приміщення складів – 1** шт.; 13) витрати на ремонт адміністративної будівлі – 14** людино-годин; 14) граблі – 5** шт.; 15) спецодяг -18** шт.

Вправа 3.

Визначити, до якого виду господарського обліку відноситься інформація зазначена у таблиці 1.4. Відповідь оформити за структурою таблиці 1.5. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, з позначкою ** - на 2 цифри, а з позначкою *** - на 1 останню цифру поділену на 2.

Таблиця 1.4 – Облікова інформація господарського обліку

№	Зміст облікової інформації/одиниця виміру	Обсяг
1	Продуктивність праці одного робітника за звітний місяць по збиральному цеху №1 складає баків для води з нержавіючої сталі, шт.	300**
2	Відпрацьовано людино-днів за звітний місяць	7780**
3	Отримано від постачальників і оприбутковано на склад шурупи, грн.	3200*
4	Середня заробітна плата робітників виробництва на підприємстві за звітний місяць склала, грн.	4300**
5	За звітний місяць коефіцієнт використання устаткування за цехами основного виробництва склав	0,6***
6	Рівень виконання норми виробітку одного робітника з цеху №3 виконаний за 4 число звітного місяця, %	96,1***
7	Сформований статутний капітал промислового підприємства, грн.	15000000*
8	Отримано короткостроковий кредит банку в національній валюті, грн.	12000*
9	Посівні площі в регіоні у 2016 році в порівнянні з 2015 роком зменшились на, тис. га	34,9**
10	Нарахована заробітна плата адміністративному персоналу підприємства у звітному місяці, грн.	148000*
11	Отримано дохід від реалізації вироблених металевих конструкцій, грн.	64000*
12	Темпи зростання за звітний період: продуктивності праці, % середньої заробітної плати, %	115*** 78,8***
13	Чисельність жінок до всього населення області на 01.01.2017 року склала, %	46,4***
14	За добу передано з виробничого цеху №1 на склад продукції, маса чушок до 18 кг: Чавун переробний, кг Чавун ливарний, кг	120** 150**
15	Запізнення на роботу робітників цеху №4, осіб	7***
16	Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	350**
17	Виготовлено гнуті профілі з гарячекатаного і холоднокатаного прокату 2,0-8,0x30-1200 мм за 3 зміни цехом №1, шт.	260**

Таблиця 1.5 – Систематизація облікової інформації господарського обліку

Бухгалтерський облік			Оперативний облік			Статистичний облік		
№	Зміст інформації	обсяг	№	Зміст інформації	обсяг	№	Зміст інформації	обсяг

Вправа 4.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

- 1) Первинний облік складається з наступних етапів _____
- 2) Контрольна функція бухгалтерського обліку це – _____

Вправа 5.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

- 1) Факт господарського життя підприємства, що впливає на його фінансове положення називають _____
- 2) Статистичним обліком є _____

Вправа 6.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

- 1) За обліковими функціями бухгалтерський облік поділяється на _____
- 2) Назвіть етапи господарського обліку _____

Вправа 7.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

- 1) Визначення бухгалтерського обліку надано у Законі України _____
- 2) Грошовий вимірник у бухгалтерському обліку використовують для _____

1.8 Тести для самоконтролю

1. Основні засади організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні визначені:

- а) Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність»;
- б) Національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
- в) Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку;
- г) галузевими стандартами.

2. В системі бухгалтерського обліку відображається в облікових регістрах:

- а) вся інформація, яка надходить на підприємство;
- б) тільки вся економічна інформація;
- в) інформація про господарські факти і процеси;
- г) інформація про оподаткування підприємства.

3. Стандарти бухгалтерського обліку — це:

- а) документи щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, затверджені Державним комітетом із стандартизації та сертифікації;
- б) нормативні документи, що визначають правила та процедури ведення бухгалтерського обліку та складання звітності;
- в) загальноприйняті процедури відображення господарських операцій.

4. Які з названих функції не виконує бухгалтерський облік:

- а) інформаційну;
- б) контрольну;
- в) податкову;
- г) контрольну і аналітичну;
- д) контрольну, аналітичну і соціальну.

5. В Україні обов'язковим є ведення:

- а) бухгалтерського обліку;
- б) виробничого обліку;
- в) управлінського обліку;
- г) внутрішньогосподарського обліку.

6. Завершальним етапом узагальнення в бухгалтерському обліку є:

- а) запис господарських операцій на рахунки бухгалтерського обліку;
- б) складання журналів;
- в) завершення оформлення Головної книги;
- г) складання фінансової звітності.

7. Яке поняття є найбільш широким?

- а) бухгалтерський облік;
- б) господарський облік;
- в) управлінський облік;
- г) фінансовий облік.

8. Що не є видом бухгалтерського обліку?

- а) податковий облік;
- б) господарський облік;
- в) управлінський облік;
- г) фінансовий облік

9. За визначенням, господарська операція це:

- а) будь яка операція, що здійснюється суб'єктом господарювання;
- б) технологічна операція при виробництві готової продукції;
- в) операція, що призводить до змін в структурі активів чи пасивів підприємства;
- г) операція із передачі сировини у виробництво.

10. Господарська операція це:

- а) будь яка операція, яку здійснює підприємство;
- б) операція з технологічної обробки запасів в процесі виробництва готової продукції;
- в) дія або подія, яка пов'язана з виконанням службових обов'язків працівником підприємства;
- г) дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі.

11. Яке завдання бухгалтерського обліку є головним?

- а) повне і своєчасне відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку;
- б) повне і своєчасне подання до ДФЗ податкової звітності;

- в) забезпечення достовірною і своєчасною інформацією для прийняття рішень управлінськими структурами підприємства та зовнішніми користувачами.

12. Мова бізнесу це:

- а) англійська мова;
- б) економічна мова;
- в) бухгалтерський облік;
- г) ділова мова.

13. Традиційно в Україні господарський облік поділяють на:

- а) фінансовий, податковий, управлінський;
- б) оперативний, статистичний, бухгалтерський;
- в) бухгалтерський, виробничий, управлінський;
- г) немає правильної відповіді.

14. Особливостями бухгалтерського обліку є те, що він:

- а) суворо документований;
- б) вартісний;
- в) суцільний, безперервний;
- г) всі перелічені варіанти.

15. Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку затверджуються:

- а) Урядом України;
- б) спеціальною комісією ООН;
- в) Міністерством фінансів України;
- г) Президентом України.

Тема 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку

- 2.1 Предмет та об'єкт бухгалтерського обліку
- 2.2 Метод бухгалтерського обліку та його основні елементи
- 2.3 Контрольні питання
- 2.4 Практичні завдання
- 2.5 Вправи для самостійної роботи
- 2.6 Тести для самоконтролю

2.1 Предмет та об'єкт бухгалтерського обліку

Предметом бухгалтерського обліку є відображення господарських процесів і явищ, шляхом реєстрації господарських операцій, за допомогою методів та методик.

Однак не всі господарських процеси і явища, які мають місце на підприємстві, належать до сфери дослідження бухгалтерського обліку. Умови відображення в обліку господарських процесів і явищ, шляхом реєстрації господарської операції, наступні:

- можливість вартісної оцінки;
- фактично здійснена;
- пов'язана із господарськими засобами та (або) джерелами їх утворення;
- задовольняє виробничому або правовому аспектам господарювання.

Сутність предмета бухгалтерського обліку розкривається через його об'єкти, а саме:

- Актив (А) (господарські засоби);
- Пасив – власний капітал (ВК) (джерела утворення господарських засобів);
- Пасив – запозичений капітал або зобов'язання (З) (джерела утворення господарських засобів);
- Господарські процеси (закупівля, виробництво, реалізація) та їх результати (прибуток/збиток).

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової

звітності» активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Активи підприємства складаються з **необоротних активів та оборотних активів** (рис. 2.1).

Під *необоротними активами* підприємства розуміють його засоби праці (нематеріальні активи, основні засоби, інші необоротні активи), — тобто усі ресурси, що мають термін використання більше 1 року.

Відповідно до **ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» необоротні активи** – всі активи, що не є оборотними.

Відповідно до **П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» нематеріальний актив** – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Нематеріальні активи не мають матеріально-речовинної форми, але мають вартість (торгова марка, патент, ліцензія, авторські права, ноу-хау, програмне забезпечення тощо).

Відповідно до **П(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби** – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Виробничі основні засоби – це засоби праці, за допомогою яких здійснюється перетворення предметів праці (сировина та матеріали) на готову продукцію (будинки, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, передатні пристрої та таке інше).

Нематеріальні активи та основні засоби використовуються в господарській діяльності підприємства більше одного року, поступово зношуються та переносять свою вартість, впродовж експлуатації на витрати підприємства частинами, у вигляді амортизаційних відрахувань.

До складу **інших необоротних активів** відносять ресурси, які не є основними засобами чи нематеріальними активами: незавершене будівництво (капітальні інвестиції); довгострокові фінансові інвестиції; довгострокова фінансова заборгованість тощо.

Рисунок 2.1 – Склад активів підприємства

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

До оборотних активів відносять предмети праці, з яких безпосередньо виготовляється готова продукція (виробничі запаси); продукти праці (готова продукція, товари); грошові кошти та їх еквіваленти; поточну дебіторську заборгованість.

До оборотних активів включають предмети праці та продукти праці, які утворюють таку групу, як запаси.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» запаси – активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.

До запасів належать:

- ✚ виробничі запаси (матеріали, паливо, покупні напівфабрикати, запасні частини), які використовуються в процесі виробництва одноразово і цілком споживаються протягом одного виробничого циклу (уся їхня вартість відразу переноситься на собівартість продукції, що виготовляється);

- ✚ малоцінні та швидкозношувані предмети;

- ✚ незавершене виробництво – предмети, що знаходяться у незавершеному виробничому процесі (або вартість продукції, виробництво якої ще триває);

- ✚ готова продукція – повністю закінчена в обробці продукція, що відповідає встановленим технічним умовам, знаходиться на складі підприємства-виробника чи відвантажена споживачу;

- ✚ товари – продукти праці інших виробників, які отримало підприємство переважно з метою їхнього подальшого перепродажу;

- ✚ інші запаси – запаси, які не увійшли до складу вищезазначених класифікаційних груп.

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Ці оборотні активи можуть обліковуватися як у національній, так і в іноземній валютах.

Підприємства та особи, які заборгували підприємству, називаються *дебіторами*, а їхня заборгованість – *дебіторською* («нам винні»). Поточна дебіторська заборгованість є складовою оборотних активів підприємства.

Відповідно до П(С)БО 12 «Дебіторська заборгованість» **поточна дебіторська заборгованість** – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Пасив складається із джерел формування активу підприємства. Пасив узагальнює в собі власний капітал та запозичений капітал (зобов'язання), тобто надає інформацію за рахунок яких коштів було утворено активи підприємства (власних чи запозичених) (рис. 2.2).

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **власний капітал** – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань ($ВК = А - З$).

Власний капітал підприємства складається із: статутного, пайового, додаткового, резервного, несплаченого, вилученого та нерозподіленого прибутку (непокритого збитку).

Одним з найважливіших власних джерел створення активів підприємства є **статутний капітал**. На підприємствах з різними формами власності (крім державної) статутний капітал є сумарним внеском (вкладом) учасників (власників) підприємства у майно (господарські засоби) для забезпечення нормальної господарської діяльності, передбаченої Статутом підприємства. Вклади до статутного капіталу можуть здійснюватися не тільки грошовими коштами, але й іншими (різними) видами необоротних або оборотних активів.

Підприємства та особи, яким заборгувало підприємство, називаються *кредиторами*, а заборгованість підприємства перед ними – *кредиторською* («ми винні»). Поточна кредиторська заборгованість є складовою поточних зобов'язань підприємства, а отже запозиченим капіталом.

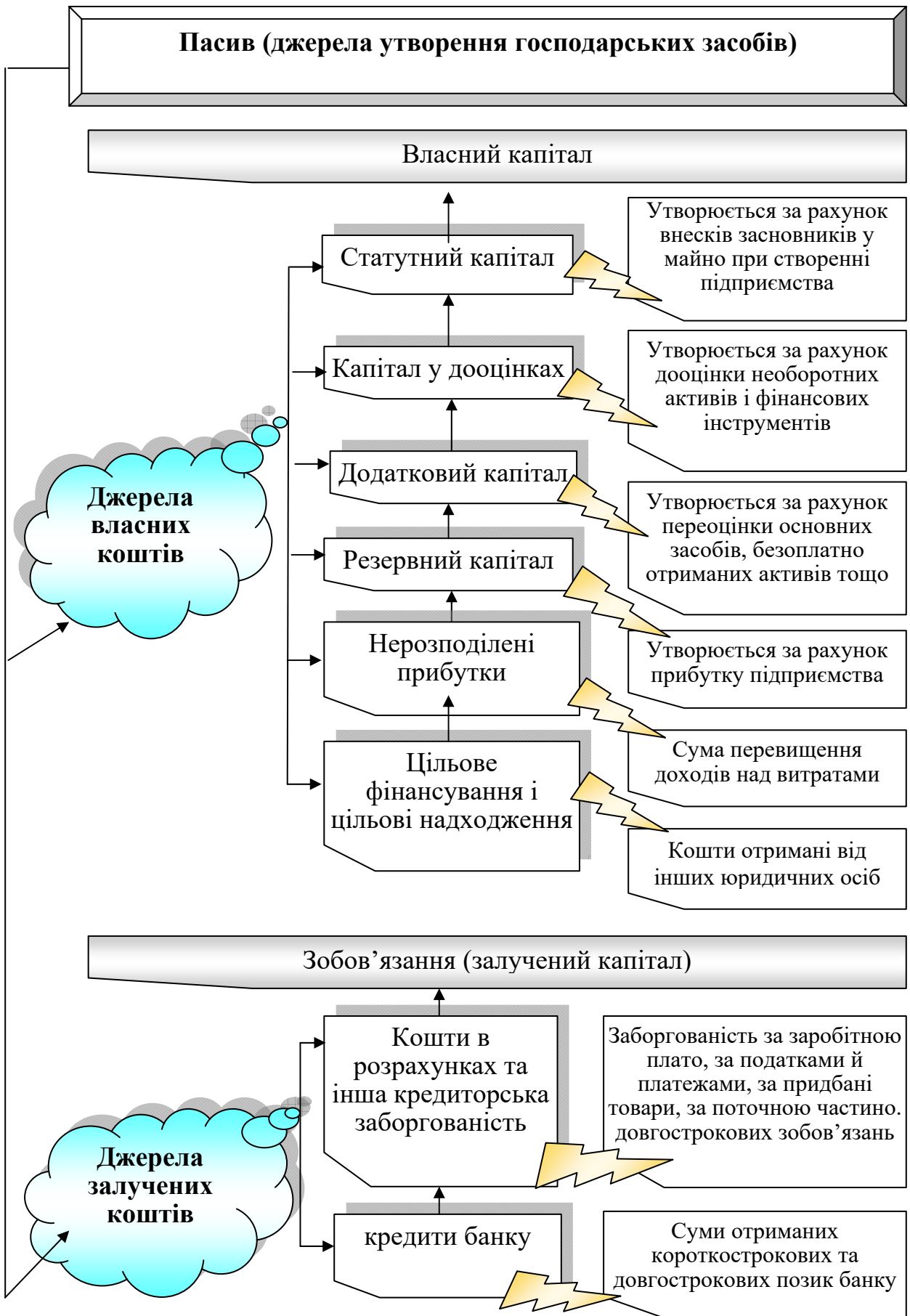

Рисунок 2.2 – Склад пасивів підприємства

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» **поточні зобов'язання** – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. **Довгострокові зобов'язання** – всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання підприємства складаються із: заборгованості за розрахунками з підзвітними особами, перед бюджетом, з постачальниками, за розрахунками по передоплаті з покупцями, з робітниками по заробітній платі тощо.

Таким чином, виділення активів та пасивів підприємства у бухгалтерському обліку як об'єктів обліку – це погляд на одні й ті ж самі ресурси підприємства під різним кутом зору, що дозволяє відповісти на два найважливіші питання: які активи має підприємство та звідки у підприємства взялись ці активи (кому вони належать?).

Активи підприємства постійно змінюють свою форму, а саме: за гроші купуються виробничі запаси, які потім використовуються у виробництві готової продукції, реалізація продукції знову приносить гроші і так далі. Отже, господарські процеси зумовлюють постійний кругообіг активів та є об'єктом бухгалтерського обліку (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Кругообіг активів на стадіях господарських процесів

Господарський процес складається з постачання, виробництва, продажу. У процесі постачання закупаються товарно-матеріальні цінності різного виду, необхідні для здійснення виробничих та господарських потреб, товари для реалізації. У цьому процесі формується первісна вартість придбаних активів. У бухгалтерському обліку визначається собівартість придбаних запасів, відображаються розрахунки з постачальниками та підрядниками та ін.

У процесі виробництва випускається продукція, надаються послуги, виконуються роботи. Підприємство несе витрати на виробництво готової продукції, в результаті чого формується виробнича собівартість продукції. Облік виробничої собівартості – одна з трудомістких ділянок бухгалтерського обліку.

У процесі продажу визначаються витрати, пов'язані зі збутом, собівартість реалізованої продукції, розраховується фінансовий результат від продажів, відображаються розрахунки з покупцями, замовниками, бюджетом та ін. У результаті реалізації готової продукції підприємство отримує дохід та грошові кошти від покупця. Різниця між доходом та собівартістю реалізованої продукції являє собою фінансовий результат (прибуток або збиток).

2.2 Метод бухгалтерського обліку та його основні елементи

Метод бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких інформація про господарську діяльність підприємства відображається в обліку.

Він складається наступних основних елементів: документування та інвентаризація, оцінка та калькуляція, рахунки та подвійний запис, баланс та звітність.

З метою *первинного спостереження за об'єктами бухгалтерського обліку* використовують методи – **документування та інвентаризація**.

Документування – це метод реєстрації результатів спостереження за об'єктами бухгалтерського обліку за допомогою відповідного матеріального носія інформації, тобто, за допомогою документа. *Первинні документи* є підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій.

Первинні документи, відповідно до **Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 від 24.05.1995 р.**, – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості

про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

Інвентаризація, відповідно до **Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 від 02.09.2014 р.**, проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

При цьому забезпечуються:

- виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;

- встановлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;

- виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;

- виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.

Тобто, документування та інвентаризація забезпечують контроль за збереженням об'єктів бухгалтерського обліку.

З метою *вартісного вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку* використовують методи – **оцінка та калькуляція**.

Оцінка – це спосіб грошового вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку. Її застосування зумовлене необхідністю приведення всіх об'єктів обліку до єдиного грошового вимірника. Об'єкти бухгалтерського обліку, що виражені в натуральних чи в трудових вимірниках, для одержання узагальнюючих показників, перераховуються за допомогою єдиного вимірника у вартісні показники.

Однак, вартісний вимір інформації не може обмежитися лише однією оцінкою: для управління господарськими процесами необхідно мати інформацію про витрати підприємства на виробництво одиниці продукції, робіт і послуг. Таку інформацію можна одержати за допомогою спеціального розрахунку, який прийнято називати калькуляцією.

Калькуляція – це бухгалтерська категорія, яка визначається як обчислення в єдиному грошовому вимірнику результатів будь-якого господарського процесу, а також обчислення собівартості одиниці продукції.

З метою *відображення, узагальнення і систематизації інформації про об'єкти бухгалтерського обліку* використовують методи – **рахунки і подвійний запис**.

Рахунки бухгалтерського обліку — це спосіб узагальнення, систематизації та зберігання інформації про стан і руху об'єктів бухгалтерського обліку.

Подвійний запис – це спосіб відображення в бухгалтерському обліку кожної господарської операції, при якому суму цієї операції записують у дебет одного рахунку і одночасно у кредит іншого рахунку.

З метою *повного узагальнення інформації про об'єкти бухгалтерського обліку* використовують методи – **баланс і звітність**.

Системність бухгалтерського обліку припускає не тільки локальне відображення (тобто, на рахунках бухгалтерського обліку), але й повне узагальнення і порівняння всієї інформації про стан об'єктів обліку, що характеризують господарські засоби, їхні джерела та результати діяльності на певну дату.

Відповідно до **ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан)** – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Періодичне узагальнення інформації у бухгалтерському обліку забезпечується за допомогою бухгалтерської, статистичної і фінансової звітності.

Звітність – це спосіб одержання підсумкових показників про роботу підприємства за певний період часу.

Відповідно до **ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність** – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Таким чином, можна стверджувати, що усі елементи методу бухгалтерського обліку є дуже важливими, взаємозалежними і доповнюють один одного (рис. 2.4).

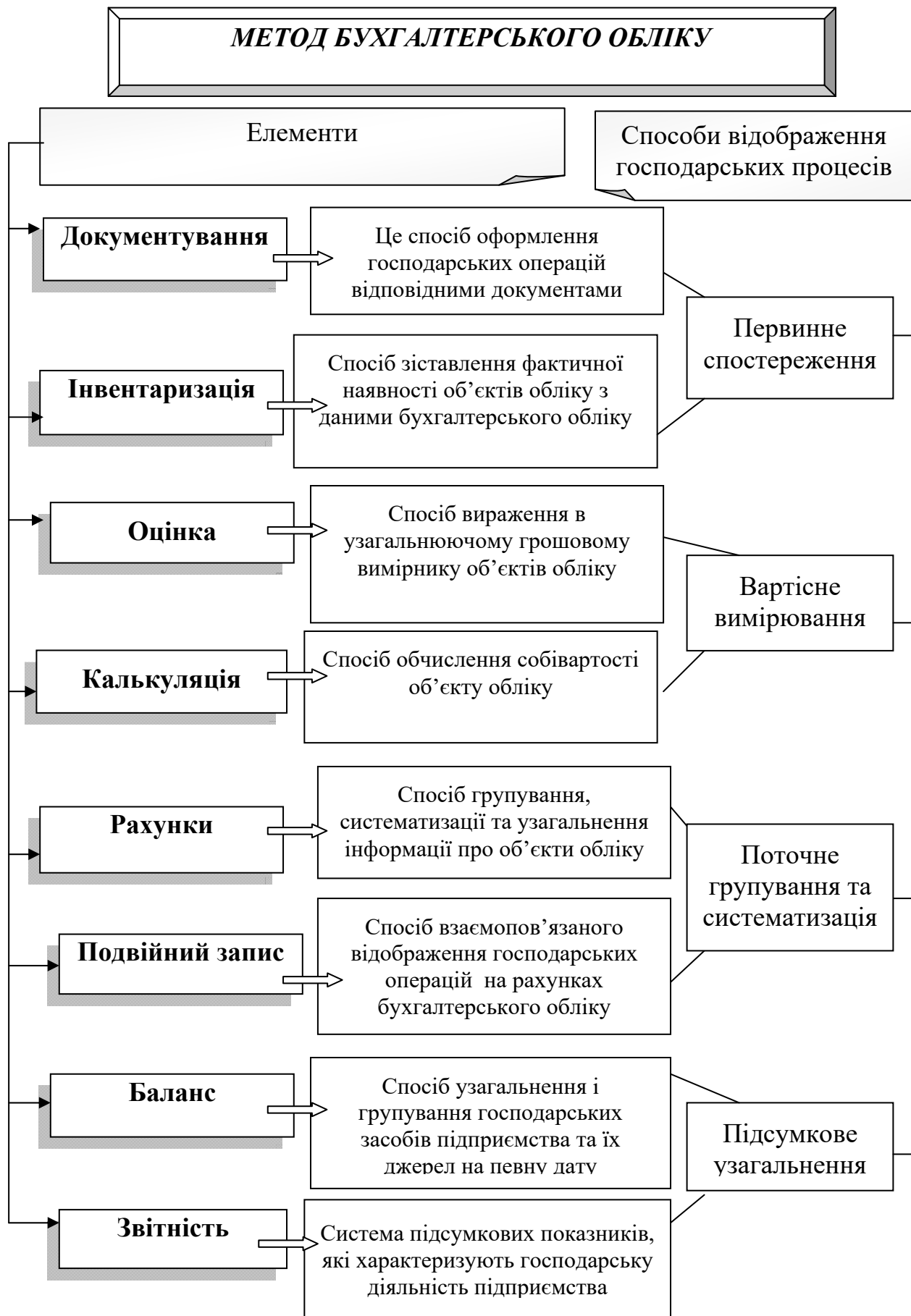

Рисунок 2.4 – Елементи методу бухгалтерського обліку

2.3 Контрольні питання

1. Що слід відносити до об'єктів бухгалтерського обліку?
2. На які види поділяють активи підприємства?
3. Що таке джерела утворення господарських засобів?
4. Що таке метод бухгалтерського обліку?
5. Розкрийте сутність елементів методу бухгалтерського обліку.
6. Дайте визначення предмету обліку.

2.4 Практичні завдання

Завдання 1.

Згрупувати наведені в таблиці 2.1 господарські засоби промислового підприємства за їх складом, розміщенням та використанням станом на 31 грудня. Записати в таблицю 2.2 у розрізі класифікаційних груп суми господарських засобів. Підрахувати підсумок по кожній класифікаційній групі та в цілому.

Таблиця 2.1 - Господарські засоби промислового підприємства

Господарські засоби	Сума, грн.
1	2
Робочі та силові машини	324000
Готівка в касі	800
Залишок коштів на рахунку в банку	24600
Двері «Міланські» на складі	54000
Заборгованість експедитора по підзвітних сумах	3500
Двері «Англійські» на складі	41520
Будівля цеху	235000
Дверне полотно «Модерн» в цеху	4524
Дверне полотно «Стандарт» в цеху	8926
Заборгованість головного бухгалтера по підзвітних сумах	2300
Петлі на складі	587
Будівля складу № 1	128600

Продовження таблиці 2.1

1	2
Вироблені двері на замовлення	28070
Замок врізний на складі	5703
Фарба сіра в цеху	2542
Фарба чорна для металу на складі	215
Будівля адміністративного корпусу	168000
Заборгованість ТОВ «Шик» за двері «Класік»	10000
Металеве полотно на складі	8200
Будівля складу №2	369125
Разом	1420212

Таблиця 2.2 - Групування господарських засобів на промисловому підприємстві

Необоротні активи (основні засоби)	Запаси матеріалів	Виробництво	Готова продукція	Грошові кошти в касі	Грошові кошти на рахунках в банку	Засоби в розрахунках	
						З підзвітними особами	З іншими особами та підприємствами
324000	587	4524	54000	800	24600	3500	10000
235000	5703	8926	41520			2300	
128600	215	2542	28070				
168000	8200						
369125							
1224725	14705	15992	123590	800	24600	5800	10000
Всього:	1420212						

Завдання 2.

Згрупувати у таблиці 2.3 засоби підприємства за джерелами їх утворення і цільовим призначенням. Визначити розмір власного капіталу та суму зобов'язань підприємства. Записати в таблицю 2.4 в розрізі класифікаційних груп дані окремих видів джерел утворення засобів. Розрахувати підсумок по кожній класифікаційній групі та в цілому.

Таблиця 2.3 – Джерела господарських засобів

Джерела господарських засобів	Сума, грн.
1	2
Статутний капітал	600 000
Заборгованість підприємству «Стік» за фарбу	15300
Заборгованість робітникам виробничих цехів за заробітною платою	18000

Продовження таблиці 2.3

1	2
Заборгованість банку «Успіх» за короткостроковий кредит	62 000
Заборгованість ТОВ «Пром» за металеве полотно	97 070
Заборгованість за податками та внесками	15400
Заборгованість адміністрації за заробітною платою	9400
Заборгованість за електроенергію	4200
Заборгованість ТОВ «Гілка» за транспортні послуги	6800
Заборгованість працівникам збуту за заробітною платою	7800
Резервний капітал	28000
Прибуток звітного періоду	36000
Заборгованість за водопостачання	600
Разом	900570

Таблиця 2.4 – Групування джерел утворення господарських засобів

Статутний капітал	Резервний капітал	Кредити банку	Заборгованість постачальникам та за податками	Заборгованість з оплати праці	Прибуток
600000	28000	62000	15300	18000	36000
			97070	9400	
			4200	7800	
			6800		
			600		
			15400		
600000	28000	62000	139370	35200	36000
Всього	900570				

Власний капітал = $600000 + 28000 + 36000 = 664000$ грн

Зобов'язання підприємства = $62000 + 139370 + 35200 = 236570$ грн.

2.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Статутний капітал – це капітал, отриманий з _____ джерел.
2. Об'єкти обліку – це _____

Вправа 2.

Згрупувати:

- господарські засоби підприємства за їх складом, розміщенням та використанням;

- засоби підприємства за джерелами їх утворення і цільовим призначенням;

Розрахувати підсумок по кожній класифікаційній групі та в цілому, фіксуєючи у таблиці 2.5 суми господарських засобів.

Визначити розмір власного капіталу та суму зобов'язань підприємства, фіксуєючи у таблиці 2.6 дані окремих видів джерел, які утворюють засоби.

Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Об'єкти обліку: адміністративна будівля - 320,0* тис. грн., устаткування – 0,3* тис. грн., вироблені ємності з металу на складі № 2 – 100* тис. грн., короткостроковий кредит банку - 80,0* тис. грн., заборгованість по розрахунках з оплаті праці адміністративному персоналу - 30,1* тис. грн., фарба чорна - 88,6* тис. грн., статутний капітал - 570,0* тис. грн., нерозподілений прибуток - 280* тис. грн, вироблені баки для води з нержавіючої сталі на складі № 1 - 22,5* тис. грн., заборгованість ТОВ «Альт» за зварювальні електроди – 8* тис. грн., кошти на поточному рахунку - 110,0* тис. грн., швелер металевий – 2* тис. грн., арматурні стержні на складі № 3 для виробництва арматурних каркасів і сітки на верстатах – 150* тис. грн., дебіторська заборгованість покупців за відвантажену продукцію – 26* тис. грн., складські приміщення – 250* тис. грн, заборгованість ТОВ «Індекс» за антикорозійні засоби – 4* тис. грн., металевий лист в цеху для виробництва металевих ємностей – 48* тис.грн., на придбання матеріалів видані грошові кошти начальнику цеху, який ще перебуває у відрядженні – 18* тис.грн., заборгованість за матеріали ТОВ «Дельта» - 153,3* тис. грн., від суми чистого прибутку відраховано 5* тис. грн. до резервного капіталу, електроди (зварювальний матеріал) на складі № 2 для зварювальник робіт – 8* тис.грн., заборгованість ТОВ «Моноліт» за листи тонкі сталеві – 332* тис.грн., зварювальні матеріали в цеху № 4 - сталевий зварювальний дріт 5* тис.грн, флюси й кабелі для електричного дугового зварювання – 3* тис.грн., зварювальне обладнання – 25* тис.грн, приміщення виробничих цехів –280* тис.грн.

Таблиця 2.5 - Групування господарських засобів заводу металевих конструкцій

Необоротні активи (основні засоби)	Запаси матеріалів	Виробництво	Готова продукція	Грошові кошти в касі	Грошові кошти на рахунках в банку	Засоби в розрахунках	
						з підзвітними особами	з іншими особами та підприємствами

Таблиця 2.6 - Групування джерел утворення господарських засобів заводу металевих конструкцій

Статутний капітал	Резервний капітал	Кредити банку	Заборгованість постачальникам	Заборгованість з оплати праці	Прибуток
-------------------	-------------------	---------------	-------------------------------	-------------------------------	----------

Вправа 3.

На підставі вхідних даних, зазначених у таблиці 2.7, здійснити групування господарських засобів підприємства за групами, видами і сферами застосування.

Таблиця 2.7 - Склад господарських засобів:

№ з/п	Найменування майна підприємства	Відповідь
1.	Паливо	
2.	Готова продукція на складі	
3.	Виробниче обладнання в цеху №1	
4.	Товари, відвантажені покупцеві	
5.	Канцелярські товари	
6.	Тара	
7.	Автомобіль директора	
8.	Готівка	
9.	Основні матеріали	
10.	Інші дебітори	
11.	Кондиціонер	
12.	Підзвітні особи	
13.	Програмне забезпечення	
14.	Поточний рахунок в національній валюті	
15.	Допоміжні матеріали	
16.	Малоцінні необоротні швидкозношувані предмети	
17.	Купівельні напівфабрикати	
18.	Розрахункова чекова книжка	
19.	Вантажівка	
20.	Поточний рахунок в іноземній валюті	
21.	Будівлі адміністративного призначення	
22.	Підзвітні особи	
23.	Будівля виробничого цеху №1	
24.	Витрати майбутніх періодів	
25.	Незавершене промислове виробництво	

Вправа 4.

Здійснити групування господарських засобів підприємства за складом та розміщенням у таблиці 2.9. Вхідні дані, зазначені у таблиці 2.8. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, з позначкою ** - на 2 цифри, з позначкою *** - на 1 останню цифру, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 2.8 - Склад господарських засобів

№ п/п	Назва господарських засобів	Одиниця виміру	Кількість	Ціна, гривні	Сума, гривні
1.	Металеве полотно	м	300**	230	?
2.	Ґрунтовка	шт.	500**	5	?
3.	Виготовлені металеві баки для палива	шт.	15**	1000	?
4.	Фарба	б.	30**	36	?
5.	Комп'ютери	шт.	3***	1950	?
6.	Автомобілі вантажні	-	2***	9100	?
7.	Мастила	б.	12**	18	?
8.	Шафа металева в цеху	шт.	2***	180	?
9.	Будівля основного цеху	грн.	-	-	160000*
10.	Лак	б.	200**	300	?
11.	Будівля складу матеріалів	грн.	-	-	48000*
12.	Виготовлені резервуари металеві для питної води	шт.	150**	800	?
13.	Столи офісні	шт.	10***	600	?
14.	Виготовлені металеві баки для сміття	шт.	120**	100	?
15.	Зварювальне приладдя	4	9***	1300	?
16.	Грошові кошти на поточному рахунку в банку	грн.	-	-	250000*
17.	Шафи офісні	шт.	10***	700	?
18.	Кошти в касі	грн.	-	-	1000**
19.	Захисні окуляри	шт.	52***	14	?
20.	Будівля відділу збуту	грн.	-	-	210000*
21.	Станок утримуваний для продажу	шт.	1***	9000	?
22.	Металеве полотно в цеху	шт.	5***	500	?
23.	Аванс на відрядження бухгалтеру	грн.	-	-	2800**
24.	Підписка на періодичні видання	грн.	-	-	900**
25.	Гараж	грн.	-	-	54000*
26.	Аванс на господарські потреби завгоспу	грн.	-	-	150**

Таблиця 2.9- Групування господарських засобів підприємства за складом та розміщенням

Назва розділів та видів засобів	Часткові суми						Загальна сума
1	2						3
I. Необоротні активи							
1. Будівлі і споруди							

Продовження таблиці 2.9

1	2						3
2. Машини і обладнання							
3. Транспортні засоби							
4. Інструмент							
5. Виробничий інвентар							
6. Господарський інвентар							
Разом за розділом I							
II. Оборотні активи							
1. Основні матеріали							
2. Допоміжні матеріали							
3. Паливо							
4. Малоцінні та швидкозношувані предмети							
5. Незавершене виробництво							
6. Готова продукція							
7. Поточний рахунок							
8. Готівка							
9. Розрахунки з покупцями							
10. Розрахунки з підзвітними особами							
11. Витрати майбутніх періодів							
Разом за розділом II							
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
Разом за розділом III							
Разом господарських засобів							

Вправа 5.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Зобов'язання - це капітал, отриманий з _____ джерел.
2. Подвійний запис це: а) господарський засіб; б) принцип бухгалтерського обліку; в) метод бухгалтерського обліку.

Вправа 6.

На підставі вхідних даних, зазначених у таблиці 2.10, здійснити групування засобів підприємства за групами, видами і сферами застосування.

Таблиця 2.10 - Склад джерел утворення майна машинобудівного заводу

№ з/п	Найменування джерел утворення майна	Відповідь
1	Заборгованість за отримані від постачальників зварювальні матеріали	
2	Заборгованість до бюджету за податками та платежами	
3	Статутний капітал	
4	Забезпечення виплат відпусток	
5	Довгострокові кредити	
6	Нерозподілений прибуток	
7	Зобов'язання з фінансової оренди	
8	Заборгованість за відрахуваннями на соціальне страхування	
9	Короткострокові позики	
10	Створено резерв на покриття збитків суб'єкта господарювання	
11	Заборгованість працівникам з оплати праці	
12	Заборгованість з ПДВ	
13	Зобов'язання не погашені вчасно засновниками підприємства	
14	Одержана гуманітарна допомога	
15	Резерв коштів для проведення гарантійних ремонтів проданої продукції	
16	Підприємство віддало за договором купівлі-продажу на реалізацію 10 резервуарів для питної води	

Вправа 7.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Предмет обліку – це _____
2. Інвентаризація – це _____

Вправа 8.

Здійснити групування господарських засобів підприємства за джерелами їх утворення у таблиці 2.12. Вхідні дані, зазначені у таблиці 2.11. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 2.11 - Джерела утворення господарських засобів

№ пор.	Найменування джерел утворення засобів	Сума, грн.
1.	Позики банків терміном до одного року	42000*
2.	Заборгованість ТОВ «Гарант» за фарбу для металу	4500*
3.	Статутний капітал	3456738*
4.	Заборгованість засновників щодо їх внесків	(50000)*
5.	Відраховано для резервного капіталу кошти для виплати дивідендів	60000*
6.	Резерв коштів для проведення гарантійних ремонтів проданої продукції	10000*
7.	Кредити банків терміном більше одного року	100000*
8.	Отримано орендну плату за здачу в оренду приміщення складу на весь наступний рік.	25674*
9.	Отримано бюджетне фінансування на спеціальний рахунок підприємства для придбання комп'ютера	25460*
10.	Нерозподілений прибуток	256000*
11.	Заборгованість працівникам з оплати праці	123657*
12.	Заборгованість за ЄСВ	75000*
13.	Заборгованість за податками і платежами до бюджету	12000*
14.	Заборгованість за отриманий аванс від ТОВ «Іскра»	5678*

Таблиця 2.11 - Склад джерел утворення господарських засобів

Назви розділів і джерел утворення засобів	Часткові суми			Загальна сума
1	2			3
I. Власний капітал				
1. Статутний капітал				
2. Додатковий капітал				
3. Резервний капітал				
4. Нерозподілений прибуток				
5. Неоплачений капітал				
6. Додатковий капітал				
Разом за розділом I				?
II. Довгострокові зобов'язання				
1. Довгострокові кредити банків				
2. Інші довгострокові зобов'язання				
3. Цільове фінансування				
Разом за розділом II				?
III. Поточні зобов'язання				
1. Короткострокові кредити				
2. Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги				

Продовження таблиці 2.11

1	2			3
3. Розрахунки з бюджетом				
4. Розрахунки із страхування				
5. Розрахунки з оплати праці				
6. Інші поточні зобов'язання				
7. Доходи майбутніх періодів				
8. Забезпечення				
Разом за розділом IV				?
IV. Зобов'язання ,пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Разом за розділом IV				?
Разом джерел засобів				?

Вправа 9.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Документація це: а) метод бухгалтерського обліку; б) джерело утворення засобів; в) запаси підприємства.

2. Оцінка в бухгалтерському обліку це – _____

Вправа 10.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Необоротні активи це: а) господарські засоби; б) джерела утворення засобів.

2. Прибуток – це капітал, отриманий з _____ джерел, у результаті _____

Вправа 11.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Власний капітал відноситься до: а) господарських засобів; б) джерела утворення засобів.

2. Зобов'язання вважаються довгостроковими, якщо _____

Вправа 12.

Згрупувати господарські засоби за їх складом, розміщенням, використанням та за джерелами формування і цільовим призначенням. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Об'єкти обліку: оргтехніка - 56,0* тис. грн., цехові приміщення – 118*

тис. грн., заборгованість за розрахунками з оплати праці робітників цеху № 1 - 22,4* тис. грн., герметик - 8,0* тис. грн., статутний капітал - 810,0* тис. грн., нерозподілений прибуток – 180* тис.грн., заборгованість ТОВ «Стайл» за придбаний листовий прокат – 164* тис.грн., грошові кошти в касі – 1* тис. грн., дебіторська заборгованість ТОВ «Фогор» за реалізовану вантажну платформу – 61,0* тис. грн., багатопозиційні прес-автомати для пресового виробництва деталей кузова автомобілів – 300* тис., заборгованість за довгостроковим кредитом – 120* тис.грн, виготовлені вантажівки на складі – 780* тис. грн., заборгованість ПАТ «Квазар» за реалізовані тягачі – 108* тис. грн., колісний диск легкового автомобіля в складальному цеху – 67* тис.грн., резервний капітал – 250,1* тис.грн., капот на складі № 2 – 40* тис.грн., в цеху на стадії виробництва - ґрунтовка 1,9* тис.грн. та лак – 5,6* тис.грн.

Вправа 13.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Грошові активи – це _____
3. Суб'єкт господарського обліку – це _____

Вправа 14.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Існують наступні процеси обліку: _____
2. Взаємозв'язок між господарськими процесами можна відобразити у вигляді _____

Вправа 15.

Згрупувати господарські засоби за їх складом, розміщенням, використанням та за джерелами формування і цільовим призначенням. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Об'єкти обліку: комп'ютери - 130,0* тис. грн., приміщення пресового цеху – 315* тис. грн., заборгованість за розрахунками з оплати праці головному інженеру - 8,4* тис. грн., емаль - 11,0* тис. грн., статутний капітал - 500,0* тис. грн., нерозподілений прибуток – 290* тис.грн., заборгованість ТОВ «Факел» за придбані гвинти – 14* тис.грн., респіратор на складі № 2 – 1,9* тис.грн., грошові кошти в касі – 1,5* грн., заборгованість ТОВ «Алюмет» за реалізований автомобіль – 125* тис. грн., автоматичні лінії розкрою для пресового виробництва деталей кузова автомобілів – 200* тис.грн., розпилювач для

фарбування – 15,8* тис.грн., фарбувальні конвеєри – 430* тис.грн., заборгованість за довгостроковий кредит – 380* тис.грн, заборгованість з ПДВ – 37,8* тис.грн.

Вправа 16.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Дебіторська заборгованість: а) господарські засоби; б) джерела утворення засобів.

2. До оборотних засобів відносяться: а) нематеріальні активи; б) готівка.

Вправа 17.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Грошові кошти це: а) господарські засоби; б) джерела утворення засобів.

2. Калькулювання це – _____

Вправа 18.

Згрупувати господарські засоби за їх складом, розміщенням, використанням та за джерелами формування і цільовим призначенням. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Об'єкти обліку: гнучкі автоматичні лінії для зварювання кузовів - 170,0* тис. грн., заборгованість за податками – 2,6* тис.грн., приміщення фарбувального цеху – 233* тис. грн., заборгованість за розрахунками з оплати праці працівникам складального цеху - 12,7* тис. грн., резервуар для катафорезної ванни – 348* тис.грн, фосфатні суміші для знежирення - 81,0* тис. грн., статутний капітал - 480,0* тис. грн., нерозподілений прибуток – 420* тис.грн., захисні комбінезони на складі №2 – 6,5* тис.грн., заборгованість ТОВ «Факел» за придбані гвинти та гайки – 6,7* тис.грн, грошові кошти в касі – 0,8* грн., заборгованість ТОВ «Квазар» за реалізовані напівприцепи-автовози – 372* тис. грн., автоматичні лінії вантажного конвеєра – 235,8* тис.грн, вироблені силові агрегати на складі – 93* тис.грн, сидіння (в незавершеному стані) в цеху – 28* тис.грн., заклепки на складі № 2 – 13* тис.грн., залишилися в цеху для виробництва дрiт – 9* тис.грн. та сітка – 2* тис.грн., потокові лінії з використанням системи підвісних та підлогутротуарних конвеєрів – 650*

тис.грн., зварювальна маска на складі № 2 – 3,5*, довгостроковий кредит – 700* тис.грн., заборгованість з ЄСВ – 10* тис.грн., заборгованість ТОВ «Преміум» за придбані металеві листи – 243,6* тис.грн.

Вправа 19.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Об'єктами обліку в процесі реалізації є – _____
2. Джерела господарських засобів це – _____

2.6 Тести для самоконтролю

1. Які розрахунки по кредитах і позиках підлягають погашенню протягом року:

- а) довгострокові;
- б) періодичні;
- в) короткострокові.

2. Які з наведених необоротних активів відносяться до нематеріальних активів:

- а) «ноу-хау», товарні знаки;
- б) основні засоби в будинку відпочинку підприємства;
- в) комп'ютери учбового закладу з встановленими комп'ютерними програмами.

3. Що відноситься до власних джерел формування засобів?

- а) зобов'язання по податках і платежах;
- б) кредиторська заборгованість;
- в) статутний капітал;
- г) кредити банків.

4. Наявність і рух майна, джерела його формування та використання є:

- а) предметом бухгалтерського обліку;
- б) методом бухгалтерського обліку;
- в) господарською операцією.

5. Спосіб перевірки відповідності фактичної наявності господарських засобів обліковим даним:

- а) документація;
- б) калькуляція;
- в) інвентаризація.

6. Спосіб, за допомогою якого господарські кошти отримують грошове вираження:

- а) інвентаризація;
- б) оцінка;
- в) документація.

7. Єдина система інформації про фінансове становище господарюючого суб'єкта на певну дату:

- а) система рахунків;
- б) подвійний запис;
- в) фінансова звітність.

8. Вид засобів, що не мають матеріально-речової форми, але здатні приносити їх власнику дохід:

- а) основні засоби;
- б) нематеріальні активи;
- в) грошові кошти.

9. Заборгованість різних організацій чи окремих осіб даній організації:

- а) кредиторська;
- б) бухгалтерська;
- в) дебіторська.

10. Який капітал утворюється при формуванні організації за рахунок вкладів засновників:

- а) статутний;
- б) резервний;
- в) додатковий.

Тема 3. Методичні прийоми бухгалтерського обліку та їх використання

- 3.1 Загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми, які використовуються в бухгалтерському обліку
- 3.2 Контрольні питання

3.1 Загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми, які використовуються в бухгалтерському обліку

Сукупність способів (методів) і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність підприємства відображається в обліку, є методом бухгалтерського обліку.

У бухгалтерському обліку способи і прийоми узагальнюються за допомогою їх поєднання у такі групи:

- + загальнонаукові методичні прийоми;
- + конкретно-емпіричні методичні прийоми;
- + елементи методу бухгалтерського обліку (детально розглянуті у 2 темі).

Загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми, які використовуються у бухгалтерському обліку, наведені на рисунку 3.1.

Загальною основою елементів, що складають метод бухгалтерського обліку, є конкретно-емпіричні методичні прийоми: документалістики, двоїстості відображення, органолептичні та балансово-звітні.

До загальнонаукових методичних прийомів належать аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація.

Аналіз (від грецьк. analysis — розкладання, розчленування) — прийом дослідження, який передбачає вивчення предмета уявним або практичним розчленуванням його на складові (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення). Кожну з виокремлених частин аналізують окремо в межах одного цілого (наприклад, здійснюють аналітичний облік будинків, споруд, машин і обладнання на синтетичному рахунку 10 «Основні засоби»).

Синтез (від грецьк. synthesis — сполучення, поєднання, складання) — прийом вивчення об'єкта в цілісності, єдності та взаємозв'язку його частин. У

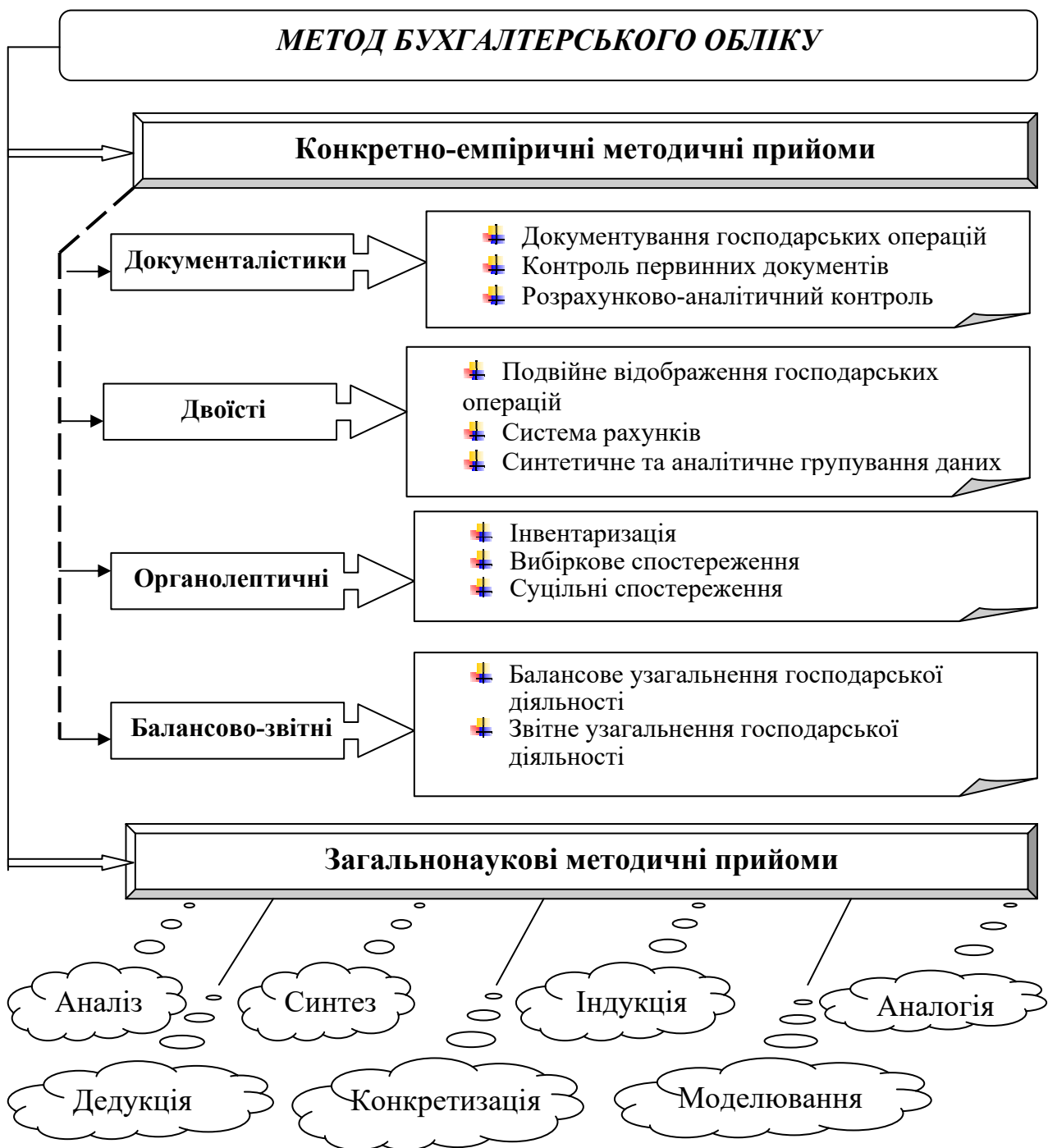

Рисунок 3.1 – Класифікація методичних прийомів бухгалтерського обліку

бухгалтерському обліку синтез пов'язаний із синтетичним обліком, оскільки дає змогу об'єднати об'єкти, розчленовані у процесі господарської діяльності, встановити їх зв'язок і пізнати предмет як єдине ціле (нематеріальні активи, матеріали, готова продукція та ін.).

Індукція (від лат. induction — наведення) — прийом дослідження, за яким загальний висновок про ознаки множини елементів об'єкта роблять на

основі вивчення не всіх ознак, а лише частини елементів цієї множини, тобто узагальнення висновків від окремого до загального (наприклад, коли облік дебіторської заборгованості здійснюють за даними спочатку аналітичного, а потім синтетичного обліку).

Дедукція (від лат. *deduction* — виведення) — прийом, за яким спочатку досліджують стан об'єкта в цілому, а вже потім його складових, тобто висновки конкретизують від загального до окремого (наприклад, коли облік дебіторської заборгованості здійснюють за даними спочатку синтетичного, а потім аналітичного обліку).

Аналогія (від грецьк. *analogia* — відповідність) — прийом, за допомогою якого одні об'єкти пізнають на основі їх подібності з іншими. Ґрунтуючись на подібності окремих сторін різних об'єктів, прийом аналогії є основою моделювання, яке застосовують, зокрема, у побудові аналітичного й синтетичного бухгалтерського обліку знярядь і об'єктів праці.

Моделювання (від лат. *modulus* — міра, зразок) — прийом наукового пізнання, що ґрунтується на заміні об'єкта чи явища, які вивчають, на їх аналоги, моделі, котрі мають істотні прикмети оригіналу. У бухгалтерському обліку такими моделями є міжнародні та національні стандарти.

Абстрагування (від лат. *abstrahere* — відволікати) — прийом, що передбачає перехід від конкретних об'єктів до загальних понять і законів розвитку (наприклад, коли перевіряють стан контролю трудової дисципліни в окремих підрозділах підприємства і, абстрагуючись, роблять висновки по підприємству загалом).

Конкретизація (від лат. *concretus* — густий, твердий) — прийом дослідження об'єктів в усій їх різнобічності, якісній багатогранності значень реального існування (на відміну від абстрактного). При цьому досліджують стан об'єктів за певних конкретних умов їх існування та історичного розвитку. Прикладом застосування цього прийому може бути виявлення у процесі обліку непродуктивних витрат за місцями їх утворення — підрозділами підприємства.

На основі загальнонаукових методів дослідження господарських операцій, які відображаються в бухгалтерському обліку, сформувались емпіричні методичні прийоми, що ґрунтуються на досвіді розвитку обліку та його застосування у практичній діяльності людей. Це забезпечує поєднання

теорії бухгалтерського обліку як науки та його прикладної частини — обліку капіталу та його використання суб'єктами підприємницької діяльності.

Конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку сформувалися на основі загальнонаукових у результаті багатомісячного розвитку. Їх застосовують не як констатацію результатів спостереження (наприклад, про перевищення витрат виробництва порівняно з передбаченими нормами); вони не є пізнанням економічних процесів. Бухгалтерський облік лише тоді виконуватиме покладені на нього функції, коли групуватиме інформацію про господарські процеси за ознаками, необхідними для управління виробництвом і маркетингом, сприятиме збільшенню капіталу суб'єктів підприємництва.

Конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку є специфічними для економічної науки. Розрізняють прийоми документалістики, двоїсті, органолептичні та балансово-звітні.

Прийоми **документалістики** полягають у суцільному безперервному документуванні господарських операцій, які відображаються в бухгалтерському обліку суб'єкта підприємницької діяльності. Первинною процедурою обліково-аналітичного процесу є оформлення господарських операцій юридично достовірним документом на папері чи іншому носії інформації. Виходячи з контрольних функцій бухгалтерського обліку первинна документація підлягає юридичній перевірці на правомочність і достовірність за формою та змістом (із застосуванням прийомів юридичного обґрунтування), взаємному контролю операцій і логічному контролю. За допомогою документації в бухгалтерському обліку відображають обіг капіталу, його використання, заощадження та збільшення. Крім того, за документацією можна здійснювати первинне спостереження за відображеними господарськими операціями, у ній закріплюється матеріальна відповідальність працівників за отримані цінності, відображається оплата праці працівників.

Розрахунково-аналітичні прийоми застосовують у бухгалтерському обліку з метою оцінювання господарських операцій в єдиному грошовому вимірнику, а також натуральних, трудових та інших вимірниках об'єктів обліку.

Двоїсті прийоми передбачають відображення структури капіталу та його використання у процесі обігу під час здійснення господарської діяльності, тобто подвійне відображення господарських операцій у системі бухгалтерського

обліку. Для цього застосовують прийоми класифікації системи рахунків бухгалтерського обліку господарської діяльності та їх групування за економічно однорідним змістом і призначенням. Прийоми аналітичного та синтетичного групування даних обліку застосовують для деталізації та узагальнення інформації про господарську діяльність з метою активного впливу на неї через систему управління.

Органолептичні (від грецьк. *organon* — збряддя, інструмент) прийоми застосовують для контролю правильності даних обліку цінностей, здійснення інвентаризації, контрольних замірів робіт вибірковими та суцільними спостереженнями господарських операцій, коштів і матеріальних цінностей. У бухгалтерському обліку ці прийоми застосовують у разі передавання грошей або матеріальних цінностей від однієї матеріально відповідальної особи до іншої, приймання товарів від постачальників та в деяких інших випадках (наприклад, у разі стихійного лиха чи пожежі).

Балансово-звітні прийоми передбачають узагальнення даних бухгалтерського обліку на певну дату для підбиття підсумку фінансово-господарської діяльності, обчислення податків, розрахунків із бюджетом, оплати праці працівників, розрахунків із контрагентами тощо. При цьому здійснюють синтезування даних обліку в Головній книзі, балансове відображення стану капіталу на звітну дату (його наявність і розміщення), звітне узагальнення господарської діяльності. Зміст цих методичних прийомів визначається інформаційними, контрольними та загальноекономічними функціями бухгалтерського обліку в мікро та макроекономіці, а також національним законодавством і нормативно-правовим регулюванням органів державного управління економікою.

3.2 Контрольні питання

1. Які загальнонаукові методичні прийоми Вам відомі? Розкрийте зміст окремих їх видів.
2. Для чого застосовуються конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку?

Тема 4. Бухгалтерський баланс

- 4.1 Сутність бухгалтерського балансу
- 4.2 Побудова балансу як форми фінансової звітності
- 4.3 Типи змін, що відбуваються в балансі під впливом господарських операцій
- 4.4 Контрольні питання
- 4.5 Практичні завдання
- 4.6 Вправи для самостійної роботи
- 4.7 Тести для самоконтролю

4.1 Сутність бухгалтерського балансу

У загальному розумінні, баланс – це рівновага. Вперше слово «баланс» у бухгалтерському розумінні було застосовано у першій половині XV століття. Етимологією цього терміну є його утворення від латинських слів "bis" (двічі) і "lanz" (чаша терезів).

Бухгалтерський баланс займає по праву одне з центральних місць у науковій концепції обліку та вважається найбільш універсальною формою фінансової бухгалтерської звітності. Слід розрізняти поняття балансу з погляду практики обліку та з погляду бухгалтерського обліку як науки. Облікова практика зводить визначення балансу до звітної форми – бланка певного змісту, а наука розуміє під балансом певну модель, яка об'єднує характеристики включених у нього елементів.

Бухгалтерський баланс – документ бухгалтерського обліку та компонент фінансової звітності, який містить узагальнюючу систему показників, згрупованих у зведену таблицю, яка характеризує в грошовому вираженні склад, розміщення, джерела та призначення господарських засобів підприємства на певну дату, тобто фінансовий та майновий стан підприємства.

Бухгалтерський баланс - це двобічна таблиця, ліва частина якої (*актив*) призначена для відображення господарських засобів підприємства, а права (*пасив*) - для відображення джерел їх утворення.

Актив – діючий, діяльний; пасив – страждаючий, недіючий. Стосовно балансу ці терміни втратили первісний зміст та мають умовне значення.

Відповідно до ст. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (звіт про фінансовий стан) баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Форма балансу визначається НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (звіт про фінансовий стан) і наводяться у додатку 1 до цього НП(С)БО.

На правильність складання балансу вказує рівність між загальним підсумком активу та пасиву ($A=P$).

Значення балансу полягає в тому, що він є головним джерелом інформації про майновий стан і про фінансовий стан будь-якого суб'єкту господарювання та інформаційною базою для зовнішніх користувачів.

4.2 Структура балансу як форми фінансової звітності

Зміст, форма Балансу та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (звіт про фінансовий стан).

Структура бухгалтерського балансу, що визначена НП(С)БО 1, наведена на рисунку 4.1.

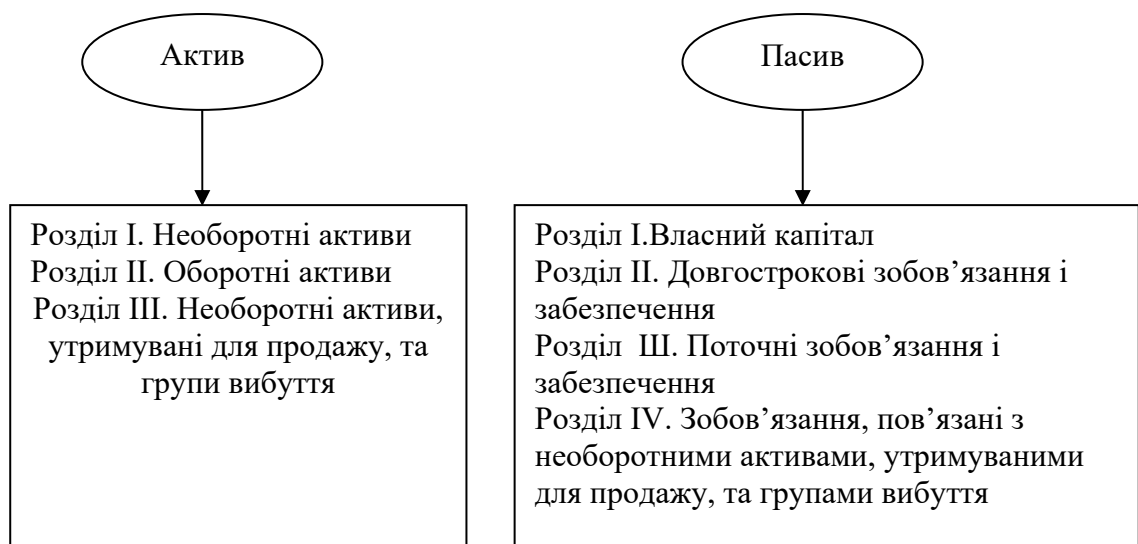

Рисунок 4.1 – Структура балансу відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Слід звернути увагу на те, що за змістом інформації, форма балансу,

наведена в додатку 1 до НП(С)БО 1, є *статичною формою*. Вона містить у собі, так би мовити, «два баланси в одному»: початковий та кінцевий, що дозволяє в аналітичних цілях порівнювати зміни, які відбулись протягом звітного періоду у складі активів, капіталу та зобов'язань підприємства.

Розділи балансу – це економічно однорідні групи господарських засобів (активів) та джерел їх утворення (пасивів), які об'єднуються в статті бухгалтерського балансу. Актив та пасив балансу складається зі статей.

Відповідно до **НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (звіт про фінансовий стан)** стаття – елемент фінансового звіту, який відповідає критеріям, установленим НП(С)БО 1.

Стаття балансу – це складова частина балансу (рядок), що характеризує групу економічно однорідних господарських засобів (активів) або джерел їх утворення (пасивів), згрупованих по одному рахунку або групі однорідних рахунків.

Код статті балансу — це цифрове позначення (шифр) статті балансу.

До *активу* Балансу належать статті, які відображають предметний стан майна підприємства (стан його активів) та ступінь ліквідності майна.

До *пасиву* Балансу належать статті, які показують розмір власного та запозиченого капіталу, а також ступінь терміновості повернення зобов'язань.

Кожна стаття має свою *оцінку* — грошове вираження.

Актив повинен дорівнювати пасиву, що витікає з двоїстої характеристики групування ресурсів. При складанні балансу використовуються *балансове рівняння*:

$$\text{АКТИВ} = \text{ПАСИВ} \quad (4.1)$$

У свою чергу:

$$\text{ПАСИВ} = \text{ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ} + \text{ЗОБОВ'ЯЗАННЯ} \quad (4.2)$$

Таким чином:

$$\text{АКТИВ} = \text{ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ} + \text{ЗОБОВ'ЯЗАННЯ} \quad (4.3)$$

Загальний підсумок активу балансу та пасиву балансу називається *валютою балансу*. Він утворюється поступовим визначенням спочатку підсумків по окремих розділах Балансу, а потім, — складанням між собою підсумків по розділах (в активі та пасиві, окремо).

Відповідно до НП(С)БО 1 баланс підприємства складається на кінець

останнього дня звітного періоду. Бухгалтерський баланс (далі, баланс) одночасно входить до складу як річної, так і проміжної звітності. Звітним періодом для складання балансу як форми річної звітності є календарний рік. Проміжний баланс складається щоквартально, наростаючим підсумком з початку звітного року. Отже, баланс підприємства складається станом на кінець останнього дня кварталу або року (тобто, на: 31 березня, 30 червня, 30 вересня і 31 грудня).

Отже, основою побудови балансу є подвійне групування фактичних господарських процесів – за майновою і правовласницькою характеристиками (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 – Двоїсте (балансове) групування

Актив	Сума	Пасив	Сума
Господарські засоби (необоротні, оборотні)	2200	1. Власний капітал 2. Зобов'язання	1600 600
Баланс	2200	Баланс	2200

4.3 Типи змін, що відбуваються в балансі під впливом господарських операцій

На підприємстві щоденно здійснюються господарські операції, які впливають на Баланс. Кожна господарська операція вносить зміни, як мінімум, у дві статті балансу. Всі господарські операції підприємства можна звести до чотирьох типів:

I. Перший тип – активні. Викликають зміни всередині активу балансу та не впливають на пасив балансу.

II. Другий тип – пасивні. Викликають зміни всередині пасиву балансу та не впливають на пасив балансу.

III. Третій тип – активно-пасивні. Викликають зміни в активі та пасиві балансу в бік збільшення.

IV. Четвертий тип – активно-пасивні. Викликають зміни в активі та пасиві балансу в бік зменшення.

Таким чином, господарські операції впливають на баланс. При правильному їх відображенні в бухгалтерському обліку – не порушують рівноваги між активом та пасивом балансу та при цьому не змінюють валюту балансу (I та II тип) або змінюють (III та IV) (табл. 4.2).

Таблиця 4.2 – Типи змін у балансі під впливом господарських операцій

Тип операції	Схематичне відображення	Вплив операції на статті в балансі
1 тип	A+ A-	Зміни в активі балансу: - одна стаття збільшується; - друга стаття зменшується.
2 тип	П+ П-	Зміни в пасиві балансу: - одна стаття збільшується; - друга стаття зменшується.
3 тип	A+ П+	Зміни в активі і пасиві балансу в сторону збільшення: - одна стаття активу збільшується; - одна стаття пасиву збільшується.
4 тип	A- П-	Зміни в активі і пасиві балансу в сторону зменшення: - одна стаття активу зменшується; - одна стаття пасиву зменшується на суму о

Перший тип господарських операцій впливає тільки на статті активу балансу, вносячи зміни у склад необоротних і оборотних активів. При цьому валюта балансу не змінюється.

Другий тип господарських операцій впливає тільки на статті пасиву балансу, вносячи зміни в склад власного капіталу та зобов'язань. При цьому валюта балансу не змінюється.

Третій тип господарських операцій впливає на статті активу та пасиву балансу в бік збільшення, тобто валюта балансу одночасно збільшується на однакові суми за активом і пасивом.

Четвертий тип господарських операцій впливає на статті активу і пасиву балансу в бік зменшення, тобто валюта балансу одночасно зменшується на однакові суми і за активом, і за пасивом.

Приклади впливу господарських операцій на баланс.

Баланс підприємства

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	5690		Статутний капітал	200	
Виробничі запаси	1975		Резервний капітал	8750	
Незавершене виробництво	2910		Прибуток нерозподілений	2450	
Готова продукція	2050		Розрахунки за товари	2725	
Поточний рахунок	1600		Розрахунки з оплати праці	100	
Баланс	14225		Баланс	14225	

Операція першого типу. Відпущено матеріали у виробництво продукції на суму 250 грн. Відображення господарських операцій першого типу змінює розмір окремих статей активу балансу, шляхом переміщення однієї і тієї ж суми без зміни підсумку активу балансу. За рахунок зменшення одних засобів (виробничі запаси) збільшується величина інших засобів (незавершене виробництво). Ця операція торкнулася тільки статті активу, після чого підсумок активу не змінився, рівність між активами і пасивами балансу зберіглася.

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	5690	5690	Статутний капітал	200	200
Виробничі запаси	1975	1725	Резервний капітал	8750	8750
Незавершене виробництво	2910	3160	Прибуток нерозподілений	2450	2450
Готова продукція	2050	2050	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	1600	1600	Розрахунки з оплати праці	100	100
Баланс	14225	14225	Баланс	14225	14225

Операція другого типу. Перераховано до резервного фонду за рахунок нерозподіленого прибутку 950 грн. Внаслідок відображення господарської операції другого типу змінюється розмір окремих статей пасиву балансу за рахунок перегрупування джерел засобів підприємства. За рахунок зменшення першого джерела (нерозподілений прибуток) збільшується інше джерело (резервний капітал) на одну і ту ж суму. Ця операція торкнулася тільки статті пасиву балансу. Підсумок пасиву не змінився, рівність між активами і пасивами зберіглася.

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	5690	5690	Статутний капітал	200	200
Виробничі запаси	1725	1725	Резервний капітал	8750	9700
Незавершене виробництво	3160	3160	Прибуток нерозподілений	2450	1500
Готова продукція	2050	2050	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	1600	1600	Розрахунки з оплати праці	100	100
Баланс	14225	14225	Баланс	14225	14225

Операція третього типу. На склад підприємства надійшли матеріали від постачальника на суму 35 грн.

Внаслідок відображення господарської операції збільшуються виробничі запаси (стаття активу), оскільки оплата не проведена, збільшуються розрахунки за товари (заборгованість постачальникам, стаття пасиву балансу). Відображення господарської операції третього типу збільшує балансові статті господарських коштів підприємства та їх джерел на однакову суму. Внаслідок цього збільшується підсумок активу і пасиву балансу на однакову суму. Рівність між активом і пасивом зберігається.

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	5690	5690	Статутний капітал	200	200
Виробничі запаси	1725	1760	Резервний капітал	9700	9700
Незавершене виробництво	3160	3160	Прибуток нерозподілений	1500	1500
Готова продукція	2050	2050	Розрахунки за товари	2725	2760
Поточний рахунок	1600	1600	Розрахунки з оплати праці	100	100
Баланс	14225	14260	Баланс	14225	14260

Операція четвертого типу. Підприємство перерахувало з поточного рахунку заборгованість постачальникам 1450 грн.

При здійсненні даної операції зменшується сума на поточному рахунку (стаття активу балансу) і одночасно зменшується стаття пасиву балансу за заборгованістю постачальникам на одну і ту ж суму. Відображення господарської операції четвертого типу зменшує балансові статті господарських коштів і їх джерел на однакову суму, а також зменшується підсумок активу і пасиву балансу. Рівність між активом і пасивом зберігається.

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	5690	5690	Статутний капітал	200	200
Виробничі запаси	1760	1760	Резервний капітал	9700	9700
Незавершене виробництво	3160	3160	Прибуток нерозподілений	1500	1500
Готова продукція	2050	2050	Розрахунки за товари	2760	1310
Поточний рахунок	1600	150	Розрахунки з оплати праці	100	100
Баланс	14225	12810	Баланс	14225	12810

4.4 Контрольні питання

1. Що є метою складання бухгалтерського балансу?
2. Що називається статтею балансу?
3. Що називається валютою балансу?
4. Чим пояснюється рівність активу і пасиву балансу?
5. Що характеризують статті активу балансу?
6. Що характеризують статті пасиву балансу?
7. Який вплив на баланс мають господарські операції?
8. Які існують типи господарських операцій?
9. Яку структуру має Баланс підприємство відповідно до НП(С)БО 1?
10. Що таке «формула балансового рівняння»?

4.5 Практичні завдання

Завдання 1.

Скласти за даними таблиць 4.3 і 4.4 Баланс промислового підприємства. Записати підсумкові дані кожної класифікаційної групи відповідно в актив і пасив балансу. Підрахувати підсумок в активі та пасиві балансу (вони повинні бути рівні).

Таблиця 4.3 - Господарські засоби промислового підприємства

Господарські засоби	Сума, грн.
1	2
Устаткування	25600
Готівка в касі	800
Залишок коштів на рахунку в банку	25400
Двері «Міланські» на складі	54800
Заборгованість експедитора по підзвітних сумах	4300
Двері «Англійські» на складі	42320
Будівля цеху	146600
Дверне полотно «Модерн» в цеху	5324
Дверне полотно «Стандарт» в цеху	9726
Заборгованість головного бухгалтера по підзвітних сумах	4400
Петлі на складі	1387
Калькулятор	1000
Будівля складу № 1	99400
Вироблені дверні розсувні системи	28870

Продовження таблиці 4.3

1	2
Замок врізний на складі	6500
Фарба сіра в цеху	3342
Фарба чорна для металу на складі	1015
Будівля адміністративного корпусу	168800
Заборгованість ТОВ «Шик» за двері «Класик»	10800
Металеве полотно на складі	9000
Будівля складу №2	369800
Захисний спецодяг	900
Паливо	3800
Папір офісний	90
USB-флеш-накопичувач	300
Сканер	3000
Легковий автомобіль	180800
Настільний офісний набір	526
Вантажівка	80800
Програмне забезпечення бухгалтерії	30800
Кондиціонер	9400
Запасні частини для ремонту автомобіля	2000
Аванс виданий ТОВ «Салт» за матеріали	15600
Принтер	3700
Амортизація необоротних активів	(10800)
Разом	1340100

Таблиця 4.4 – Джерела утворення господарських засобів промислового підприємства

Джерела утворення	Сума, грн.
1	2
Статутний капітал	650 800
Заборгованість підприємству «Стік» за фарбу	16 100
Заборгованість робітникам виробничих цехів за заробітною платою	18 800
Заборгованість банку «Успіх» за короткостроковий кредит	62 800
Заборгованість ТОВ «Пром» за металеве полотно	97 800
Заборгованість за податками та платежами	16 200
Заборгованість адміністрації за заробітною платою	10 200
Заборгованість за електроенергію	5 000
Заборгованість ТОВ за транспортні послуги	7 600
Заборгованість працівникам збуту за заробітною платою	8 600
Резервний капітал	28 800
Прибуток	90 800
Заборгованість за водопостачання	1 400
Заборгованість за довгостроковим кредитом	300 800
Розрахунки зі страхування	4 800
Аванс одержаний від ТОВ «Велт» за двері «Стандарт»	16 800

1	2
Заборгованість засновника А.П. Федорчука, щодо його внеску до статутного капіталу (неоплачений капітал)	(25 800)
сума дооцінки адміністративної будівлі	20 800
безоплатно одержаний підприємством станок	7 800
Разом	1 340 100

Таблиця 4.5 – Модель балансу промислового підприємства

Актив (Господарські засоби)		Пасив (Джерела утворення господарських засобів)	
1		2	
Необоротні активи		Власний капітал	
Устаткування	25600	Статутний капітал	650800
Будівля: цеху складу № 1 адміністративного корпусу складу № 2	146600 99400 168800 369800	Заборгованість засновника А.П. Федорчука, щодо його внеску до статутного капіталу (неоплачений капітал)	(25 800)
Калькулятор	1000	Прибуток	90 800
Сканер	3000	Резервний капітал	28 800
Транспортні засоби: легковий автомобіль вантажівка	180800 80800	сума дооцінки адміністративної будівлі	20 800
Програмне забезпечення	30800	безоплатно одержаний підприємством станок	7 800
Кондиціонер	9400		
Принтер	3700		
USB-флеш-накопичувач	300		
Амортизація необоротних активів	(10800)		
Разом за розділом	1109200		773 200
Оборотні активи		Запозичений капітал	
Готівка	800	Заборгованість підприємству «Стік» за фарбу	16 100
Кошти на рахунку в банку	25400	Заборгованість за податками та платежами	16 200
Двері на склад: «Міланські» «Англійські»	54800 42320	Заборгованість банку «Успіх» за короткостроковий кредит	62 800
Дверне полотно на складі: «Модерн» «Стандарт»	5324 9726	Заборгованість ТОВ «Автолюкс» за транспортні послуги	7 600

Продовження таблиці 4.5

1		2	
Заборгованість підзвітних осіб: експедитор бухгалтер	4300 4400	Заборгованість за заробітною платою: робітникам виробничих цехів адміністрації працівникам збуту	18 800 10 200 8600
Петлі на складі	1387	Заборгованість за електроенергію	5 000
Вироблені дверні розсувні системи	28870	Заборгованість ТОВ «Пром» за металеве полотно	97 800
Замок врізний на складі	6500	Заборгованість за водопостачання	1 400
Фарба в цеху	3342	Заборгованість за довгостроковим кредитом	300 800
Фарба на складі	1015	Розрахунки зі страхування	4 800
Заборгованість покупця за двері	10800	Аванс одержаний від ТОВ «Велт» за двері «Стандарт»	16 800
Металеве полотно на складі	9000		
Захисний спецодяг	900		
Паливо	3800		
Папір офісний	90		
Офісний набір	526		
Запчастини	2000		
Розрахунки за авансами виданими	15600		
Разом за розділом	230900		566 900
Баланс	1340 100	Баланс	1340 100

Таблиця 4.6 – Підсумкові дані кожної класифікаційної групи відповідно активу та пасиву Балансу промислового підприємства

Актив		Пасив	
Господарські засоби	Сума, грн.	Джерела утворення господарських засобів	Сума, грн.
Необоротні активи	1120000	Статутний капітал	650800
Амортизація	(10800)	Капітал у дооцінках	20 800
Виробничі запаси	38752	Додатковий капітал	7 800
МШП	1516	Резервний капітал	28800
Виробництво	3342	Прибуток	90800
Готова продукція	125990	Неоплачений капітал	(25800)
Грошові кошти в касі	800	Кредити банків	363 600
Грошові кошти на рахунках в банку	25400	Заборгованість постачальникам	165 700
Кошти в розрахунках	35100	Заборгованість з оплати праці	37600
Разом	1340100	Разом	1340100

Завдання 2.

На підприємстві з виробництва відпущено готову продукцію на склад на суму 2500 грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства на початок періоду зазначені у таблиці 4.7.

Таблиця 4.7 – Вхідні дані

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	23690		Статутний капітал	20000	
Виробничі запаси	4975		Резервний капітал	7750	
Незавершене виробництво	2910		Прибуток нерозподілений	2450	
Готова продукція	2050		Розрахунки за товари	2725	
Поточний рахунок	400		Розрахунки з оплати праці	1100	
Баланс	34025		Баланс	34025	

Таблиця 4.8 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій 1 типу

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	23690	23690	Статутний капітал	20000	20000
Виробничі запаси	4975	4975	Резервний капітал	7750	7750
Незавершене виробництво	2910	410	Прибуток нерозподілений	2450	2450
Готова продукція	2050	4550	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	400	400	Розрахунки з оплати праці	1100	1100
Баланс	34025	34025	Баланс	34025	34025

A=П на початок
A=П на кінець

Дана господарська операція відноситься до операцій першого типу. Відображення господарських операцій першого типу змінює розмір окремих статей активу балансу, шляхом переміщення однієї і тієї ж суми без зміни підсумку активу балансу. За рахунок зменшення одних засобів (незавершене виробництво) збільшується величина інших засобів (готова продукція). Ця операція торкнулася тільки статті активу, після чого підсумок активу не змінився, рівність між активами і пасивами балансу збереглася.

Завдання 3.

Збільшено статутний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку на 2000 грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства на початок періоду зазначені у таблиці 4.8.

Таблиця 4.9 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій 2 типу

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	23690	23690	Статутний капітал	20000	22000
Виробничі запаси	4975	4975	Резервний капітал	7750	7750
Незавершене виробництво	410	410	Прибуток нерозподілений	2450	450
Готова продукція	4550	4550	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	400	400	Розрахунки з оплати праці	1100	1100
Баланс	34025	34025	Баланс	34025	34025

Дана господарська операція відноситься до операцій другого типу.

Внаслідок відображення господарської операції другого типу змінюється розмір окремих статей пасиву балансу за рахунок перегрупування джерел засобів підприємства. За рахунок зменшення першого джерела (нерозподілений прибуток) збільшується інше джерело (статутний капітал) на одну і ту ж суму. Ця операція торкнулася тільки статті пасиву балансу. Підсумок пасиву не змінився, рівність між активами і пасивами зберіглася.

Завдання 4.

Підприємство отримало довгостроковий кредит на суму 70000 грн., кошти від якого надійшли на поточний рахунок.

Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства на початок періоду зазначені у таблиці 4.9.

Таблиця 4.10 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій 3 типу

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	23690	23690	Статутний капітал	22000	22000
Виробничі запаси	4975	4975	Резервний капітал	7750	7750
Незавершене виробництво	410	410	Прибуток нерозподілений	450	450
Готова продукція	4550	4550	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	400	70400	Розрахунки з оплати праці	1100	1100
			Довгострокові позики	0	70000
Баланс	34025	104025	Баланс	34025	104025

Дана господарська операція відноситься до операцій третього типу. Внаслідок відображення господарської операції збільшуються грошові кошти на поточному рахунку (стаття активу) та збільшується заборгованість перед банком за довгостроковий кредит (стаття пасиву балансу).

Відображення господарської операції третього типу збільшує балансові статті господарських коштів підприємства та їх джерел на однакову суму. Внаслідок цього збільшується підсумок активу і пасиву балансу на однакову суму. Рівність між активом і пасивом зберігається.

Завдання 5.

Підприємство сплатило з поточного рахунку заробітну плату працівникам 1000 грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства на початок періоду зазначені у таблиці 4.10.

Таблиця 4.11 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій 4 типу

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
1	2	3	4	5	6
Основні засоби	23690	23690	Статутний капітал	22000	22000
Виробничі запаси	4975	4975	Резервний капітал	7750	7750
Незавершене виробництво	410	410	Прибуток нерозподілений	450	450

Продовження таблиці 4.11

1	2	3	4	5	6
Готова продукція	4550	4550	Розрахунки за товари	2725	2725
Поточний рахунок	70400	69400	Розрахунки з оплати праці	1100	100
			Довгострокові позики	70000	70000
Баланс	104025	103025	Баланс	104025	103025

Дана господарська операція відноситься до операцій четвертого типу. При здійсненні даної операції зменшується сума на поточному рахунку (стаття активу балансу) і одночасно зменшується стаття пасиву балансу за заборгованістю з оплати праці на одну і ту ж суму.

Відображення господарської операції четвертого типу зменшує балансові статті господарських коштів і їх джерел на однакову суму, а також зменшується підсумок активу і пасиву балансу. Рівність між активом і пасивом зберігається.

Завдання 6.

Було створене підприємство зі статутним капіталом - 10000 грн. Засновниками на дату реєстрації капіталу було внесено:

- Автомобіль - вартістю 4000 грн.,
- Матеріали – на суму 1000 грн.
- Грошові кошти, які зараховано на рахунок у банку – 2000 грн.
- Невнесена сума на дату реєстрації 3000 грн. (неоплачений капітал).

За звітний період підприємством були здійсненні наступні господарські операції: отримано короткостроковий кредит 2000 грн., погашено зобов'язання перед постачальником за товари 600 грн., з поточного рахунка в касу надійшли грошові кошти 700 грн., за рішенням зборів засновників підприємства частину прибутку в сумі 5000 грн. направлено на збільшення статутного капіталу.

Здійснити балансове групування об'єктів обліку. Відобразити зміни в балансі під впливом господарських операцій. Зробити пояснення.

Таблиця 4.12 - Балансове групування

Актив		Пасив	
	Сума		Сума
Основні засоби (автомобіль)	4000	Статутний капітал	10000
Матеріали (дошки)	1000	Неоплачений капітал	-3000
Поточний рахунок у банку	2000		
Баланс	7000	Баланс	7000

Таблиця 4.13 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій

Актив		Пасив	
Валюта балансу на початок звітного періоду			
	7000		7000
Зміни 3-го типу			
Отримали короткостроковий кредит 2000 грн.			
Операції третього типу (А +, П +)			
Збільшують активи і пасиви балансу. Загальна сума активу і пасиву збільшується на одну й ту ж саму суму.			
(збільшення)	+2000	(збільшення)	+2000
Підсумок після 1 операції	9000		9000
Зміни 4-го типу			
Погашено зобов'язання перед постачальником за товари 600 грн.			
Операції четвертого типу (А -, П -)			
Зменшують активи і пасиви балансу. Зменшується початковий стан балансу.			
(зменшення)	600	(зменшення)	- 600
Підсумок після 2 операції	8400		8400
Зміни 1-го типу			
З поточного рахунка в касу надійшли грошові кошти 700 грн.			
Операції першого типу: (А +, А-)			
Змінюється структура активу балансу без змін загальної суми.			
	+ 700		
(зміна форми)	- 700		
Підсумок після 3 операції	8400		8400
Зміни 2-го типу			
За рішенням зборів засновників підприємства частину прибутку в сумі 5000 грн. направлено на збільшення статутного капіталу.			
Операції другого типу: (П +, П -)			
Змінюється розмір окремих статей пасиву балансу за рахунок перегруповання джерел пасиву . Загальна сума балансу не змінюється.			
			+ 5000
		(перегрупування)	- 5000
Підсумок після 4 операції	8400		8400
Валюта балансу на кінець звітного періоду			
	8400		8400
Після кожної операції зберігається рівність підсумків Активу та Пасиву.			

4.6 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

Скласти за даними таблиць 4.14 і 4.15 Баланс промислового підприємства. Записати підсумкові дані кожної класифікаційної групи відповідно в актив і пасив балансу. Підрахувати підсумок в активі та пасиві балансу (вони повинні бути рівні). Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ?- розрахувати.

Таблиця 4.14 - Господарські засоби промислового підприємства

Господарські засоби	Сума, грн.
1	2
Гнучкі автоматичні лінії для зварювання кузовів	27600*
Готівка в касі	900*
Дощувальна камера для перевірки герметичності салону автомобіля	167000*
Безтіньова камера для остаточного приймання готового автомобіля	200000*
Залишок коштів на рахунку в банку	27400*
Дзеркало заднього бачення на складі	56800*
Заборгованість директора по підзвітних сумах	6300*
Двері автомобіля на складі	44320*
Будівля цеху	137800*
Велюр на поролоні з підкладкою в цеху (матеріал для стелі автомобіля)	7324*
Вітрове скло в цеху	11726*
Заборгованість начальника відділу логістики по підзвітних сумах	6400*
Металеві диски для коліс	23387*
Картридж	3500*
Будівля складу № 1	101400*
Вироблені автомобілі (на складі)	230870*
Автошини	18500*
Фарба біла в цеху	5342*
Фарба червона для металу на складі	3015*
Будівля адміністративного корпусу	170800*
Заборгованість ТОВ «Кінг» за тканину для сидіння автомобіля	12800*
Металеве полотно на складі	11000*
Будівля складу №2	371800*
Захисний спецодяг	2900*
Паливо	2800*
Вогнегасник	5000*
Папір офісний	190*
Модем	400*
Сканер для офісу	5000*
Легковий автомобіль директора	182800*
Папки офісні	626*
Кришки багажника на складі	62400*
Програмне забезпечення в цеху	32800*
Кондиціонер	11400*
Капоты на складі	22000*
Олівці	400*
Аванс виданий ТОВ «Беррі» за паралон для виготовлення сидіння	17600*
Принтер	5700*
Стенд для виміру і регулювання кутів коліс і світла фар	101000*
Лампочки	170*
Електроди на складі для зварювання	780*
Скріпки, кнопки для офісу на складі	200*
Гальмівні колодки	15500*
Амортизатори	53000*
Термічні камери для сушки металу після нанесення ґрунтовки	133000*
Підвіска (передня і задня)	25250*

Продовження таблиці 4.14

1	2
Шарніри	16000*
Сканери для перевірки системи управління двигуна, діагностики ABS (антиблокувальна система гальм) і подушок безпеки	212000*
Двигуни	76000*
Акумуляторна батарея	27000*
Електропроводка для автомобіля	38000*
Роликовий динамічний стенд для перевірки і діагностики ходової частини, гальм і ABS (антиблокувальна система гальм)	147000*
Фарбувально-сушильні камери для виправлення виявлених дефектів лакофарбового покриття кузовних і пластикових забарвлених деталей	171000*
Амортизація необоротних активів	(12000)*
Разом	?

Таблиця 4.15 – Джерела утворення господарських засобів промислового підприємства

Джерела утворення	Сума, грн.
Статутний капітал	587 800*
Заборгованість підприємству «Крок» за лак	18 100*
Заборгованість робітникам цеху фарбування за заробітною платою	20 800*
Заборгованість банку «Весна» за короткостроковий кредит	64 800*
Заборгованість ТОВ «Грант» за металеве полотно	499 800*
Заборгованість за податками та платежами	18 200*
Заборгованість працівникам відділу логістики за заробітною платою	12 400*
Заборгованість за електроенергію	7 000*
Заборгованість ТОВ «Автошлях» за транспортні послуги	9 600*
Заборгованість працівникам збуту за заробітною платою	10 600*
Резервний капітал	29 800*
Прибуток	?
Заборгованість за водопостачання	3 400*
Заборгованість за довгостроковим кредитом	355 600*
Розрахунки зі страхування	6 800*
Аванс одержаний від ТОВ «Вест» за матеріал	218 800*
Заборгованість засновника І.В. Іванова, щодо його внеску до статутного капіталу (неоплачений капітал) у вигляді матеріалів	(27 800)*
Сума дооцінки адміністративної будівлі	22 800*
Безоплатно одержані підприємством фарбувально-сушильні камери	349 800*
Разом	?

Вправа 2.

На підприємстві відпущено матеріали на виробництво продукції на суму 2500* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці

4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 4. 16 – Вхідні дані

Актив			Пасив		
Найменування статті	На початок	На кінець	Найменування статті	На початок	На кінець
Основні засоби	23690*	?	Статутний капітал	20000*	?
Виробничі запаси	4975*	?	Резервний капітал	7750*	?
Незавершене виробництво	2910*	?	Прибуток нерозподілений	?	?
Готова продукція	2050*	?	Розрахунки за товари	2725*	?
Поточний рахунок	400*	?	Розрахунки з оплати праці	1100*	?
Баланс	?	?	Баланс	?	?

Вправа 3.

На підприємстві перераховано до резервного фонду за рахунок нерозподіленого прибутку 950* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 4.

На склад підприємства надійшли матеріали від постачальника на суму 135* грн., на умовах наступної оплати. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 5.

Підприємство перерахувало з поточного рахунку заборгованість постачальникам 300* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 6.

На підприємстві з виробництва відпущено готову продукцію на склад на суму 2500* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 7.

Збільшено статутний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку на 2000* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 8.

Підприємство отримало довгостроковий кредит на суму 70000* грн., кошти від якого надійшли на поточний рахунок. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 9.

Підприємство сплатило з поточного рахунку заробітну плату працівникам 1000* грн. Скласти модель балансу, в якій вказати як змінюються статті балансу та його підсумки, під впливом операції. Визначити тип операції, зробити висновки. Вхідні дані для складання балансу підприємства зазначені у таблиці 4.16. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 10.

Було створене підприємство з статутним капіталом -10000* грн. Засновниками на дату реєстрації капіталу було внесено:

- Автомобіль - вартістю 4000* грн.,
- Матеріали – на суму 1000* грн.
- Грошові кошти, які зараховано на рахунок у банку – 2000* грн.

- Невнесена сума на дату реєстрації 3000* грн. (неоплачений капітал)

За звітний період підприємством були здійсненні наступні господарські операції: отримано короткостроковий кредит 2000* грн., погашено зобов'язання перед постачальником за товари 600* грн., з поточного рахунка в касу надійшли грошові кошти 700* грн., за рішенням зборів засновників підприємства частину прибутку в сумі 5000* грн. направлено на збільшення статутного капіталу.

Здійснити балансове групування об'єктів обліку, склавши модель балансу. Відобразити зміни в балансі під впливом господарських операцій за структурою таблиці 4.17. Зробити пояснення. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 4.17 - Зміни в балансі під впливом господарських операцій

Актив		Пасив	
Валюта балансу на початок звітного періоду			
	Σ		Σ
Зміни 3-го типу			
Зміст операції:			
Характеристика типу операції:			
**	Σ	**	Σ
Підсумок після 1 операції	?		?
Зміни 4-го типу			
Зміст операції:			
Характеристика типу операції:			
**	Σ	**	Σ
Підсумок після 2 операції	?		?
Зміни 1-го типу			
Зміст операції:			
Характеристика типу операції:			
**	Σ	**	Σ
Підсумок після 3 операції	?		?
Зміни 2-го типу			
Зміст операції:			
Характеристика типу операції:			
**	Σ	**	Σ
Підсумок після 4 операції	?		?
Валюта балансу на кінець звітного періоду			
	Σ		Σ
Зазначити основне правило для Балансу:			

**Зазначити: зменшення, перегрупування, зміна форми, збільшення.

Вправа 11.

Для засвоєння облікової термінології знайти у таблиці відповідне значення для кожного з наведених термінів.

Таблиця 4.18 – Вхідні дані

з/п	Термін	Визначення
1	Господарська операція	Звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал
2	Бухгалтерський баланс	Елемент фінансового звіту, який відповідає критеріям, встановленим П(С)БО
3	Стаття балансу	Подія, яка викликає зміни у структурі активів, зобов'язань та власному капіталі

Вправа 12.

За звітний період на підприємстві відбулися наступні господарські операції:

- придбані напівфабрикати у постачальників на умовах наступної оплати - 35 000* грн;
  - нарахована заробітна плата працівникам бухгалтерії — 22 000* грн;
  - із заробітної плати працівників утримано військовий збір 1,5 % - ?;
  - видана підзвітній особі сума на відрядження з каси підприємства - 3000* грн;
  - зарахована на поточний рахунок короткострокова позика банку - 10000 грн;
  - відпущені матеріали зі складу у виробництво - 8 000* грн;
  - повернуто у касу залишок невикористаних підзвітних сум - 1000* грн;
  - отримані в касу підприємства з поточного рахунку банку грошові кошти для виплати заробітної плати - 25 000* грн;
  - виплачена персоналу заробітна плата - 23 000* грн.

Визначити вплив на бухгалтерський баланс кожної з наведених операцій та вказати її тип. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ?- розрахувати.

Вправа 13.

На початок II кварталу на ТОВ «Альфа» була наступна інформація щодо його об'єктів обліку:

статутний капітал — 198000* грн.; короткостроковий кредит банку — 30000* грн.; кредиторська заборгованість перед постачальниками за матеріали — 27000* грн.; запасні частини для автомобіля — 15000* грн.; основні засоби

— 82000* грн.; матеріали — 59500* грн.; дебіторська заборгованість за реалізовану продукцію — 42800* грн.; поточний рахунок в банку в національній валюті— 74500* грн.; готівка в касі — 1000* грн., прибуток ? грн.

Протягом II кварталу підприємством були здійснені наступні господарські операції:

- повернуто частину короткострокового кредиту — 10000* грн;
- зараховано на поточний рахунок кошти від покупців продукції за отриману ними раніше продукцію — 25000* грн;
- придбано запасні частини — 1500* грн;
- погашено заборгованість перед постачальниками за матеріали — 22000* грн;
- з поточного рахунка в касу підприємства надійшли кошти— 600* грн;
- отримано паливо на умовах наступної оплати — 4000* грн;
- видано з каси готівку підзвіт на господарські потреби — 400* грн;
- повернуто залишок невикористаних підзвітних сум — 100* грн;
- придбано стіл від покупця на умовах наступної оплати – 3000* грн;
- нараховано заробітну плату робітникам основного виробництва — 5000* грн;

Скласти початковий і кінцевий баланс ТОВ «Альфа», визначити вплив кожної з наведених операцій на бухгалтерський баланс, вказати типи операцій. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа14.

Записати результати наведених операцій ТОВ «Грант» у таблицю 4.19, використовуючи «+» для позначення збільшення і «-» для позначення зменшення величин у бухгалтерському балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Таблиця 4.19 – Господарські операції ТОВ «Грант»

№	Зміст господарської операції	Вплив на		
		Актив	Зобов'язання	Капітал
1	2	3	4	5
1	Сплачено ТОВ «Винд» 2000* грн. за раніше отримані від них металеві сітки			
2	Придбано підзвітною особою віники за 300* грн. за готівку			
3	Надійшов від постачальника дріт на суму 1200* грн., за який за умовами контракту необхідно буде розрахуватися у наступному місяці			

Продовження таблиці 4.19

1	2	3	4	5
4	Оприбутковано віники на склад 200* грн.			
5	Банком надано короткостроковий кредит 20 000* грн.			
6	Дебітором сплачено 4000* грн. готівкою за металевий бак			
7	На поточний рахунок отримано аванс від покупця за металеві конструкції у сумі 12 000* грн.			
8	На склад надійшла фарба чорна 7000* грн.			
9	Сплачено готівкою постачальникам за обладнання в сумі 47000* грн.			
10	Повернуто невикористані підзвітні кошти до каси підприємства 100* грн.			
11	Власником внесено в касу підприємства 5000* грн. в рахунок погашення його зобов'язань щодо формування статутного капіталу			
12	Сплачено податок на прибуток з поточного рахунку в банку в сумі 1 800* грн.			
13	На склад з виробництва надійшла готова продукція 15000* грн.			

Вправа 15.

Розкрити зміст господарських операцій, зазначених у таблиці 4.20. Визначити тип господарської операції та її вплив на валюту балансу.

Таблиця 4.20 - Вхідні дані.

№	Зміст господарської операції	Тип операції	Кореспонденція рахунків	
			Д - т	К - т
1.			«Короткострокові кредити банків у національній валюті»	«Поточні рахунки в національній валюті»
2.			«Неоплачений капітал»	«Статутний капітал»
3.			«Виробництво»	«Сировина й матеріали»
4.			«Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	«Поточні рахунки в національній валюті»
5.			«Розрахунки за заробітною платою»	«Готівка»
6.			«Готова продукція»	«Виробництво»
7.			«Прибуток нерозподілений»	«Резервний капітал»
5.			«Прибуток нерозподілений»	«Статутний капітал»
6.			«Нематеріальні активи»	«Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

4.7 Тести для самоконтролю

1. Які зміни в балансі викликає здійснена господарська операція з випуску готової продукції з виробництва?

- а) А - П -;
- б) А + П +;
- в) П+ П -;
- г) А + А -.

2. Яку назву має П (другий) розділ пасиву балансу?

- а) оборотні активи;
- б) розрахунки та інші пасиви;
- в) забезпечення наступних витрат і платежів;
- г) джерела власних і прирівняних до них коштів.

3. Залишки по рахунках 2-го класу:

- а) відображаються у звітній формі підприємства Баланс (форма 1);
- б) не відображаються у Балансі (форма 1), але відображаються в оборотній відомості підприємства;
- в) відображаються у звітній формі Баланс (форма 1) частково.

4. Як звучить назва I класу плану рахунків бухгалтерського обліку?

- а) основні засоби;
- б) необоротні активи;
- в) балансові рахунки;
- г) запаси і затрати.

5. Чи відображаються в звітній формі Баланс (форма1) у складі первісної вартості основних засобів бібліотечні фонди, експонати музеїв, тимчасові нетитульні споруди, природні ресурси і інвентарна тара, якщо їх вартість менше 6 тис. грн.?

- а) не відображаються;
- б) відображаються;
- в) відображаються тільки природні ресурси і інвентарна тара;
- г) відображаються тільки бібліотечні фонди і експонати музеїв.

6. Що означає стаття Балансу (форма 1) «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)?

- а) суму нерозподіленого прибутку
- б) сума непокритого збитку;
- в) суму нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) за поточний рік;
- г) суму нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) з початку діяльності підприємства на певну дату.

7. Який за видом баланс входить до бухгалтерської звітності підприємства?

- а) оборотний;
- б) сальдовий;
- в) шаховий;
- г) попередній.

8. Що включається до пасиву Балансу (форма 1)?

- а) короткострокові кредити;
- б) зобов'язання за отриманими та неоплаченими товарами;
- в) довгострокові фінансові інвестиції;
- г) позикові кошти;
- д) дебіторська заборгованість.

9. Що включається до I розділу пасиву Балансу (форма 1)?

- а) короткострокові кредити;
- б) зобов'язання за отриманими та неоплаченими товарами;
- в) спеціальні фонди;
- г) позикові кошти;
- д) власний капітал.

10. В якому напрямку змінюється баланс у випадку здійснення господарської операції щодо розподілу частки прибутку на збільшення статутного капіталу за рішенням зборів засновників підприємства ?

- а) П - А- (Пасив зменшується, актив зменшується і т.д.);
- б) П - П +;
- в) А - П +;
- г) А + А -;
- д) А + П +.
- е) А=П, але змінилася структура пасивів

11. В якому напрямку змінюється баланс у випадку здійснення господарської операції щодо розподілу і виплати частки прибутку засновникам у вигляді дивідендів за рішенням зборів засновників підприємства ?

- а) П - А- (Пасив зменшується, актив зменшується і т.д.);
- б) П - А +;
- в) А - П +;
- г) А + А -;
- д) А + П +.
- е) $A=P$, але змінилася структура пасивів

12. В якому напрямку змінюється Баланс у випадку здійснення господарської операції щодо зарахування на Баланс основних засобів, внесених засновниками до статутного капіталу підприємства?

- а) П - А- (Пасив зменшується, актив зменшується і т.д.);
- б) П - А +;
- в) А - П +;
- г) А + А -;
- д) А + П +.

13. В якому напрямку змінюється баланс у випадку здійснення господарської операції з передоплати постачальнику за отримані матеріали?

- а) П - А- (Пасив зменшується, актив зменшується і т.д.);
- б) П - А +;
- в) А - П +;
- г) А + А -;
- д) А + П +

Тема 5. Рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис

- 5.1 Побудова бухгалтерських рахунків
- 5.2 Класифікація бухгалтерських рахунків
- 5.3 План рахунків бухгалтерського обліку
- 5.4 Сутність подвійного запису як елементу методу бухгалтерського обліку
- 5.5 Контрольні питання
- 5.6 Практичні завдання
- 5.7 Вправи для самостійної роботи
- 5.8 Тести для самоконтролю

5.1 Побудова бухгалтерських рахунків

Бухгалтерський баланс характеризує стан активів, пасивів підприємства на певну дату та не пристосований для поточного відображення господарських операцій. Відображення поточних господарських операцій забезпечують за допомогою рахунків бухгалтерського обліку. *Рахунки бухгалтерського обліку* – спосіб групування, систематизації та узагальнення інформації про стан та зміни об'єктів обліку. По відношенню до балансу рахунки бувають активні, пасивні, активно-пасивні.

За формою бухгалтерський рахунок — це таблиця, лівий бік якої називається «дебет» (лат. — «він винний»), правий — «кредит» (лат. — «він вірить»).

Кожний рахунок має назву та наступні складові:

- залишок на початок періоду (сальдо на початок);
- оборот (збільшення чи зменшення об'єкту обліку);
- залишок на кінець періоду (сальдо на кінець).

На підприємстві відкривається стільки рахунків, скільки існує об'єктів обліку, оскільки кожний рахунок «відповідає за свій об'єкт». Відкрити активний рахунок означає записати в дебет суму початкового залишку (сальдо на початок). Відкрити пасивний рахунок означає записати в кредит суму початкового залишку (сальдо на початок).

Рахунки використовують впродовж звітного періоду, тобто вони служать для відображення тих змін, які відбуваються з об'єктами обліку під впливом господарських операцій. Підставою для відображення на бухгалтерських

рахунках збільшення або зменшення об'єкту обліку є первинний документ.

Дебетова частина активних рахунків використовується для відображення збільшення сум на них. Кредитова частина активних рахунків використовується для відображення зменшення сум на них. На пасивних рахунках відображення руху об'єктів обліку відбувається навпаки. Схема ведення обліку на активних та пасивних рахунках наведена на рисунку 5.1. Таким чином, активні і пасивні рахунки побудовані в бухгалтерському обліку за «дзеркальним» принципом.

В кінці звітного періоду на рахунках розраховуються обороти дебетові (це сума всіх змін на рахунку за дебетом), обороти кредитові (це сума всіх змін на рахунку за кредитом) та сальдо на кінець (рис. 5.1).

Рисунок 5.1 – Схема обліку на рахунках та їх взаємозв'язок із балансом

Якщо сальдо на кінець на будь-якому рахунку дорівнює «0», то кажуть, що рахунок «закритий». Сальдо на кінець по рахунку використовується для складання балансу на певну дату.

5.2 Класифікація бухгалтерських рахунків

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку дає змогу зрозуміти зміст рахунків, забезпечує чітке користування ними у практичній роботі (рис. 5.2).

Одним з найбільш значущих є *групування бухгалтерських рахунків за ступенем їхньої деталізації*: синтетичні та аналітичні.

Синтетичні рахунки – це рахунки, що узагальнюють інформацію про об'єкти обліку. Вони призначені для обліку інформації в узагальненому вигляді, в грошовому вимірнику.

Для більшої деталізації до синтетичного рахунку в бухгалтерському обліку вводяться субрахунки. *Субрахунок* – це синтетичний рахунок другого порядку.

Але для детальної характеристики об'єктів обліку, синтетичних рахунків не вистачає, тому для цього використовуються аналітичні рахунки.

Аналітичні рахунки відкриваються до синтетичних рахунків за різними ознаками, що характеризують об'єкт обліку. На аналітичних рахунках окрім грошового вимірника, використовуються також й інші (натуральні й трудові) вимірники.

Оскільки аналітичні рахунки деталізують інформацію про об'єкти обліку, яка в узагальненому вигляді обліковується на синтетичному рахунку, то взаємозв'язок між ними полягає в наступному: сума сальдо на аналітичних рахунках, відкритих до синтетичного рахунку, повинна дорівнювати сальдо на синтетичному рахунку.

В бухгалтерському обліку групування господарських засобів та їх джерел, господарських процесів та результатів діяльності здійснюється також відповідно до їх економічного змісту. *Класифікація бухгалтерських рахунків за економічним змістом* показує, що обліковується на даному рахунку, які об'єкти бухгалтерського обліку відображаються на ньому, тобто надає відомості про стан і зміни об'єкта, який обліковується (рис. 5.3, 5.4).

Класифікація рахунків за призначенням і структурою відображає зміст записів у дебеті/кредиті рахунка і залишку на ньому, тобто показує, для яких потреб призначені ті чи інші рахунки та як вони побудовані (рис. 5.5). За цією класифікацією виділяють п'ять груп рахунків: основні, операційні, регулюючі, фінансово-результативні, позабалансові.

Як відбувається групування рахунків за Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій в Україні розглянемо детальніше далі.

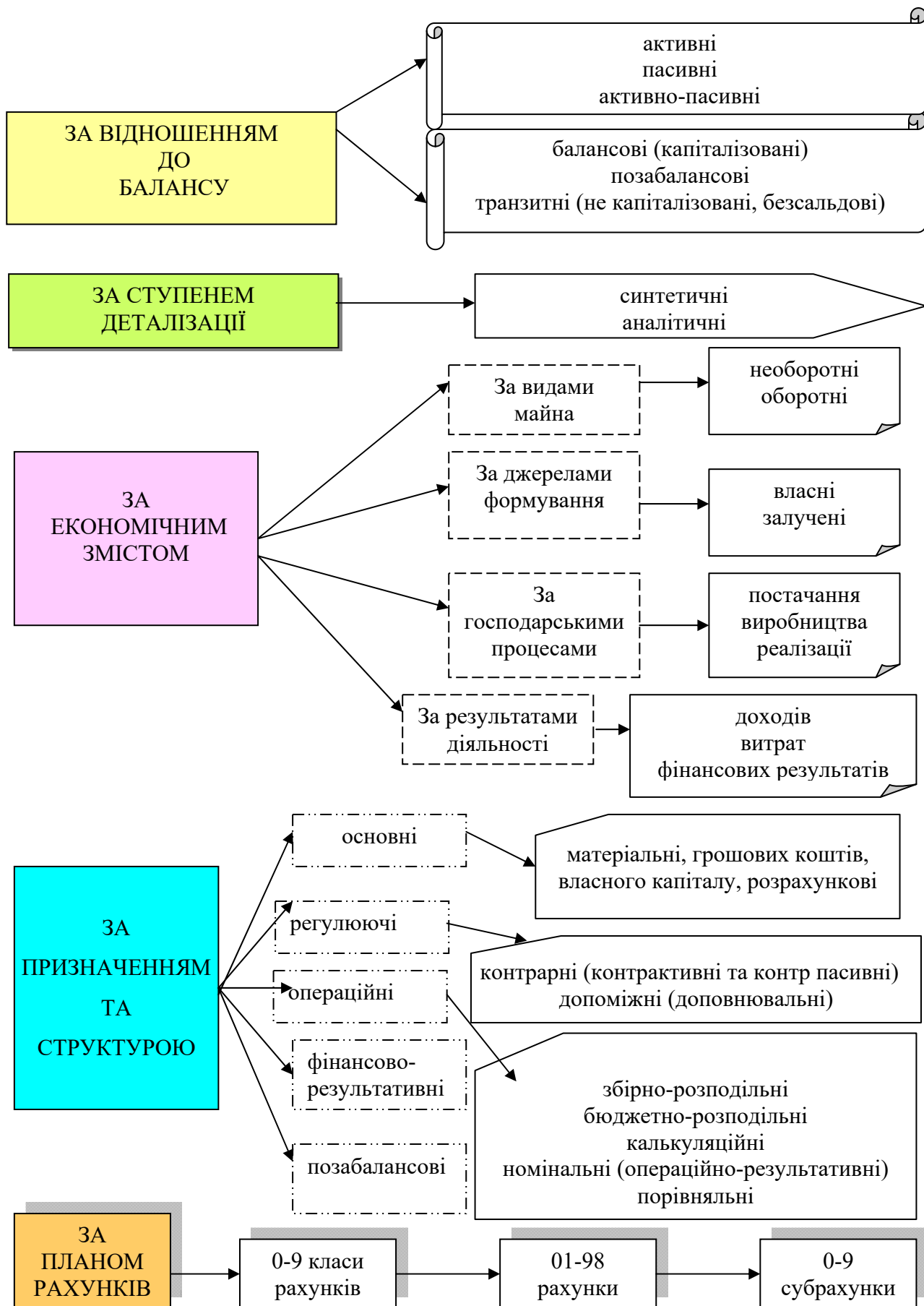

Рисунок 5.2 – Загальна класифікація рахунків у бухгалтерському обліку

Рис 5.3 — Класифікація рахунків бухгалтерського обліку за економічним змістом: ресурси

Рисунок 5.4 — Класифікація рахунків бухгалтерського обліку за економічним змістом: джерела ресурсів

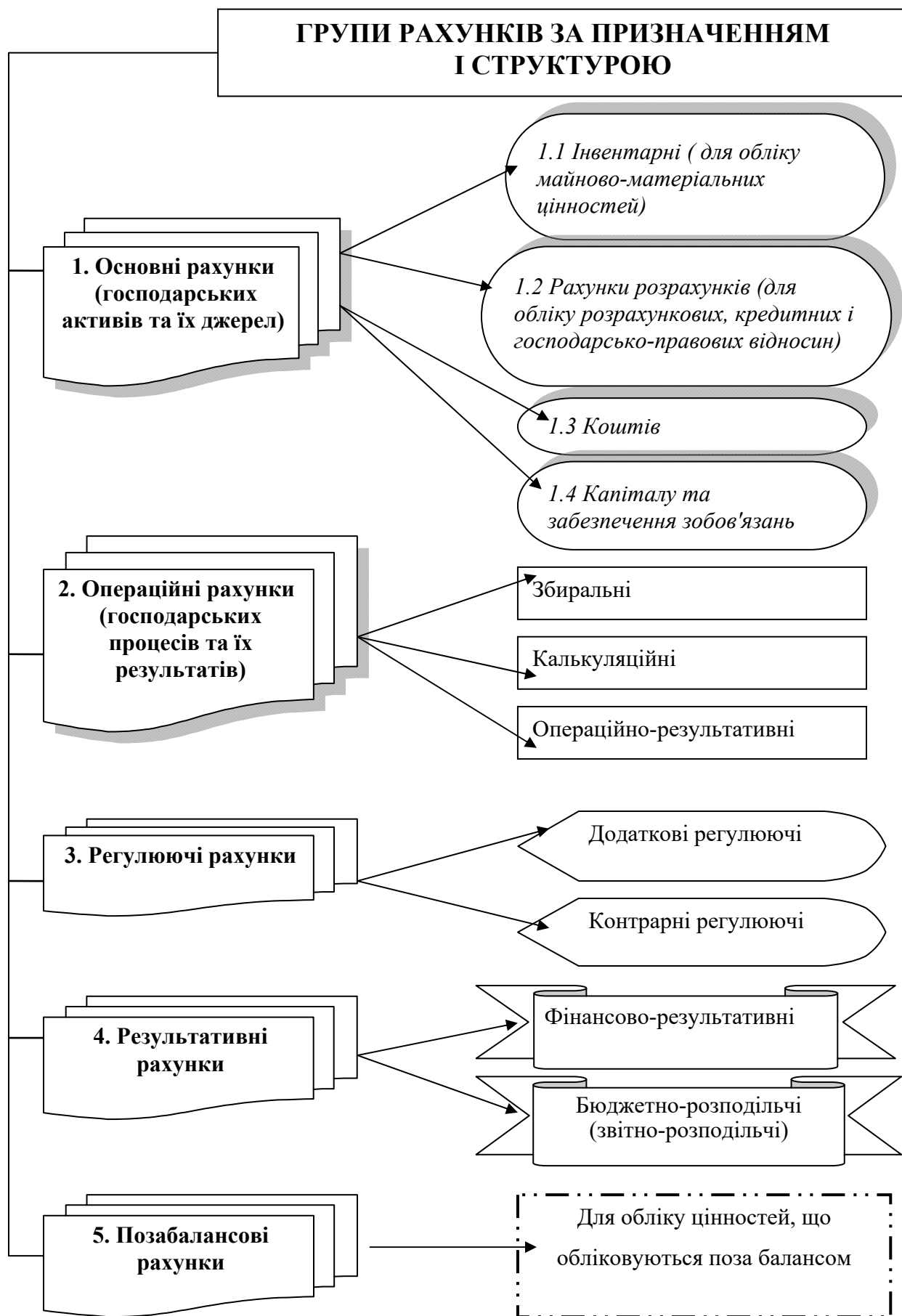

Рис. 5.5 — Рахунки бухгалтерському обліку за призначенням і структурою

5.3 План рахунків бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік є своєрідною мовною інформаційною системою. Тож, як мовний засіб, він повинний бути зручним і компактним. Для цього, усі рахунки, які застосовуються у бухгалтерському обліку, повинні бути уніфіковані, а їхні назви — закодовані. Це можливо завдяки використанню відповідного класифікатора, який є одночасно й шифратором інформації щодо рахунків, який називається – **План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій** (План рахунків).

План рахунків — це систематизований перелік найменувань і кодів рахунків бухгалтерського обліку, які використовують для відображення діяльності підприємства, установи, організації.

План рахунків складається з 10 класів рахунків. У ньому за десятковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунків, другою - номер синтетичного рахунку.

Субрахунки до синтетичних рахунків вводяться підприємствами самостійно виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності.

Підприємства, які застосовують Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджену наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291, використовують субрахунки, визначені цією Інструкцією.

Інструкція про застосування Плану рахунків встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб.

Ведення обліку на позабалансових рахунків здійснюється за простою системою (без застосування методу подвійного запису).

Класи 0 – 6 Плану рахунків призначені для складання балансу, 7 – 9 класи призначені для складання Звіту про фінансові результати.

Рахунки класів 0 – 7 є обов'язковими для всіх підприємств. Рахунки класу

9 «Витрати діяльності» ведуться всіма підприємствами, крім суб'єктів малого підприємництва, а також інших організацій, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, з відкриттям за власним рішенням рахунків класу 8 «Витрати за елементами».

Малі підприємства та інші організації, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, можуть вести бухгалтерський облік витрат з використанням тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами» або в порядку, який наведено в попередньому абзаці.

Бухгалтерський облік на субрахунках ведеться в аналітичному розрізі з вимогою забезпечити кількісно-сумову та якісну (марка, сорт, розмір тощо) інформацію про наявність і рух об'єктів бухгалтерського обліку на відповідному синтетичному рахунку класу 1 «Необоротні активи», 2 «Запаси» та 0 «Позабалансові рахунки».

План рахунків використовують усі суб'єкти, що здійснюють господарську діяльність. Однак, банківські та бюджетні установи через наявні галузеві особливості використовують специфічні Плани рахунків.

5.4 Сутність подвійного запису як елементу методу бухгалтерського обліку

Метод подвійного запису – це спосіб відображення кожної господарської операції водночас на двох взаємопов'язаних рахунках, а саме: за дебетом одного і одночасно за кредитом іншого.

В результаті застосування *методу подвійного запису* складається *бухгалтерська проводка*.

Щоб скласти *бухгалтерську проводку*, необхідно визначити дебет рахунка, кредит рахунка та суму операції:

Дебет рахунку А	Кредит рахунку В	Сума, грн.
-----------------	------------------	------------

Взаємозв'язок рахунків, що виникає внаслідок складання бухгалтерського проведення, тобто визначений по господарській операції дебет та кредит рахунків називається *кореспонденцією рахунків*, а самі рахунки – *кореспондуючими*.

Контрольне значення подвійного запису полягає в забезпеченні

достовірності обліку, тотожності активу і пасиву, синтетичного й аналітичного обліку, своєчасності та повноти оприбутковування товарно-матеріальних цінностей, коштів, запобіганню зловживанням з боку посадових та матеріально-відповідальних осіб.

Порушення використання методу подвійного запису, тобто неправильне віднесення суми операції в дебет та (або) кредит рахунків призводить до виникнення принципів помилок у бухгалтерському обліку та як наслідок невиконання балансового рівняння при складанні балансу.

Виключення складає відображення операцій на позабалансових рахунках: кожна операція відображається тільки за дебетом (чи кредитом) лише одного позабалансового рахунка, тобто метод подвійного запису не використовується.

Для складання бухгалтерської проводки, необхідно виконати наступні дії:

1. Визначити, які об'єкти обліку змінилися під впливом господарської операції.
2. Визначити з яким знаком («+» чи «-») відбулися зміни у визначених об'єктах обліку.
3. Визначити, відповідно до схем ведення обліку на активних, пасивних та активно-пасивних рахунках, дебет та кредит об'єктів обліку.
4. Визначити номери рахунків згідно з Планом рахунків, призначених для ведення визначених об'єктів обліку.

Назва господарської операції, визначена по ній, за допомогою подвійного запису, бухгалтерська проводка реєструються в журналі господарських операцій.

Приклади складання бухгалтерських проводок та журналу господарських операцій (табл. 5.1).

Баланс

Актив	Пасив
Готівка	Резервний капітал
Рахунки в банках	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)
Виробничі запаси	Розрахунки з постачальниками
Баланс	Баланс

План рахунків

№ рахунку	Назва рахунку
30	Готівка
31	Рахунки в банках
20	Виробничі запаси
43	Резервний капітал
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)
63	Розрахунки з постачальниками

1. З каси внесено на рахунок в банку 300 грн.

«Готівка» А - Кт 30

«Рахунки в банках» А + Дт 31

«Рахунки в банках» Активний	«Готівка» Активний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ + ↘	↘ - ↑

2. За рахунок нерозподіленого прибутку збільшено резервний капітал на 200 грн.

«Нерозподілені прибутки» П - Дт 44

«Резервний капітал» П + Кт 43

«Нерозподілені прибутки» пасивний	Резервний капітал» Пасивний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ - ↘	↘ ↑ +

3. Отримано виробничі запаси від постачальника на суму 1000 грн.

«Виробничі запаси» А + Дт 20

«Розрахунки з постачальниками» П + Кт 63

«Сировина та матеріали» Активний	«Розрахунки з постач.» Пасивний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ + ↘	↘ ↑ +

4.3 рахунку в банку перераховано постачальникам 1000 грн.

«Рахунки в банках» А - Кт 31

«Розрахунки з постачальниками» П - Дт 63

«Рахунки в банках» Активний	«Розрахунки з постач.» Пасивний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↘ - ↑	↑ - ↘

Таблиця 5.1 – Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	З <u>каси</u> внесено на <u>рахунок в банку</u>	31 «Рахунки в банках»	30 «Готівка»	300
2	За рахунок <u>нерозподіленого прибутку збільшено резервний капітал</u>	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	43 «Резервний капітал»	200
3	Отримано <u>виробничі запаси від постачальника</u>	20 «Виробничі запаси»	63 «Розрахунки з постачальниками»	1000
4	З <u>рахунку в банку</u> перераховано <u>постачальникам</u>	63 «Розрахунки з постачальниками»	31 «Рахунки в банках»	1000

Залежно від кількості кореспондуючих рахунків бухгалтерські записи можуть бути *простими і складними*.

Простим називають такий бухгалтерський запис, при якому один рахунок дебетують, а другий кредитують на ту саму суму, тобто якщо кореспондують між собою тільки два рахунки.

Складним називають такий бухгалтерський запис, при якому дебетують кілька рахунків і на загальну суму записів по дебету кредитують один рахунок, або навпаки.

Узагальнення даних поточного обліку складається з наступних етапів.

➤ Етап 1 - виконується взаємоперевірка даних поточного обліку за повнотою відображення господарських операцій у журналі реєстрації.

➤ Етап 2 - проводиться взаємна перевірка даних аналітичних та синтетичних рахунків методом взаємної перевірки сальдо рахунків на початок та кінець місяця і оборотів рахунків за дебетом та кредитом.

➤ Етап 3 - узагальнюються дані рахунків у сальдовому балансі (в оборотній відомості).

Оборотні відомості складаються як по синтетичних, так і по аналітичних рахунках (табл. 5.2, 5.3). В них показують обороти на рахунках за звітний період, а також стан засобів та їхніх джерел на початок і кінець звітного періоду.

Таблиця 5.2 – Форма оборотної відомості за аналітичними рахунками

Назва аналітичного рахунку	Одиниці вимірювання	Залишки на початок		Обороти за місяць				Залишки на кінець	
				Дебет		Кредит			
		кіль-кість	сума	кіль-кість	сума	кіль-кість	сума	кіль-кість	сума
Разом									

Таблиця 5.3 – Форма оборотної відомості за синтетичними рахунками

Назва синтетичного рахунку	Залишки на початок місяця		Обороти за місяць		Залишки на кінець місяця	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Разом						

Оборотна відомість на рахунках синтетичного обліку має контрольне значення для перевірки правильності і повноти записів на рахунках. Вона ґрунтується на трьох парах рівних підсумків :

- рівність підсумків залишків по дебету і кредиту рахунків на початок звітної періоду (це зумовлено рівністю підсумків активу і пасиву балансу, який є основою для запису початкових залишків на активних і пасивних рахунках);

- рівність підсумків дебетових і кредитових оборотів за звітний період (це зумовлено подвійним записом операцій, згідно з яким по кожній операції на дебет і кредит різних рахунків записують однакові суми);

- рівність підсумків дебетових і кредитових залишків на кінець звітної періоду (це зумовлено двома попередніми рівностями).

Оборотну відомість за синтетичними рахунками використовують для складання балансу на наступну звітну дату (на перше число місяця).

Кінцеві залишки переносять в баланс, в якому дебетові залишки записують в актив, а кредитові - в пасив.

Приклад складання оборотних відомостей (табл. 5.6, 5.7).

На підприємстві по синтетичному рахунку «Сировина та матеріали» залишок на 1 січня 20XX року - 286,20 грн. У тому числі матеріалу А - 30т. на суму 270 грн., а матеріалу Б – 540 кг на суму 16,20 грн.

У січні надійшло матеріалів на суму 655,50 грн. У тому числі матеріалу А - 70т на суму 630 грн., а матеріалу Б – 850 кг на суму 25,50 грн.

У січні використано матеріалів на суму 752,70 грн. У тому числі матеріалу А - 80т. на суму 720 грн., а матеріалу Б – 1090 кг на суму 32,70 грн.

Бухгалтерські записи на аналітичних рахунках до синтетичного рахунку «Матеріали» наведено в таблиці 5.4, 5.5.

Таблиця 5.4 – Аналітичний рахунок – Матеріал А

Надходження	Кількість	Сума, грн.	Витрати	Кількість	Сума, грн.
Залишок на 01.01.XX	30	270			
1. Надійшло	70	630	2. Використано	80	720
Оборот за січень	70	630	Оборот за січень	80	720
Залишок на 01.02.XX	20	180			

Таблиця 5.5 – Аналітичний рахунок – Матеріал Б

Надходження	Кількість	Сума, грн	Витрати	Кількість	Сума, грн
Залишок на 01.01.XX	540	16,2			
1. Надійшло	850	25,50	2. Використано	1090	32,7
Оборот за січень	850	25,50	Оборот за січень	1090	32,7
Залишок на 01.02.XX	300	9,0			

Таблиця 5.6 – Оборотна відомість по аналітичних рахунках до синтетичного рахунку 201 «Сировина та матеріали»

Назва аналітичного рахунку	Одиниця виміру	Сп				Оборот за місяць				Ск			
		Дт		Кт		Дт		Кт		Дт		Кт	
		Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ
А	т	30	270	--	--	70	630	80	720	20	180	--	--
Б	кг	540	16,2	--	--	850	25,5	1090	32,7	300	9,0	--	--
Разом		---	286,2	--	--	--	655,5	--	752,7	--	189,0	--	--

Дт	20 «Сировина і матеріали»	Кт
Сн	286,20	
1) 655,50		2) 752,70
Об.по Дт	655,50	Об.по Кт 752,70
Ск	179	

Таблиця 5.7 – Оборотна відомість по синтетичному рахунку 201 «Сировина та матеріали»

№ рахунку	Сп		Оборот за місяць		Ск	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
... 20 ...	286,2	--	655,5	752,7	189	--

5.5 Контрольні питання

1. Яку функцію виконують бухгалтерські рахунки?
2. Які рахунки є активними і яка схема записів на них?
3. Які рахунки є пасивними і яка схема записів на них?
4. У чому полягає сутність подвійного запису на бухгалтерських рахунках?
5. Дайте визначення подвійного запису як елемента методу бухгалтерського обліку.
6. Що називається кореспонденцією рахунків?
7. Дайте визначення понять: «синтетичні рахунки», «аналітичні рахунки», «субрахунки».
8. Що таке бухгалтерська проводка та як їх скласти?
9. Що таке кореспонденція рахунків?
10. Що таке План рахунків та яке його призначення?

5.6 Практичні завдання

Завдання 1.

На підприємстві на рахунку «Поточні рахунки в національній валюті» залишок складає 25000 грн. Протягом місяця мали місце такі господарські операції: отримано короткостроковий кредит 180000 грн., перераховано постачальникам за отримані матеріали на 30 000 грн., надійшла від постачальників попередня оплата за товар на суму 20 000

грн., сплатили заробітну плату 8 000 грн. Визначити який рахунок (А чи П). Відобразити зміни, які відбулися на рахунку, використовуючи Т-образну форму рахунку. Визначити обороти та кінцеве сальдо. Схематично відобразити правила формування облікової інформації відповідно до економічного змісту та побудови рахунку.

Схема активного рахунку

Збільшення (+)		Зменшення (-)	
Дт	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	Кт	
С.п.25000			
180000		30000	
20000		8000	
Об.200000		Об.38000	
С.к.187000			

Сальдо Д-т на кінець = Сальдо Д-т на початок +
Оборот по Дебету – Оборот по Кредиту

Завдання 2.

На підприємстві на рахунку «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» залишок складає 10000 грн. Протягом місяця мали місце такі господарські операції: отримано від ТОВ «Аструм» матеріали на умовах наступної оплати на суму 8000 грн., перераховано кошти ТОВ «Сіті» за раніше отриману сировину 2000 грн., здійснено часткову оплату ТОВ «Аструм» за матеріали 4000 грн., надійшло паливо від постачальника на суму 6 000 грн., оплату буде здійснено у наступному місяці.

Визначити який рахунок (А чи П). Відобразити зміни, які відбулися на рахунку, використовуючи Т-образну форму рахунку. Визначити обороти та кінцеве сальдо. Схематично відобразити правила формування облікової інформації відповідно до економічного змісту та побудови рахунку.

Схема пасивного рахунку

Зменшення (-)		Збільшення (+)	
Дт	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»		Кт
		С.п.10000	
	2000		8000
	4000		6000
Об.6000		Об.14000	
		С.к.18000	

Сальдо К-т на кінець = Сальдо К-т на початок
+ Оборот по Кредиту – Оборот по Дебету

Завдання 3.

На підприємстві відбулися наступні господарські операції за звітний період:

- 1) В касу надішли грошові кошти з поточного рахунку 700 грн.
- 2) Видано з каси кошти під звіт на господарські потреби 600 грн.
- 3) Отримано короткостроковий кредит 8000 грн., кошти від якого надійшли на поточний рахунок підприємства
- 4) З поточного рахунку підприємства перераховано заробітну плату працівникам 5000 грн.

Отримані дані відобразити у журналі господарських операцій за допомогою подвійного запису, враховуючи структурні особливості рахунків і правила відображення на них поточних записів щодо змін засобів і джерел їх утворення.

Просмотреть потексту

Для того, щоб скласти проводку потрібно:

1. Визначити назву двох об'єктів, які є в даній господарській операції
2. Визначити Активні чи Пасивні об'єкти обліку є в даній господарській операції (А чи П)
3. Визначити у результаті господарської операції відбулося збільшення або зменшення суми (+ або -)
4. Встановити згідно схеми Активних або Пасивних рахунків господарська операція проходить по Дебету або Кредиту рахунку (Дт, Кт)
5. Визначити номера рахунків згідно з планом рахунків

Таблиця 5.8 – Модель Балансу

Актив	Пасив
Готівка	Короткострокові кредити банків у національній валюті
Рахунки в банках	
Розрахунки з підзвітними особами	Розрахунки за заробітною платою
Баланс	Баланс

Таблиця 5.9 – Фрагмент плану рахунків

№ рахунку	Назва рахунку
30	Готівка
31	Рахунки в банках
372	Розрахунки з підзвітними особами
601	Короткострокові кредити банків у національній валюті
661	Розрахунки за заробітною платою

1. В касу надішли грошові кошти з поточного рахунку в банку 700 грн.

«Готівка» А + Дт 30

«Рахунки в банках» А - Кт 31

«Готівка» Активний	«Рахунки в банках» Активний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ ↘	↘ ↓
+ -	+ -

2. Видано з каси кошти під звіт на господарські потреби 600 грн.

«Розрахунки з підзвітними особами» А + Дт 372

«Готівка» А - Кт 301

«Розрахунки з підзвітними особами»	«Готівка» Активний
Активний	
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ ↘	↘ ↓
+ -	+ -

3. Отримано короткостроковий кредит 8000 грн., кошти від якого надійшли на поточний рахунок підприємства

«Рахунки в банках» А + Дт 311

«Короткострокові позики» П + Кт 60

«Рахунки в банках» Активний	«Короткострокові позики»
	Пасивний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ ↘	↘ ↑
+ -	- +

4. З поточного рахунку підприємства перераховано заробітну плату працівникам 5000 грн.

«Розрахунки за заробітною платою» П - Дт 661

«Рахунки в банках» А - Кт 31

«Рахунки в банках» Активний		«Розрахунки за заробітною платою» Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
+	-	-	+

Таблиця 5.10 - Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Тип операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	В касу надійшли грошові кошти з <u>поточного рахунку</u>	А+А-	30 «Готівка»	31 «Рахунки в банках»	700
2	Видано з <u>каси</u> грошові кошти <u>під звіт</u>	А+А-	372 «Розрахунки з підзвітними особами»	30 «Готівка»	600
3	Отримано <u>короткостроковий кредит</u> , кошти від якого надійшли на <u>поточний рахунок</u> підприємства	А+П+	31 «Рахунки в банках»	60 «Короткострокові позики»	8000
4	З <u>поточного рахунку</u> перераховано <u>заробітну плату</u> працівникам	П-А-	661 «Розрахунки за заробітною платою»	31 «Рахунки в банках»	5000

Завдання 4.

На підприємстві за звітний період відбулися наступні господарські операції: з рахунку в банку надійшло в касу підприємства на господарські потреби 300 грн., від постачальника бази «Спорттовари» надійшли на склад матеріали на 1000 грн., на рахунок в банку підприємства від покупця магазину «Пума» перераховано за товари 5000 грн. Залишок об'єктів обліку на початок місяця зазначено у таблиці 5.11. Відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку, відкрити Т рахунки, скласти оборотну відомість та Баланс.

Таблиця 5.11 - Сальдо на 01.01.2017

№ рах.	Назва	Сума	
		Дебет	Кредит
301	Готівка в національній валюті	330	
311	Поточний рахунок в національній валюті	15000	
361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	8000	
201	Сировина і матеріали	-	
631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками		23330
	Разом	23330	23330

1. Відображення господарських операцій за місяць.

Таблиця 5.12 - Журнал господарських операцій за січень 2017 року

№	Зміст операції	Тип операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дебет	Кредит	
1	З <u>рахунку в банку</u> надійшло в <u>касу</u> грошові кошти підприємства на господарські потреби (кількість грошей на поточному рахунку зменшилася на 300 грн. (оскільки це активний рахунок, то зменшення записується за кредитом), а в касі підприємства кількість грошей збільшилася на 300 грн.(це активний рахунок, тому збільшення записується по дебету)).	A+A-	301	311	300
2	Від <u>постачальника</u> бази «Спорттовари» надійшли на склад <u>матеріали</u> (кількість матеріалів на складі нашого підприємства збільшилася на 1000 грн.(це активний рахунок і збільшення записується по дебету). Але в той же час базі «Сопрттовар» ми стали винні 1000 грн., тобто збільшилася на 1000 грн. наша кредиторська заборгованість (це пасивний рахунок і його збільшення записується за кредитом)).	A+П+	201	631	1000
3	На <u>рахунок в банку</u> підприємства від <u>покупця</u> магазину «Пума» перераховано за товари (оскільки гроші перераховані на наш рахунок в банку, таким чином грошей стало більше на 5000 грн. (це активний рахунок і його збільшення ми записуємо за дебетом)). В той же час наші покупці стали винні нам менше на 5000 грн., наша дебіторська заборгованість зменшилася на 5000 грн. (це активний рахунок і його зменшення ми записуємо по кредиту)).	A+A-	311	361	5000
	Разом:				6300

2. Відображення на бухгалтерських рахунках сальдо на початок, сальдо на кінець і оборот за місяць.

Дт	301 «Готівка»	Кт	Дт	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	Кт
Сп	330		Сп	8000	
1)	300				3)5000
Об.по	Дт 300				Об.по Кт 5000
Ск	630		Ск	3000	

Дт	311 «Рахунки в банку»	Кт	Дт	201 «Сировина і матеріали»	Кт
Сп	15000		Сп	0	
		1)300	2)	1000	
3)	5000				
Об.по	Дт 5000	Об.по	Дт 300	Об.по	Дт 1000
Ск	19700		Ск	1000	

Дт	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	Кт
		Сп 23330
		2) 1000
		Об.по Кт 1000
		Ск 24330

2. Складання оборотно-сальдової відомості.

Таблиця 5.13 - Оборотна відомість.

№ рахунку	Сальдо на початок		Оборот за місяць		Сальдо на кінець	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
301	330	-	300	-	630	-
311	15000	-	5000	300	19700	-
201	-	-	1000	-	1000	-
361	8000	-	-	5000	3000	-
631	-	23330	-	1000	-	24330
Разом	23330	23330	6300	6300	24330	24330

3. Складання Балансу за звітний період

Таблиця 5.14 - Баланс

Рахунок	Актив		Рахунок	Пасив	
	На початок	На кінець		На початок	На кінець
301	330	630	631	23330	24330
201	-	1000			
311	15000	19700			
361	8000	3000			
Баланс	23330	24330	Баланс	23330	24330

Завдання 5.

На підприємстві по синтетичному рахунку «Паливо» залишок на 1 січня 20XX року - 6400 грн. У тому числі бензину марки А - 95 – 200 л на суму 4400 грн, а бензину марки А - 92 – 100 л на суму 2000 грн.

У січні надійшло матеріалів на суму 18800 грн. У тому числі бензину марки А - 95 – 400 л на суму 8800 грн, а бензину марки А - 92 – 500 л на суму 10000 грн. У січні використано матеріалів на суму 6200 грн. У тому бензину марки А - 95 – 100 л на суму 2200 грн, а бензину марки А - 92 – 200 л на суму 4000 грн. Зробити бухгалтерські записи на аналітичних рахунках синтетичного рахунку «Паливо» для бензину марки А - 95 та марки А - 92 в таблицях 5.15 - 5.16. Скласти оборотну відомість по аналітичних рахунках синтетичного рахунку «Паливо» (табл. 5.17). Відобразити облікову інформацію на Т –рахунку та на синтетичному рахунку в оборотно-сальдовій відомості (фрагментально (табл. 5.18)).

Рішення.

Бухгалтерські записи на аналітичних рахунках синтетичного рахунку «Паливо»

Таблиця 5.15 – Бензин марки А-95

Надходження	Кількість, л	Сума, грн.	Витрати	Кількість, л	Сума, грн.
Залишок на 01.01.20XX	200	4400			
1. Надійшло	400	8800	2. Використано	100	2200
Оборот за січень	400	8800	Оборот за січень	100	2200
Залишок на 01.02.20XX	500	11000			

Таблиця 5.16 – Бензин марки А-92

Надходження	Кількість, л	Сума, грн	Витрати	Кількість, л	Сума, грн
Залишок на 01.01.20XX	100	2000			
1. Надійшло	500	10000	2. Використано	200	4000
Оборот за січень	500	10000	Оборот за січень	200	4000
Залишок на 01.02.20XX	400	8000			

Таблиця 5.17 - Оборонна відомість по аналітичних рахунках синтетичного рахунку 203 «Паливо»

Назва аналітичного рахунку	Одиниця виміру	Сп				Оборот за місяць				Ск			
		Дт		Кт		Дт		Кт		Дт		Кт	
		Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ
А-95	л	200	4400	--	--	400	8800	100	2200	500	11000	--	--
А-92	л	100	2000	--	--	500	10000	200	4000	400	8000	--	--
Разом		---	6400	--	--	--	18800	--	6200	--	19000	--	--

Дт	203 «Паливо»	Кт
Сн 6400		
1) 18800		2) 6200
Об.по Дт 18800		Об.по Кт 6200
Ск 19000		

Таблиця 5.18 – Оборотна відомість по синтетичному рахунку 203 «Паливо»

№ рахунку	Сн		Оборот за місяць		Ск	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
...						
20	6400	--	18800	6200	19000	--
...						

Завдання 6.

Використовуючи вхідні дані таблиці 4.19 відкрити рахунки Т-подібної форми, записати наведені суми залишків відповідно по дебету чи кредиту рахунка. Після цього, користуючись Планом рахунків, скласти журнал господарських операцій за даними таблиці 4.20, підрахувати підсумок реєстраційного журналу. Записати в схеми Т рахунків зміни, що відбувалися з засобами підприємства та джерелами їх утворення, визначити залишки на кінець звітного періоду. Суми залишків на кінець звітного періоду перенести до Балансу.

Таблиця 5.19 - Залишки на рахунках підприємства

Назва	Сума, грн.	
Основні засоби	122000	
Виробничі запаси (матеріали)	54000	
Поточний рахунок в банку	48 800	
Розрахунки з постачальниками		5000
Розрахунки за виплатами працівникам		17 000
Статутний капітал		145 000
Прибуток		9000
Короткострокові кредити банку		36 800
Заборгованість бюджету за податками		12 000
Баланс	224800	224800

Таблиця 5.20 - Господарські операції підприємства «Стайл» за звітний період, грн.

№	Зміст операції	Сума, грн.
1	2	3
1	Одержано в касу з поточного рахунка	21000
2	Видана з каси заробітна плата працівникам	12 300

Продовження таблиці 5.20

1	2	3
3	Видано з каси під звіт на господарські витрати	850
4	Списані витрати підзвітних сум на виробництво	820
5	Прийняті в касу залишки підзвітних сум	30
6	Внесено на поточний рахунок залишок грошей в касі	8880
7	Надійшли на склад від постачальників матеріали — 22000, крім того ПДВ — 4400 грн.	26 400
8	Зараховано на поточний рахунок кредит банку	30 000
9	Відпущено на виробництво зі складу матеріали	14 000
10	Перераховано з поточного рахунку погашення заборгованості постачальникам за матеріали	11 000
11	Перераховано з поточного рахунку в погашення заборгованості банку по короткострокових кредитах	4000
	Разом	130280

Складаємо журнал операцій підприємства «Стайл».

Таблиця 5.21- Журнал господарських операцій підприємства «Стайл»

з/п	Зміст операцій	Тип операції	Кореспондуючі рахунки		Сума
			Дебет	Кредит	Загальна
1	Одержано в касу з поточного рахунка	А+А-	30	31	21000
2	Видано з каси заробітну плату	П-А-	66	30	12300
3	Видано з каси під звіт на господарські витрати	А+А-	37	30	850
4	Списані витрати підзвітних сум на виробництво	А+А-	23	37	820
5	Прийняті в касу залишки підзвітних сум	А+А-	30	37	30
6	Внесено на поточний рахунок залишок грошей в касі	А+А-	31	30	7880
7	Надійшли на склад від постачальників матеріали, крім того ПДВ - 2720	А+П+	20	631	22000
		П-П+	64	631	4400
8	Зараховано на поточний рахунок кредит банку	А+П+	31	60	30000
9	Відпущено на виробництво зі складу матеріали	А+А-	23	20	14000
10	Перераховано з поточного рахунку в погашення заборгованості постачальникам за матеріали	П-А-	63	31	11000
11	Перераховано з поточного рахунку в погашення заборгованості банку по короткострокових кредитах	П-А-	60	31	4000
	Разом				130280

Записуємо кореспонденцію на схеми рахунків. Знаходимо дебетові і кредитові обороти, визначаємо сальдо.

При рознесенні операцій на рахунки, якщо вони відсутні (не було залишків на початок місяця), їх відкривають, вказуючи, що сальдо дорівнює нулю.

Рахунки підприємства «Стайл» за звітний період

Д ^Г 10	К ^Г	Д ^Г 20	К ^Г	Д ^Г 30	К ^Г
С.п. 122000		С.п. 54000		С.п. -	
	-	7) 22000	10) 14000	1) 21000	2) 12300
				5) 30	3) 850
					6) 7880
-	-	Об. 22000	Об. 14000	Об. 21030	Об. 21030
С.к. 122000		С.к. 62000		С.к. -	
Д ^Г 31	К ^Г	Д ^Г 37	К ^Г	Д ^Г 23	К ^Г
С.п. 48800		С.п. -		С.п. -	
6) 7880	1) 21000	3) 850	4) 820	4) 820	
9) 30000	11) 11000		5) 30	10) 14000	
	12) 4000				
Об. 37880	Об. 36000	Об. 850	Об. 850	Об. 14820	Об. -
С.к. 50680		С.к. -		С.к. 14820	
Д ^Г 40	К ^Г	Д ^Г 60	К ^Г	Д ^Г 64	К ^Г
	С.п. 145000		С.п. 36800		С.п. 12000
		12) 4000	9) 30000	8) 4400	
Об. -	Об. -	Об. 4000	Об. 30000	Об. 4400	Об. -
	С.к. 145000		С.к. 62800		С.к. 7600
Д ^Г 441	К ^Г	Д ^Г 63	К ^Г	Д ^Г 66	К ^Г
	С.п. 9000		С.п. 5000		С.п. 17000
		11) 11000	7) 22000	10) 12300	
			8) 4400		
Об. -	Об. -	Об. 11000	Об. 26400	Об. 12300	Об. -
	С.к. 9000		С.к. 20400		С.к. 4700

Після визначення сальдо на рахунках складаємо баланс на кінець звітнього періоду (табл. 5.22)

Таблиця 5.22 - Баланс підприємства «Стайл» на кінець звітного періоду

Актив		Пасив	
Господарські засоби		Джерела утворення господарських засобів	
Основні засоби	122000	Статутний капітал	145000
Виробничі запаси	62000	Прибуток	9000
Виробництво	14820	Короткострокові позики	62800
Грошові кошти	50680	Заборгованість постачальникам	20400
		Заборгованість бюджету	7600
		Заборгованість з оплати праці	4700
Разом	249500	Разом	249500

5.7 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

На підприємстві на рахунку «Поточні рахунки в національній валюті» залишок складає 25000* грн.

Протягом місяця мали місце такі господарські операції: отримано короткостроковий кредит 180000* грн., перераховано постачальникам за отримані матеріали на 30 000* грн., надійшла від постачальників попередня оплата за товар на суму 20 000* грн., сплатили заробітну плату 8 000* грн. Визначити який рахунок (А чи П). Відобразити зміни, які відбулися на рахунку, використовуючи Т-образну форму рахунку. Визначити обороти та кінцеве сальдо. Схематично відобразити правила формування облікової інформації відповідно до економічного змісту та будови рахунку. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Задача 2.

На підприємстві на рахунку «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» залишок складає 10000* грн. Протягом місяця мали місце такі господарські операції: отримано від ТОВ «Аструм» матеріали на умовах наступної оплати на суму 8000* грн., перераховано кошти ТОВ «Сіті» за раніше отриману сировину 2000* грн., здійснено часткову оплату ТОВ «Аструм» за матеріали 4000* грн., надійшло паливо від постачальника на суму 6 000* грн.,

оплату буде здійснено у наступному місяці.

Визначити який рахунок (А чи П). Відобразити зміни, які відбулися на рахунку, використовуючи Т-образну форму рахунку. Визначити обороти та кінцеве сальдо. Схематично відобразити правила формування облікової інформації відповідно до економічного змісту та будови рахунку. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 3.

На підприємстві відбулися наступні господарські операції за звітний період:

- З каси внесено на рахунок в банку 300* грн.
- За рахунок нерозподіленого прибутку збільшено резервний капітал 200* грн.
- Отримано виробничі запаси від постачальника 1000* грн.
- З рахунку в банку перераховано постачальникам 1000* грн.

Отримані дані відобразити у журналі господарських (табл. 5.25) операцій за допомогою подвійного запису, враховуючи структурні особливості рахунків і правила відображення на них поточних записів щодо змін засобів і джерел їх утворення. Зазначити тип господарської операції.

Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Для того, щоб скласти проводку потрібно:

1. Визначити назву двох об'єктів, які є в даній господарській операції
2. Визначити Активні чи Пасивні об'єкти обліку є в даній господарській операції (А чи П) (табл. 5.23)
3. Визначити у результаті господарської операції відбулося збільшення або зменшення суми (+ або -)
4. Встановити згідно схеми Активних або Пасивних рахунків господарська операція проходить по Дебету або Кредиту рахунку (Дт, Кт)
5. Визначити номера рахунків згідно з планом рахунків (табл. 5.24)

Таблиця 5.23 – Модель Балансу

Актив	Пасив
Баланс	Баланс

Таблиця 5.24 – Фрагмент плану рахунків

№ рахунку	Назва рахунку

Таблиця 5.25 - Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Тип операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.

Вправа 4.

На підприємстві за звітний період відбулися наступні господарські операції: з рахунку в банку надійшло в касу підприємства на господарські потреби 300* грн., від постачальника бази «Спорттовари» надійшли на склад матеріали на 1000* грн., на рахунок в банку підприємства від покупця магазину «Пума» перераховано за товари 5000* грн. Залишок об'єктів обліку на початок місяця зазначено у таблиці 5.26.

Відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку, відкрити Т рахунки, скласти оборотну відомість та Баланс. Зазначити тип господарської операції. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ?- розрахувати.

Таблиця 5.26 - Сальдо на 01.01.2017

№ рахунку	Назва	Сума	
		Дебет	Кредит
301	Готівка в національній валюті	330*	
311	Поточний рахунок в національній валюті	15000*	
361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	8000*	
201	Сировина і матеріали	-	
631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками		23330*
	Разом	?	?

Вправа 5.

На підприємстві по синтетичному рахунку «Матеріали» залишок на 1 січня 2017 року - 286,20* грн. У тому числі матеріалу А - 30т. на суму 270*грн, а матеріалу Б - 540кг на суму 16,20* грн.

У січні надійшло матеріалів на суму 655,50* грн. У тому числі матеріалу А - 70т на суму 630*грн, а матеріалу Б – 850 кг на суму 25,50*грн.

У січні використано матеріалів на суму 752,70*грн. У тому числі матеріалу А - 80т. на суму 720*грн, а матеріалу Б – 1090кг на суму 32,70* грн.

Зробити бухгалтерські записи на аналітичних рахунках синтетичного рахунку «Матеріали» для матеріалу А та Б за структурою таблиці 5.27. Скласти оборотну відомість по аналітичних рахунках синтетичного рахунку «Матеріали» (табл. 5.28). Відобразити облікову інформацію на Т –рахунку та на синтетичному рахунку в оборотно-сальдовій відомості (фрагментально (табл. 5.29)). Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 5.27 - Матеріал .....

Надходження	Кількість	Сума, грн.	Витрати	Кількість	Сума, грн.
Залишок на					
1. Надійшло			2. Використано		
Оборот за січень			Оборот за січень		
Залишок на		?			?

Таблиця 5.28 - Оборотна відомість по аналітичних рахунках синтетичного рахунку 201 «Матеріали»

Назва аналітичного рахунку	Одиниця виміру	Сп				Оборот за місяць				Ск			
		Дт		Кт		Дт		Кт		Дт		Кт	
		Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ	Кількість	Σ
А	т			--	--							--	--
Б	кг			--	--							--	--
Разом		---	?	--	--	--	?	--	?	--	?	--	--

Таблиця 5.29 – Оборотна відомість по синтетичному рахунку 201 «Сировина та матеріали»

№ рахунку	Сн		Оборот за місяць		Ск	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
...						
20						
...						

Вправа 6.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
301	311	_____
26	23	_____
30	50	_____

Вправа 7.

В бухгалтерському обліку існують субрахунки, які мають наступні коди: 23, 131, 102, 154, 441, 311, 712, 372, 651, 632, 511, 93.

Використовуючи План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку визначити:

- до якого класу рахунків відноситься кожний субрахунок;
- для чого призначений кожний субрахунок;
- що відображається за дебетом та кредитом субрахунку;
- які із зазначених субрахунків закриваються на фінансовий результат.

Вправа 8.

Використовуючи вхідні дані таблиці 5.30 відкрити рахунки Т-подібної форми, записати наведені суми залишків відповідно по дебету чи кредиту рахунку. Після цього, користуючись Планом рахунків, скласти журнал господарських операцій за даними таблиці 5.31, підрахувати підсумок реєстраційного журналу, зазначити тип операції. Записати в схеми Т - рахунків зміни, що відбувалися з засобами підприємства та джерелами їх утворення, визначити залишки на кінець звітного періоду. Суми залишків на кінець звітного періоду перенести до Балансу.

Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Таблиця 5.30 - Залишки на рахунках підприємства

Назва	Сума, грн.	
Основні засоби	122000*	
Виробничі запаси (матеріали)	54000*	
Поточний рахунок в банку	48 800*	
Розрахунки з постачальниками		5000*
Розрахунки за виплатами працівникам		17 000*
Статутний капітал		145 000*
Прибуток		9000*
Короткострокові кредити банку		36 800*
Заборгованість бюджету за податками		12 000*
Баланс	?	?

Таблиця 5.31 - Господарські операції підприємства «Стайл» за звітний період, грн.

№	Зміст операції	Сума, грн.
1	Одержано в касу з поточного рахунка	21000*
2	Видана з каси заробітна плата працівникам	12 300*
3	Видано з каси під звіт на господарські витрати	850*
4	Списані витрати підзвітних сум на виробництво	820*
5	Прийняті в касу залишки підзвітних сум	30*
6	Внесено на поточний рахунок залишок грошей в касі	8880*
7	Надійшли на склад від постачальників матеріали — 22000, крім того ПДВ — 4400 грн.	26 400*
8	Зараховано на поточний рахунок кредит банку	30 000*
9	Відпущено на виробництво зі складу матеріали	14 000*
10	Перераховано з поточного рахунку погашення заборгованості постачальникам за матеріали	11 000*
11	Перераховано з поточного рахунка в погашення заборгованості банку по короткострокових кредитах	4000*
	Разом	?

Вправа 9.

ТОВ «Стайл» займається виробництвом металевих ємностей. Відомо, що сальдо по рахунку «Готова продукція» складало 4000* грн., станом на 01.04.20XX р. Протягом травня відбулися наступні господарські операції:

- 02.04.20XX р. надійшли металеві баки для палива на склад з цеху № 1 на суму 12000* грн.;
- 03.04.20XX р. відпущено зі складу металеві баки для питної води ТОВ «Айсберг» на 2000* грн.;
- 08.04.20XX р. надійшли на склад металеві контейнери для стиснених та скраплених газів з цеху № 3 на суму 24000* грн.;
- 10.04.20XX р. на виробництво металевих баків і резервуарів зі складу передано матеріали на суму 7000* грн.
- 27.04.20XX р. реалізовано цистерни харчові ТОВ «Водограй» за 38000* грн., оплата за які буде отримана у наступному місяці.

Необхідно відкрити Т- образний рахунок «Готова продукція», відобразити його обороти за місяць, визначити сальдо на початок та кінець місяця. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даному рахунку, використовуючи схематичні прийоми. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 10.

ТОВ «Квазар» займається виробництвом металевих ємностей. Відомо, що сальдо по рахунку «Матеріали» складає 26 000* грн., станом на 01.05.20XX р. Протягом травня відбулися наступні господарські операції:

– 05.05 – на склад №1 від ТОВ «Гермес» надійшла оцинкована сталь для виготовлення наземних резервуарів для збору дощової води на суму 36000* грн.;

– 07.05 – відпущено нержавіючу сталь у виробництво баків для води у сумі 10000* грн.;

– 14.05 – комірником оприбутковані зварювальні маски від ТОВ «Спецзахист», на умовах наступної оплати вартістю 1900* грн.;

– 21.05 – перераховані з поточного рахунку кошти для розрахунку з ТОВ «Мірт» щодо отриманих у попередньому місяці металевих холоднокатаних листів 1,2 мм – 6200 грн.;

– 29.05 – до складу № 4 повернуто з цеху № 2 гарячекатаний лист 2,0 мм, що не потребує подальшого використання у виробництві – 5300* грн.

Необхідно відкрити Т – образний рахунок «Матеріали», відобразити його обороти за місяць, визначити сальдо на початок та кінець місяця. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даному рахунку, використовуючи схематичні прийоми. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 11.

ТОВ «Трію» має сальдо по рахунку «Основні засоби» 48 000* грн., станом на 01.11.20XX р. Протягом листопада відбулися наступні господарські операції:

– 04.11 – придбано устаткування від ТОВ «Прогрес» на умовах наступної оплати на суму 48000* грн.;

– 08.11 –здано в оперативну оренду складське приміщення на весь наступний рік за 26000* грн.;

– 15.11 – від засновника оприбутковано легковий автомобіль, як внесок до статутного капіталу, у сумі 67000* грн.

– 24.11 – реалізовано офісний стіл із бухгалтерії на умовах наступної оплати за 1300* грн.

Необхідно відкрити Т – образний рахунок «Основні засоби», відобразити його обороти за місяць, визначити сальдо на початок та кінець місяця. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даному рахунку, використовуючи схематичні прийоми. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 12.

ТОВ «Фортуна» має сальдо по рахунку «Короткострокові кредити банків у національній валюті» 170000* грн., станом на 01.09.20XX р. Протягом вересня відбулися наступні господарські операції:

- 02.11 – отримали короткостроковий кредит у розмірі 90000* грн.;
- 03.11 – нараховано відсотки за користування кредитом у вересні в сумі 500* грн.;
- 29.11 – перераховано з поточного рахунку кошти на погашення короткострокового кредиту 12000* грн.;
- 30.11 – сплачено відсотки за користування кредитом 500* грн.

Необхідно відкрити Т – образний рахунок «Короткострокові кредити банків у національній валюті», відобразити його обороти за місяць, визначити сальдо на початок та кінець місяця. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даному рахунку, використовуючи схематичні прийоми. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 13.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
23	203	_____
24	23	_____
103	152	_____

Вправа 14.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
372	301	_____
631	371	_____
312	362	_____

Вправа 15.

Заборгованість ТОВ «Крок» щодо розрахунків за страхуванням складає на 1.07.20XX р. 3400* грн. Протягом липня заборгованість зменшилась на 1 200* грн.

Необхідно закрити Т – образний рахунок «Розрахунки за страхуванням»: відобразити його обороти за місяць, визначити сальдо на початок та кінець місяця. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даному рахунку, використовуючи схематичні прийоми. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 16.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Класифікувати операцію - це _____
2. Сальдо - це _____
3. Метод подвійного запису полягає у _____

Вправа 17.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
202	631	_____
25	23	_____
661	301	_____

Вправа 18.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
631	311	_____
23	131	_____
361	702	_____

Вправа 19.

Використовуючи План рахунків бухгалтерського обліку визначити коди синтетичних рахунків зазначених у таблиці 5.9.

Таблиця 5.9 – Вхідні дані

Код рахунку	Назва рахунку
	Готова продукція
	Короткострокові позики
	Собівартість реалізації
	Розрахунки за страхуванням
	Статутний капітал
	Основні засоби
	Розрахунки за заробітною платою
	Виробництво
	Виробничі запаси
	Знос необоротних активів
	Доходи від реалізації
	Додатковий капітал
	Розрахунки з різними дебіторами
	Готівка
	Розрахунки з постачальниками і підрядниками
	Розрахунки з підзвітними особами
	Рахунки в банках
	Неоплачений капітал
	Адміністративні витрати
	Фінансові результати
	Податок на прибуток

Вправа 20.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Рахунки розрахунків бувають (вибрати правильне): а) активними; б) пасивними; в) активними і пасивними.
2. Залишки рахунків активів відображають рахунки класів _____
3. Для чого призначений рахунок 10 _____

Вправа 21.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
23	203	_____
104	152	_____
93	132	_____

Вправа 22.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Результати будь-якої господарської операції відображують на рахунках двічі, завдяки використанню _____

2. Які рахунки мають назву результатних (вказіть клас та назву класу)

---

3. Активні рахунки призначені _____

Вправа 23.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
311	312	_____
92	131	_____
79	44	_____

Вправа 24.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
152	201	_____
201	631	_____
92	133	_____

Вправа 25.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
702	791	_____
23	651	_____
104	152	_____

Вправа 26.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
311	301	_____
641	311	_____
91	661	_____

Вправа 27.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
23	22	_____
203	631	_____
902	282	_____

Вправа 28.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Кореспонденція рахунків – це: _____
2. Для чого призначений рахунок 40 - _____
3. Які рахунки відображають залишки по оборотних активах _____

Вправа 29.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
23	372	_____
26	25	_____
92	661	_____

Вправа 30.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
10	152	_____
641	31	_____
93	65	_____

Вправа 31.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
281	631	_____
152	631	_____
151	205	_____

Вправа 32.

У таблиці 5.10 наведені бухгалтерські проводки та господарські операції, зміст яких вони визначають. Необхідно:

- визначити типи операцій;
- розкрити зміст кожної бухгалтерської проводки обираючи правильну літеру.

Таблиця 5.10 - Вхідні дані

Бухгалтерські проводки	Тип змін у балансі	Зміст господарської операції	Правильна відповідь (вказати літеру)
1. Д-т 641 К-т 311		А. Придбана металева сітка у постачальника на умовах наступної оплати	
2. Д-т 661 К-т 301		Б. Нарахована заробітна плата робітникам, що працюють у цеху основного виробництва	
3. Д-т 601 К-т 311		В. Видані кошти бухгалтеру на відрядження	
4. Д-т 311 К-т 361		Г. Нараховано Єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівників основного виробництва	
5. Д-т 23 К-т 651		Д. Отримані кошти в касу підприємства для виплати заробітної плати	
6. Д-т 23 К-т 661		Є. Підприємством отримані кошти на поточний рахунок від покупця	
7. Д-т 201 К-т 631		Ж. Видана з каси заробітна плата робітникам підприємства	
8. Д-т 311 К-т 501		З. Погашено короткостроковий кредит з поточного рахунку	
9. Д-т 372 К-т 301		І. Отримана на поточний рахунок довгострокова позика банку	
10. Д-т 301 К-т 311		Й. Сплачено з поточного рахунку до бюджету податок на прибуток	

Вправа 33.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Синтетичні рахунки _____
2. Для чого призначений 30 рахунок _____
3. Оборотами по рахунках називається _____

Вправа 34.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Для чого призначений рахунок 50 _____
2. Пасивні рахунки – це _____
3. Дебетове сальдо визначається для рахунків :а) активних, б) пасивних

Вправа 35.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
152	661	_____
23	661	_____
23	132	_____

Вправа 36.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
371	311	_____
92	651	_____
23	91	_____

Вправа 37.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
631	371	_____
311	361	_____
92	642	_____

Вправа 38.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
361	701	_____
44	79	_____
92	132	_____

Вправа 39.

Описати економічну сутність проводок.

Дт	Кт	Опис
311	681	_____
372	301	_____
203	631	_____

Вправа 40.

Дати відповіді (підкреслити правильне, заповнити пробіли; продовжити визначення)

1. Аналітичні рахунки дають можливість _____
2. Бухгалтерський рахунок - це _____
3. Систематизовані певним чином рахунки класів _____ формують звітну форму _____, яка надає користувачеві інформацію щодо фінансових результатів.

Вправа 41.

В бухгалтерському обліку існують субрахунки, які мають наступні коди: 501, 201, 401, 133, 803, 92, 442, 301, 661, 361, 701, 25.

Використовуючи План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку визначити:

- до якого класу рахунків відноситься кожний субрахунок;
- для чого призначений кожний субрахунок;
- що відображається за дебетом та кредитом субрахунку;
- які із зазначених субрахунків закриваються на фінансовий результат.

Вправа 42.

В бухгалтерському обліку існують синтетичні рахунки, які мають наступні коди: 10, 15, 28, 31, 44, 50, 63, 66, 70.

Використовуючи План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку необхідно:

- вказати назву синтетичних рахунків;
- перелічити субрахунки (назву та код) до зазначених синтетичних рахунків.

Вправа 43.

В бухгалтерському обліку існують синтетичні рахунки, які мають наступні коди: 13, 20, 30, 36, 47, 60, 64, 90, 79.

Використовуючи План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку необхідно:

- вказати назву синтетичних рахунків;
- перелічити субрахунки (назву та код) до зазначених синтетичних рахунків.

Вправа 44.

Скласти приклад для кожного із субрахунків, які мають наступні коди: 361, 104, 23.

Відкрити Т – образний рахунок до кожного з наведених субрахунків, відобразити суми оборотів, сальдо на початок та кінець. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даних рахунках, використовуючи схематичні прийоми.

Вправа 45.

Скласти приклад для кожного із субрахунків, які мають наступні коди: 372, 441, 631.

Відкрити Т – образний рахунок до кожного з наведених субрахунків, відобразити суми оборотів, сальдо на початок та кінець. Зробити пояснення, щодо правил формування облікової інформації на даних рахунках, використовуючи схематичні прийоми.

Вправа 46.

В бухгалтерському обліку існують субрахунки, які мають наступні коди: 103, 104, 661, 46, 201, 361. Необхідно до зазначених рахунків відкрити аналітичні рахунки.

Для цього потрібно скласти приклад, в якому зазначити сальдо початкове, господарські операції щодо збільшення та зменшення на зазначених рахунках, визначити кінцеве сальдо.

Зробити окремо бухгалтерські записи на аналітичних рахунках (табл. 5.27). Скласти оборотну відомість по відкритих аналітичних рахунках (табл. 5.28). Відобразити облікову інформацію за кожним субрахунком на Т –рахунку та в оборотно-сальдовій відомості по синтетичних рахунках (фрагментально (табл. 5.29)).

5.8 Тести для самоконтролю

1. Вкажіть характеристики рахунку 661

«Розрахунки за заробітною платою»:

- а) пасивний, балансовий, рахунок власного капіталу;
- б) активний, позабалансовий, рахунок матеріальних цінностей;
- в) пасивний, балансовий, розрахунковий;
- г) активний, розрахунковий, рахунок грошових коштів.

2. На яких рахунках відображаються грошові кошти на поточних рахунках в національній і іноземній валюті?

- а) на рахунках оборотних коштів;
- б) на рахунках класу 3;
- в) на рахунках коду 31;
- г) на рахунку 311.

3. Залишки по рахунках 2-го класу:

- а) відображаються у звітній формі підприємства Баланс (форма 1);
- б) не відображаються у Балансі (форма 1), але відображаються в оборотному балансі підприємства;
- в) відображаються у звітній формі Баланс (форма 1) частково.

4. Для чого використовують пасивні рахунки?

- а) для обліку витрат на виробництво продукції;
- б) для обліку господарських процесів;
- в) для обліку джерел формування господарських засобів;
- г) для обліку власного капіталу.

5. Які балансові рахунки за призначенням відносяться до матеріальних?

- а) тільки рахунки основних засобів;
- б) рахунки грошових коштів;
- в) рахунки, на яких обліковуються цінні папери;
- г) рахунки основних засобів, виробничих запасів.

6. На яких рахунках враховуються основні засоби і інші необоротні матеріальні активи по первісній вартості?

- а) 10, 11, 13;
- б) 10, 11, 12;
- в) 10, 11, 12, 13;
- г) 10, 11.

7. Які рахунки активні відносно балансу?

- а) Короткострокові векселі видані в національній валюті;
- б) Розрахунки за податковими зобов'язаннями;
- в) Короткострокові векселі отримані в національній валюті;
- г) Фінансові результати;
- д) Інші рахунки в банках;
- є) Поточні рахунки в іноземній валюті;
- ж) Паливо.

8. Який метод є засадоутворюючим в бухгалтерському обліку для відображення господарських операцій?

- а) метод подвійного запису;
- б) метод діалектичного матеріалізму;
- в) складання бухгалтерських рахунків;
- г) сукупність способів і прийомів, що дозволяють бухгалтерському обліку здійснювати свої функції.

9. Схематичне відображення активних рахунків:

- а) Сальдо Д-т, оборот Д-т - зменшення, оборот К-т - збільшення;
- б) Сальдо Д-т, оборот Д-т - збільшення, оборот К-т - зменшення;
- в) Сальдо К-т, оборот Д-т - зменшення, оборот К-т - збільшення;
- г) Сальдо К-т, оборот Д-т - збільшення, оборот К-т - зменшення.

10. В якому випадку кінцеве сальдо по Д-ту активного рахунка дорівнює 0?

- а) якщо на протязі місяця на рахунку не відбувався рух;
- б) якщо оборот за дебетом дорівнює обороту за кредитом;
- в) якщо сума початкового сальдо плюс оборот за дебетом дорівнює обороту за кредитом;
- г) в обліку такого не повинно бути.

11. В якому випадку кінцеве сальдо по К-ту активного рахунка дорівнює 0?

- а) якщо на протязі місяця на рахунку не відбувався рух;
- б) якщо оборот за дебетом дорівнює обороту за кредитом;
- в) якщо сума початкового сальдо плюс оборот за дебетом дорівнює обороту за кредитом;
- г) в обліку такого не повинно бути

- 12. Схематичне відображення пасивних рахунків:**
- а) Сальдо Д-т, оборот Д-т - зменшення, оборот К-т - збільшення;
  - б) Сальдо Д-т, оборот Д-т - збільшення, оборот К-т - зменшення;
  - в) Сальдо К-т, оборот Д-т - зменшення, оборот К-т - збільшення;
  - г) Сальдо К-т, оборот Д-т - збільшення, оборот К-т - зменшення.
- 13. В якому випадку буває залишок по Д-ту рахунку грошових коштів?**
- а) завжди;
  - б) якщо не витрачені всі кошти, які обліковувались на рахунку
  - в) при допущених помилках;
  - г) не буває.
- 14. В якому випадку буває залишок по К-ту рахунку грошових коштів?**
- а) завжди;
  - б) якщо не витрачені всі кошти, які обліковувались на рахунку
  - в) інколи;
  - г) не буває.
- 15. Якщо всі операції відображені вірно, чи може бути залишок по К-ту рахунку грошових коштів?**
- а) завжди;
  - б) якщо не витрачені всі кошти, які обліковувались на рахунку
  - в) інколи;
  - г) не буває.
- 16. В якому випадку буває кінцевий залишок по Д-ту рахунку статутного капіталу?**
- а) завжди;
  - б) якщо не отримані всі кошти від засновників
  - в) інколи;
  - г) не буває.
- 17. Чи може бути кінцевий залишок по Д-ту рахунку статутного капіталу?**
- а) завжди;
  - б) якщо не отримані всі кошти від засновників
  - в) інколи;
  - г) не буває.

18. В якому розділі Балансу (форма 1) відображені дані про залишки на синтетичних рахунках «Готівка», «Рахунки в банках»?

- а) розділ I активу;
- б) розділ I пасиву;
- в) розділ II активу;
- г) розділ IV пасиву.

19. Як визначається кінцеве сальдо по активному рахунку?

- а) дебетове сальдо на початок періоду плюс обороти за кредитом мінус обороти за дебетом рахунку;
- б) початкове сальдо за дебетом плюс обороти за дебетом мінус обороти за кредитом;
- в) початкове сальдо за дебетом мінус обороти за дебетом мінус обороти за кредитом.

20. Як визначити сальдо кінцеве на пасивному рахунку?

- а) як різниця між оборотами за дебетом і кредитом рахунку;
- б) дебетове сальдо на початок періоду плюс обороти за кредитом мінус обороти за дебетом рахунку;
- в) початкове сальдо за кредитом плюс обороти за кредитом мінус обороти за дебетом рахунку.

21. Оборотні засоби підприємства характеризують такі рахунки:

- а) 23, 25, 19;
- б) 21, 503, 40;
- в) 301, 22, 25;
- г) 285, 332, 671.

22. Чи відображаються на рахунках основних засобів бібліотечні фонди, експонати музеїв, тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси і інвентарна тара, якщо їх вартість більше 6 тис. грн.?

- а) не відображаються;
- б) відображаються;
- в) відображаються тільки природні ресурси і інвентарна тара;
- г) відображаються тільки бібліотечні фонди і експонати музеїв.

23. Для обліку яких об'єктів використовують активні рахунки?

- а) для обліку розрахунків підприємства;
- б) для обліку необоротних засобів підприємства;
- в) для обліку господарських засобів підприємства;
- г) для обліку джерел господарських засобів підприємства;

24. В якому випадку кінцеве сальдо по Д-ту пасивного рахунка дорівнює 0?

- а) якщо на протязі місяця на рахунку не відбувався рух;
- б) якщо сума початкового сальдо та обороту за кредитом дорівнює обороту за дебетом;
- в) якщо оборот за дебетом дорівнює обороту за кредитом;
- г) в обліку такого не буває.

25. В якому випадку кінцеве сальдо по К-ту пасивного рахунка дорівнює 0?

- а) якщо на протязі місяця на рахунку не відбувався рух;
- б) якщо сума початкового сальдо та обороту за кредитом дорівнює обороту за дебетом;
- в) в обліку такого не буває.

26. В чому полягає сутність подвійного запису?

- а) одна і та ж операція відображаються за дебетом і кредитом одного рахунка;
- б) одна операція відображається за дебетом і кредитом різних рахунків;
- в) одна операція відображається в подвійній сумі;
- г) половина суми відображається по дебету одного рахунка, а інша половина по кредиту іншого рахунка.

27. Який зміст бухгалтерського запису Д-т 371 К-т 301:

- а) перерахована заборгованість перед постачальниками готівкою;
- б) перерахована передплата постачальникам готівкою;
- в) перерахована заборгованість перед постачальниками з поточного рахунку;
- г) перерахована передплата постачальникам з поточного рахунку
- д) не має вірної відповіді

28. Який зміст бухгалтерського запису Д-т 631 К-т 301:

- а) перерахована заборгованість перед постачальниками готівкою;
- б) перерахована передплата постачальникам готівкою;
- в) перерахована заборгованість перед постачальниками з поточного рахунку;
- г) перерахована передплата постачальникам з поточного рахунку

Тема 6. Документування та інвентаризація

6.1 Документування господарських операцій: сутність та значення

6.2 Інвентаризація як спосіб первинного спостереження в обліковому процесі

6.3 Контрольні питання

6.4 Практичні завдання

6.5 Вправи для самостійної роботи

6.6 Тести для самоконтролю

6.1 Документування господарських операцій: сутність та значення

Господарські операції відображаються у бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. *Документування* – це спосіб первинного спостереження і відображення господарських операцій у первинних бухгалтерських документах. Це початок і основа облікового процесу, без якого бухгалтерський облік неможливий. Кожна господарська операція фіксується за допомогою документа, заповненого з дотриманням певних вимог, що надають йому юридичної сили.

Відповідно до **ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися *зведені облікові документи*.

Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та відповідно до **ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** повинні мати такі обов'язкові реквізити:

- дату складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу,

яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Від якості оформлення документів залежать повнота й вірогідність показників обліку та звітності. Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Господарські операції, наведені у внутрішньому первинному документі (акті), оцінюються в порядку, визначеному національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Первинні документи складаються на бланках типових і спеціалізованих форм, затверджених відповідним органом державної влади. Документування господарських операцій може здійснюватись із використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні містити обов'язкові реквізити чи реквізити типових або спеціалізованих форм.

Записи у первинних документах, облікових реєстрах повинні здійснюватися тільки у темному кольорі чорнилом, пастою кулькових ручок, за допомогою електронних засобів оброблення інформації та іншими засобами, які б забезпечили збереження цих записів протягом установленого строку зберігання документів та запобігли внесенню несанкціонованих і непомітних виправлень. Вільні рядки в первинних документах підлягають обов'язковому прокреслюванню.

Усі первинні документи, облікові реєстри, бухгалтерська та інша звітність повинні складатись українською мовою.

Помилки в первинних документах, облікових реєстрах і звітності, що створені ручним способом, виправляються способом:

- «червоного сторно»;
- додаткових бухгалтерських проведень або коректурним способом, відповідно до якого неправильний текст або цифри закреслюються і над закресленим надписується правильний текст або цифри. Закреслення здійснюється однією рисою так, щоб можна було прочитати виправлене.

Помилки в облікових реєстрах за минулий звітний період виправляються способом сторно. Цей спосіб передбачає складання бухгалтерської довідки, в яку помилка (сума, кореспонденція рахунків) заноситься червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо або із знаком «мінус», а правильний запис (сума, кореспонденція рахунків) заноситься чорнилом, пастою кулькових ручок тощо темного кольору. Внесенням цих даних до облікового реєстру у місяці, в якому

виявлено помилку, ліквідується неправильний запис та відображається правильна сума і кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку. Довідка має наводити причину помилки, посилання на документи та облікові реєстри, в яких допущено помилку, і підписується працівником, який склав довідку, та після її перевірки - головним бухгалтером.

Приклад виправлення помилок методом «червоного сторно».

Операція. На склад надійшло паливо від постачальника на суму 600 грн. без ПДВ. В обліку відображена проводкою: Дт 281 Кт 631 600 грн. *Помилка* – бухгалтер не вірно класифікував об’єкт, що надійшов. Помилка виправляється наступним чином: повторюється неправильний запис червоним кольором, а потім робиться вірний запис, отже:

Дт 281 Кт 631 600 грн. Дт 203 Кт 631 600 грн.

Основні вимоги до складання документів: своєчасність складання; вірогідність показників; правильність оформлення; заповнення всіх реквізитів.

Правильному складанню й використанню документів в обліку сприяє їх класифікація (рис. 6.1). Так, наприклад, залежно від змісту господарських операцій, які підлягають документуванню, первинні документи поділяють на грошові, матеріальні та розрахункові.

З метою упорядкованості руху та своєчасного одержання для записів у бухгалтерському обліку первинних документів наказом керівника підприємства, установи встановлюється графік документообігу, в якому вказуються дата створення або одержання від інших підприємств документів, прийняття їх до обліку, передача в обробку та до архіву.

Графік документообігу на підприємстві повинен забезпечити оптимальну кількість підрозділів і виконавців, через які проходить кожен первинний документ, визначати мінімальний строк його знаходження в підрозділі, а також сприяти поліпшенню облікової роботи, посиленню контрольних функцій бухгалтерського обліку, підвищенню рівня його автоматизації (табл. 6.1)

Таблиця 6.1 – Графіку документообігу підприємства

Документ			
Створення	Перевірка	Обробка	Передача до архіву
Кількість примірників	Особи, відповідальні за перевірку	Хто виконує	Хто виконує
Особи, відповідальні за виписку	Особи, які подають документ		
Особи, відповідальні за оформлення	Порядок подання	Строки виконання	Строки виконання
Строки виконання			

Рисунок 6.1 – Класифікація документів

6.2 Інвентаризація як спосіб первинного спостереження в обліковому процесі

Відповідно до ст. 10 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити *інвентаризацію активів і зобов'язань*, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка.

Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 від

02.09.2014 р. визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів.

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- перед складанням річної фінансової звітності;
- у разі зміни матеріально-відповідальних осіб;
- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей;
- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха;
- в інших випадках, передбачених законодавством.

За повнотою охоплення об'єктів інвентаризація буває:

- *повна*, яка передбачає суцільну перевірку всього майна підприємства та стану розрахункових відносин;
- *часткова* — передбачає перевірку окремих видів ресурсів.

За характером виокремлюють інвентаризацію:

- *планову* інвентаризацію здійснюють за завчасно складеним планом;
- *позапланову* - за розпорядженням керівника в разі пожежі чи стихійного лиха, а також на вимогу слідчих органів (рис. 6.2)

Порядок здійснення інвентаризації.

1. Наказом або розпорядженням керівника призначається інвентаризаційна комісія в такому складі: спеціаліст з певної групи активів; представник бухгалтерії; представник адміністрації; матеріально-відповідальна особа.

2. Інвентаризацію здійснюють на перше число для полегшення звірення фактичних даних з обліковими.

3. Інвентаризаційна комісія показує матеріально-відповідальній особі Наказ або розпорядження про здійснення інвентаризації.

4. Матеріально-відповідальна особа складає товарно-матеріальний звіт на момент інвентаризації і дає розписку про те, що всі документи з надходження та вибуття цінностей включено у звіт і жодних оприбуткованих та неописаних цінностей у неї немає.

5. За наявності каси, інвентаризацію починають зі зняття залишків у ній.

6. Інвентаризацію здійснюють за кожним місцем зберігання цінностей у присутності матеріально-відповідальної особи.

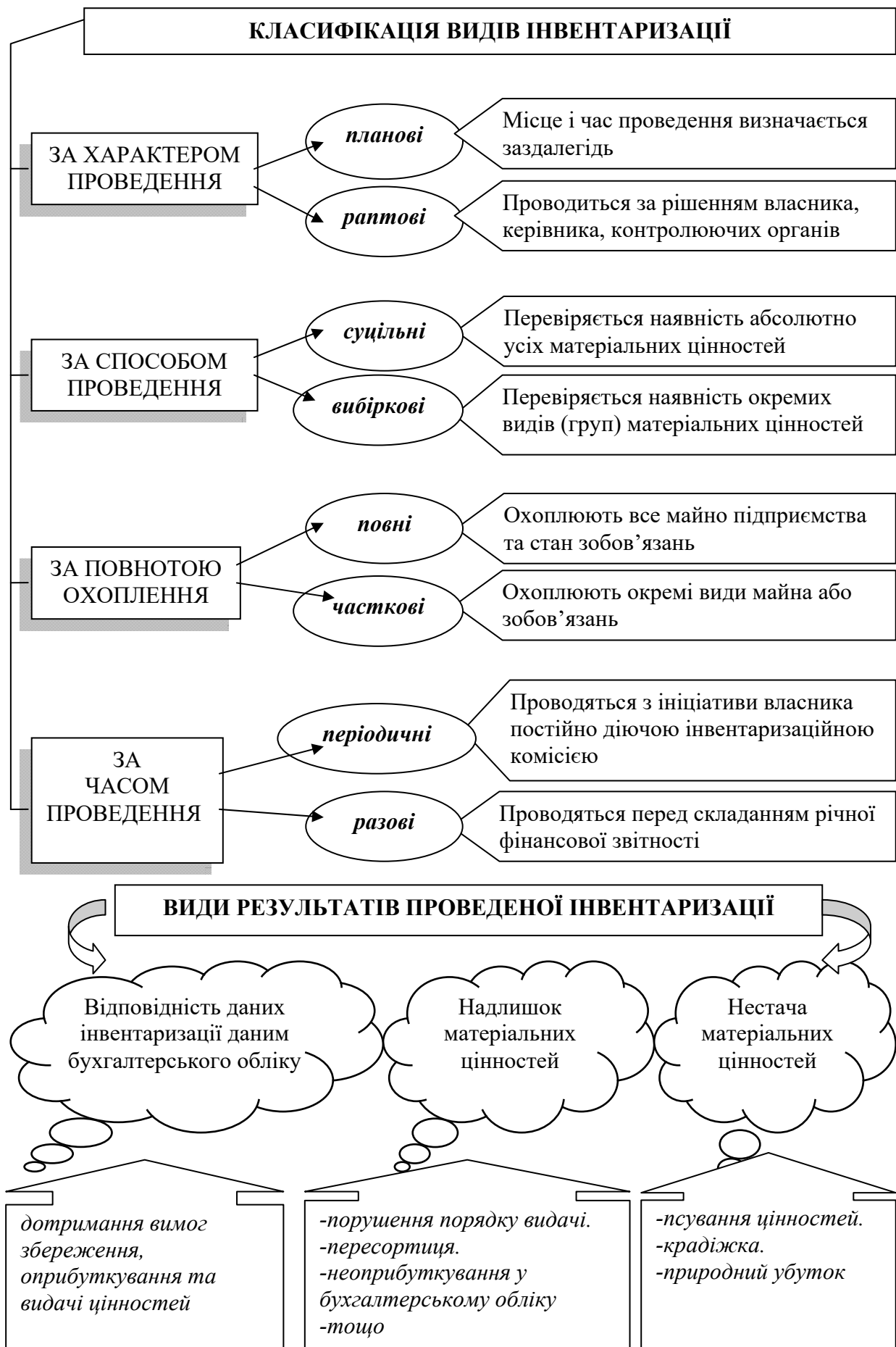

Рисунок 6.2. – Види інвентаризації та її результатів

7. Результати фіксують в інвентаризаційних відомостях або актах (у трьох ідентичних примірниках).

8. Якщо протягом дня інвентаризацію не закінчено, приміщення зачиняють і пломбують; при цьому ключ залишається в матеріально-відповідальній особі, а засіб пломбування — у голови комісії.

9. По закінченні інвентаризації на основі інвентаризаційних відомостей облікових даних складають порівняльну відомість.

10. Після інвентаризації здійснюють вибіркочу перевірку цінностей, результати якої оформлюють актом повторної перевірки.

11. У разі виявлення розбіжностей з даними обліку здійснюють повторну інвентаризацію.

Результати інвентаризації оформлюють у вигляді бухгалтерських записів. За даними порівняльної відомості, а також Акта результатів інвентаризації надлишки, виявлені під час перевірки, оприбутковують.

6.3 Контрольні питання

1. Яку роль виконують первинні документи у бухгалтерському обліку?
2. Які існують методи виправлення помилок в первинних документах?
3. Що таке документообіг?
4. Які існують обов'язкові реквізити документа?
5. Що називається інвентаризацією?
6. Яким нормативним документом визначені правила проведення інвентаризації?
7. У яких випадках проведення інвентаризації обов'язково?
8. Який порядок проведення інвентаризації?
9. Що таке документування?
10. Які бувають види інвентаризації?

6.4 Практичні завдання

Завдання 1.

У результаті проведеної інвентаризації станом на 1 березня 2018 року на складі підприємства виявлено нестачу офісних стільців на суму 3000,0 грн (без ПДВ). Запаси були зараховані на баланс у січні 2018 року, сума вхідного ПДВ в розмірі 600 грн віднесена до складу податкового кредиту. Винна особа не встановлена. Скласти журнал господарських операцій, визначити ти операцій.

Таблиця 6.2 - Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Встановлено нестачу письмового столу	В+А-	947*	281	3000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ, що припадають на суму нестачі	В+ П+	947*	641	600
3	Відображено суму нестачі на позабалансовому рахунку	ЗБ+	072	-	3600
4	Списано витрати, пов'язані з нестачею на фінансовий результат	ФР← В -	791*	947*	3600
5	По закінченні строку позовної давності списано суму нестачі	ЗБ-	-	072	3600

*Детальна характеристика рахунків подана у темах 18 та 19.

** Якщо в момент придбання ТМЦ податковий кредит з ПДВ по них не нараховувався, нараховувати податкові зобов'язання з ПДВ у разі виявлення нестачі не потрібно.

ФР – це фінансово-результативний рахунок № 79, на який списуються доходи та витрати для формування фінансового результату - прибутку або збитку. Тобто виконується запис витрат в Д-т 79 рахунку, а доходів в К-т.
ЗБ – це забалансові рахунки, які не передбачають використання подвійного запису. Тобто виконується простий запис або в Д-т (+) рахунку, або в К-т (-).

Завдання 2.

В результаті проведеної інвентаризації станом на 1 березня 2018 року на складі підприємства було виявлено нестачу запасів на суму 4000 без ПДВ грн. Винною особою було визнано комірника. Запаси були оприбутковані у грудні 2017 року.

У відповідності з Порядком № 116 було укладено договір про проведення оцінки майна з суб'єктом оціночної діяльності.

Згідно зі Звітом про оцінку оцінена сума збитку складає 5000 грн (сума взята умовно). Сума збитків розраховується не підприємством самостійно, а суб'єктом оціночної діяльності, який при її визначенні враховує як реальні збитки, так і упущену вигоду. Суму відшкодування винною особою внесено в касу підприємства. Скласти журнал господарських операцій, визначити ти операцій.

Таблиця 6.3 - Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Списано вартість запасів, яких не вистачає понад норми природного убутку	В+А-	*947	201	4000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	В+П+	*947	641	800
3	Відображено суму нестачі на забалансовому рахунку	ЗБ+	072	-	4800
4	Списано витрати, пов'язані з нестачею, на фінансовий результат	ФР←В-	*791	*947	4800
5	Перераховано суб'єкту оціночної діяльності передоплату за проведення незалежної оцінки	А+А-	371	311	1200
6	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ (за наявності податкової накладної)	П-П+	641	644	200
7	Отримано Звіт про оцінку майна	В+П+	*949	631	1000
8	Відображено суму ПДВ	П-П+	644	631	200
9	Здійснено залік заборгованостей	П-А-	631	371	1200
10	Відображено суму збитків, що підлягають відшкодуванню винною особою	А+Д+	375	*716	5000
11	Відображено частину суми відшкодування, що підлягає перерахуванню в бюджет (5000 – 4800)	Д-П+	*716	642	200
12	Списано суму нестачі з забалансового рахунку	ЗБ-	-	072	4800
13	Внесено суму відшкодування до каси підприємства	А+А-	301	375	5000
14	Сформовано фінансовий результат:				
	- списано витрати на фінансовий результат	ФР←В-	*791	*949	1000
	- списано доходи на фінансовий результат	-Д→ФР	*716	*791	4800
15	Перераховано в бюджет частину суми збитків, відшкодованих винною особою	П-А-	642	311	200

*Детальна характеристика рахунків подана у темах 18 та 19.

Завдання 3.

10 березня 2018 року до каси ТОВ «Стронг» повернено невикористані грошові кошти, видані під звіт інженеру Петренко Івану Сергійовичу на відрядження відповідно до авансового звіту № 31. Заповнити прибутковий касовий ордер, відобразити рух грошових коштів в журналі господарських операцій, визначити вплив на об'єкти обліку, зазначити номер типової форми первинного документа.

<p>Додаток 2 до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні</p> <p>Типова форма № КО-1</p> <p>Ідентифікаційний код ЄДРПОУ 12586248</p> <p><u>ТОВ «Стронг»</u> (найменування підприємства (установи, організації))</p> <p>Прибутковий касовий ордер № 25 від "10" березня 2018 р.</p>	<p>ТОВ «Стронг» (найменування підприємства (установи, організації))</p> <p>Квитанція до прибуткового касового ордера № 25 від "10" березня 2018 р.</p> <p>Прийнято від <u>Петренко Івана Сергійовича</u></p> <p>Підстава: <u>повернення підзвітних сум, авансовий звіт № 31</u></p> <p>Сума <u>дві тисячі грн. 00 коп.</u> (словами)</p> <p>М.П. Головний бухгалтер <u>Федорчук Т.В.</u> (підпис, прізвище, ініціали)</p> <p>Касир <u>Захарова К.М.</u> (підпис, прізвище, ініціали)</p>
--	--

№ з/п	Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума цифрами	Код цільового призначення	Примітки
	372		2000		

Прийнято від Петренко Івана Сергійовича

Підстава: повернення підзвітних сум, авансовий звіт № 31

Сума дві тисячі грн. 00 коп.
(словами)

Додатки:

Головний бухгалтер Федорчук Т.В.
(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав касир Захарова К.М.
(підпис, прізвище, ініціали)

Таблиця 6.4 - Журнал господарських операцій

№ документа	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
ПКО №25	повернено невикористані грошові кошти, видані під звіт інженеру Петренко Івану Сергійовичу на відрядження відповідно до авансового звіту № 31	A+A-	301	372	2000

Завдання 4.

У результаті списання автотранспортного засобу, вантажного автомобіля, на підставі «Акта на списання автотранспортних засобів» типової форми ОЗ-4 у підприємства «Фортуна» виникли матеріальні цінності (металобрухт), які було оцінено комісією, призначеною наказом по підприємству від 28.09.2018 р. № 5 у сумі 3400 грн. Зазначений металобрухт підлягає зарахуванню на баланс підприємства. Для обліку операцій з оприбуткування матеріальних цінностей на склад підприємства скласти прибутковий ордер форми № М-4, відобразити рух матеріальних цінностей в журналі господарських операцій, визначити вплив на об'єкти обліку, зазначити номер типової форми первинного документа.

Типова форма № М-4

ТОВ «Фортуна»

підприємство, організація

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ

32465892

Код за УКУД

ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР № 17

Номер документа	Дата складання	Код виду операції	Склад	Постачальник		Кореспондуючий рахунок		Номер супровідного документа	
				найменування	код	рахунок, субрахунок	код аналітичного обліку		
17	1.10.2018	-	№ 3	Автотранспортна дільниця	-	209	-	174	
Матеріальні цінності		Одиниця виміру		Кількість		Ціна	Сума	Номер паспорта	Порядковий номер запису за складською картокою
найменування, сорт, розмір, марка	номенклатурний номер	код	найменування	за документом	прийнято фактично				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
металобрухт	2187269	2365	кг	1000	1000	34	3400	-	54

Синтетичний рахунок для віднесення зносу код по МШП

код

Прийняв Василенко К.В.

ЗдавСіриця О.І.

Таблиця 6.5 - Журнал господарських операцій

№ документа	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
М-4 №17	ТМЦ, отримані від ліквідації основних засобів	А+Д+	209	*746	3400

*Детальна характеристика рахунків подана у темах 18 та 19.

Завдання 5.

За результатами інвентаризації на підприємстві виявлено надлишки тари в кількості 3-х одиниць. У прибуткових документах ці ТМЦ не вказані. Справедлива вартість одиниці тари – 80 грн. Скласти журнал господарських операцій, визначити тип операцій.

Таблиця 6.6 - Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Оприбутковано надлишки ТМЦ	А+Д+	204	*719	240
2	Віднесено надлишок на фінансові результати	-Д→ФР	*719	*791	240

*Детальна характеристика рахунків подана у темах 18 та 19.

6.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

У наведеній нижче таблиці перелічені терміни та їх визначення.

Таблиця 6.7 – Визначення сутності термінів бухгалтерського обліку

Термін	Визначення терміну
1. Первинний документ — це ...	А. «... процес суцільного і безперервного відображення господарських операцій у документах»
2. Обліковий регістр — це ...	Б. «... шлях руху документів через всі стадії обробки, починаючи з моменту їх виписування і закінчуючи задачею на зберігання в архів»
3. Інвентаризація — це ...	В. «...перелік будь-чого, список, опис»
4. Документація — це ...	Г. «...спосіб бухгалтерського обліку, який використовується для забезпечення відповідності облікових даних по господарських засобах підприємства їх фактичній наявності»
5. Документообіг — це ...	Д. «...документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує факт її здійснення»
6. Реєстр — це ...	Є. «...носієм спеціального формату, що може мати вигляд відомості, книги, журналу тощо, і призначений для хронологічного, систематичного і комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів»

Треба: підібрати відповідне визначення для наведених термінів, поставивши праворуч від «це...» відповідну літеру.

Вправа 2.

Відомі наступні стадії документообігу бухгалтерських документів на підприємстві: обробка документів; виписка документів; прийом документів; здача документів до архіву; перевірка правильності складання документів; відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, що були оформлені документально.

Треба: за допомогою рисунку 6.1 представити у схематичному вигляді послідовність стадій документообігу умовного підприємства.

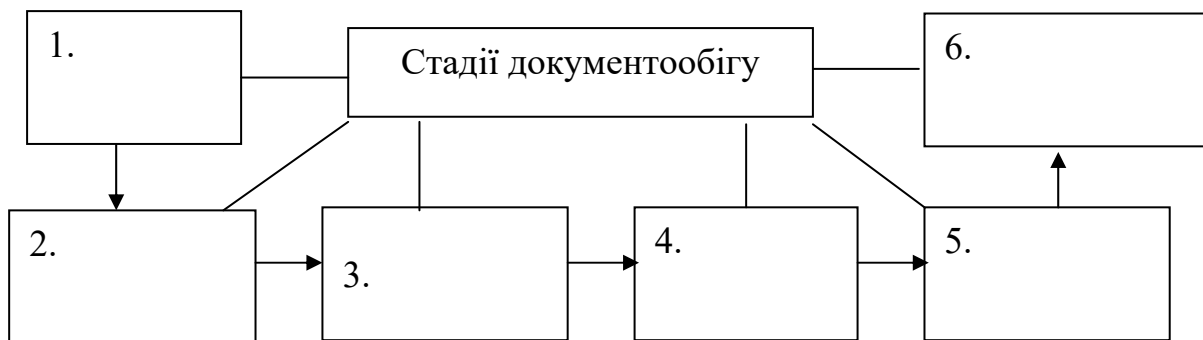

Рисунок 6.1 – Стадії документообігу на підприємстві

Вправа 3.

Працівник служби постачання матеріальних ресурсів Кушнар'єв Микола Петрович був відправлений у службове відрядження до м. Полтави, на підприємство ТОВ «Грант», для укладання договору про поставку матеріалів. Про службове відрядження Кушнар'єва М.П. 5 квітня 20XX року був складений та підписаний керівником ТОВ «Стайл» відповідний наказ. Касир цього підприємства Ільченко Олена Іванівна 6 квітня 20XX р. видала Кушнар'єву М.П. з каси суму 3000* грн.00 коп. на відрядження. Документ, на підставі якого Кушнар'єв М.П. отримав гроші з каси: паспорт.

Треба: заповнити видатковий касовий ордер № 38 на видачу коштів під звіт (на відрядження) у сумі 3000* грн. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 4.

Вихідні дані. 18 листопада 20XX року касир підприємства ТОВ «Скай» (каса № 1) Кірілова Нана Олександрівна подала заяву про звільнення у зв'язку з переходом на іншу роботу. Відповідно до діючого законодавства України, керівник підприємства Свістунов О.С. видав наказ від 20.10.20XX р. за № 24

«Про проведення інвентаризації коштів у касі № 1». Інвентаризація призначена на день приймання-передачі справ – на 29 листопада 20XX року. До складу комісії призначені: головний бухгалтер підприємства Абрамова З.В. та бухгалтер Зуєва О.С.

При здійсненні інвентаризації (у встановлений термін) було виявлено, що у касі №2: сума готівки склала 2600* грн.; вартість лотерейних квитків «Забава» становила 200* грн.; талонів на бензин – 600* грн. Також у касі на зберіганні знаходилась путівка до турбази “Казка” вартістю 1500* грн. За обліковими даними загальна вартість коштів та їх еквівалентів по касі № 2 повинна складати 5200* грн. У той же час при перевірці касових ордерів встановлено: останній прибутковий касовий ордер має № 8, останній видатковий касовий ордер – № 15.

Треба: використовуючи наведені дані, скласти Акт інвентаризації коштів (за № 9), що знаходились у касі № 2 підприємства на дату проведення інвентаризації. Обґрунтувати причину лишків або нестач, якщо вони мають місце, та винести рішення від імені керівника підприємства щодо наслідків. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 5.

Відповідно до вхідних даних таблиці 6.8. на ТОВ «Стронг» заповнити відповідні первинні документи, відобразити рух грошових коштів в журналі господарських операцій (табл. 6.9), визначити вплив на об'єкти обліку, зазначити номер типової форми первинного документа. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Таблиця 6.8. – Вхідні дані

Зміст операції	Сума, грн.
Отриману з банку для видачі заробітної плати	12000*
Надійшла оплата за товар від ТОВ «Зевс»	2300*
Отримано з банку на господарські потреби	500*
Видано під звіт на господарські потреби	500*
Отримано з банку на витри, пов'язані з відрядженням	3000*
Видана заробітна плата	8000*
Здана в банк виручка за реалізовані товари	2300*
Здана в банк депонована заробітна плата	4000*
Видано підзвіт на відрядження	3000*
Повернено невикористані грошові кошти, видані під звіт	1000*

Таблиця 6.9 - Журнал господарських операцій

№ документа	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.

Вправа 6.

Відповідно до вхідних даних таблиці 6.10. на підприємстві «Фортуна» заповнити відповідні первинні документи, відобразити рух матеріальних цінностей в журналі господарських операцій (табл. 6.11), визначити вплив на об'єкти обліку, зазначити номер типової форми первинного документа. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Таблиця 6.10. – Вхідні дані

Зміст операції	Сума, грн.
Оприбутковано матеріальні цінності на склад підприємства в результаті ліквідації основних засобів	12000*
Розчинно-бетонний вузол виробляє бетон для потреб сторонніх організацій та населення. Для виробництва бетону марки було використано цемент.	2300*
Матеріали доставлено постачальником та передано комірникові	500*
Оприбутковано мастила, придбані підзвітною особою	8000*

Таблиця 6.11 - Журнал господарських операцій

№ документа	Зміст операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.

Вправа 7.

10 квітня 20XX року, працівник Кушнар'ов М.П. повернувся з відрядження (див. вправу 3). Відповідно до діючого законодавства, у триденний строк після повернення з відрядження працівник повинен скласти та здати в бухгалтерію підприємства авансовий звіт про використання наданих йому коштів. Авансовий звіт, з якого витікає, що 2500* грн. було витрачено у зв'язку з відрядженням, Кушнар'ов М.П. склав і здав до бухгалтерії 12 квітня 20XX р.

Треба: скласти прибутковий касовий ордер за № 36 від 12.04.20XX р., на підставі якого робітник служби постачання ТОВ «Грант» Кушнар'ов М.П. повернув до каси підприємства залишок коштів, які не були витрачені ним під час відрядження. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

6.6 Тести для самоконтролю

1. Документ - це:

- а) основні реквізити ;
- б) показник, що характеризує господарську операцію ;
- в) письмовий доказ, що підтверджує факт здійснення господарської операції, право на його вчинення.

2. Реквізити - це:

- а) основа і початок облікових записів ;
- б) показник, що характеризує господарську операцію, відображену в документі;
- в) зміст господарської операції .

3. Документація - це:

- а) спосіб бухгалтерського спостереження за господарською діяльністю операції;
- б) вимірник господарської операції ;
- в) основа інформаційної системи організації .

4. Робити записи в документах не дозволяється:

- а) пастою кулькових ручок;
- б) автоматизованим шляхом;
- в) простим олівцем.

5. Відповідальним за організацію документообігу є:

- а) менеджер;
- б) головний бухгалтер;
- в) інспектор з кадрів.

6. За призначенням документи поділяються на:

- а) зведені, накопичувальні, разові, комбіновані;
- б) розпорядчі, внутрішні, зовнішні, бухгалтерського оформлення;
- в) розпорядчі, виправдувальні, бухгалтерського оформлення, комбіновані.

7. Які види архівів ви знаєте?

- а) основні і фондові;
- б) поточні і постійні;
- в) хронологічні, систематичні.

8. Види інвентаризації:

- а) систематична, одноразова;
- б) суцільна, вибіркова;
- в) класична, одноосібна.

9. Куди передають особливо важливі документи по закінченню терміну зберігання?

- а) в адміністративний архів;
- б) знищуються;
- в) до Державного архіву.

10. Рух документа - це:

- а) документація;
- б) документообіг;
- в) уніфікація.

11. Кількість інвентаризацій і терміни її проведення визначаються:

- а) керівником організації;
- б) вищестоящою організацією;
- в) головним бухгалтером.

12. Обов'язкові інвентаризації проводяться:

- а) перед складанням річної бухгалтерської звітності;
- б) перед складанням квартальної бухгалтерської звітності;
- в) перед складанням піврічної бухгалтерської звітності.

13. За повнотою охоплення інвентаризації поділяються на:

- а) суцільні;
- б) часткові;
- в) вибіркові.

14. За характером проведення інвентаризації поділяються на:

- а) планові;
- б) контрольні;
- в) часткові.

15. За способом проведення інвентаризації поділяються на:

- а) планові;
- б) повторні;
- в) суцільні.

16. Для проведення інвентаризації в організації створюється:

- а) громадська комісія;

- б) постійно діюча інвентаризаційна комісія;
- в) комісія адміністративна.

17. Матеріально відповідальні особи до проведення інвентаризації:

- а) дають розписку;
- б) виписують для комісії довіреність;
- в) дають розписку і виписують для комісії довіреність.

18. Перевірка фактичної наявності майна проводиться за обов'язкової участі:

- а) менеджера;
- б) матеріально відповідальної особи;
- в) представника вищестоящої організації;
- г) санітарного лікаря.

19. При проведенні інвентаризації ТМЦ оформляється:

- а) інвентаризаційний опис;
- б) розрахунково-платіжна відомість;
- в) касовий звіт.

20. Інвентаризація це:

- а) забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства;
- б) обчислення собівартості виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, придбаних матеріальних цінностей;
- в) відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику з метою узагальнення їх в цілому по підприємству.

21. За допомогою якого елемента методу бухгалтерського обліку виявляються не оприбутковані цінності, розкрадання, нестачі і т.п.:

- а) документування;
- б) оцінка;
- в) інвентаризація;
- г) подвійний запис?

22. Який елемент методу бухгалтерського обліку використовується для реєстрації господарських операцій:

- а) калькуляція;
- б) оцінка;
- в) баланс;
- г) документування.

Тема 7. Оцінка і калькуляція в системі бухгалтерського обліку

7.1 Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку

7.2 Сутність методу «калькуляція»

7.3 Контрольні питання

7.4 Практичні завдання

7.5 Вправи для самостійної роботи

7.6 Тести для самоконтролю

7.1 Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку

Оцінка господарських засобів (активів) та джерел їх формування (капіталу і зобов'язань) є відправним моментом бухгалтерського обліку і реальною основою його побудови.

Оцінка є одним з важливих елементів методу бухгалтерського обліку. *Оцінка* – це спосіб вартісного вимірювання всіх видів господарських засобів підприємства та джерел їх утворення.

Відповідно до **Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України № 566 від 30.12.1998** оцінка - це процес визнання тієї суми коштів, за якою статті фінансової звітності мають визнаватися і обліковуватися у балансі та звіті про фінансові результати.

Обов'язкове використання при оцінці єдиного грошового вимірника є одним з основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до **Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** вимірювання і узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці.

У бухгалтерському обліку використовуються кілька різних методів оцінки з різним ступенем та в різних комбінаціях. Вони передбачають визначення:

- історичної (фактичної) вартості;
- поточної вартості;
- справедливої вартості;
- теперішньої вартості.

Відповідно до **Закону України «Про бухгалтерський облік та**

фінансову звітність в Україні» історична (фактична) собівартість – пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання.

Якщо оцінка здійснюється за історичною вартістю, то активи відображаються в обліку за сумою *фактично* сплачених за них коштів на дату придбання, а зобов'язання — за сумою мобілізованих коштів в обмін на зобов'язання. Наприклад, оцінка за історичною собівартістю активів при надходженні здійснюється по первісній вартості.

Історична собівартість зобов'язання - сума надходжень, отриманих в обмін на зобов'язання або, за деяких інших обставин, суми грошових коштів чи їх еквівалентів, що, як очікується, будуть сплачені з метою погашення зобов'язання під час звичайної діяльності підприємства.

При відображенні в обліку активів і зобов'язань *за поточною вартістю* активи визнаються за тією сумою коштів, яку необхідно було б сплатити для придбання таких самих активів на поточний момент, а зобов'язання — за тією сумою коштів, яка вимагалася для проведення розрахунку в поточний момент. Наприклад, поточна вартість основних засобів – це первісна вартість основних засобів за мінусом накопиченої амортизації, тобто залишкова вартість.

Поточна собівартість зобов'язання – недисконтована сума грошових коштів чи їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язання на поточний момент.

Відповідно до **П(С)БО 7 «Основні засоби» справедлива вартість** – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату. Наприклад, при реалізації устаткування оцінка буде здійснюватися за справедливою вартістю, тобто за ринковою.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Відповідно до **П(С)БО 11 «Зобов'язання» теперішня вартість** — дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), котра, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Порядок оцінки об'єктів обліку визначається у відповідних національних стандартах бухгалтерського обліку. Для кожного виду активів, як правило, визначаються декілька ситуацій, в яких здійснюється їх оцінка, а саме: оцінка

при придбанні (отриманні), оцінка при вибутті, оцінка на дату балансу (на кінець звітного періоду).

Активи мають визначатися і відображатися в балансі у грошовому виразі з використанням певної бази оцінки (табл. 7.1).

Таблиця 7.1 – Види вартісних оцінок активів

Види вартісних оцінок	Документ, яким затверджено термін	Види активів	Господарські операції, за яких можлива відповідна оцінка
1	2	3	4
Первісна вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 9 «Запаси» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, інші необоротні активи, нематеріальні активи, запаси,	Придбання, утримання, вибуття
Історична (фактична) собівартість	ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Всі види активів, окрім дебіторської заборгованості і монетарних активів	Придбання, утримання, вибуття
Переоцінена вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні активи	Утримання, вибуття
Залишкова вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні активи	Утримання, вибуття
Відновлювальна вартість	П(С)БО 9 «Запаси»	Запаси	Придбання
Справедлива вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»	Всі види активів	Придбання, утримання, вибуття
Чиста вартість реалізації	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 9 «Запаси»	Основні засоби, інші необоротні активи, запаси	Утримання, вибуття
Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Дебіторська заборгованість за відвантаженими покупцям товари, виконані і здані замовникам роботи та послуги	Списання, погашення

Продовження таблиці 7.1

1	2	3	4
Ліквідаційна вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, інші необоротні активи, нематеріальні активи	Вибуття (в окремих випадках), а також використовується для визначення суми вартості, яка амортизується
Вартість, яка амортизується	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, інші необоротні активи, нематеріальні активи	Використовується як база для нарахування зносу (амортизації)
Амортизована собівартість фінансової інвестиції	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Облігації	Утримання, вибуття
Ринкова вартість фінансової інвестиції	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Всі види фінансових інвестицій	Придбання, утримання, вибуття
Ідентифікована собівартість	П(С)БО 9 «Запаси»	Запаси	Вибуття
Середньозважена собівартість	П(С)БО 9 «Запаси»	Запаси	Вибуття
Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО)	П(С)БО 9 «Запаси»	Запаси	Вибуття
Вартість нормативних затрат	П(С)БО 9 «Запаси»	Запаси	Вибуття
Продажна вартість	П(С)БО 9 «Запаси»	Товари	Вибуття

7.2 Сутність методу «калькуляція»

Калькуляція – розрахунково-вартісний метод бухгалтерського обліку, за допомогою якого розраховується собівартість виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Суть калькуляції як елементу методу бухгалтерського обліку полягає в обчисленні у грошовому вираженні витрат підприємства на придбання окремого виду матеріальних цінностей, виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг) і витрат на реалізацію (збут).

Калькуляція – це представлений у табличній формі бухгалтерський розрахунок витрат у грошовому вираженні на виробництво одиниці виробу або партії виробів, а також на виконання робіт і послуг.

Калькулювання собівартості продукції - це процес обчислення вартості об'єкта обліку, який здійснюється різними методами в залежності від виду, типу і характеру організації виробництва.

Калькулювання здійснюється у всіх господарських процесах. Так, у процесі постачання визначається собівартість одиниці придбаних виробничих запасів. У процесі виробництва калькулюванню підлягає виробнича собівартість одиниці окремих видів продукції (робіт, послуг). Виробнича собівартість використовується для оцінки реалізованої продукції (робіт, послуг) в процесі реалізації.

Класифікація калькуляцій наведена в таблиці 7.2.

Таблиця 7.2 – Класифікація калькуляцій

Ознака класифікації	Види калькуляцій
За призначенням і часом складання	Попередні (проектні, планові, кошторисні), виконавчі (звітні, нормативно-звітні)
За охопленням витрат або місцем здійснення	Галузеві, повні, виробничі, внутрішньогосподарські, змінних витрат
За характером виробництва	Масові (періодичні), проміжні, індивідуальні
За характером вихідних даних	Технічні, планові, нормативні, фактичні
За методами калькулювання	Позамовні, попередільні, попроцесні, нормативні

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» підприємство самостійно обирає перелік і склад калькуляційних статей.

Приклад. Підприємство «Корабель» виготовляє трикотажні вироби (джерпери, спортивні костюми т.д.). Отримано замовлення на виробництво 100 джемперів чоловічих. Вихідні дані наведено в таблиці 7.3.

Таблиця 7.3 – Калькуляційна картка (Форма №57)

Підприємство «Корабель» Фактична калькуляція на замовлення № 524 Замовник (№ договору) – ПАТ «Свот», договір №18-53 від 05.04.2017р. Повна назва продукції (виробу) – джемпер чоловічий. Калькуляційна одиниця – 100 шт.							
№	Найменування статей калькуляції	Одиниця виміру	На випуск			На одиницю	
			кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.	кількість	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сировина та матеріали: пряжа	кг	50,0	42,0	2100,0	0,5	21,0

Продовження таблиці 7.3

1	2	3	4	5	6	7	8
	нитки	кг	5,0	45,0	225,0	0,05	2,25
	резинка	кг	5,0	41,0	205,0	0,05	2,05
	блискавка	шт.	100,0	5	500,0	1	5,0
	ярлик картонний	шт.	100,0	0,2	20,0	1	0,2
2	Електроенергія для технологічних потреб	КВт/год	100,0	43,6	4360,0	1	43,6
3	Відходи (відраховуються:						
	пряжа	кг	5,0	42,0	-210,0	0,05	-2,10
	нитки	кг	0,8	45,0	-36,0	0,008	-0,36
4	Заробітна плата виробників	Люд/год	300,0	7,0	2100,0	3,0	21,0
5	ЄСВ	Люд/год	300,0	3,2	960,0	3,0	9,6
6	Витрати на обслуговування обладнання	Маш/год	400,0	3,5	1400,0	4,0	14,0
7	Загальновиробничі витрати	грн.	300,0		300,0		3,0
8	Виробнича собівартість	х	х	х	11924,0	х	119,24
Головний бухгалтер (підпис) Ревко Н.Р. Директор (підпис) Бут П.Р.							

7.3 Контрольні питання

1. Для чого в обліку використовується оцінка?
2. В чому полягає сутність калькулювання?
3. Які є види калькуляцій?
4. Дайте визначення поняття оцінки як елемента методу бухгалтерського обліку.
5. Що таке собівартість? Яке її значення в оцінці діяльності підприємства?
6. Дайте визначення калькуляції як елемента методу бухгалтерського обліку.
7. Доведіть тісний зв'язок між оцінкою та калькуляцією.
8. За якими ознаками групуються витрати виробництва?

7.4 Практичні завдання

Завдання 1.

У товариства «Аструм» куплено 1000 кг піску по 3,00 грн. за 1 кг. Перевезення, навантаження та розвантаження було здійснено транспортною організацією, за що сплачено 500 грн. Розрахувати скільки становить собівартість 1 кг піску, здійснюючи калькуляційний розрахунок методом сумування різних затрат.

Розрахунок: купівельна ціна 1000 кг по 3 грн. — 3000,00 грн.

Вартість перевезення — 500,00 грн.

Разом — 3500,00 грн.

Собівартість 1 кг піску $3500 \div 1000 = 3,50$

Завдання 2.

У ТОВ «Аструм» куплено 2000 кг піску по 3,00 грн. за 1 кг і 1000 кг цегли по 2,00 грн. за кг. ТОВ «Аструм» за матеріали оплачено 5000,00 грн. ($6000,00 + 2000,00 = 8000,00$).

За перевезення, завантаження та розвантаження куплених матеріалів на склад промислового підприємства оплачено автотранспортному підприємству 300,00 грн. Разом затрати становили 8300,00 грн. Розрахувати скільки становить собівартість 1 кг піску та цегли, здійснюючи калькуляційний розрахунок методом розподільчо-розрахункових процедур.

Розрахунок:

Оскільки на одній машині були перевезені обидва види матеріалів, то затрати по перевезенню, завантаженню та розвантаженню потрібно розподілити між видами закуплених матеріалів. Для цього потрібно визначити, що буде взято за базу (параметр) розподілу цих затрат. Припустимо, що за базу розподілу візьмемо масу (кг). Тоді методом пропорційного ділення визначимо частку транспортно-заготівельних затрат, які потрібно додати до купівельної вартості кожного матеріалу:

пісок 2000 кг + цегла 1000 кг = 3000 кг

транспортні послуги 300,00 грн. $\div$ 3000 кг = 0,1 коп.

На 1 кг маси сировини припадає 0,1 коп. витрат щодо транспортних

послуг

Таким чином вартість купленої сировини буде:

а) піску — 6000,00 грн. + 200,00 грн. $(2000 \times 0,1) = 6200,00$ грн.

б) цегли — 2000,00 грн. + 100,00 грн. $(1000 \times 0,1) = 2100,00$ грн.

Звідки: собівартість 1 кг піску = 3,10 грн. $(6200,00 \div 2000)$

собівартість 1 кг цегли = 2,1 грн. $(2100,00 \div 1000)$.

Завдання 3.

Підприємство придбало обладнання на суму 72000 грн. у тому числі ПДВ.

Крім того, підприємство понесло такі витрати, грн.:

залізничний тариф – 1000 грн без ПДВ;

витрати на транспортування від станції на підприємство – 800 грн без ПДВ;

оплата праці та ЄСВ монтажників – 1200 грн.

Визначити собівартість (первісну оцінку) придбаного обладнання.

Виходячи з цього, собівартість (первісна оцінка) придбаного обладнання дорівнює:

$60000 + 1000 + 800 + 1200 = 63000$ грн.

Завдання 4.

Пекарня «Хлібодар» виробляє пшеничний формовий хліб. Планова кількість виготовленого хліба складає $(80+70+50=200)$: хліб «Козацький» 0,7 кг з борошна вищого сорту у кількості 100000 штук, що складає 80 тон; хліб «Запорізький» 0,75 кг з борошна першого сорту у кількості 75000 штук, що складає 70 тон; хліб «Український» 0,85 кг з борошна другого сорту у кількості 50000 штук, що складає 50 тон.

Необхідно врахувати, що:

- у збірнику рецептур вказуються норми виходу на 100 кг борошна. Для того щоб ці норми перевести в 1 т хліба, їх потрібно помножити на норму борошна, що витрачається на 1 т хліба (пункт 3.1.1);

- повернені відходи калькулюються виходячи з вартості вихідної сировини, що в наказі про облікову політику прийнято за ціну можливого використання (пункт 3.2.2);

- на підприємстві використовується погодинна форма оплати праці;

- амортизація нараховується прямолінійним методом;
- прибуток формується з розрахунку рентабельності 10%;
- витрати на оплату праці, витрати на ЄСВ, амортизація, витрати на збут та адміністративні витрати розподіляються виходячи з планової кількості виготовленого хліба.

Документи, які використовуються для калькулювання надані в таблиці 7.4 та відповідно до свого номеру зазначені у таблиці 7.5.

Таблиця 7.4 - Документи, які використовуються для калькулювання пшеничного формового хлібу «Козацький» 0,7 кг

№ документа	Назва документу
1	План виробництва
2	Акт розрахунку норми виходу хліба
3	Збірник рецептур і технологічних інструкцій для виробництва хліба та хлібобулочних виробів
4	Прайс виробників та маркетингові звіти, де вказується ціна на сировину
5	Відомість технологічних витрат та втрат, Інструкція з нормування витрати борошна (виходу хліба)
6	Наказ про облікову політику
7	Договір на постачання води
8	Технічний паспорт на електричну піч
9	Договір на постачання електроенергії
10	План (бюджет) витрат на оплату праці
11	Наказ про введення в експлуатацію обладнання, відомість нарахування амортизації

Враховуючи особливості хлібопекарської галузі необхідно скласти планову калькуляцію собівартості одиниці «Козацького» хлібу (0,7 кг) і визначити його ціну, використовуючи вхідні дані та структуру таблиці 7.5.

Таблиця 7.5 – Калькуляція пшеничного формового хлібу «Козацький» (0,7 кг) з борошна вищого сорту

Найменування статей калькуляції	№ Документу*	одиниця виміру	Розрахунок
1	2	3	4
1. Обсяг випуску		штук	100000
	1	тонн	80
2. Норма виходу хліба або вологості тіста	2	%	137
3. Витрати сировини:			
3.1.1. Витрати борошна на 1 т хліба	3	кг	$100 \div 137 \times 1000 = 729,927$

Продовження таблиці 7.5

1	2	3	4
3.1.2. Витрата борошна на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$729,927 \times 6 = 4379,562$
3.2.1. Повернені відходи на 1 т хліба (віднімаються)	5	кг	0,730
3.2.2. Повернені відходи 1 т хліба в вартісному вираженні (віднімаються)	6	грн	$0,730 \times 6 = 4,38$
3.3.1. Дріжджі сухі на 1 т хліба	3	кг	4,5
3.3.2. Дріжджі сухі на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$4,5 \times 42 = 189$
3.4.1. Сіль кухонна харчова на 1 т хліба	3	кг	11
3.4.2. Сіль кухонна харчова в вартісному вираженні на 1 т хліба	4	грн	$11 \times 2,5 = 27,5$
3.5.1. Вода на 1 т хліба	3	л	480
3.5.2. Вода на 1 т хліба в вартісному вираженні	7	грн	$480 \times 0,007824 = 3,75552$
3.6.1. Рослинна олія для змащування форм на 1 т хліба	3	л	1,2
3.6.2. Рослинна олія для змащування форм на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$1,2 \times 22 = 26,4$
3.7.1. Електроенергія на 1 т хліба	8	кВт	350
3.7.2. Електроенергія на 1 т хліба в вартісному вираженні	9	грн	$350 \times 1,4 = 490$
4.1. Фонд оплати праці виробничого персоналу	10	грн	450000
4.2. Витрати на зарплату виробничого персоналу на 1 т хліба		грн	$450000 / (80 + 70 + 50) = 2250$
5.1. ЄСВ, нарахований на зарплату виробничого персоналу	10	грн	99000
5.2. Витрати на сплату ЄСВ виробничого персоналу на 1 т хліба		грн	$99000 \div (80 + 70 + 50) = 495$
6.1. Амортизація виробничого обладнання в рік	11	грн	14000
6.2. Амортизація виробничого обладнання в розрахунку на 1 т хліба		грн	$14000 \div (80 + 70 + 50) = 70$
7.1. Загальновиробничі витрати, всього	10	грн	150000
7.2. Загальновиробничі витрати в розрахунку на 1 т хліба		грн	$150000 \div (80 + 70 + 50) = 750$
8.1. Витрати на збут, всього	10	грн	50000
8.2. Витрати на збут в розрахунку на 1 т хліба		грн	$50000 \div (80 + 70 + 50) = 250$
9.1. Адміністративні витрати, всього	10	грн	190000
9.2. Адміністративні витрати на 1 т хліба		грн	$190000 \div (80 + 70 + 50) = 950$
Разом витрат на 1 т хліба		грн	9386,838

Продовження таблиці 7.5

1	2	3	4
Повна планова собівартість 1 од. хліба		грн	$9386,838 \div 1000 \times 0,7 = 6,570786$
Прибуток (10% рентабельність)		грн	0,657079
Ціна 1 од. хліба без ПДВ		грн	7,227865
ПДВ		грн	1,445573
Ціна 1 од. хліба з ПДВ		грн	8,673438

* номер документа означає його назву відповідно до номеру у таблиці 7.4, тобто назву документів замінено номером

Завдання 5.

Підприємство «Технополіс» придбало камеру для фарбування вартістю 180000 грн. з ПДВ. Для її перевезення від постачальника залучено транспортну організацію ТОВ «Автолюкс», вартість послуг якої становила 9000 грн. та ПДВ 1800 грн. Монтаж верстата здійснювали робітники підприємства «Буд монтаж». Витрати на монтаж були такими: вартість затрачених матеріалів - 600 грн. з ПДВ, заробітна плата робітників, які здійснювали монтаж, - 3200 грн., відрахування на соціальне страхування заробітної плати робітників -22%. Визначити собівартість (первісну оцінку) придбаного обладнання.

$$180000 - (180000 \div 6) = 150000 \text{ грн. вартість камери без ПДВ}$$

$$600 - (600 \div 6) = 500 \text{ грн. вартість матеріалів без ПДВ}$$

$$3200 \times 22 \div 100 = 704 \text{ грн. ЄСВ}$$

Отже, первісна вартість придбаного верстата становитиме:

$$150000 + 9000 + 500 + 3200 + 704 = 163404 \text{ грн.}$$

Первісна вартість верстата складається з ціни придбання, транспортних витрат і вартості монтажу. Всі ці складові вартості враховують без ПДВ, адже ПДВ, сплачене постачальникам та іншим контрагентам, держава відшкодовує підприємству після віднесення його суми до податкового кредиту.

7.4 Практичні завдання**Завдання 1.**

У товариства «Аструм» куплено 1000 кг піску по 3,00 грн. за 1 кг. Перевезення, навантаження та розвантаження було здійснено транспортною

організацією, за що сплачено 500 грн. Розрахувати скільки становить собівартість 1 кг піску, здійснюючи калькуляційний розрахунок методом сумування різних затрат.

Розрахунок: купівельна ціна 1000 кг по 3 грн. — 3000,00 грн.

Вартість перевезення — 500,00 грн.

Разом — 3500,00 грн.

Собівартість 1 кг піску $3500 \div 1000 = 3,50$

Завдання 2.

У ТОВ «Аструм» куплено 2000 кг піску по 3,00 грн. за 1 кг і 1000 кг цегли по 2,00 грн. за кг. ТОВ «Аструм» за матеріали оплачено 5000,00 грн. ($6000,00 + 2000,00 = 8000,00$).

За перевезення, завантаження та розвантаження куплених матеріалів на склад промислового підприємства оплачено автотранспортному підприємству 300,00 грн. Разом затрати становили 8300,00 грн. Розрахувати скільки становить собівартість 1 кг піску та цегли, здійснюючи калькуляційний розрахунок методом розподільчо-розрахункових процедур.

Розрахунок:

Оскільки на одній машині були перевезені обидва види матеріалів, то затрати по перевезенню, завантаженню та розвантаженню потрібно розподілити між видами закуплених матеріалів. Для цього потрібно визначити, що буде взято за базу (параметр) розподілу цих затрат. Припустимо, що за базу розподілу візьмемо масу (кг). Тоді методом пропорційного ділення визначимо частку транспортно-заготівельних затрат, які потрібно додати до купівельної вартості кожного матеріалу:

пісок 2000 кг + цегла 1000 кг = 3000 кг

транспортні послуги 300,00 грн. $\div$ 3000 кг = 0,1 коп.

На 1 кг маси сировини припадає 0,1 коп. витрат щодо транспортних послуг

Таким чином вартість купленої сировини буде:

а) піску — 6000,00 грн. + 200,00 грн. ($2000 \times 0,1$) = 6200,00 грн.

б) цегли — 2000,00 грн. + 100,00 грн. ($1000 \times 0,1$) = 2100,00 грн.

Звідки: собівартість 1 кг піску = 3,10 грн. ($6200,00 \div 2000$)

собівартість 1 кг цегли = 2,1 грн. ($2100,00 \div 1000$).

Завдання 3.

Підприємство придбало обладнання на суму 72000 грн. у тому числі ПДВ.
Крім того, підприємство понесло такі витрати, грн.:

залізничний тариф – 1000 грн без ПДВ;

витрати на транспортування від станції на підприємство – 800 грн без ПДВ;

оплата праці та ЄСВ монтажників – 1200 грн.

Визначити собівартість (первісну оцінку) придбаного обладнання.

Виходячи з цього, собівартість (первісна оцінка) придбаного обладнання дорівнює:

$$60000 + 1000 + 800 + 1200 = 63000 \text{ грн.}$$

Завдання 4.

Пекарня «Хлібодар» виробляє пшеничний формовий хліб. Планова кількість виготовленого хліба складає $(80+70+50=200)$: хліб «Козацький» 0,7 кг з борошна вищого сорту у кількості 100000 штук, що складає 80 тон; хліб «Запорізький» 0,75 кг з борошна першого сорту у кількості 75000 штук, що складає 70 тон; хліб «Український» 0,85 кг з борошна другого сорту у кількості 50000 штук, що складає 50 тон.

Необхідно врахувати, що:

- у збірнику рецептур вказуються норми виходу на 100 кг борошна. Для того щоб ці норми перевести в 1 т хліба, їх потрібно помножити на норму борошна, що витрачається на 1 т хліба (пункт 3.1.1);

- повернені відходи калькуюються виходячи з вартості вихідної сировини, що в наказі про облікову політику прийнято за ціну можливого використання (пункт 3.2.2);

- на підприємстві використовується погодинна форма оплати праці;

- амортизація нараховується прямолінійним методом;

- прибуток формується з розрахунку рентабельності 10%;

- витрати на оплату праці, витрати на ЄСВ, амортизація, витрати на збут та адміністративні витрати розподіляються виходячи з планової кількості виготовленого хліба.

Документи, які використовуються для калькулювання надані в таблиці 7.4

та відповідно до свого номеру зазначені у таблиці 7.5.

Таблиця 7.4 - Документи, які використовуються для калькулювання пшеничного формового хлібу «Козацький» 0,7 кг

№ документа	Назва документу
1	План виробництва
2	Акт розрахунку норми виходу хліба
3	Збірник рецептур і технологічних інструкцій для виробництва хліба та хлібобулочних виробів
4	Прайс виробників та маркетингові звіти, де вказується ціна на сировину
5	Відомість технологічних витрат та втрат, Інструкція з нормування витрати борошна (виходу хліба)
6	Наказ про облікову політику
7	Договір на постачання води
8	Технічний паспорт на електричну піч
9	Договір на постачання електроенергії
10	План (бюджет) витрат на оплату праці
11	Наказ про введення в експлуатацію обладнання, відомість нарахування амортизації

Враховуючи особливості хлібопекарської галузі необхідно скласти планову калькуляцію собівартості одиниці «Козацького» хлібу (0,7 кг) і визначити його ціну, використовуючи вхідні дані та структуру таблиці 7.5.

Таблиця 7.5 – Калькуляція пшеничного формового хлібу «Козацький» (0,7 кг) з борошна вищого сорту

Найменування статей калькуляції	№ Документу*	одиниця виміру	Розрахунок
1	2	3	4
1. Обсяг випуску		штук	100000
	1	тонн	80
2. Норма виходу хліба або вологості тіста	2	%	137
3. Витрати сировини:			
3.1.1. Витрати борошна на 1 т хліба	3	кг	$100 \div 137 \times 1000 = 729,927$

Продовження таблиці 7.5

1	2	3	4
3.1.2. Витрата борошна на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$729,927 \times 6 = 4379,562$
3.2.1. Повернені відходи на 1 т хліба (віднімаються)	5	кг	0,730
3.2.2. Повернені відходи 1 т хліба в вартісному вираженні (віднімаються)	6	грн	$0,730 \times 6 = 4,38$

3.3.1. Дріжджі сухі на 1 т хліба	3	кг	4,5
3.3.2. Дріжджі сухі на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$4,5 \times 42 = 189$
3.4.1. Сіль кухонна харчова на 1 т хліба	3	кг	11
3.4.2. Сіль кухонна харчова в вартісному вираженні на 1 т хліба	4	грн	$11 \times 2,5 = 27,5$
3.5.1. Вода на 1 т хліба	3	л	480
3.5.2. Вода на 1 т хліба в вартісному вираженні	7	грн	$480 \times 0,007824 = 3,75552$
3.6.1. Рослинна олія для змащування форм на 1 т хліба	3	л	1,2
3.6.2. Рослинна олія для змащування форм на 1 т хліба в вартісному вираженні	4	грн	$1,2 \times 22 = 26,4$
3.7.1. Електроенергія на 1 т хліба	8	кВт	350
3.7.2. Електроенергія на 1 т хліба в вартісному вираженні	9	грн	$350 \times 1,4 = 490$
4.1. Фонд оплати праці виробничого персоналу	10	грн	450000
4.2. Витрати на зарплату виробничого персоналу на 1 т хліба		грн	$450000 / (80 + 70 + 50) = 2250$
5.1. ЄСВ, нарахований на зарплату виробничого персоналу	10	грн	99000
5.2. Витрати на сплату ЄСВ виробничого персоналу на 1 т хліба		грн	$99000 \div (80 + 70 + 50) = 495$
6.1. Амортизація виробничого обладнання в рік	11	грн	14000
6.2. Амортизація виробничого обладнання в розрахунку на 1 т хліба		грн	$14000 \div (80 + 70 + 50) = 70$
7.1. Загальновиробничі витрати, всього	10	грн	150000
7.2. Загальновиробничі витрати в розрахунку на 1 т хліба		грн	$150000 \div (80 + 70 + 50) = 750$
8.1. Витрати на збут, всього	10	грн	50000
8.2. Витрати на збут в розрахунку на 1 т хліба		грн	$50000 \div (80 + 70 + 50) = 250$
9.1. Адміністративні витрати, всього	10	грн	190000
9.2. Адміністративні витрати на 1 т хліба		грн	$190000 \div (80 + 70 + 50) = 950$
Разом витрат на 1 т хліба		грн	9386,838

Продовження таблиці 7.5

1	2	3	4
Повна планова собівартість 1 од. хліба		грн	$9386,838 \div 1000 \times 0,7 = 6,570786$
Прибуток (10% рентабельність)		грн	0,657079
Ціна 1 од. хліба без ПДВ		грн	7,227865
ПДВ		грн	1,445573
Ціна 1 од. хліба з ПДВ		грн	8,673438

* номер документа означає його назву відповідно до номеру у таблиці 7.4, тобто назву документів замінено номером

Завдання 5.

Підприємство «Технополіс» придбало камеру для фарбування вартістю 180000 грн. з ПДВ. Для її перевезення від постачальника залучено транспортну організацію ТОВ «Автолюкс», вартість послуг якої становила 9000 грн. та ПДВ 1800 грн. Монтаж верстата здійснювали робітники підприємства «Буд монтаж». Витрати на монтаж були такими: вартість затрачених матеріалів - 600 грн. з ПДВ, заробітна плата робітників, які здійснювали монтаж, - 3200 грн., відрахування на соціальне страхування заробітної плати робітників –22%. Визначити собівартість (первісну оцінку) придбаного обладнання.

$$180000 - (180000 \div 6) = 150000 \text{ грн. вартість камери без ПДВ}$$

$$600 - (600 \div 6) = 500 \text{ грн. вартість матеріалів без ПДВ}$$

$$3200 \times 22 \div 100 = 704 \text{ грн. ЄСВ}$$

Отже, первісна вартість придбаного верстата становитиме:

$$150000 + 9000 + 500 + 3200 + 704 = 163404 \text{ грн.}$$

Первісна вартість верстата складається з ціни придбання, транспортних витрат і вартості монтажу. Всі ці складові вартості враховують без ПДВ, адже ПДВ, сплачене постачальникам та іншим контрагентам, держава відшкодовує підприємству після віднесення його суми до податкового кредиту.

7.6 Тести для самоконтролю

1 .Оцінка — це:

- а) відображені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво продукції;
- б) вираження у вартісному вигляді майна підприємства, джерел його придбання і зобов'язання;
- в) спосіб групування витрат і визначення собівартості придбаних матеріальних цінностей, виготовленої продукції та виконаних робіт у грошовому вираженні;
- г) спосіб визначення первісної вартості активів підприємства.

2. Калькуляція — це:

- а) спеціальна таблиця, призначена для облікового запису (реєстрації)

- господарських операцій;
- б) документ, який містить відомості про господарську операцію і підтверджує її здійснення;
- в) спосіб обчислення собівартості одиниці продукції (робіт, послуг);
- г) сума фактичних витрат на придбання активів підприємства.

3. За кредитом калькуляційних рахунків відображаються:

- а) витрати, пов'язані зі створенням готової продукції, послуг;
- б) одержана продукція з виробництва;
- в) виручка від реалізації продукції;
- г) інші показники.

4. Залишок за калькуляційним рахунком буває:

- а) завжди;
- б) при незавершеному циклі виробництва;
- в) при допущених помилках;
- г) не буває.

5. Які з перелічених статей калькуляції включаються у виробничу собівартість:

- а) сировина та матеріали;
- б) невиробничі витрати;
- в) загальноцехові витрати;
- г) витрати на утримання та експлуатацію устаткування;
- д) інші виробничі витрати;
- е) відрахування на соціальне страхування;
- є) основна заробітна плата виробничих робітників.

6. До видів вартісних оцінок бухгалтерського обліку не відноситься:

- а) історичної (фактичної) вартості;
- б) майбутньої вартості;
- в) справедливої вартості;
- г) теперішньої вартості.

7. За допомогою якого елемента методу бухгалтерського обліку здійснюється вартісне вимірювання об'єктів обліку:

- а) документування;
- б) оцінка;
- в) інвентаризація;
- г) подвійний запис.

8. Який елемент методу бухгалтерського обліку використовується для розрахунку собівартості одиниці продукції (або партії), а також на

виконання робіт і послуг:

- а) калькуляція;
- б) оцінка;
- в) баланс;
- г) документування.

9. За призначенням і часом складання калькуляції бувають:

- а) попередні;
- б) галузеві;
- в) проміжні;
- г) позамовні.

10. За характером вихідних даних калькуляції бувають:

- а) попроцесні;
- б) технічні;
- в) проміжні;
- г) повні.

11. За охопленням витрат або місцем здійснення калькуляції бувають:

- а) попроцесні;
- б) нормативні;
- в) внутрішньогосподарські;
- г) виконавчі.

12. За методами калькулювання калькуляції бувають:

- а) індивідуальні;
- б) кошторисні;
- в) попередільні;
- г) звітні.

13. За характером виробництва калькуляції бувають:

- а) виробничі;
- б) технічні;
- в) проектні;
- г) масові.

14. До статей калькуляції виробничої собівартості входять:

- а) амортизація виробничого устаткування;
- б) готівка;
- в) короткострокові позики;
- г) основні засоби.

15. До статей калькуляції виробничої собівартості входять:

- а) кошти на поточному рахунку;
- б) матеріали для виготовлення продукції;
- в) довгострокові позики;
- г) статутний капітал

16. До статей калькуляції виробничої собівартості входять:

- а) кошти на поточному рахунку;
- б) заборгованість за товари;
- в) заробітна плата виробничого персоналу;
- г) розрахунки за авансами виданими.

17. До статей калькуляції виробничої собівартості входять:

- а) готівка;
- б) дебіторська заборгованість;
- в) відрахування на соціальні заходи (ЄСВ);
- г) кошти видані під звіт.

18. До статей калькуляції виробничої собівартості входять:

- а) спецодяг на складі;
- б) електроенергія на технологічні цілі;
- в) отримані аванси від покупців;
- г) кошти видані під звіт.

Тема 8. Облік основних господарських процесів

- 8.1 Господарський процес як об'єкт бухгалтерського обліку
- 8.2 Облік процесу постачання
- 8.3 Облік процесу виробництва
- 8.4 Облік процесу реалізації
- 8.5 Контрольні питання
- 8.6 Практичні завдання
- 8.7 Вправи для самостійної роботи
- 8.8 Тести для самоконтролю

8.1 Господарський процес як об'єкт бухгалтерського обліку

Господарська діяльність підприємства здійснюється через господарські операції. Для цілей бухгалтерського обліку ряд господарських операцій групуються відносно операційного циклу у три господарські процеси, а саме:

- придбання активів;
- виробництво готової продукції;
- реалізація готової продукції.

Поняття «операційний цикл» нерозривно пов'язане із кругообігом засобів за виробничими стадіями, та відображає процес кругообороту капіталу, спричинений функціонуванням товарно-грошових відносин.

Відповідно до **НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» операційний цикл** — проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів (еквівалентів грошових коштів) від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг».

Під **господарським процесом** слід розуміти сукупність однорідних операцій, спрямованих на виконання певного господарського завдання. Усі господарські процеси розглядаються як важливий об'єкт бухгалтерського обліку.

Виробничо-господарська діяльність будь-якого підприємства розпочинається з того, що у підприємства виникає необхідність придбати певні матеріальні і нематеріальні активи, за допомогою яких саме і розпочне відбуватись виробництво певної продукції. Матеріально-сировинні ресурси

поступово перетворюються під час виробництва на готову продукцію і складуть її матеріально-фізичну основу.

Процес придбання активів – *перший із сукупності господарських процесів*, — є комплексом операцій із забезпечення підприємства (для безупинної його діяльності) необхідними господарськими засобами.

Процес виробництва — це комплекс операцій по видобутку і переробці сировини, перетворенню матеріальних ресурсів на готову продукцію.

Процес реалізації є комплексом операцій зі збуту готової продукції, доведенню її до споживача і визначенню фінансового результату (прибуток чи збиток). Отже, є заключною стадією кругообігу засобів є реалізація виробничої продукції й одержання за неї грошової винагороди.

8.2 Облік процесу постачання

Придбання підприємством предметів праці (виробничі запаси), необхідних для виробництва з них продукції, відбувається на відповідному ринку (ринку будівельних матеріалів, ринку металів, ринку пластмаси тощо). Це ж саме відбувається й по відношенню до засобів праці (МШП, основні засоби). Якщо підприємство-покупець не розрахувалось за засоби, які купує, та не сплатило їхню доставку, — у нього виникає відповідна кредиторська заборгованість перед постачальниками (або перед транспортними організаціями, — якщо ті беруть безпосередню участь з доставки засобів).

Тож, купуючи предмети та засоби праці, підприємство сплачує їхньому постачальникові купівельну вартість, та здійснює витрати, пов'язані з перевезенням цих засобів, а також із їх навантаженням, розвантаженням тощо. Таким чином, фактична собівартість придбаних предмети та засоби праці складається не тільки з однієї купівельної їх вартості, до неї обов'язково додаються й транспортно-заготівельні витрати (ТЗР).

Для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству предметів праці (виробничих запасів), що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві та для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів призначені рахунки класу 2 «Запаси». Для обліку виробничих запасів

призначено рахунок 20 «Виробничі запаси».

В таблиці 8.1 наведено облік операцій процесу постачання виробничих запасів.

Таблиця 8.1 – Облік процесу постачання виробничих запасів

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Придбано запаси з наступною оплатою:		
	- отримано від постачальників запаси	20 «Виробничі запаси»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	- на суму податкового кредиту з ПДВ	641 «Розрахунки за податками»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	Оплачено за запаси постачальнику	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	31 «Рахунки в банках»
2.	Придбано запаси з попередньою оплатою:		
	- перерахована постачальнику попередня оплата	371 «Розрахунки за виданими авансами»	31 «Рахунки в банках»
	- податковий кредит з ПДВ	641 «Розрахунки за податками»	644 «Податкове зобов'язання»
	Отримано запаси від постачальників:		
	- оприбутковано запаси на склад	20 «Виробничі запаси»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	- відображено податковий кредит з ПДВ	644 «Податкове зобов'язання»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	Залік заборгованостей	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	371 «Розрахунки за виданими авансами»

8.3. Облік процесу виробництва

У процесі виробництва продукції відбувається поєднання усіх наявних (виробничих) факторів: предметів праці, засобів праці та робочої сили.

Під час передавання матеріально-сировинних ресурсів зі складу підприємства у виробництво (на відповідну виробничу ділянку, — у цех, до бригади тощо) відбувається повне віднесення їхньої вартості на виробничу собівартість продукції. Тобто, у виробництві утворюються **матеріальні витрати**.

Експлуатація основних засобів у виробництві вимагає нарахування амортизації по них, відповідно до наявних законодавчих вимог. Це збільшує виробничу собівартість продукції на відповідну суму витрат – **амортизацію**.

Робітники, які безпосередньо займаються виготовленням продукції в основному виробництві підприємства, повинні отримувати заробітну плату. Тож її нарахування включається також до виробничої собівартості продукції у вигляді **витрат на оплату праці** основних виробничих робітників.

На фонд оплати праці основних виробничих робітників повинні здійснюватись відповідні нарахування Єдиного соціального внеску у визначеному законодавством порядку. Це призводить до появи ще одного виду витрат, які включаються до виробничої собівартості продукції – **витрати на соціальні заходи**.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» до виробничої собівартості включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні загальновиробничі витрати та постійні розподілені загальновиробничі витрати (табл. 8.2).

Таблиця 8.2 – Склад виробничої собівартості

№	Витрати	Склад витрат
1	2	3
1	Прямі матеріальні витрати	Вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу продукції, яка виробляється. Вартість купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені
2	Прямі витрати на оплату праці	Заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат
3	Інші прямі витрати	Всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема: - відрахування на соціальні заходи; - плата за оренду земельних і майнових паїв; - амортизація; - витрати від браку, які становлять вартість остаточно забракованої – продукції (виробів, напівфабрикатів); - витрати на виправлення браку за вирахуванням: остаточно

1	2	3
		<p>забракованої продукції за справедливою вартістю;</p> <ul style="list-style-type: none"> - суми, що відшкодовується працівниками, які допустили брак; - суми, що одержаної від постачальників за неякісні матеріали і виробу
4	Загально-виробничі витрати	<p>Витрати на управління виробництвом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо; - відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату; - управління цехами, дільницями; - витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо. <p>Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.</p> <p>Амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.</p> <p>Витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення.</p> <p>Витрати на вдосконалення технології й організації виробництва:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; - витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів; - оплата послуг сторонніх організацій тощо. <p>Витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень.</p> <ul style="list-style-type: none"> - витрати на обслуговування виробничого процесу: оплата праці загальновиробничого персоналу; - відрахування на соціальні заходи; - медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом; - витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг. <p>Витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього природного середовища.</p> <p>Інші витрати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів, - інструментів зі складів до цехів і готової продукції на склади; - нестачі незавершеного виробництва тощо.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» **прямі витрати** - витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом.

Виробнича собівартість продукції визначається за даними рахунка 23 «Виробництво».

Рахунок 23 «Виробництво» - активний, балансовий, калькуляційний, призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) обліку. Призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг).

Рахунок 23 «Виробництво»

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – незавершене виробництво на початок періоду	
Збільшення виробничої собівартості продукції: - прямі матеріальні витрати; - прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати; - змінні загальновиробничі і постійні розподілені загальновиробничі витрати - втрати від браку продукції (робіт, послуг) з технологічних причин.	Зменшення виробничої собівартості продукції: вартість фактичної виробничої собівартості заведеної виробництвом готової продукції, вартість виконаних робіт і послуг (у Дт рахунку 90), собівартість виготовлених у допоміжних (підсобних) виробництвах виробів, робіт, послуг (інструменту, енергії, ремонтно-транспортних послуг)
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець - незавершене виробництво на кінець періоду	

Аналітичний облік за рахунком 23 «Виробництво» ведеться за видами виробництв, за статтями витрат і видами або групами продукції, що виробляється. На великих виробництвах аналітичний облік витрат може вестися за підрозділами підприємства та центрами витрат і відповідальності.

В таблиці 8.3 наведено основні господарські операції по рахунку 23.

Таблиця 8.3 – Облік виробничої собівартості

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Нараховано амортизацію основних засобів і нематеріальних активів, які використовуються в підрозділах основного виробництва.	23 «Виробництво»	13 «Знос (амортизація) необоротних активів»
2	Витрачено виробничі запаси на виробництві продукції.	23 «Виробництво»	20 «Виробничі запаси»

Продовження таблиці 8.3

1	2	3	4
3	Списано і віднесено вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів на витрати основного виробництва.	23 «Виробництво»	22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
4	Віднесено вартість робіт і послуг підрядників на витрати основного виробництва.	23 «Виробництво»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
5	Нараховано заробітну плату працівникам основного виробництва.	23 «Виробництво»	66 «Розрахунки за виплатами працівникам»
6	Проведено нарахування ЄСВ на заробітну плату працівників основного виробництва.	23 «Виробництво»	65 «Розрахунки за страхуванням»
7	Віднесено загальновиробничі витрати на витрати основного виробництва.	23 «Виробництво»	91 «Загально-виробничі витрати»
8	Оприбутковано із основного виробництва готову продукцію на склад по собівартості.	26 «Готова продукція»	23 «Виробництво»
9	Виявлено і списано із основного виробництва вартість браку	24 «Брак у виробництві»	23 «Виробництво»

Випуск продукції з виробництва та передача її на склад оформлюється накладними, відомостями, приймально-здавальними документами, актами приймання. Вони виписуються в двох примірниках, один з яких призначений здавальнику, а другий залишається на складі.

Загальновиробничі витрати – це витрати які пов’язані з обслуговуванням та управлінням процесом виробництва, підтримкою процесу виробництва в нормальному та безперервному режимі. Ці витрати є непрямим, тобто такими, що не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об’єкта витрат економічно доцільним шляхом.

Загальновиробничі витрати обліковуються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». **Рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» - активний, збірно-розподільчий, призначений для накопичення та розподілу накладних виробничих витрат (непрямих витрат).**

В кінці звітного періоду рахунок 91 закривається і в балансі не відображається.

Рахунок 91 «Загальновиробничі витрати»

Дебет	Кредит
Сальдо на початок = 0	
Збільшення загальновиробничих витрат: - сума визнаних витрат	Зменшення загальновиробничих витрат: - щомісячне, за відповідним розподілом, списання на рахунки 23 «Виробництво» та 90 «Собівартість реалізації»
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець = 0	

В таблиці 8.4 наведено основні господарські операції по рахунку 91.

Таблиця 8.4 – Облік загально виробничих витрат

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано амортизацію по основних засобах і нематеріальних активах загальновиробничого призначення	91 «Загальновиробничі витрати»	13 «Знос (амортизація) необоротних активів»
2	Віднесено виробничі запаси на загальновиробничі витрати	91 «Загальновиробничі витрати»	20 «Виробничі запаси»
3	Списані згідно акту малоцінні та швидкозношувані предмети загальновиробничого призначення	91 «Загальновиробничі витрати»	22 «МШП»
5	Оплачені загальновиробничі витрати із розрахункового рахунку підприємства	91 «Загальновиробничі витрати»	31 «Рахунки в банках»
6	Віднесено вартість робіт і послуг підрядників на загальновиробничі витрати	91 «Загальновиробничі витрати»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
7	Нараховано заробітну плату працівникам загальновиробничого призначення	91 «Загальновиробничі витрати»	66 «Розрахунки за виплатами працівникам»
8	Проведено нарахування на заробітну плату до фондів соціального спрямування	91 «Загальновиробничі витрати»	65 «Розрахунки за страхуванням»
9	Списано загальновиробничі витрати на:		
	а) виробництво	23 «Виробництво»	91 «Загальновиробничі витрати»
	б) собівартість реалізованої продукції	90 «Собівартість реалізації»	91 «Загальновиробничі витрати»

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: зі складу відпущена сировина у виробництво на суму 8 000 грн. Залишок сировини – 20 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Видаткова накладна

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Виробництво» + 8 000 грн.

Оборотні активи: «Сировина та матеріали» - 8 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 23 «Виробництво» 8 000 грн.

Кт 201 «Сировина та матеріали» 8 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 23 – в активі Балансу рядок 1005.

Сальдо рахунка 201 – в активі Балансу рядок 1005.

Рахунок 23 Активний		Рахунок 201 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
8 000		Сн = 20 000	8 000
Ск = 8 000		Ск = 12 000	

8.4 Облік процесу реалізації продукції

По закінченні виробництва готову продукцію відправляють на склад. Її виробнича собівартість вже сформована, вона визнана готовою за усіма наявними критеріями, та може бути відвантаженою покупцеві у будь-який час.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» **готова продукція** - продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом.

Для обліку готової продукції Планом рахунків призначено рахунок 26 «Готова продукція». **Рахунок 26 «Готова продукція»** - активний, балансовий, використовується для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства.

Рахунок 26 «Готова продукція»

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – залишок готової продукції на початок періоду	
Збільшення готової продукції: - надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю; - або за нормативною вартістю	Зменшення готової продукції: - продаж; - безоплатна передача; - обмін на інші види запасів та необоротних активів; - переведення до складу запасів іншого виду; - уцінка; - списання внаслідок нестачі, крадіжки, а також за причиною не відповідності критеріям визнання активом.
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець - залишок готової продукції на кінець періоду	

Для рахунка 26 «Готова продукція» Планом рахунків типові субрахунки не передбачені, але у разі потреби підприємства можуть відкривати субрахунки самостійно. Наприклад, на окремих субрахунках може обліковуватись продукція основного та допоміжного виробництва, продукція окремих структурних підрозділів тощо.

Аналітичний облік готової продукції ведеться за видами готової продукції.

Для обліку випуску готової продукції з виробництва бухгалтерія складає відомість випуску готової продукції, зданої на склади підприємства, в натуральному та вартісному виразі.

Дані цієї відомості використовують для контролю за виконанням завдання по обсягу виробництва та для бухгалтерських записів на рахунках синтетичного обліку.

В таблиці 8.4 наведено основні господарські операції по рахунку 26.

Таблиця 8.4 – Облік готової продукції

№	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Оприбуткована на склад готова продукція	26«Готова продукція»	23«Виробництво»
2.	Оприбутковані на склад напівфабрикати власного виробництва, призначені для реалізації на сторону	26«Готова продукція»	25«Напівфабрикати»

Продовження таблиці 8.4

1	2	3	4
3.	При інвентаризації виявлені лишки готової продукції	26«Готова продукція»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»
4.	Готова продукція, призначена для власних потреб, оприбуткована як матеріали	20«Виробничі запаси»	26«Готова продукція»
5.	Нестача, виявлена при інвентаризації готової продукції, віднесена на винну особу	375«Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»	26«Готова продукція»
6.	Списана собівартість реалізованої готової продукції одночасно з визнанням доходів від реалізації	901«Собівартість реалізованої готової продукції»	26«Готова продукція»

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: з виробництва на склад надійшла готова продукція на суму 28 000 грн. Залишок НЗП – 70 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Накладна

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Виробництво»

- 28 000 грн.

Оборотні активи: «Готова продукція»

+ 28 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 26 «Готова продукція»

28 000 грн.

Кт 23 «Виробництво»

28 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 23 – в активі Балансу рядок 1005.

Сальдо рахунка 26 – в активі Балансу рядок 1005.

Рахунок 26 Активний	Рахунок 23 Активний
Дебет Кредит	Дебет Кредит
↑ 28 000	Сн = 70 000 28 000 ↓
Ск = 28 000	Ск = 42 000

У процесі реалізації готової продукції натуральна форма продукту в результаті обміну набуває грошової форми. Цей процес тісно пов'язаний з кінцевим результатом діяльності підприємства, — прибутком, — тож, вимагає визначення доходу від продажу та собівартості реалізованої продукції.

Відпуск продукції покупцю оформлюється видатковими накладними, приймально-здавальними актами із зазначенням номера накладної та дати оформлення, номера і дати договору з замовником, назви та реквізити замовника, одиниць виміру, кількості, оптової ціни та вартості.

Приклад. Підприємство реалізувало готову продукцію на загальну суму 60 000 грн. з ПДВ. Собівартість готової продукції – 45 000 грн. Відобразити в обліку реалізацію продукції.

Відображення в обліку

№	Зміст операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Відвантажено покупцю готову продукцію	361	701	60 000
2	Відображення податкового зобов'язання з ПДВ	701	641	10 000
3	Списана собівартість реалізованої продукції	901	26	45 000
4	Отримано грошові кошти за реалізовану продукцію	311	361	60 000

8.5 Контрольні питання

1. Що таке операційний цикл?
2. Що таке господарський процес?
3. Що таке процес постачання?
4. З яких етапів складається процес виробництва?
5. З яких етапів складається процес реалізації?
6. Назвіть призначення та характеристику рахунку 23 «Виробництво».
7. Назвіть призначення та характеристику рахунку 26 «Готова продукція».
8. Що таке загальновиробничі витрати?
9. Назвіть призначення та характеристику рахунку 91 «Загальновиробничі витрати».
10. Назвіть особливості та складові обліку процесу реалізації.

8.6 Практичні завдання

Завдання 1

Одержано від постачальника матеріали 10000 шт. по 6 грн. з ПДВ. З поточного рахунку перераховано грошові кошти постачальнику за матеріали в повному обсязі.

Відобразити в обліку процес постачання.

**ПРОЦЕС
ПОСТАЧАННЯ
(ПРИДБАННЯ
ЗАПАСІВ)**

Таблиця 8.5 - Відображення в обліку операцій щодо процесу придбання

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Д-т	К-т	Сума, грн.
Одержано від постачальника матеріали	А+П+	201	631	50000
Відображено ПДВ (податковий кредит)	П- П+	641	631	10000
Здійснена оплата постачальнику за матеріали	П-А-	631	311	60000

Придбали матеріали для виробництва

Завдання 2

Придбані матеріали на суму 50000 грн. відпущено в цех основного виробництва для виготовлення продукції. Нарахована амортизація на виробниче обладнання 1000 грн. Нарахована заробітна плата робітникам виробництва 15000 грн. На заробітну плату робітників, зайнятих у виготовленні продукції, нараховано 22% ЄСВ (єдиного соціального внеску) та віднесено на виробничі витрати. Відображено витрати за спожити на виробничі цілі електроенергію в сумі 500 грн. Оприбутковано на склад готову продукцію відпущену з виробництва. Відобразити в обліку процес виробництва.

ПРОЦЕС ВИРОБНИЦТВА

Таблиця 8.6 - Відображення в обліку операцій щодо процесу виробництва

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відпущено матеріали в цех основного виробництва для виготовлення продукції	А+А-	23	201	50000
Нарахована амортизація на виробниче обладнання	А+ КА+	23	131	1000
Нарахована зарплата робітникам виробництва	А+П+	23	661	15000
Нараховано ЄСВ	А+П+	23	651	3300
Відображено витрати за спожити на виробничі цілі електроенергію	А+П+	23	631	500
Оприбутковано на склад готову продукцію за виробничою собівартістю (50000 + 1000 + 15000 + 3300 + 500 = 69800)	А+А-	26	23	69800

Витрати на виробництво складають: матеріали, заробітну плату, амортизацію, нарахування на заробітну плату, електроенергію тощо

Завдання 3

ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ (ВІДВАНТАЖЕННЯ)

Підприємство на умовах наступної оплати відвантажило готову продукцію покупцю за 120 000 з ПДВ із собівартістю 69800 грн. На поточний рахунок зараховано кошти від покупця за реалізовану йому готову продукцію. Відобразити в обліку процес реалізації.

Таблиця 8.7 - Відображення в обліку операцій щодо процесу реалізації

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відображено дохід від реалізації готової продукції (ГП) та пред'явлено до сплати рахунок- фактуру покупцю за ціною реалізації	А+ Д+	361	*701	120000
Одночасно (окремим записом) відображено суму ПДВ (податкове зобов'язання), яка вказує на виникнення зобов'язання перед бюджетом	Д-П+	*701	641	20000
Відвантажено (відпущено) готову продукцію покупцю за фактичною собівартістю	В+А-	*901	26	69800
На поточний рахунок зараховано кошти від покупця	А+А-	311	361	120000

Зменшення на складі ГП при реалізації відображається в кореспонденції з рах. 901, а не 361

Процес реалізації спрямований на надходження грошових коштів та отримання прибутку.

ФОРМУЄТЬСЯ ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Наприкінці звітного періоду списуються на фінансовий результат:				
чистий дохід від реалізації продукції	-Д→ФР	*701	*791	100000
фактична собівартість реалізованої продукції	ФР←В-	*791	*901	69800
нараховано податок на прибуток $(100000-69800) \times 18\%$	В+П+	*98	641	5436
Наприкінці звітного періоду списуються на фінансовий результат витрати з податку на прибуток	ФР←В-	*791	*98	5436
Визначено фінансовий результат як різницю між чистим доходом і витратами та відображено прибуток $(100000-69800-5436)$	ФР→П+	*791	441	24764

*Детальна характеристика рахунків подана у темах 18 та 19.

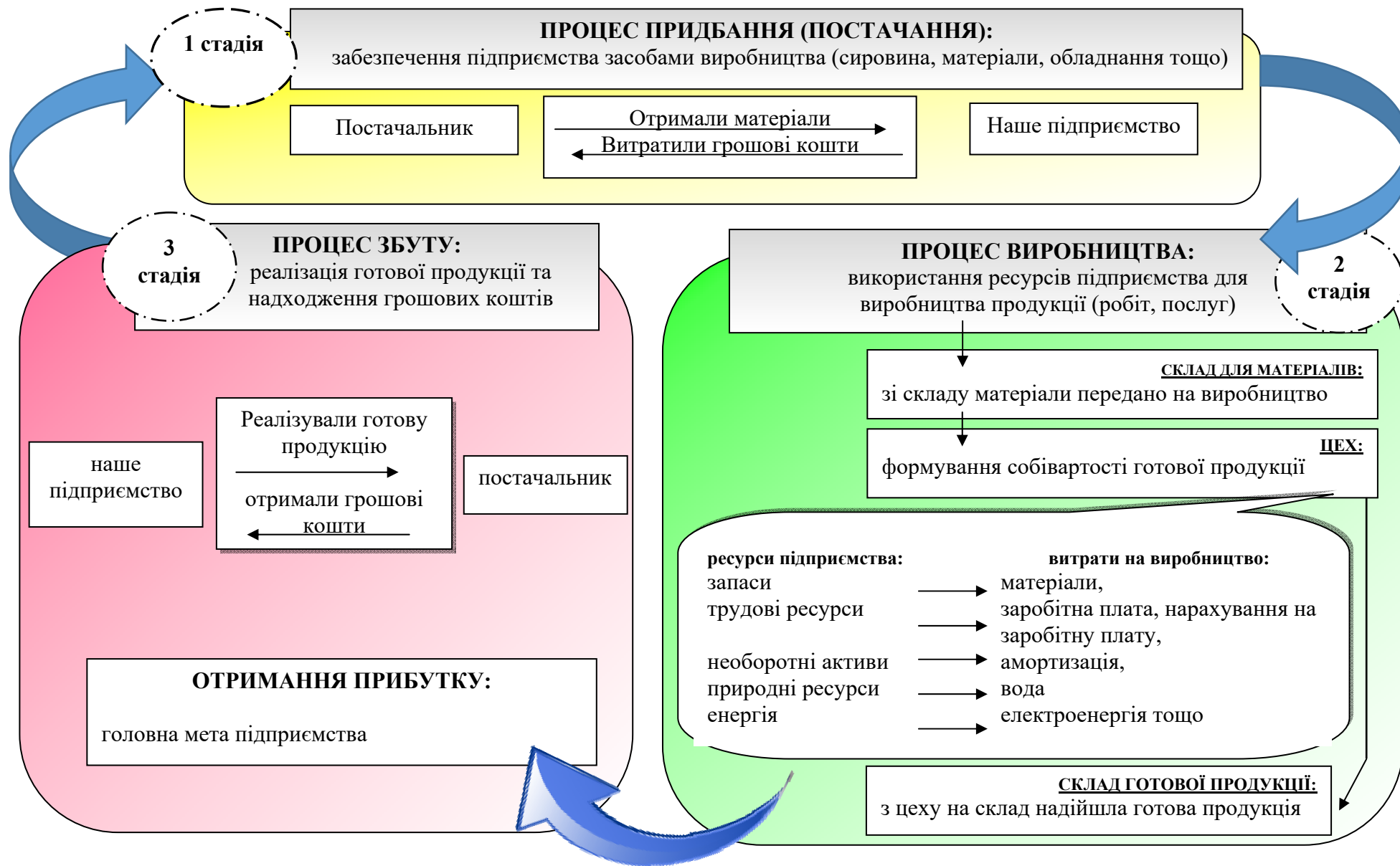

Рисунок 8.1 – Кругообіг (взаємозв'язок) господарських процесів бухгалтерського обліку

8.7 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Одержано від постачальника матеріали 15000* шт. по 7** грн. з ПДВ. З поточного рахунку перераховано грошові кошти постачальнику за матеріали в повному обсязі. Відобразити в обліку процес постачання. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки, а з позначкою ** - на дві цифри.

Вправа 2

Придбані матеріали на суму 80000* грн. відпущено в цех основного виробництва для виготовлення продукції. Нарахована амортизація на виробниче обладнання 1000* грн. Нарахована заробітна плата робітникам виробництва 38000* грн. На заробітну плату робітників, зайнятих у виготовленні продукції, нараховано 22% ЄСВ (єдиного соціального внеску), та віднесено на виробничі витрати. Відображено витрати за спожиту на виробничі цілі електроенергію в сумі 900* грн. Відобразити в обліку процес виробництва. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

Вправа 3

Оприбутковано на склад готову продукцію відпущену з виробництва із собівартістю 110000*. Підприємство на умовах наступної оплати відвантажило готову продукцію покупцю за 240 000* з ПДВ. На поточний рахунок зараховано кошти від покупця за реалізовану йому готову продукцію. Відобразити в обліку процес реалізації. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

Вправа 4

На підприємстві за звітний період було здійснено наступні операції:

- 1) В погашення своїх зобов'язань щодо формування статутного капіталу засновником було внесено виробничі матеріали на суму 12 000* грн.
- 2) На поточний рахунок отримали короткостроковий кредит – 150 000* грн.
- 3) Отримали від постачальників:

- Паливо – 2 000* грн. без ПДВ;
  - Станок – 4 600* грн. без ПДВ.
- 4) Отримані послуги сторонніх організацій (монтаж станка – 400* грн. без ПДВ; зварювальні послуги в цеху 1 200* грн. з ПДВ).
  - 5) На виробництво готової продукції передано матеріалів на суму 10 000* грн.
  - 6) Нарахована зарплата робітникам виробництва – 10 000* грн., здійснено нарахування та утримання щодо заробітної плати.
  - 7) Нарахована амортизація станка 700* грн.
  - 8) На склад надійшла готова продукція.
  - 9) Реалізована готова продукція відповідно до договору на загальну суму 90 000* грн. з ПДВ.
  - 10) Нарахована зарплата директору – 8 000* грн., здійснено нарахування та утримання щодо заробітної плати.
  - 11) Нарахована зарплата начальнику відділу маркетингу 6 000* грн., здійснено нарахування та утримання щодо заробітної плати.
  - 12) Нарахована амортизація автомобіля директора 500* грн.
  - 13) В касу надійшли грошові кошти з поточного рахунку – 3 000* грн.
  - 14) З поточного рахунку в повному обсязі сплатили до бюджету обов'язкові платежі щодо заробітної плати.
  - 15) Виплатили заробітну плату директору, начальнику відділу маркетингу та робітникам виробництва в повному обсязі.
  - 16) Нарахована амортизація виробничого приміщення 600* грн.

Із зазначених операцій обрати та згрупувати операції відповідно до процесу придбання, виробництва та реалізації. Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

Вправа 5

При виробництві готової продукції прямі матеріальні витрати склали 15000,00* грн., прямі витрати на оплату праці і пов'язані з нею відрахування - 30000,00* грн., інші операційні витрати - 1000,00* грн., перемінні і розподілені постійні загальновиробничі витрати - 8000,00* грн., адміністративні витрати - 6000,00* грн. Визначити виробничу собівартість продукції. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

8.8 Тести для самоконтролю

1. Процес, який є комплексом операцій із забезпечення підприємства (для безупинної його діяльності) необхідними господарськими засобами це:

- а) процес придбання активів;
- б) процес виробництва;
- в) процес реалізації.

2. Комплекс операцій по видобутку і переробці сировини, перетворенню матеріальних ресурсів на готову продукцію це:

- а) процес придбання активів;
- б) процес виробництва;
- в) процес реалізації.

3. Процес, який є комплексом операцій зі збуту готової продукції, доведенню її до споживача і визначенню фінансового результату (прибуток чи збиток) це:

- а) процес придбання активів;
- б) процес виробництва;
- в) процес реалізації.

4. Витрати пов'язані з оплатою праці робітників цеху відносяться до:

- а) процесу придбання активів;
- б) процесу виробництва;
- в) процесу реалізації.

5. Дохід отриманий від відвантаження готової продукції покупцеві відносяться до:

- а) процесу придбання активів;
- б) процесу виробництва;
- в) процесу реалізації.

6. Витрати пов'язані із амортизацією фарбувального апарату на автомобілебудівному заводі відносяться до:

- а) процесу придбання активів;
- б) процесу виробництва;
- в) процесу реалізації.

- 7. Надходження матеріалів на підприємство відносяться до:**
- а) процесу придбання активів;
  - б) процесу виробництва;
  - в) процесу реалізації.
- 8. Бухгалтерське проведення Д-т 23 «Виробництво» К-т 201 «Матеріали» відносяться до:**
- а) процесу придбання активів;
  - б) процесу виробництва;
  - в) процесу реалізації.
- 9. Бухгалтерське проведення Д-т 901 «Собівартість реалізованої готової продукції» К-т 26 «Готова продукція» відносяться до:**
- а) процесу придбання активів;
  - б) процесу виробництва;
  - в) процесу реалізації.
- 10. Бухгалтерське проведення Д-т 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» К-т 701 «Дохід від реалізації готової продукції» відносяться до:**
- а) процесу придбання активів;
  - б) процесу виробництва;
  - в) процесу реалізації.
- 11. Бухгалтерське проведення Д-т 203 «Паливо» К-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» відносяться до:**
- а) процесу придбання активів;
  - б) процесу виробництва;
  - в) процесу реалізації.
- 12. До виробничої собівартості відносяться:**
- а) прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі і постійні розподілені загальновиробничі витрати; втрати від браку продукції (робіт, послуг) з технологічних причин;
  - б) прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; адміністративні витрати;
  - в) змінні загальновиробничі і постійні розподілені загальновиробничі витрати; втрати від браку продукції (робіт, послуг) з технологічних причин; фінансові витрати.

13. До виробничої собівартості не включаються витрати підприємства на:

- а) сировину і матеріали;
- б) заробітну плату основних робітників;
- в) утримання і експлуатацію устаткування;
- г) збут продукції.

14. На якому рахунку накопичуються витрати, що здійснюються при виробництві готової продукції?

- а) 23 «Виробництво»;
- б) 26 «Готова продукція»;
- в) 901 «Собівартість реалізованої готової продукції».

15. При виробництві готової продукції прямі матеріальні витрати склали 6000,00 грн., прямі витрати на оплату праці і пов'язані з нею відрахування - 4000,00 грн., інші операційні витрати - 3000,00 грн., перемінні і розподілені постійні загальновиробничі витрати - 7000,00 грн., адміністративні витрати - 8000,00 грн. Виробнича собівартість такої продукції складе:

- а) 17000,00 грн.;
- б) 13000,00 грн.;
- в) 28000,00 грн.

16. Виробнича собівартість виготовленої готової продукції склала 12000,00 грн., а повна - 17000,00 грн. Після її реалізації покупцю списання даної продукції в бухгалтерському обліку буде відображено таки чином:

- а) Дт 79 Кт 26 на суму 12000,00 грн.;
- б) Дт 901 Кт 26 на суму 12000,00 грн.;
- в) Дт 901 Кт 26 на суму 17000,00 грн.

Тема 9. Облікові регістри та форми обліку

- 9.1 Облікові регістри: їх сутність, значення, види
- 9.2 Загальна характеристика форм бухгалтерського обліку
- 9.3 Контрольні питання
- 9.4 Практичні завдання
- 9.5 Вправи для самостійної роботи
- 9.6 Тести для самоконтролю

9.1 Облікові регістри: їх сутність, значення, види

Всі господарські операції після їх оформлення первинними документами записуються до облікових регістрів.

Обліковий регістр — це спеціальна таблиця, призначена для відображення документально оформлених господарських операцій у системі рахунків, накопичення та зберігання облікової інформації.

Облікові регістри — це носії спеціального формату (паперові, машинні) у вигляді відомостей, журналів, книг тощо, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку.

Інформація, що міститься в облікових регістрах, використовується для оперативного управління, економічного аналізу діяльності підрозділів і підприємства в цілому, а також для складання звітності. Тому своєчасне і повне відображення господарських операцій в облікових регістрах — одна із обов'язкових умов якості й оперативності обліку.

Запис у регістрах бухгалтерського обліку виконується на підставі первинних облікових документів, які фіксують факти виконання господарських операцій і розпоряджень (дозволів) на їх проведення, накопичують і систематизують інформацію первинних документів. Інформація до облікових регістрів переноситься після перевірки первинних документів за формою і змістом.

Перенесення інформації має здійснюватися у порядку надходження первинних документів до місця обробки (бухгалтерії) або не пізніше терміну, що забезпечує своєчасну звітність, наприклад, нарахування і виплату заробітної

плати, складання бухгалтерської, статистичної звітності тощо.

Регістри бухгалтерського обліку мають містити назву, період реєстрації господарських операцій, прізвища і підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які брали участь у їх складанні.

Класифікація облікових реєстрів наведена в таблиці 9.1.

Таблиця 9.1 – Класифікація облікових реєстрів

Ознака	Види реєстрів	Загальна характеристика
За обсягом інформації	Синтетичного обліку	Відрізняються між собою ступенем деталізації даних
	Аналітичного обліку	
В залежності від характеру записів	Хронологічні	Записи робляться у міру надходження документів, без попереднього їх групування
	Систематичні	Реєстрація господарських операцій відбувається за певними ознаками
	Комбіновані	Однчасне поєднання хронологічних і систематичних реєстрів
За зовнішнім виглядом	Бухгалтерські книги	Використовують для відображення даних про окремі господарські операції
	Картки	Це таблиці спеціальної форми: містять постійні реквізити, які характеризують об'єкти обліку, та зберігаються у спеціальних картотеках
	Окремі листи (відомості)	Це бланки різного формату зі спеціальним графленням для ведення як аналітичного, так і синтетичного обліку
За побудовою	Односторонні	Надають дані про господарську операцію, суму якої відображають лише за дебетом або за кредитом певного рахунку
	Двосторонні	Складаються з двох частин: з одного боку відображається інформація про дебетові обороти на рахунку, з другого — про кредитові обороти на цьому ж рахунку
	Багатографні	Обороти за дебетом / за кредитом деталізуються шляхом розподілу графі на декілька
	Шахові	Записи роблять у клітинці, що розташована на перетині стовпчика і рядка таблиці, які, в свою чергу, відповідають дебетовому і кредитовому обороту на відповідних рахунках

Форми облікових реєстрів рекомендуються Міністерством фінансів України або розробляються міністерствами і відомствами за умови дотримання загальних методологічних принципів. Так, нині питання використання реєстрів бухгалтерського обліку регулюються **Законом України «Про бухгалтерський**

облік і фінансову звітність в Україні» та Методологічними рекомендаціями щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку № 356 від 29.12.2000 р.

Підприємства, які складають облікові реєстри на машинних носіях, зобов'язані забезпечити технічні засоби для їх відтворення у зручному для прочитання вигляді.

Облікові реєстри складаються щомісяця і підписуються виконавцями та головним бухгалтером або особою, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства. Ведення облікових реєстрів та контирування документів первинного обліку здійснюють із застосуванням, щонайменше, коду класів рахунків і коду синтетичного рахунка. Аналітичні дані в облікових реєстрах мають узгоджуватися з даними синтетичного обліку на останнє число місяця.

Інформація про господарські операції, здійснені підприємством за певний період, в облікових реєстрах переноситься у згрупованому вигляді до бухгалтерської звітності підприємства.

У бухгалтерському обліку використовують різні за формою, змістом та способом відображення інформації облікові реєстри.

За своїм зовнішнім виглядом облікові реєстри поділяють на книги, картки й окремі листки.

Бухгалтерські книги застосовують для ведення записів із синтетичного й аналітичного обліку. В них всі листки зброшуровано, пронумеровано, на останній сторінці вказано кількість сторінок, з підписом керівника, головного бухгалтера, а також скріплено печаткою. До них належать: Касова книга, Головна книга, книга Журнал-Головна та ін. Бухгалтерські книги — раціональний та надійний спосіб збереження облікових реєстрів. Вони досить широко застосовуються для ведення обліку коштів, товарно-матеріальних цінностей тощо.

Облікові реєстри-картки. Прикладом можуть бути картки кількісно-сумового обліку матеріалів. Картки не скріплюються між собою і зберігаються у спеціальних ящиках. Картки ведуть на підприємствах, де не застосовується обчислювальна техніка для відображення аналітичних даних (докладний опис про об'єкт обліку) за кожною номенклатурою обліку (товарно-матеріальних цінностей, основних засобів тощо). Залежно від об'єкта, що обліковується, картки аналітичного обліку поділяють на картки кількісно-сумового обліку, призначені для обліку товарно-матеріальних цінностей, картки контокорентної форми, призначені для обліку розрахунків, та багатографні, призначені для обліку витрат на виробництво. Крім типових форм карток, в обліковій практиці

застосовують інші спеціальні форми, як наприклад, картки складського обліку, інвентарні картки тощо. Зібрані разом картки складають картотеку, яка розділяється за певними ознаками.

Облікові реєстри-листки мають стандартний формат, кожний з них призначений для обліку певних операцій і залежно від цього має специфічний зміст. До таких листків належать журнали, відомості, розроблювальні групові таблиці тощо. У них, як правило, систематизують інформацію, необхідну для контролю й економічного аналізу.

За обсягом змісту облікові реєстри поділяють на реєстри синтетичного й аналітичного обліку та комбіновані. Такий поділ обумовлений відмінностями і призначенням синтетичних і аналітичних рахунків, різним ступенем узагальнення облікових даних та їх комбінування.

Синтетичні облікові реєстри — це реєстри, в яких облік ведуть за синтетичними рахунками: Головна книга, Журнал, Журнал-Головна. Всі вони є матеріальними носіями синтетичного обліку.

Аналітичні облікові реєстри — це реєстри, в яких облік ведеться за аналітичними рахунками. Дані подають у натуральних, трудових і вартісних вимірниках. До таких реєстрів належать книги, картки. У цих реєстрах враховують специфіку об'єктів, що обліковуються.

Останнього часу значного поширення набули так звані комбіновані реєстри систематичного обліку, які поєднують синтетичні й аналітичні записи. Застосування комбінованих реєстрів дає змогу оперативно отримувати хронологічні й систематичні дані або показники синтетичного й аналітичного обліку разом, що скорочує облікову роботу за реєстрації і дає повне уявлення про здійснені операції. Прикладом комбінованого реєстру може бути Журнал.

За видами бухгалтерських записів облікові реєстри поділяють на хронологічні, систематичні та змішані (комбіновані).

Хронологічними називаються реєстри, призначенням яких є реєстрація операцій у порядку хронологічної послідовності їх виконання та оформлення. Так, ведеться Касова книга, в якій рух коштів у касі відображається за їх отриманням і видачею. До таких реєстрів належать: Журнал реєстрації операцій, де записують всі господарські операції в календарній послідовності їх здійснення, журнал обліку надходження готової продукції, вантажів, відомість відвантаження і реалізації продукції; таблиць відпрацьованого часу та ін. Особливе значення цих реєстрів полягає в їх оперативній та контрольній функціях, характеристиці руху об'єктів обліку.

Систематичними називаються облікові реєстри, в яких виконується групування однорідних операцій на синтетичних і аналітичних рахунках. Такі записи ведуть у Головній книзі, в якій узагальнюються записи за кожним синтетичним рахунком, а також на картках і книгах, де відображаються і групуються дані аналітичного обліку.

Комбінованими називаються реєстри, в яких одночасно поєднуються хронологічний і систематичний записи. Таку побудову має книга Журнал-Головна, в якій перша частина відображає журнал реєстрації операцій, а друга — групування операцій на синтетичних рахунках.

За будовою облікові реєстри поділяють на односторонні, двосторонні, багатографні та шахові.

В односторонніх облікових реєстрах подають дані про господарську операцію, суму якої записують за дебетом або за кредитом відповідного рахунка. Як правило, записи за дебетом і кредитом розміщують поруч на правій стороні реєстру, зліва розміщують інформацію щодо дати, номера, змісту операції тощо. Залежно від змісту операцій, що обліковуються, односторонні реєстри поділяють на контокорентні, кількісно-сумового і кількісно-сортного обліку. Прикладом таких реєстрів є Касова книга, картки аналітичного обліку розрахунків, Книга складського обліку, картки кількісно-сумового обліку матеріалів тощо.

Двосторонні облікові реєстри складаються з двох частин: в одній подають дані про дебетові обороти на рахунку, а у другій — про кредитові обороти на цьому рахунку. Двостороння будова реєстрів характерна для Головної книги.

Багатографні облікові реєстри — це реєстри, в яких одна з граф (найчастіше дебетова) поділена на кілька граф. До такого виду облікових реєстрів належить Журнал, де окремі графи використовують для аналітичного обліку за рахунками, суми яких групують за певними показниками (наприклад, розшифрування дебетових оборотів, облік витрат за статтями калькуляції тощо).

Шахові облікові реєстри побудовані за принципом шахової дошки. Записи в таких реєстрах роблять у клітинці, що на перетині стовпчика і рядка таблиці, які відповідають дебетовому і кредитовому обороту на відповідних рахунках. Така будова значно скорочує кількість записів, оскільки подвійний запис тут здійснюється в один робочий прийом, посилює поточний контроль відображення операцій та підвищує аналітичні можливості бухгалтерського обліку. За таким принципом побудовані журнали.

9.2 Загальна характеристика форм бухгалтерського обліку

Під *формою бухгалтерського обліку* треба розуміти певну систему взаємопов'язаних облікових реєстрів, послідовність способів ведення облікових записів. Форму визначають зовнішній вигляд реєстрів та їх структура, взаємозв'язок реєстрів синтетичного й аналітичного обліку тощо.

На підприємствах України традиційно застосовуються наступні форми ведення бухгалтерського обліку:

- Журнальна;
- спрощена форма (для підприємств із невеликою кількістю господарських операцій);
- меморіально-ордерна;
- автоматизована (її різновид, — комп'ютеризована форма).

Найбільше поширення одержала *Журнальна форма* обліку, що найчастіше використовується на великих підприємствах, із значними обсягами господарських операцій. Вона заснована на використанні шахового принципу реєстрації та накопичення даних за кожен звітний період, у хронологічному і систематичному порядку одночасно.

Журнальна форма обліку включає такі облікові реєстри: Журнали (побудовані за кредитовою ознакою), Відомості (побудовані за дебетовою ознакою), допоміжні таблиці та Головну книгу.

Ця форма обліку може використовуватися у двох варіантах: з повним набором реєстрів та за скороченою Журнальною формою (для невеликих підприємств).

Підприємства малого бізнесу, як вже йшлося вище, не мають необхідності застосовувати трудомісткий облік, тож для них законодавство передбачає спрощення бухгалтерського обліку і скорочення кількості показників у фінансовій звітності: такі підприємства застосовують *спрощену форму* обліку.

При цій формі ведення бухгалтерського обліку кожна операція записується у двох Відомостях одночасно: в одній за дебетом рахунка із зазначенням рахунка, що кредитується, в іншій, — за кредитом, із зазначенням рахунка який дебетується.

Основою *меморіально-ордерної форми* обліку є документи бухгалтерського оформлення, — меморіальні ордери, — призначення яких полягає в тому, щоб оформити бухгалтерські записи за кореспондуючими рахунками (скласти бухгалтерські проведення).

Меморіальні ордери складаються у міру здійснення господарських операцій безпосередньо на підставі первинних виправдовуючих документів, де відбиваються однорідні господарські операції підприємства наростаючим підсумком за весь звітний період.

Помилки в тексті та цифрових даних у первинних документах, облікових регістрах і звітності, що створені ручним способом, виправляються способом:

- коректурним;
- додаткових записів;
- «червоного сторно».

9.3 Контрольні питання

1. Яка класифікація застосовується щодо облікових реєстрів?
2. Які існують облікові регістри за обсягом інформації?
3. Які існують облікові регістри в залежності від характеру записів?
4. Які існують облікові регістри за побудовою?
5. Які існують облікові регістри за зовнішнім виглядом?
6. Що таке форма бухгалтерського обліку?
7. Які існують форми бухгалтерського обліку?
8. Назвіть особливості використання журнальної форми обліку.

9.4 Практичні завдання

Завдання 1

Підприємство на 01.11 в касі має залишок 500 грн.

1.01 в касу з поточного рахунка за чеком надійшли грошові кошти на виплату заробітної плати 30000 грн. та 300 грн. на господарські потреби.

02.11 заробітна плата виплачена в повному обсязі на підставі розрахункової відомості та оформлена видатковим касовим ордером.

03.11 видано Петрову І.І у підзвіт грошові кошти на господарські потреби 300 грн. відповідно до наказу № 10 від 02.11 за видатковим касовим ордером.

04.11 надано авансовий звіт Петровим І.І. про використані ним 200 грн. на господарські потреби, пов'язані з адміністративним відділом.

04.11 повернуто залишок невикористаної суми в касу підприємства Петровим І.І. 100 грн. відповідно до прибуткового касового ордеру.

04.11 внесено на поточний рахунок з каси суму, що перевищує ліміт 100 грн.

за об'явою на внесення готівки №15.

Відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку. Зробити записи в журналі 1 та Відомості 1.1.

Відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку

Дата	Д-т	К-т	Сума, грн.
01.11	301 «Готівка національній валюті»	311 «Поточний рахунок»	30300
02.11	661 «Розрахунки за виплатами працівникам»	301«Готівка національній валюті»	30000
03.11	372 «Розрахунки з підзвітними особами»	301«Готівка національній валюті»	300
04.11	92 «Адміністративні витрати»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»	200
04.11	301«Готівка національній валюті»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»	100
04.11	311«Поточний рахунок»	301«Готівка національній валюті»	100

Завдання 2

10 листопада на ТОВ «Успіх» було видано заробітну плату у розмірі 30000 грн., а в журналі 1 і відомості 1.1 дана сума в кореспонденції з рахунком 661 «Розрахунки за виплатами працівникам» відсутня, але записана у кореспонденції з рахунком 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Було звірено записи журналу господарських операцій з даними касової книги, де сума виплаченої заробітної плати відповідає 30000 грн.

Відповідно до приведених даних, щодо допущених помилок, зробити необхідні виправлення. Виправлення помилок оформити необхідними документами (бухгалтерською довідкою).

ЧЕРВОНЕ СТОРНО

Помилки в облікових регістрах за минулий звітний період виправляються способом сторно. Цей спосіб передбачає складання бухгалтерської довідки, в яку помилка (сума, кореспонденція рахунків) заноситься червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо або із знаком «мінус», а правильний запис (сума, кореспонденція рахунків) заноситься чорнилом, пастою кулькових ручок тощо темного кольору. Внесенням цих даних до облікового регістру у місяці, в якому виявлено помилку, ліквідується неправильний запис та відображається правильна сума і кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку.

Довідка має наводити причину помилки, посилання на документи та облікові регістри, в яких допущено помилку, і підписується працівником, який склав довідку, та після її перевірки - головним бухгалтером.

ЗАПОВНЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО РЕГІСТРУ

ЖУРНАЛ 1, відомості дебетових оборотів за листопад 20__ р.

По рахунках 30 "Готівка", 31 "Рахунки в банках", 33 "Інші кошти", аналітичні дані до рахунків 30, 31, 33

I. З кредиту рахунку 30 "Готівка" в дебет рахунків

№	Дата	31 "Рахунки в банках"	33 "Інші кошти"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", 37 "Розрахунки з різними дебіторами", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"			66 "Розрахунки за виплатами працівникам"	84 "Інші операційні витрати", 85 "Інші затрати"		91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 97 "Інші витрати"						14, 15, 30, 35, 39, 41, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 60, 61, 62, 65, 67, 68, 69, 76					Усього
				№	№372	№		№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	02.11						30000														30000
	03.11				300																300
	04.11	100																			100
	Разом	100			300		30000														30400

Дт 301 Кт 311

Дт 301 Кт 372

Дт 311 Кт 301

Дт 372 Кт 301

Дт 661 Кт 301

II. ВІДОМІСТЬ 1.1 в дебет рахунку 30 "Готівка" з кредиту рахунків

Сальдо на початок місяця **500 грн.**

№ запису	Дата	31 "Рахунки в банках"	34 "Короткострокові векселі одержані"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", 37 "Розрахунки з різними дебіторами", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"			66 "Розрахунки за виплатами працівникам"	70 "Доходи від реалізації", 71 "Інший операційний дохід", 73 "Інші фінансові доходи", 74 "Інші доходи", 76 "Страхові платежі"						14, 15, 16, 30, 41, 42, 45, 46, 48, 50, 52, 55, 60, 68, 69, 97					Усього	
				№	№372	№		№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
	01.11	30300																		30300
	04.11				100															100
	Всього	30300			100															30400

Усього за кредитом **30400**

за дебетом **30400**

Сальдо на кінець місяця **500 грн.**

С.п за Дт 500 + Дт об. 30400 - Кт об. 30400 = с.к за Дт 500

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК МЕТОДОМ ЧЕРВОНЕ СТОРНО

ЖУРНАЛ 1, відомості дебетових оборотів за листопад 20__ р.

По рахунках 30 "Готівка", 31 "Рахунки в банках", 33 "Інші кошти", аналітичні дані до рахунків 30, 31, 33

I. З кредиту рахунку 30 "Готівка" в дебет рахунків

Номер	Дата	31 "Рахунки в банках"	33 "Інші кошти"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", 37 "Розрахунки з різними дебіторами", 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"			66 "Розрахунки за виплатами працівникам"	84 "Інші операційні витрати", 85 "Інші затрати"		91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 97 "Інші витрати"						14, 15, 30, 35, 39, 41, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 60, 61, 62, 65, 67, 68, 69, 76					Усього
				№	№372	№		№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	№	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	10.11				30000																30000
	11.11				30000		30000														-
	Разом				-		30000														30000

ТОВ «Успіх»

Бухгалтерська довідка

у зв'язку з виправленням помилки за листопад 20XX р.

(не втому стовпчику відображено в Журналі 1 відомості 1.1 сума виплаченої заробітної плати за 10.11 20XX р.)

Причина помилки — описка.

11.11.20XX р. у Журналі 1 відомості 1.1 відкориговано суму заробітної плати, помилково відображену у стовбці, який призначено для субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» методом «червоне сторно» та віднесено до відповідного стовпця, в якому відображаються розрахунки за виплатами працівникам. Було звірено записи журналу господарських операцій з даними касової книги, де сума виплаченої заробітної плати відповідає 30000 грн.

N з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	Відкориговано суму заробітної плати, помилково віднесено на рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами» методом «червоне сторно»	372	301	30000
2	Відображено суму виплаченої заробітної плати у складі погашених поточних зобов'язань	661	301	30000

Виконавець Петренко
(підпис)
Головний бухгалтер Іванцова
(підпис)

бухгалтер Петренко З. І.
(посада, прізвище)
Іванцова М. О.
(прізвище)

« 11 » 11 20XX р.

Завдання 3

В результаті списання станка у травні було оприбутковано металобрухт у розмірі 1000 грн. У травні цього ж року виявили арифметичну помилку в типовій формі ОЗ-3 в сумі оприбуткованих деталей, де сума оприбуткування складала 2000 грн. При складанні журналу господарських операцій помилки бухгалтером не були допущені, та в подальшому не відображені в регістрах бухгалтерського обліку.

Відповідно до приведених даних, щодо допущених помилок, зробити необхідні виправлення. Виправлення помилок оформити необхідними документами (бухгалтерською довідкою).

КОРЕКТУРНИЙ СПОСІБ

Даний спосіб виправлення помилок застосовується у випадках, коли допущена помилка не зачіпає кореспонденції рахунків або виявлена своєчасно — до того, як закрили облікові регістри, підвели підсумки у Головній книзі. Неправильний текст та/або цифри закреслюються однією рисою так, щоб можна було прочитати виправлене, потім над закресленим записом надписуються правильний текст та/або цифри.

Виправлення помилки повинно бути обумовлено надписом «виправлено» та підтверджено підписами осіб, що підписали цей документ, із зазначенням дати виправлення. Бухгалтерська довідка у цьому випадку не складається. Якщо помилку знайшли після того, як «закрили» період (місяць) в облікових регістрах, то для виправлення помилок застосовують такі способи виправлення, як «червоне сторно», «додаткові бухгалтерські записи».

У документах, якими оформлені касові і банківські операції та операції з цінними паперами, виправлення не допускається.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК КОРЕКТУРНИМ СПОСОБОМ

Зворотна сторона форми N ОЗ-3

Розрахунок результатів списання об'єкта

Витрати на списання			Надійшло від списання				
найменування документа	статті витрат	сума	найменування документа	цінностей		Кількість	сума
				вид	номенклатурний номер		
1	2	3	4	5	6	7	8
Акт на списання основних засобів (ОЗ-3) від 10.05.20XXр. № 15	Інші витрати	3000	Прибуткова накладна від 10.05.20XXр. № 8	металобрухт	15103	1	1000 ~~2000~~
			і т. д.				

Виправлено
25.05.20XXр.
Крутов О.П.
Сімонова І.В.
Карпов В.В.

1000 (одна тисяча) гривень

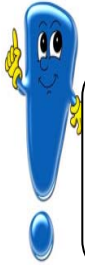
Результати списання збиток ~~2000 (дві тисячі) гривень~~

У картці _____ ОЗ-8 за групою інші основні засоби вибуття основних засобів відмічено.

«10» травня 20XX р.

Завдання 3

На підприємстві відпущені зі складу на виробництво матеріали в сумі 3200 грн., а зазначена сума становить 2800 грн. Відповідно до приведених даних, щодо допущених помилок, зробити необхідні виправлення.

СПОСІБ ДОДАТКОВИХ ЗАПИСІВ

Застосовується в тому випадку, якщо в обліковому реєстрі проведена сума по операції менше фактичної. Тоді додатковий запис тією ж бухгалтерською проводкою відсутньої суми призводить до збільшення оборотів на відповідних рахунках.

Помилка повинна бути відображено проводкою:

Рахунок «Виробництво»		Рахунок «Сировина та матеріали»	
Д-т	К-т	Д-т	К-т
1) 2800			1) 2800
2) 400			2) 400
Оборот: 3200			Оборот: 3200

9.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Підприємство на 01.11 в касі має залишок 500* грн.

1.01 в касу з поточного рахунка за чеком надійшли грошові кошти на виплату заробітної плати 30000* грн. та 300* грн. на господарські потреби.

02.11 заробітна плата виплачена в повному обсязі на підставі розрахункової відомості та оформлена видатковим касовим ордером.

03.11 видано Петрову І.І у підзвіт грошові кошти на господарські потреби 300* грн. відповідно до наказу № 10 від 02.11 за видатковим касовим ордером.

04.11 надано авансовий звіт Петровим І.І. про використані ним 200* грн. на господарські потреби, пов'язані з адміністративним відділом.

04.11 повернуто залишок невикористаної суми в касу підприємства Петровим І.І. 100* грн. відповідно до прибуткового касового ордеру.

04.11 внесено на поточний рахунок з каси суму, що перевищує ліміт ? грн. за об'явою на внесення готівки №15.

05.11 надійшли в касу грошові кошти за реалізовану готову продукцію у минулому місяці – 20000 грн.

06.11 погашено готівкою короткострокову позику 2000 грн.

17.11 погашено заборгованість перед кредиторами 12000 грн.

17.11 внесено на поточний рахунок з каси суму, що перевищує ліміт ? грн. за об'явою на внесення готівки №16.

Відобразити операції на рахунках бухгалтерського обліку. Зробити записи в журналі 1 та Відомості 1.1. Відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Дані з позначкою *збільшити на три останні цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

Вправа 2

10 листопада на ТОВ «Успіх» було видано заробітну плату у розмірі 30000* грн., а в журналі 1 і відомості 1.1 дана сума в кореспонденції з рахунком 661 «Розрахунки за виплатами працівникам» відсутня, але записана у кореспонденції з рахунком 311 «Поточний рахунок в національній валюті».

Було звірено записи журналу господарських операцій з даними касової книги, де сума виплаченої заробітної плати відповідає 30000* грн.

Відповідно до приведених даних, щодо допущених помилок, зробити необхідні виправлення. Виправлення помилок оформити необхідними документами (бухгалтерською довідкою). Дані з позначкою *збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 3

В результаті списання основного засобу у травні було оприбутковано деталі у розмірі 1000* грн. У травні цього ж року виявили арифметичну помилку в типовій формі ОЗ-3 в сумі оприбуткованих деталей, де сума оприбуткування складала 2000* грн. При складанні журналу господарських операцій помилки бухгалтером не були допущені, та в подальшому не відображені в регістрах бухгалтерського обліку.

Відповідно до приведених даних, щодо допущених помилок, зробити необхідні виправлення. Виправлення помилок оформити необхідними документами (бухгалтерською довідкою). Дані з позначкою *збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 4

На підставі накладної для потреб виробництва зі складу відпущено фарбу на суму 30 000* грн. При цьому було зроблено бухгалтерське проведення: Д-т 23 «Виробництво» та К-т 20 «Виробничі запаси» на суму 30 000* грн. Пізніше бухгалтером було встановлено, що допущено помилку:

відпущену червону фарбу оцінено за вартістю блакитної фарби. Справжня вартість червоної фарби склала 36 000* грн. На підставі довідки бухгалтерії з поясненням і розрахунком різниці вартості виправити помилку та зробити додатковий запис.

9.6 Тести для самоконтролю

1. Облікові регістри - це:

- а) первинні документи
- б) таблиці спеціальної форми
- в) бухгалтерські книги

2. Регістри бухгалтерського обліку можуть вестися:

- а) у вигляді журналів
- б) у спеціальних книгах, на окремих аркушах і картках, у вигляді машинограм
- в) на окремих листках

3. За зовнішнім виглядом облікові регістри поділяються на:

- а) журнали і вільні листи
- б) книги, журнали і картки
- в) бухгалтерські книги, картки та вільні листи

4. За характером записів облікові регістри поділяються на:

- а) хронологічні, систематичні і комбіновані
- б) хронологічні, постійні і разові
- в) хронологічні, комбіновані і разові

5. Систематичним реєстром є:

- а) касова книга
- б) реєстраційний журнал
- в) Головна книга

6. Облікові реєстри поділяються на синтетичні та аналітичні:

- а) з побудови реєстрів
- б) за обсягом змісту записів
- в) за характером записів

7. Коли в реєстрах записана сума, менше дійсної, застосовується:

- а) коректурний спосіб
- б) спосіб додаткової проводки
- в) спосіб «червоне сторно»

8. При якій формі бухгалтерського обліку синтетичний облік ведеться в двох реєстрах - в Реєстраційному журналі і Головній книзі?

- а) книзі Журнал-Головна
- б) Меморіально-ордерної
- в) Журнальної

9. Бухгалтерським реєстром, побудованим за шаховим принципом на вільних аркушах спеціального розграфлений, є:

- а) журнал
- б) меморіальний ордер
- в) реєстраційний журнал

10. Суму, відображену в обліку чорнилом червоного кольору, необхідно:

- а) не приймати до обліку
- б) додати
- в) відняти

Тема 10. Облік основних засобів

- 10.1 Основні засоби: визначення, класифікація та оцінка
- 10.2 Аналітичний та синтетичний облік основних засобів
- 10.3 Контрольні питання
- 10.4 Практичні завдання
- 10.5 Вправи для самостійної роботи
- 10.6 Тести для самоконтролю

10.1 Основні засоби: визначення, класифікація та оцінка

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Група основних засобів – сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» виділяються наступні групи основних засобів (табл. 10.1).

Таблиця 10.1 – Класифікація груп основних засобів відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»

Група основних засобів	Субрахунок обліку
1	2
Інвестиційна нерухомість	100
Земельні ділянки	101
Капітальні витрати на поліпшення земель	102
Будівлі і споруди	103
Машини та обладнання	104
Транспортні засоби	105
Інструменти, прибори, інвентар	106
Тварини	107
Багаторічні насадження	108
Інші основні засоби	109

Класифікація основних засобів за якісними ознаками відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» наведена в таблиці 10.2.

Таблиця 10.2 – Класифікація основних засобів відповідно до П(С)БО 7
«Основні засоби»

Перелік ознак класифікації основних засобів	Класифікація основних засобів за певною ознакою
1	2
За напрямом використання	Виробничі і невиробничі
За галузями народного господарства	Засоби промисловості, будівництва, сільського господарства, транспорту тощо
За цільовим призначенням	Будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини й устаткування, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар, робочі та продуктивні тваринну багаторічні насадження тощо
За участю у виробничому процесі	Пасивні й активні
За місцем фактичного використання	- які використовуються в основній господарській діяльності; - які здані в оперативну або фінансову оренду (лізинг); - які тимчасово не використовуються
За станом використання	Діючі, недіючі, запасні
За належністю підприємству	Власні і орендовані
За джерелом фінансування	- внесені до статутного капіталу підприємства; - придбані за рахунок власних коштів; - придбані за рахунок довгострокових кредитів та позикових коштів; - безоплатно отримані.

Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Одиницею обліку основних засобів є об'єкт основних засобів.

Визначення первісної вартості об'єкта основних засобів (одиниця обліку) залежить від способу їх надходження на підприємство:

- придбання або створення;
- безоплатне отримання;
- внески до статутного капіталу;
- обмін на подібні або неподібні активи та інші (табл. 10.3).

Таблиця 10.3 – Первісна вартість основних засобів

№	Спосіб надходження основних засобів	Первісна вартість основних засобів
1	2	3
1	Придбання у постачальника	Собівартість придбання
2	Створення власними силами	Собівартість виробництва
3	Безоплатне отримання	Справедлива вартість

1	2	3
4	Внесення засновниками до статутного капіталу	Справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками) підприємства
5	Отримання в обмін на подібний об'єкт	Залишкова або справедлива вартість переданого об'єкта
6	Отримання в обмін на неподібний об'єкт	Справедлива вартість переданого об'єкта, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана під час обміну
7	Переведення з оборотних активів, товарів, готової продукції	Собівартість активу

Первісна вартість об'єкта основних засобів при придбанні відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» включає:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державний збір і аналогічні платежі, здійснювані в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкта основних засобів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

В процесі експлуатації основні засоби зношуються, тобто втрачають свою цінність. Знос буває моральним та фізичним, його гривневим еквівалентом є сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання.

В бухгалтерському обліку знос нараховується щомісячно, з використанням одного з методів амортизації.

Амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, основних засобів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Вартість, яка амортизується, - первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість - сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) об'єкта основних засобів після закінчення строку його корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

Амортизація нараховується за п'ятьма методами:

– прямолінійним, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

– за методом зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

– за методом прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється. Метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовується лише при нарахуванні амортизації до об'єктів основних засобів, що входять до груп 4 «Машини та обладнання» та 5 «Транспортні засоби»;

– кумулятивним, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт обчислюється діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на кількість років його корисного використання;

– виробничим, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Залишкова вартість – різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу).

10.2 Аналітичний та синтетичний облік основних засобів

Аналітичний облік основних засобів ведеться щодо кожного об'єкту окремо, із застосуванням типових форм первинного обліку згідно з **наказом Мінстату України від 29.12.95 №352 «Про затвердження типових форм первинного обліку»** (табл. 10.4).

Таблиця 10.4 – Типові форми первинного обліку основних засобів

№ форми	Назва	Коментарі
1	2	3
ОЗ-1	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів	Складається на кожний об'єкт окремо; а на декілька – лише коли об'єкти однотипні, мають однакову вартість і прийняті одночасно на відповідальність однією і тією ж особою
ОЗ-2	Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів	Зазначаються технічна характеристика та первісна вартість об'єкта. Актом такої форми оформляють приймання завершених робіт після добудови, реконструкції або модернізації основних засобів
ОЗ-3	Акт на списання основних засобів	Після ліквідації основних засобів і складання актів на списання основних засобів перший примірник передається до бухгалтерії, де на його підставі робиться запис до інвентарного списку основних засобів
ОЗ-4	Акт на списання автотранспортних засобів	Складається в двох примірниках, підписують члени комісії, затверджує керівник підприємства або уповноважена на це особа
ОЗ-5	Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини	Складається при встановленні, пуску і демонтажі будівельної машини, що взята напрокат. Підписується представником машинопрокатної бази та механіком будівельної дільниці
ОЗ-6	Інвентарна картка обліку основних засобів	Робляться записи на підставі актів приймання-передачі основних засобів та акту на списання основних засобів, у випадках: для обліку окремих об'єктів основних засобів, для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, які надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці і мають одне і теж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику і вартість. Як правило, заповнюються в одному примірнику та знаходиться у бухгалтерії.
ОЗ-7	Опис інвентарних карток по обліку основних засобів	Застосовується для реєстрації інвентарних карток. Складається в одному примірнику в бухгалтерії
ОЗ-8	Картка обліку руху основних засобів	Застосовується для обліку руху основних засобів за класифікаційними групами. Відкривається в бухгалтерії в одному примірнику
ОЗ-9	Інвентарний список основних засобів	Застосовується в місцях експлуатації основних засобів для кожного об'єкта за матеріально відповідальними особами. Дані, що містяться в цій формі мають бути тотожними із записами в інвентарних картках обліку основних засобів

1	2	3
ОЗ-14	Розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств)	Використовуються при нарахуванні зносу основних засобів
ОЗ-15	Розрахунок амортизації основних засобів (для будівельних організацій)	Використовуються при нарахуванні зносу основних засобів

Для ведення синтетичного обліку основних засобів використовують План рахунків, в якому окремій групі об'єкта основних засобів відповідає один із 9 субрахунків до рахунку 10 «Основні засоби».

Рахунок 10 «Основні засоби» – активний, балансовий, призначений для обліку господарських засобів. Рахунок 10 «Основні засоби» призначений для обліку господарських засобів, тобто узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів.

За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів, за кредитом - вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів.

Субрахунок 152 – активний, балансовий, калькуляційний. Собівартість придбання основних засобів або сума витрат при надходження і створенні, спорудженні чи монтажі відображаються на рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». За дебетом цього рахунку відображається збільшення понесених витрат на придбання або виготовлення основних засобів. За кредитом — їх зменшення (введення їх в дію, прийняття в експлуатацію).

Субрахунок 131 – пасивний (контрактивний), балансовий, регулюючий. Рахунок 13 «Знос необоротних активів» призначено для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

За кредитом рахунку 13 «Знос необоротних матеріальних активів» відображається нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, за дебетом - зменшення суми зносу (накопиченої амортизації). На субрахунку 131 «Знос основних засобів» узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби».

В таблиці 10.5 узагальнено сутність операцій по дебету та кредиту рахунків, які використовуються для обліку основних засобів.

Таблиця 10.5 – Господарські операції по дебету та кредиту рахунків

За Планом рахунків	Дебет	Кредит
10	Введення в експлуатацію основних засобів за первісною вартістю, дооцінка, капітальний ремонт	Вибуття (реалізація, безоплатна передача, ліквідація) основних засобів за залишковою вартістю, уцінка
13	Списання суми зносу (накопиченої амортизації)	Нарахування зносу (амортизації)
152	Накопичення понесених витрат на придбання (створення) матеріальних та нематеріальних необоротних активів	Введення в експлуатацію придбаних (створених) матеріальних та нематеріальних необоротних активів

Приклад обліку надходження основних засобів на підприємство.
01.02.2017 року підприємство придбало офісні меблі вартістю 14 800 грн. (без ПДВ). Крім того, були сплачені витрати за доставки меблів у сумі 3 600 грн. (без ПДВ). Строк корисного використання 120 місяців. Метод амортизації – прямолінійний. Вартість, яка амортизується, - це первісна вартість, за умовами прикладу складає 18 400 грн. Отже, амортизація дорівнює: $18\,400/100=184$ грн.

Таблиця 10.6 – Облік операцій, пов'язаних з надходженням основних засобів при придбанні у постачальника

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
1	Отримано меблі за договором постачання	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	14 800
	Відображено суму ПДВ, яка включена до вартості меблів за договором	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	2 960
3	Проведено оплату за договором постачання	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в банку»	17 760

Продовження таблиці 10.6

1	2	3	4	5
4	Включено до первісної вартості витрати на транспортування меблів	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	3 600
5	Відображено суму ПДВ у складі транспортних витрат	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	720
6	Проведено оплату транспортних послуг	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточний рахунок в банку»	4 320
7	Введено в експлуатацію меблі по первісній вартості	106 «Інструменти, прилади та інвентар»	152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	18 400
8	Нараховано знос 31.03.17 р.	92 «Адміністративні витрати»	131 «Знос основних засобів»	184

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: від постачальника надійшло виробниче обладнання на суму 40 000 грн. (без ПДВ)

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Прибуткова накладна.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Необоротні активи: «Придбання (виготовлення) основних засобів» + 40 000 грн.

Пасив – поточні зобов'язання: «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» + 40 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» 40 000 грн.

Кт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» 40 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 152 – в активі Балансу рядок 1005.

Сальдо рахунка 631 – в пасиві Балансу рядок 1615.

Рахунок 152 Активний		Рахунок 631 Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
40 000			40 000
Ск = 40 000			Ск = 40 000

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: виробниче обладнання з первісною вартістю 40 000 введено в експлуатацію.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Необоротні активи: «Придбання (виготовлення) основних засобів» - 40 000 грн.

Необоротні активи: «Машини та обладнання» + 40 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 104 «Машини та обладнання» 40 000 грн.

Кт 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» 40 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 152 – в активі Балансу рядок 1005.

Сальдо рахунка 104 – в активі Балансу рядок 1011.

Рахунок 104 Активний		Рахунок 152 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
40000		Сп 40 000	40000
Ск = 40 000		Ск = 0	

10.3 Контрольні питання

1. Визначення основних засобів.
2. Класифікація основних засобів для цілей бухгалтерського обліку.
3. Види оцінок основних засобів.
4. Характеристика рахунку 10 «Основні засоби».
5. Характеристика рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів».
6. Методи амортизації основних засобів.
7. Характеристика рахунку 131 «Знос основних засобів».
8. Аналітичний облік основних засобів.
9. Документальне оформлення і облік надходження основних засобів.
10. Документальне оформлення і облік нарахування зносу основних засобів.

10.4 Практичні завдання

Завдання 1.

ТОВ «Троянда» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано верстат за 9000 грн. без ПДВ та введено його в експлуатацію.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку.

Операція 1: надходження верстата на підприємство від постачальника

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Господарські операції, які передбачають витрати на придбання необоротних активів, призводять до виникнення капітальних інвестицій, отже:

- придбання верстату - це капітальні інвестиції в необоротні активи, які обліковуються на 10 рахунку
- капітальні інвестиції - це необоротний актив

За Планом рахунків:

1 клас
152 рахунок
«Придбання основних засобів»

Розрахунки з постачальником:

- це джерело засобів підприємства
- це пасив
- це поточні зобов'язання

За Планом рахунків:

6 клас
631 рахунок «Розрахунки з вітчизняними»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті придбання верстату

Активний збільшується	Пасивний збільшується
Рахунок 152	Рахунок 631
Дебет	Дебет
Кредит	Кредит
+ 9 000	- 9 000

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: на підставі прибуткової накладної формується акт приймання-передачі основних засобів			
Отримано від постачальника верстат (дана операція відображає збільшення капітальних інвестицій на вартість отриманого верстата від постачальника та збільшення заборгованості перед постачальником за верстат)	152	631	9000

Фіксується сума вартості придбаного верстату без ПДВ

Операція 2. Верстат введено в експлуатацію

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки:

Верстат:

- відноситься до засобів підприємства
- це необоротний актив
- це об'єкт основних засобів
- обліковується за первісною вартістю

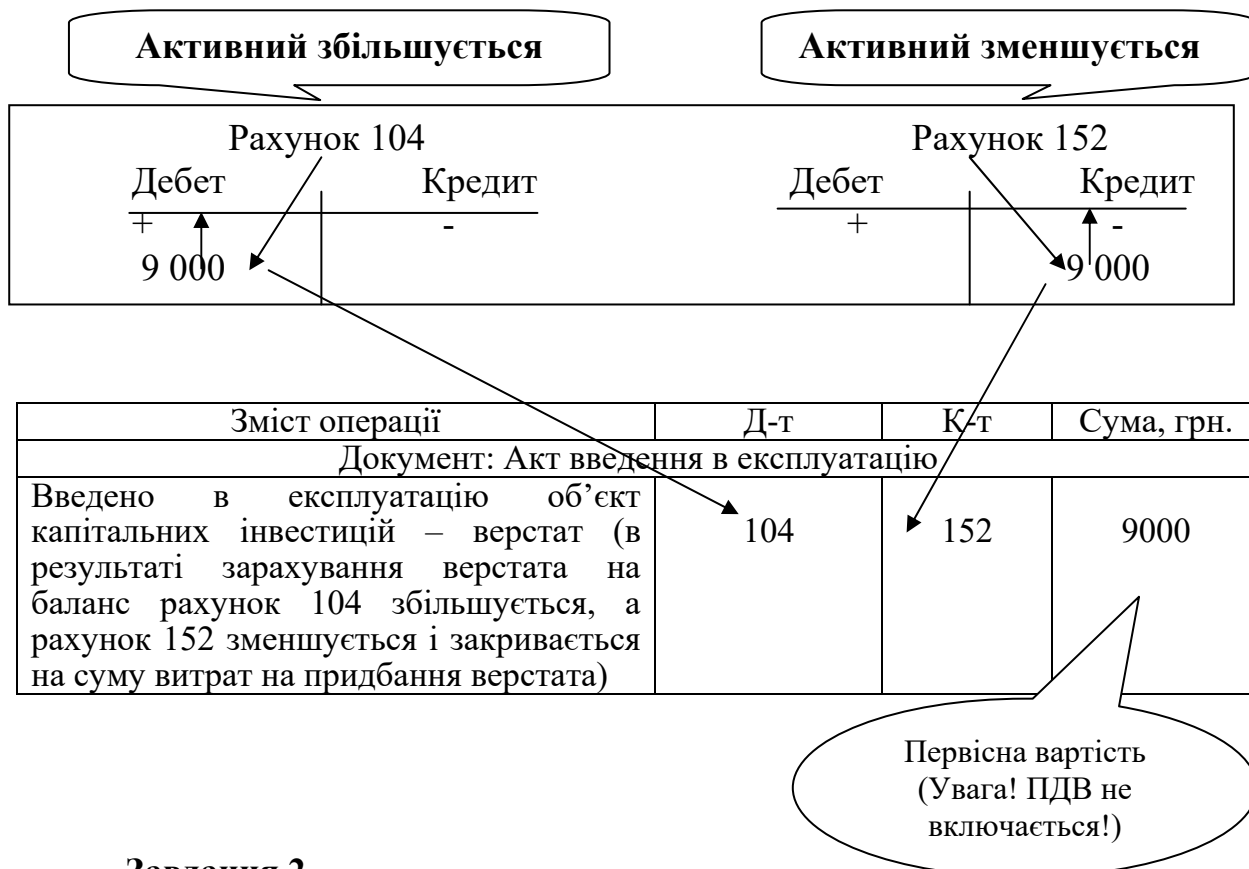
За Планом рахунків:
1 клас 104 рахунок
«Машини та обладнання»

Придбання верстату - це капітальні інвестиції в необоротні активи, які обліковуються на 10 рахунку:

- це засоби підприємства
- це необоротний актив

За Планом рахунків:
1 клас
152 рахунок
«Придбання основних засобів»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті придбання верстата.

Завдання 2.

На ТОВ «Троянда» нараховано амортизацію на основні засоби:

- станок, як об'єкт виробничого призначення, 200 грн.;
- офісні меблі, як об'єкт адміністративного призначення, 100 грн.;
- автомобіль, як об'єкт збутового призначення, 300 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунок (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

Сума нарахованої амортизації відноситься до складу витрат, тому для її відображення в обліку необхідно визначити:

- де використовується необоротний актив (цех, сектор збуту, адміністративна частина тощо) і обрати відповідний рахунок витрат (23,91,92, 93, 94);
- який саме необоротний актив амортизується (основний засіб, інший необоротний матеріальний актив чи нематеріальний актив) і обрати відповідний рахунок (131, 132, 133).

У даному випадку рахунки 10, 11, 12 не використовуються!

Операція 1. Нараховано **амортизацію** на верстат, який є **об'єктом виробничого призначення**, 200 грн.

Верстат використовується більше року, тому це необоротний актив, основний засіб, обліковується на рахунку 104. Для відображення зносу активів, які обліковуються на 10 рахунку використовується 131 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Рахунок «Знос основних засобів»:

- контрактивний (КА) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів
- використовується за правилами пасивних рахунків
- приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вирахування його сальдо з первісної вартості ОЗ

За Планом рахунків:

1 клас
131 рахунок
«Знос основних засобів»

Виробництво:

- призначений для обліку витрат на виробництво продукції (робіт, послуг)
- відноситься до оборотних активів

За Планом рахунків:

2 клас
23 рахунок
«Виробництво»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті нарахування амортизації на верстат

Активний збільшується		КА збільшується	
Рахунок 23		Рахунок 131	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ + 200	-	-	200 ↑

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: відомість нарахування амортизації			
Нараховано амортизацію на верстат (дана операція відображає збільшення виробничих витрат, що пов'язано зі збільшенням суми нарахованого зносу верстата)	23	131	200

Верстат використовується на виробництві, тому його знос - це виробничі витрати

Верстат обліковується на 10 рахунку, тому обираємо рахунок зносу для основних засобів

Операція 2.

Нараховано **амортизацію** на офісні меблі, які є **об'єктом адміністративного призначення**, 100 грн.

Офісні меблі використовується більше року, тому це необоротний актив, основний засіб, обліковується на рахунку 106. Для зносу активів, які обліковуються на 10 рахунку використовується 131 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Рахунок «Знос основних засобів»:

- контрактивний (**КА**) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів
- використовується за правилами пасивних рахунків
- приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вираховування його сальдо з первісної вартості ОЗ

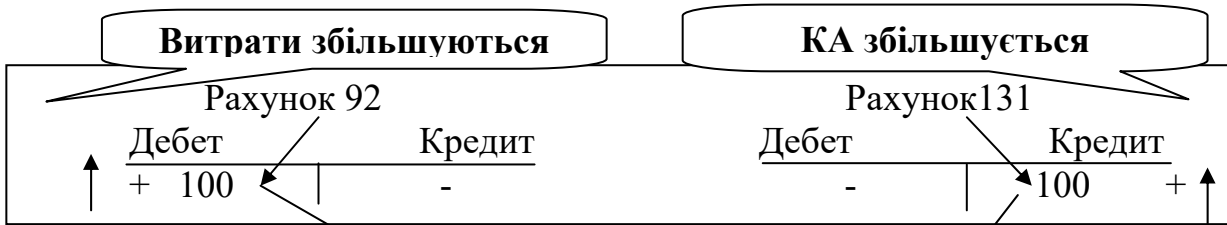
За Планом рахунків:
1 клас
131 рахунок
«Знос основних засобів»

Адміністративні витрати:

- рахунок призначений для обліку витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу
- витрати по відношенню до балансу неактивні і непасивні рахунки;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки ;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:
9 клас
92 рахунок
«Адміністративні витрати»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті нарахування амортизації на офісні меблі

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: відомість нарахування амортизації			
Нараховано амортизацію на офісні меблі (дана операція відображає збільшення адміністративних витрат, що пов'язано зі збільшенням суми нарахованого зносу офісних меблів)	92	131	100

Офісні меблі використовуються адміністрацією, тому їх знос - це адміністративні витрати

Офісні меблі обліковується на 10 рахунку, тому обираємо рахунок зносу для основних засобів

Операція 3. Нараховано **амортизацію** на автомобіль, який є **об'єктом збутового призначення**, 300 грн.

Автомобіль використовується більше року, тому це необоротний актив, основний засіб, обліковується на рахунку 105. Для зносу активів, які обліковуються на 10 рахунку використовується 131 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

<p>Рахунок «Знос основних засобів»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - контрактивний (КА) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів - використовується за правилами пасивних рахунків - приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вирахування його сальдо з первісної вартості ОЗ 	<p>За Планом рахунків: 1 клас 131 рахунок «Знос основних засобів»</p>
<p>Витрати на збут:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рахунок призначений для обліку витрат, пов'язаних з реалізацією, продажем продукції, товарів, робіт і послуг; - витрати по відношенню до балансу неактивні і непасивні рахунки; - витрати (В) - це фінансово-результативні рахунки; - відображаються за правилами активних рахунків. 	<p>За Планом рахунків: 9 клас 93 рахунок «Витрати на збут»</p>

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті нарахування амортизації на автомобіль

Витрати збільшуються		КА збільшується	
Рахунок 93		Рахунок 131	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ + 300	-	-	300 ↑

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: відомість нарахування амортизації			
Нараховано амортизацію на автомобіль (дана операція відображає збільшення витрат на збут, що пов'язано зі збільшенням суми нарахованого зносу автомобіля)	93	131	300

Автомобіль утримується для цілей пов'язаних зі збутом, тому його знос - це витрати на збут

Автомобіль обліковується на 10 рахунку, тому обираємо рахунок зносу для основних засобів

Завдання 3

На підприємстві здійснено ліквідацію об'єкта основних засобів (верстата) у зв'язку із закінченням очікуваного строку його корисного використання (експлуатації) та економічною недоцільністю його подальшого використання. У бухгалтерському обліку первісна вартість об'єкта становила 9 000 грн., ліквідаційна вартість — 100 грн., вартість, яка амортизується, — 8900 грн. Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила 8900 грн., відповідно залишкова вартість об'єкта, визначена у бухгалтерському обліку, — 100 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

Операція 1. Списано первісну вартість верстата в сумі залишкової вартості

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо

два необхідних рахунки

Залишкова вартість списаних необоротних активів – це інші витрати підприємства.

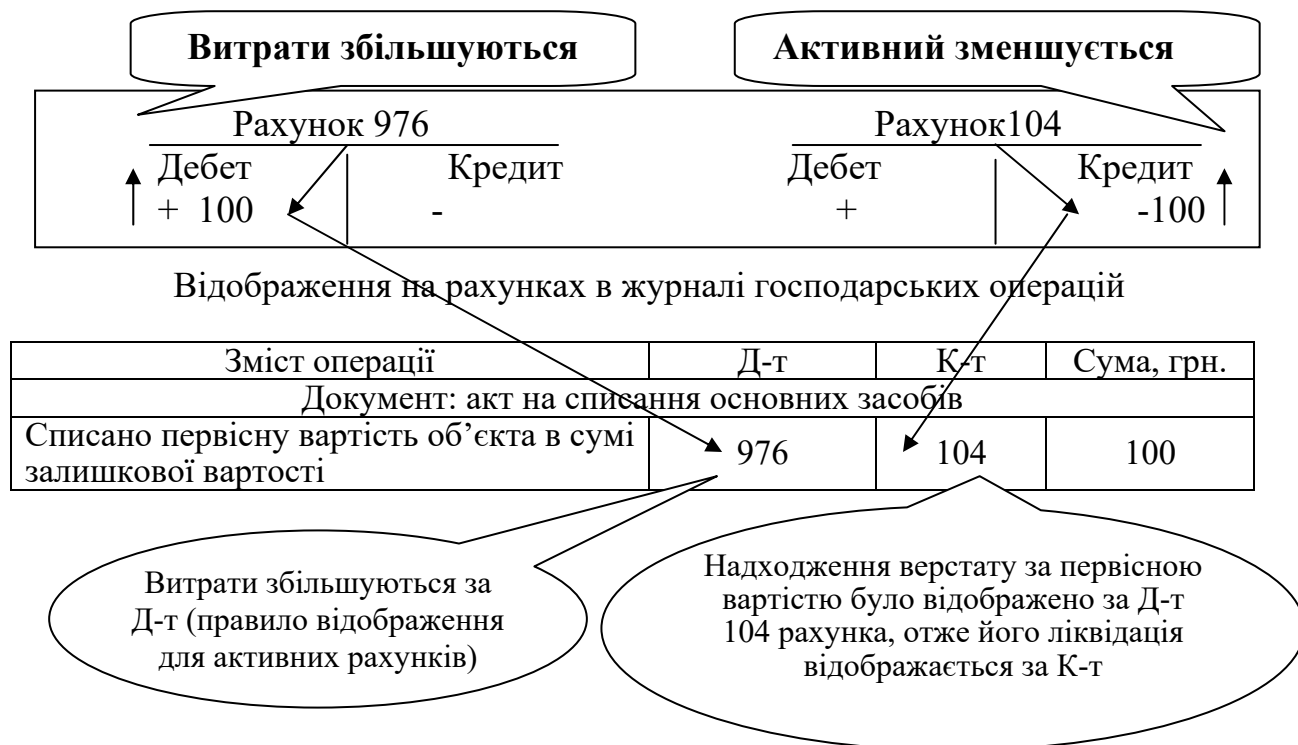
- витрати по відношенню до балансу неактивні і пасивні рахунки;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:
9 клас
976 рахунок
«Списання
необоротних активів»

Верстат:
- відноситься до засобів підприємства
- це необоротний актив
- обліковується за первісною вартістю

За Планом рахунків:
1 клас
104 рахунок
«Машини та обладнання»

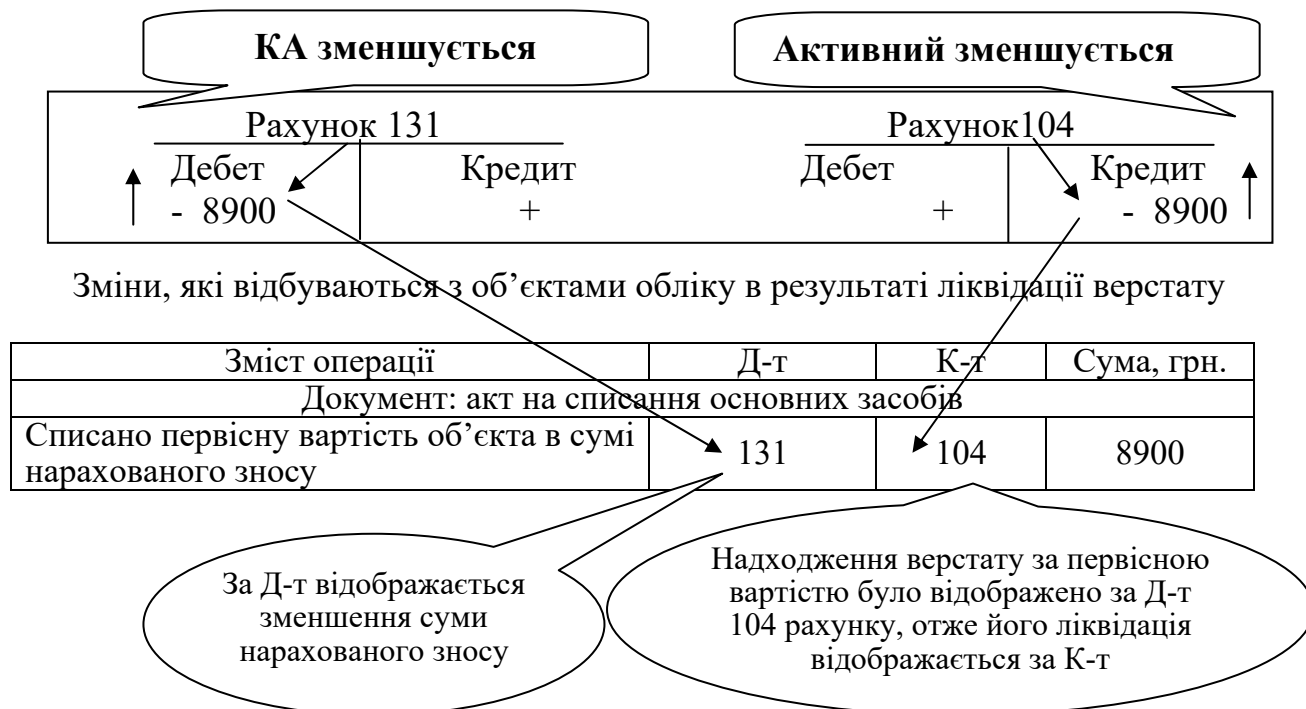
Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті ліквідації станка

Операція 2. Списано первісну вартість верстату в сумі нарахованого зносу

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо

два необхідних рахунки

Завдання 4.

Підприємство на 1.06 має залишок на рахунку «Машини та обладнання» у сумі 10000 грн.

3.06 – підприємством придбано шафу за 7000 грн. без ПДВ;

6.07 – підприємство придбало виробниче устаткування 15000 грн. без ПДВ;

12.07 – устаткування введено в експлуатацію 15000 грн. без ПДВ;

10.08 – придбано офісний стіл 12000 грн. без ПДВ.

Використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій та скласти бухгалтерську проводку.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо у відповідних періодах.

1. Відображення господарських операцій за червень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
3.06	підприємством придбано шафу	152	631	7000

Активний рахунок збільшення

Дт	152 «Придбання основних засобів»	Кт
Сп	0	
	+ 3.06) 7000	-
Об.по Дт	7000	Об.по Кт
Ск	7000	

Пасивний рахунок збільшення

Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт
		Сп 0
-		+ 3.06) 7000
Об.по Дт		Об.по Кт 7000
		Ск 7000

Якщо на рахунку не відбувалися зміни, все одно фіксуємо початкові та кінцеві залишки. Це необхідно для того, щоб інформація про наявність даного об'єкту обліку перейшла у наступний звітний період.

Дт	104 «Машини та обладнання»	Кт
Сп	10000	
Об.по Дт		Об.по Кт
Ск	10000	

2. Відображення господарських операцій за липень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
6.07	підприємство придбало виробниче устаткування	152	631	15000

Активний рахунок збільшення

Пасивний рахунок збільшення

Дт	152 «Придбання основних засобів»	Кт
Сп	7000	
+ 6.07)	15000	12.07) 15000 -
Об.по Дт	15000	Об.по Кт 15000
Ск	7000	

Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт
Сп	7000	
-	6.07) 15000 +	
Об.по Дт		Об.по Кт 15000
Ск	22000	

Активний рахунок зменшення

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
12.07	Введено устаткування в експлуатацію	104	152	15000

Активний рахунок збільшення

Дт	104 «Машини та обладнання»	Кт
Сп	10000	
+ 12.07)	15000	-
Об.по Дт		Об.по Кт
Ск	25000	

3. Відображення господарських операцій за серпень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
10.08	придбано офісний стіл	152	631	12000

Активний рахунок збільшення

Пасивний рахунок збільшення

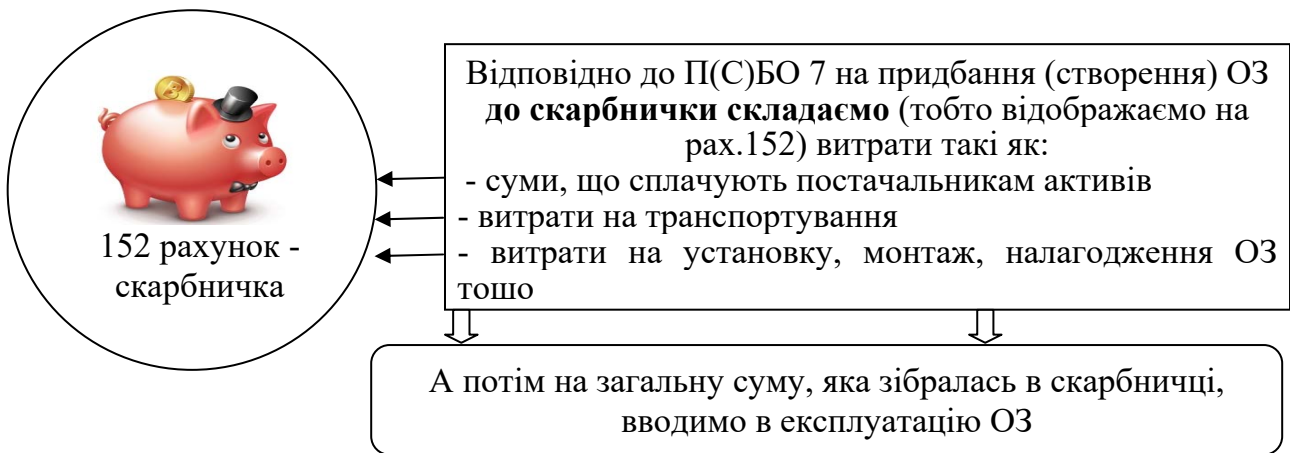
Дт	152 «Придбання основних засобів»	Кт
Сп	7000	
10.08) +	12000	-
Об.по Дт	12000	Об.по Кт
Ск	19000	

Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт
Сп	22000	
-	10.08) +12000	
Об.по Дт		Об.по Кт 12000
Ск	34000	

Дт	104 «Машини та обладнання»	Кт
Сп	25000	
Об.по Дт		Об.по Кт
Ск	25000	

Завдання 5.

На початок звітнього періоду ТОВ «Літо» мало наступні залишки: будівля 54000 грн., машини та обладнання 8000 грн., амортизація 4000 грн., статутний капітал 56000 грн., розрахунки з постачальниками 2000 грн. Підприємство придбало у виробника автоматизовану лінію для фарбування вартістю 30 000 грн. (без ПДВ). Сторонній автоперевізник надав послуги з транспортування придбаної лінії на підприємство вартістю 1000 грн. без ПДВ. Від монтажної організації отримано роботи з установки, монтажу і налагодження фарбувального обладнання на суму 2000 грн. без ПДВ. Верстат введено в експлуатацію. Відобразити операції в журналі господарських операцій, скласти Т-рахунки, оборотно-сальдову відомість та модель Балансу.

Журнал господарських операцій

№	Зміст господарської операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Отримано верстат	А+П+	152	631	30 000
2	Отримано транспортні послуги	А+П+	152	631	1000
3	Отримано роботи з установки, монтажу і налагодження верстата	А+П+	152	631	2000
4	Введено верстат в експлуатацію	А+А-	104	152	33000

Рахунки ТОВ «Літо» за звітний період

Д ^Г	152	К ^Г	Д ^Г	631	К ^Г	Д ^Г	401	К ^Г
С.п.0				С.п. 2000			С.п. 56000	
1) 30000		4) 33000		1) 30000				
2) 1000				2) 1000				
3) 2000				3) 2000				
Об.33000		Об.33000	Об. -	Об.33000		Об. -		Об. -
С.к. 0				С.к. 35000				С.к. 56000

Д ^Г 103	К ^Г	Д ^Г 104	К ^Г	Д ^Г 131	К ^Г
С.п. 54000		С.п. 8000			С.п. 4000
	-	4) 33000			
Об.-	Об.-	Об.33000	Об. -	Об.-	Об.-
С.к. 54000		С.к.41000			С.к. 4000

Оборотно-сальдова відомість*

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
1	2	3	4	5	6	7
103	54000	-	-	-	54000	-
104	8000	-	33000	-	41000	-
131	-	4000	-	-	-	4000
152	0	-	33000	33000	0	-
401	-	56000	-	-	-	56000
631	-	2000	-	33000	-	35000
Разом	62000	62000	66000	66000	95000	95000

*За аналогією 104 рахунка облікова інформація з інших рахунків переноситься до оборотно-сальдової відомості.

Оборотна відомість є способом узагальнення оборотів і залишків за звітний період (місяць), а також засобом зв'язку між Балансом і рахунками.

Баланс складають на підставі залишків за рахунками 1 - 6 класів оборотно-сальдової відомості на початок та кінець звітного періоду (року, кварталу). Актив повинен дорівнювати пасиву.

Відображення в Балансі залишків (сальдо) засобів підприємства та джерел їх утворення

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Основні засоби (рядок 1011-1012)	1010	58000	91000
Первісна вартість (С-до д-т. рах.103+104)	1011	62000	95000
знос (С-до к-т. рах.131)	1012	(4000)	(4000)
Разом		58000	91000
Пасив			
Зареєстрований (пайовий) капітал (С-до к-т рах.401)	1400	56000	56000
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги (С-до к-т рах.631)	1615	2000	35000
Разом		58000	91000

На початок звітного періоду А = П   58000 = 58000

На кінець звітного періоду А = П   91000 = 91000

Залишок на кінець звітного періоду (останнього дня року, кварталу, місяця) є залишком на початок першого дня наступного відповідного звітного періоду.

Код рядка	1 квартал		2 квартал	
	На початок	На кінець	На початок	На кінець
1615	2000	35000	35000	

Завдання 6.

На початок звітного періоду ТОВ «Літо» мало наступні залишки: будівля 40000, амортизація основних засобів 2000 грн., грошові кошти на поточному рахунку 62000 грн., статутний капітал 80000 грн., розрахунки з постачальниками 20000 грн. Підприємство для виробничого цеху придбало прилад для різки металу вартістю 3000 грн., без ПДВ. Прилад введено в експлуатацію. Нараховано амортизацію прямолінійним методом (строк корисного використання 3 роки, ліквідаційна вартість дорівнює 300 грн.).

Відобразити операції в журналі господарських операцій, скласти Т-рахунки, оборотно-сальдову відомість та модель Балансу.

1. По-перше, необхідно відповісти на таке питання:

прилад для різки металу це
ОЗ - основний засіб (рахунок 10)
 чи
МНМА - малоцінний необоротний
 матеріальний актив (рахунок 112)?

ВІДПОВІДНО ДО

БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

згідно з П(С)БО 7

- ОЗ це матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік);
- підприємства можуть встановлювати вартісні ознаки предметів, що входять до складу МНМА самостійно.

ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

за Податковим кодексом
України (ПКУ)

- до ОЗ належать матеріальні активи, вартість яких перевищує 6000 грн.;
- вартісний критерій, потрібно застосовувати до первісної вартості основних засобів;
- тобто матеріальні активи, вартість яких не перевищує 6000 грн. не вважаються ОЗ, а відносяться до МНМА.

Отже, бухгалтерський облік не встановлює вартісну межу, а податковий облік встановлює. Даний факт може призвести до появи податкових різниць.

Тому підприємство обирає прийнятний для себе варіант, встановлює і фіксує в наказі про облікову політику вартісні ознаки предметів, що входять до складу МНМА.

Враховуючи особливості бухгалтерського та податкового обліку застосуємо наступні критерії:

Необоротний актив відноситься до **основних засобів**, якщо відповідає наступним критеріям:
 - має матеріальну форму;
 - використовується більше 1 року (або операційного циклу);
 - його первісна вартість перевищує 6000* грн. на дату придбання (введення в експлуатацію)

*Відстежувати суму на поточну дату за відповідними нормативними документами

Необоротний актив відноситься до **МНМА**, якщо відповідає наступним критеріям:
 - має матеріальну форму;
 - використовується більше 1 року (або операційного циклу);
 - має первісну вартість не більше 6000* грн. на дату придбання (введення в експлуатацію)

МНМА від ОЗ відрізняє лише вартість

Отже, прилад для різки металу буде обліковуватися як МНМА.

2. Розрахунок амортизації прямолінійним методом:

1) 3000 грн. – 300 грн. (ліквідаційна вартість) = 2700 грн. - вартість, яка амортизується

2) 2700 грн. ÷ 3 роки = 900 грн. – річна сума амортизації

Амортизація нараховується та відображається в обліку щомісяця починаючи з місяця, що настає за місяцем введення об'єкта в експлуатацію

3) 900 ÷ 12 місяців = 75 грн. - місячна сума амортизації

Журнал господарських операцій

№	Зміст господарської операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Отримано прилад для різки металу	А+П+	153	631	3 000
2	Введено прилад для різки металу в експлуатацію	А+А-	112	153	33000
3	Нараховано амортизацію на прилад для різки металу	А+КА+	23	132	75

Рахунки ТОВ «Літо» за звітний період

Д ^Т	153	К ^Т	Д ^Т	631	К ^Т	Д ^Т	401	К ^Т
С.п.0				С.п. 20000			С.п. 80000	
1) 3000		2) 3000		1) 3000				
Об.3000		Об.3000	Об. -	Об.3000		Об. -		Об. -
С.к. 0				С.к. 23000				С.к. 80000

Д ^Т 23	К ^Т	Д ^Т 131	К ^Т	Д ^Т 132	К ^Т
С.п.0			С.п. 2000		С.п. 0
3) 75					3) 75
Об.75	Об.-	Об. -	Об.-	Об. -	Об. 75
С.к. 75			С.к. 2000		С.к. 75
Д ^Т 103	К ^Т	Д ^Т 112	К ^Т	Д ^Т 311	К ^Т
С.п. 40000		С.п. 0		С.п.62000	
	-	2) 3000			
Об.-	Об.-	Об.3000	Об. -	Об.-	Об.-
С.к. 40000		С.к.3000		С.к.62000	

Оборотно-сальдова відомість*

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
1	2	3	4	5	6	7
103	40000	-	-	-	40000	-
112	0	-	3000	-	3000	-
131	-	2000	-	-	-	2000
132	-	0	-	75	-	75
153	0	-	3000	3000	0	-
23	0	-	75	-	75	-
311	62000	-	-	-	62000	-
401	-	80000	-	-	-	80000
631	-	20000	-	3000	-	23000
Разом	102000	102000	6075	6075	105075	105075

*За аналогією 112 рахунка облікова інформація з інших рахунків переноситься до оборотно-сальдової відомості.

Відображення в Балансі залишків (сальдо) засобів підприємства та джерел їх утворення

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Основні засоби (рядок 1011-1012)	1010	38000	40925
Первісна вартість (С-до д-т. рах.10+11)	1011	40000	43000
знос (С-до к-т. рах.131+132)	1012	(2000)	(2075)
Запаси	1100	0	75
Гроші та їх еквіваленти	1165	62000	62000
Разом рядок 1010+1100+1165		100000	103000
Пасив			
Зареєстрований (пайовий) капітал (С-до к-т рах.401)	1400	80000	80000
Поточна кредиторська заборгованість за:			
товари, роботи, послуги (С-до к-т рах.631)	1615	20000	23000
Разом		100000	103000

На початок звітнього періоду А = П	100000 = 100000
На кінець звітнього періоду А = П	103000 = 103000

10.5 Вправи для самостійної роботи

Завдання 1.

ТОВ «Троянда» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано та введено в експлуатацію: легковий автомобіль 120000* грн. без ПДВ, стільці 18000* грн. без ПДВ, інструменти (вартість менше 6000 грн., використовуються більше 1 року) 3000* грн. без ПДВ, при цьому вартісна межа для предметів, що входять до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку.
7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 2.

ТОВ «Троянда» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано та введено в експлуатацію: вантажівку 130000* грн. без ПДВ, кондиціонер 5000* грн. без ПДВ, гараж 23000* грн. без ПДВ, при цьому вартісна межа для предметів, що входять до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 3.

ТОВ «Троянда» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано та введено в експлуатацію: монітор 3000* грн. без ПДВ, складське приміщення 180000* грн. без ПДВ, земельну ділянку 250000* грн. без ПДВ, при цьому вартісна межа для предметів, що входять до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 4.

На ТОВ «Троянда» нараховано амортизацію на:

- зварювальний апарат в цеху 200* грн. первісна вартість, якого складає 5000 грн.;
- автомобіль директора 500* грн., первісна вартість, якого складає 150000 грн.;
- ксерокс у кабінеті начальника відділу збуту 150* грн. первісна вартість, якого складає 4000 грн.

В наказі про облікову політику вартісна межа для предметів, що входять до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку.
7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 5.

На ТОВ «Троянда» нараховано амортизацію на:

- офісний стіл у відділі маркетингу 300* грн. первісна вартість, якого складає 9000 грн.;
- прилад для фарбування, який використовується у виробничому процесі 120* грн. первісна вартість, якого складає 5900 грн.;
- монітор у кабінеті головного бухгалтера 450* грн. первісна вартість, якого складає 7000 грн.

В наказі про облікову політику вартісна межа для предметів, що входять

до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 6.

На підприємстві здійснено ліквідацію об'єктів необоротних активів у зв'язку із закінченням очікуваного строку їх корисного використання (експлуатації) та економічною недоцільністю їх подальшого використання. В наказі про облікову політику вартісна межа для предметів, що входять до складу МНМА на підприємстві становить 6000 грн.

Будівля цеху - первісна вартість об'єкта становила 200 000* грн., ліквідаційна вартість — 10000 грн. Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила ? грн.

Роликовий динамічний стенд для перевірки і діагностики ходової частини - первісна вартість об'єкта становила 175000* грн., ліквідаційна вартість — 5000 грн. Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила ? грн.

Планшет - первісна вартість об'єкта становила 5000* грн., ліквідаційна вартість — 200 грн. Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила ? грн.

Термічна камера для сушки металу після нанесення ґрунтовки первісна вартість об'єкта становила 180000* грн., ліквідаційна вартість — 8000 грн.

Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила ? грн.

Сканер первісна вартість об'єкта становила 4500* грн., ліквідаційна вартість — 500 грн. Після останнього нарахування амортизації в місяці ліквідації об'єкта сума нарахованого зносу (амортизації) становила ? грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а дані з позначкою ? - розрахувати.

Завдання 7.

Підприємство на 1.06 має залишок на рахунку «Машини та обладнання» у сумі 10000* грн.

3.06 – підприємством придбано шафу за 10000* грн. без ПДВ;

6.07 – підприємство придбало виробниче устаткування 15000* грн. без ПДВ;

12.07 – устаткування введено в експлуатацію - ?;

10.08 – придбано офісний стіл 2000* грн. без ПДВ.

Використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій та скласти бухгалтерську проводку. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо у відповідних періодах. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а дані з позначкою ? – розрахувати.

Завдання 8.

На початок звітнього періоду ТОВ «Літо» мало наступні залишки: будівля 50000* грн., машини та обладнання 8000* грн., амортизація 4000*грн., статутний капітал 60000* грн., розрахунки з постачальниками 2000* грн.

Підприємство придбало у виробника автоматизовану лінію для фарбування вартістю 30 000* грн., без ПДВ.

Сторонній автоперевізник надав послуги з транспортування придбаної лінії на підприємство вартістю 1000* грн без ПДВ.

Від монтажної організації отримано роботи з установки, монтажу і налагодження фарбувального обладнання на суму 2000* грн. без ПДВ. Фарбувальне обладнання введено в експлуатацію ? грн.

Відобразити операції в журналі господарських операцій, скласти Т-рахунки, оборотно-сальдову відомість та модель Балансу. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а дані з позначкою ? – розрахувати.

10.6 Тести для самоконтролю

1 На яких рахунках враховуються основні засоби і інші необоротні матеріальні активи?

- а) 10, 11, 13;
- б) 10, 11, 12;
- в) 10, 11, 12, 13;
- г) 10, 11.

2. Квартири, придбані підприємствами, відображаються:

- а) на 10-му рахунку;
- б) на 11-му рахунку;
- в) на 39-му рахунку;
- г) на 15-му рахунку;
- д) на 18-му рахунку.

3. Чи відносяться до основних засобів бібліотечні фонди, експонати музеїв, тимчасові нетитульні споруди, природні ресурси і

інвентарна тара?

- а) не відносяться;
- б) відносяться;
- в) відносяться тільки природні ресурси і інвентарна тара;
- г) відносяться тільки бібліотечні фонди і експонати музеїв.

4. Яким документом оформляється зарахування необоротних активів на баланс підприємства?

- а) актом прийому-передачі;
- б) накладною;
- в) рахунком-фактурою;
- г) іншим документом.

5. Які з наведених необоротних активів відносяться до виробничих основних засобів?

- а) «ноу-хау», товарні знаки;
- б) основні засоби будинку відпочинку підприємства;
- в) комп'ютери учбового закладу, спортивні споруди;
- г) будівлі, споруди, робочі машини, транспортні засоби.

6. Якою проводкою відображається нарахування зносу основних засобів основного виробництва відповідно до Інструкції із застосування плану рахунків?

- а) Д-т 91 К-т 23;
- б) Д-т 23 К-т 131;
- в) Д-т 23 К-т 91;
- г) Д-т 91 К-т 131.

7. Яким записом відображається в обліку нарахування зносу малоцінних необоротних матеріальних активів?

- а) Д-т 22 К-т 132;
- б) Д-т 23, 91, 92 К-т 132;
- в) Д-т 12 К-т 132;
- г) Д-т 132 К-т 23;
- д) знос не нараховується;
- е) немає вірної відповіді.

8. Якою проводкою відображається дохід від ліквідації об'єктів основних засобів?

- а) Д-т 20 К-т 441;
- б) Д-т 20 К-т 742;
- в) Д-т 20 К-т 746;
- г) Д-т 746 К-т 20.

9. Якою проводкою відображається факт передачі об'єкта основних засобів покупцю при його реалізації?

- а) Д-т 31 К-т 972;
- б) Д-т 361 К-т 746;
- в) Д-т 361 К-т 26;
- г) Д-т 371 К-т 746.

10. Хто дає дозвіл на продаж основних засобів виробничого призначення на підприємстві?

- а) керівник підприємства;
- б) міністерство або фонд державного майна;
- в) податкова адміністрація;
- г) керівник підприємства разом з місцевою адміністрацією.

11. Метод оцінки передбачає зарахування на баланс підприємства придбаних (виготовлених) основних засобів:

- а) за первісною вартістю;
- б) за залишковою вартістю;
- в) за ринковою вартістю;
- г) за ліквідаційною вартістю.

12. Для амортизації МНМА використовується рахунок:

- а) 131 ;
- б) 133;
- в) 132;
- г) 135.

13. За якою вартістю основні засоби відображаються у валюті балансу:

- а) за первісною вартістю;

- б) за залишковою вартістю;
- в) за ринковою вартістю;
- г) за ліквідаційною вартістю.

14. Метод «рахунки та подвійний запис» передбачає використання наступних рахунків для відображення в обліку основних засобів:

- а) 102, 103, 106;
- б) 10;
- в) 10 та 11;
- г) 10, 11, 12.

15. Використовуючи метод «Баланс та звітність» в кінці звітного періоду залишки за рахунками основних засобів відображаються в Балансі у розділі:

- а) «Оборотні активи»;
- б) «Власний капітал»;
- в) «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- г) «Необоротні активи».

16. Необоротні активи вартістю менше 6000 грн. зараховуються до складу:

- а) основних засобів ;
- б) МНМА;
- в) нематеріальних активів;
- г) капітальних інвестицій.

17. Метод документування передбачає оприбуткування основних засобів на підприємство відповідно до:

- а) типової форми ОЗ – 3 «Акт списання основних засобів»;
- б) типової форми ОЗ – 1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;
- в) типової форми ОЗ – 8 «Картка обліку руху основних засобів»;
- г) типової форми ОЗ – 6 «Інвентарна картка обліку основних засобів».

Тема 11. Облік нематеріальних активів

11.1 Поняття, класифікація та оцінка нематеріальних активів

11.2 Облік нематеріальних активів

11.3 Контрольні питання

11.4 Практичні завдання

11.5 Вправи для самостійної роботи

11.1 Поняття, класифікація та оцінка нематеріальних активів

Відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» **нематеріальний актив** - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Умови віднесення об'єктів до групи нематеріальних активів відповідно до П(С)БО 8:

- немонетарність;
- нематеріальність;
- можливість ідентифікації.

Відповідно до **Методичних рекомендацій обліку нематеріальних активів № 353/0/16-08 від 02.04.2008р.** **нематеріальний актив** – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) або утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях або здачі в оренду іншим особам.

Терміни, які використовуються у П(С)БО 8 мають наступне значення:

Немонетарні активи - усі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

Незавершені капітальні інвестиції у нематеріальні активи – капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося.

Накопичена амортизація нематеріальних активів - сума амортизації об'єкта нематеріальних активів з початку його корисного використання.

Група нематеріальних активів – сукупність однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів.

Активний ринок – ринок, якому притаманні такі умови:

- предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними;
- у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців;
- інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.

Дослідження – заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань.

Розробка – застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання.

Для потреб бухгалтерського обліку використовується класифікація нематеріальних активів, яка визначена П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»:

- права користування майном;
- права на комерційні позначення;
- права на об'єкти промислової власності;
- авторське право та суміжні з ним права;
- незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи;
- інші нематеріальні активи.

Відповідно до П(С)БО 8 придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається у балансі, якщо:

- існує імовірність одержаних майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням;
- його вартість може бути достовірно визначена.

Нематеріальний актив, отриманий у результаті розробки, слід відображати у балансі за умов, якщо підприємство має:

- намір, технічну можливість та ресурси до доведення нематеріального активу до стану, у якому він придатний для реалізації або використання;
- можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу;
- інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу.

Якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям визнання, то витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Під час визнання об'єкта нематеріального активу (НА) активом (зарахування на баланс), відповідно до П(С)БО 8 підприємство встановлює строк їх корисного використання, враховуючи:

- строки корисного використання подібних активів;
- моральний знос, що передбачається;
- правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання;
- очікуваний спосіб використання нематеріального активу підприємством;
- залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів підприємства.

Не визнаються нематеріальним активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку та перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;
- витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємства або його частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань і витрати на створення торгових марок (товарних знаків).

Первісна вартість нематеріальних активів залежить від шляхів надходження нематеріальних активів. Шляхи надходження нематеріальних активів та складові первісної вартості наведені в таблиці 11.1.

Таблиця 11.1 – Складові первісної вартості нематеріальних активів в залежності від шляхів надходження на підприємство

Нематеріальні активи	Витрати, які входять до первісної вартості
1	2
Придбані п.11 П(С)БО 8	Ціна (вартість) придбання (крім отриманих торговельних знижок), мито, непрямі податки, що не підлягають відшкодуванню, інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням НА та доведенням до стану, в якому він придатний для використання за призначенням. Фінансові витрати не включаються до первісної вартості НА, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень (за винятком фінансових витрат, які включаються у собівартість кваліфікованих активів відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати»).
Придбані в обмін на подібний об'єкт п.12 П(С)БО 8	Первісна вартість дорівнює залишковій вартості переданого НА. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю НА, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є його справедлива вартість із включенням різниці до фінансових результатів (витрат) звітного періоду

1	2
Придбані в обмін на неподібний об'єкт п.12 П(С)БО 8	Первісна вартість НА, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт, дорівнює справедливій вартості переданого немонетарного активу, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну
Безоплатно отримані п.13 П(С)БО 8	Первісною вартістю є їх справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених п. 11 П(С)БО 8
Внесені до статутного капіталу п.14 П(С)БО 8	Первісною вартістю визнається погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість з урахуванням витрат, передбачених п. 11 П(С)БО 8
Отримані внаслідок об'єднання підприємств п.15 П(С)БО 8	НА оцінюються за їх справедливою вартістю
Створенні підприємством п.17 П(С)БО 8	Первісна вартість нематеріального активу, створеного підприємством, включає прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані із створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням (оплата реєстрації юридичного права, амортизація патентів, ліцензій тощо).

Первісна вартість окремого об'єкта нематеріальних активів, сплачених загальною сумою, визначається шляхом розподілу сплаченої суми пропорційно до справедливої вартості кожного з придбаних об'єктів.

Первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, пов'язаних із удосконаленням цих нематеріальних активів і підвищенням їх можливостей та строку використання, які сприятимуть збільшенню первісно очікуваних майбутніх економічних вигод.

Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в придатному для використання стані та одержання первісно визначених майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат звітного періоду.

Нематеріальні активи – це такі активи вартість яких в процесі експлуатації частинами переноситься на витрати підприємства, тобто амортизується.

Відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»:

- об'єктом амортизації є вартість, яка амортизується;
- нематеріальний актив підлягає амортизації, коли має визначений строк корисного використання (експлуатації). Нематеріальний актив з невизначеним

строком корисного використання (експлуатації) не амортизується;

- нарахування амортизації нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється суб'єктом державного сектору при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс). Амортизація не нараховується на нематеріальні активи, доступ до яких обмежений у зв'язку з тим, що вони перебувають на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції;

- при визначенні строку корисного використання (експлуатації) нематеріального активу слід ураховувати:

- моральний знос (амортизацію), що передбачається;

- залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів суб'єкта державного сектору; -- очікуване використання нематеріального активу з урахуванням морального зносу (амортизації);

- строки корисного використання (експлуатації) подібних нематеріальних активів;

- правові або інші обмеження щодо строку корисного використання (експлуатації) нематеріального активу.

- строк корисного використання нематеріального активу переглядається в кінці звітної року, якщо в наступному періоді очікуються зміни строку корисного використання активу або зміни умов отримання майбутніх економічних вигід.

Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання в кінці кожного року також оцінюються на наявність ознак невизначеності обмеження строку їх корисного використання, та за відсутності таких ознак суб'єктом державного сектору встановлюється строк корисного використання таких нематеріальних активів. Амортизація нематеріального активу нараховується виходячи з нового строку використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем змін;

- вартість нематеріального активу з визначеним строком корисного використання (експлуатації) розподіляється на систематичній основі протягом строку його корисного використання (експлуатації) шляхом нарахування

амортизації на дату балансу. За рішенням керівника суб'єкта державного сектору у розпорядчому документі про облікову політику може бути передбачено нарахування амортизації на річну дату балансу.

Для нарахування амортизації нематеріальних активів підприємство може застосовувати строки їх корисного використання, встановлені податковим законодавством.

Метод амортизації нематеріального активу обирається підприємством/установою самостійно, виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо такі умови визначити неможливо, то амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Розрахунок амортизації при застосуванні відповідних методів нарахування здійснюється згідно з Положенням (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

11.2 Облік нематеріальних активів

Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться по кожному об'єкту за групами. Групи нематеріальних активів це групи прав.

Відповідно:

- об'єктом бухгалтерського обліку є не самі об'єкти інтелектуальної власності, а тільки права на них;
- в основі класифікації нематеріальних активів покладено принцип відповідності юридичному праву.

Відповідно до п. 13 МСБО 38 юридичне забезпечення прав не є необхідною умовою, оскільки суб'єкт господарювання може контролювати майбутні економічні вигоди в інший спосіб.

Наприклад, авторське право. Згідно зі ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення; для виникнення і здійснення авторського права не потрібна реєстрація твору або інше спеціальне його оформлення.

Для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів Планом рахунків призначено рахунок **12 «Нематеріальні активи» - балансовий, активний, призначений для обліку господарських засобів.**

Рахунок 12 «Нематеріальні активи» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок - первісна вартість нематеріальних активів на початок звітного періоду	
Збільшення: - придбання або отримання в результаті розробки (від інших фізичних або юридичних осіб) нематеріальних активів, які обліковуються за первісною вартістю; - сума дооцінки таких активів	Зменшення: - вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі або неможливості отримання підприємством надалі економічних вигод від його використання; - сума уцінки нематеріальних активів.
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець - первісна вартість нематеріальних активів на кінець звітного періоду	

Рахунок 12 «Нематеріальні активи» має такі субрахунки:

- 121 – Права користування природними ресурсами;
- 122 – Права користування майном;
- 123 – Право на комерційні позначення;
- 124 – Права на об’єкти промислової власності;
- 125 – Авторські та суміжні з ними права;
- 127 – Інші нематеріальні активи.

Групи обліку нематеріальних активів наведено в таблиці 11.2.

Таблиця 11.2 – Групи обліку нематеріальних активів

Субрахунок	Група обліку	Призначення субрахунку	Приклади нематеріального активу
1	2	3	4
121	Права користування природними ресурсами	Ведеться облік наявності об’єктів права користування ресурсами природного середовища	Права користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною й іншою інформацією про природне середовище
122	Права користування майном	Ведеться облік наявності прав користування майном	Право користування земельною ділянкою, право користування будинком, право на оренду приміщень і ін.
123	Права на комерційні позначення	Ведеться облік наявності прав на комерційні позначення	Права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо.

Продовження таблиці 11.2

1	2	3	4
124	Права на об'єкти промислової власності	Ведеться облік наявності прав на об'єкти промислової власності	Право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, тощо.
125	Авторське право та суміжні з ним права	Ведеться облік наявності авторських і суміжних з ними прав	Право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення, тощо
127	Інші нематеріальні активи	Ведеться облік інших нематеріальних активів, якими володіє підприємство	Права на здійснення діяльності, використання економічних і інших привілеїв і ін.).

Планом рахунків для узагальнення інформації про нараховану амортизацію нематеріальних активів, що підлягають амортизації, призначено рахунок 13 «Знос необоротних активів» за субрахунком 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів» - пасивний, контрактивний, балансовий.

**Рахунок 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів» -
Пасивний**

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок - накопичена амортизація нематеріальних активів на початок звітного періоду
Зменшення: - зменшення суми накопиченої амортизації при вибутті або списанні об'єкта нематеріального активу	Збільшення: - нарахування амортизації
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
	Сальдо на кінець - накопичена амортизація нематеріальних активів на кінець звітного періоду

Аналітичний облік нарахованого зносу ведеться відповідно за видами нематеріальних активів.

Витрати на амортизацію нематеріальних активів в залежності від місця їх використання списуються на дебет рахунків:

Рах. 15 – при використанні нематеріального активу в капітальному будівництві;

Рах. 23 – при використанні нематеріального активу при виробництві продукції;

Рах. 91, 92, 93, 94, 97 – при використанні нематеріальних активів підрозділами суб'єкта господарювання.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій з нематеріальними активами є первинні документи, що фіксують та підтверджують здійснення цих операцій. Первинні документи повинні мати: встановлені обов'язкові реквізити, опис нематеріального активу, порядок його використання, первісну вартість, метод амортизації та строк корисної експлуатації.

Первинні документи про витрати на нематеріальні активи, отримані в результаті розробки, зокрема, повинні містити інформацію про зміст витрат (виконання робіт зі створення нематеріального активу, витрачання матеріальних цінностей на створення активу), кількісні і вартісні показники таких витрат (табл. 11.3).

Таблиця 11.3 – Документування операцій з нематеріальними активами

Вид нематеріального активу		Документ
1		2
Об'єкти права користування ресурсами природного середовища	Право користування землею	Оформлена відповідно до встановленого законодавством порядку документація, що підтверджує право підприємства на земельну ділянку
	Геологічна та інша інформація про надра	Геологічний звіт, карти та інші матеріали
Об'єкти користування матеріальним та нематеріальним майном		Ліцензія на право здійснення будь-якої діяльності, ліцензія на право використання нематеріального активу
Ноу-хау		Повний вербальний або винахідний опис
Об'єкти промислової власності	Об'єкти патентного права	Патент, ліцензія, свідоцтво на поширення
	Комерційні позначення	Свідоцтво, комерційні (фірмові) найменування є чинними з моменту першого використання цього найменування та охороняються без обов'язкового подання заявки

Продовження таблиці 11.3

1		2
	Нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності	Свідоцтво, опис, креслення, якщо вони подані
Об'єкти авторського права та суміжних з ним прав	Об'єкти авторського права	Свідоцтво, ліцензійний договір, акт передачі виключних авторських прав
	Об'єкти суміжних прав	Виконання, виробництво фонограми, виробництво відеограми, організація мовлення

Приклад. Підприємство придбало ліцензії на виробництво продукції строком на 5 років, вартість – 70 000 грн.

Відображення в обліку

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримані ліцензії	154	685	70 000
2.	Визнаний нематеріальний актив введений в експлуатацію	127	154	70 000

Приклад. Підприємство отримало безоплатно програмне забезпечення, справедлива вартість 17 000 грн. Термін корисного використання 7 років. Метод амортизації прямолінійний. Програмне забезпечення буде використовуватися відділом збуту.

Відображення в обліку

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримання програмного забезпечення	154	424	17 000
2.	Введено в експлуатацію програмне забезпечення	125	154	17 000
3.	Нарахована амортизація за перший рік експлуатації	93	133	3 000
4.	Визнання доходу у сумі нарахованої амортизації	424	745	3 000

Приклад. Підприємство реалізує об'єкт НМА. Договірна вартість (відповідає рівню звичайної ціни) становить 3600 грн. (у тому числі ПДВ 20 % — 600 грн.). Первісна вартість об'єкта — 4100 грн., сума накопиченої амортизації — 2500 грн., ліквідаційна вартість дорівнює нулю.

Відображення в обліку

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Списано суму накопиченої амортизації	133	12	2 500
2.	НМА переведено до необоротних активів утримуваних для продажу	286	12	1 600
3.	НМА реалізований покупцеві	377	712	3 600
4.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	712	641	600
5.	Списано балансову вартість НМА	943	286	1 600
6.	Отримано грошові кошти від покупця	311	377	3 600
7.	Визначено фінансовий результат	712	791	3 000
		791	943	1 600

11.3 Контрольні питання

1. Назвіть шляхи надходження нематеріальних активів та їх первісну оцінку.
2. Назвіть із чого складається первісна вартість придбаного нематеріального активу відповідно П(С)БО 8.
3. Назвіть методи амортизації нематеріальних активів.
4. Назвіть терміни початку нарахування амортизації нематеріального активу.
5. Назвіть типові форми для обліку нематеріальних активів.
6. Дайте характеристику рахунків обліку нематеріальних активів.
7. Коли починається і припиняється нарахування амортизації?
8. Назвіть проводки з безоплатного отримання нематеріального активу.
9. Назвіть проводки з придбання нематеріального активу.
10. Назвіть проводки з реалізації нематеріального активу.

11.4 Практичні завдання

Завдання 1.

ТОВ «Асоль» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано програмне забезпечення на суму 24000 грн. без ПДВ та введено його в експлуатацію.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку.

Операція 1: надходження програмного забезпечення на підприємство від постачальника

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Господарські операції, які передбачають витрати на придбання необоротних активів - це капітальні інвестиції, отже:
 - придбання програмного забезпечення - це капітальні інвестиції в необоротні активи, які обліковуються на 12 рахунку
 - капітальні інвестиції - це необоротний актив

За Планом рахунків:
 1 клас 154 рахунок
 «Придбання нематеріальних активів»

Розрахунки з постачальником:
 - це джерело засобів підприємства
 - це пасив
 - це поточні зобов'язання

За Планом рахунків:
 6 клас 631 рахунок
 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті придбання програмного забезпечення

Активний збільшується

Пасивний збільшується

Рахунок 154		Рахунок 631	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
+	-	-	+
↑ 24 000			↑ 24 000

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: на підставі прибуткової накладної формується акт приймання-передачі			
Отримано від постачальника програмне забезпечення (дана операція відображає збільшення капітальних інвестицій на вартість отриманого програмного забезпечення від постачальника та збільшення заборгованості перед постачальником за програмне забезпечення)	154	631	24000

Фіксується сума вартості придбаного програмного забезпечення без ПДВ

Операція 2. Програмне забезпечення введено в експлуатацію

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Програмне забезпечення:

- відноситься до засобів підприємства
- це актив, який не має матеріальної форми тобто до нього не можна доторкнутися, потримати в руках
- це необоротний актив
- це об'єкт капітальних інвестицій

За Планом рахунків:
1 клас 125 рахунок «Авторське право та суміжні з ним права»

Придбання верстату - це капітальні інвестиції в необоротні активи, які обліковуються на 12 рахунку:

- це засоби підприємства
- це необоротний актив
- закриття рахунка фіксує готовність виробу до використання за призначенням, тобто введення його в експлуатацію

За Планом рахунків:
1 клас 154 рахунок «Придбання нематеріальних активів»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті придбання програмного забезпечення

Активний збільшується		Активний зменшується	
Рахунок 125		Рахунок 154	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
+ 24 000	-	+	- 24 000

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: Акт введення в експлуатацію			
Введено в експлуатацію об'єкт капітальних інвестицій - програмне забезпечення (в результаті зарахування програмного забезпечення на баланс рахунок 125 збільшується, а рахунок 154 зменшується і закривається на суму витрат на придбання програмного забезпечення)	125	154	24000

сума вартості придбаного програмного забезпечення без ПДВ

Завдання 2.

На ТОВ «Сіті» нарахована амортизація на нематеріальні активи:

- ноу-хау, як об'єкт виробничого призначення, 250 грн.;
- право користування будівлею, як об'єкт адміністративного призначення, 190 грн.;
- права на торговельні марки, як об'єкт збутового призначення, 230 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

Сума нарахованої амортизації відноситься до складу витрат, тому для її відображення в обліку необхідно визначити:

- де використовується необоротний актив (цех, сектор збуту, адміністративна частина тощо) і обрати відповідний рахунок витрат (23,91,92, 93, 94);

- який саме необоротний актив амортизується (основний засіб, інший необоротний матеріальний актив чи нематеріальний актив) і обрати відповідний рахунок (131, 132, 133).

У даному випадку рахунки 10, 11, 12 не використовуються!

Операція 1. Нарахована **амортизація** на ноу-хау, яке є **об'єктом виробничого призначення**, 250 грн.

Ноу-хау використовується більше року, тому це необоротний актив, він не має матеріальної форми, тому відноситься до нематеріальних активів, обліковується на рахунку 124. Для амортизації активів, які обліковуються на 12 рахунку використовується 133 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Рахунок «Накопичена амортизація нематеріальних активів»:

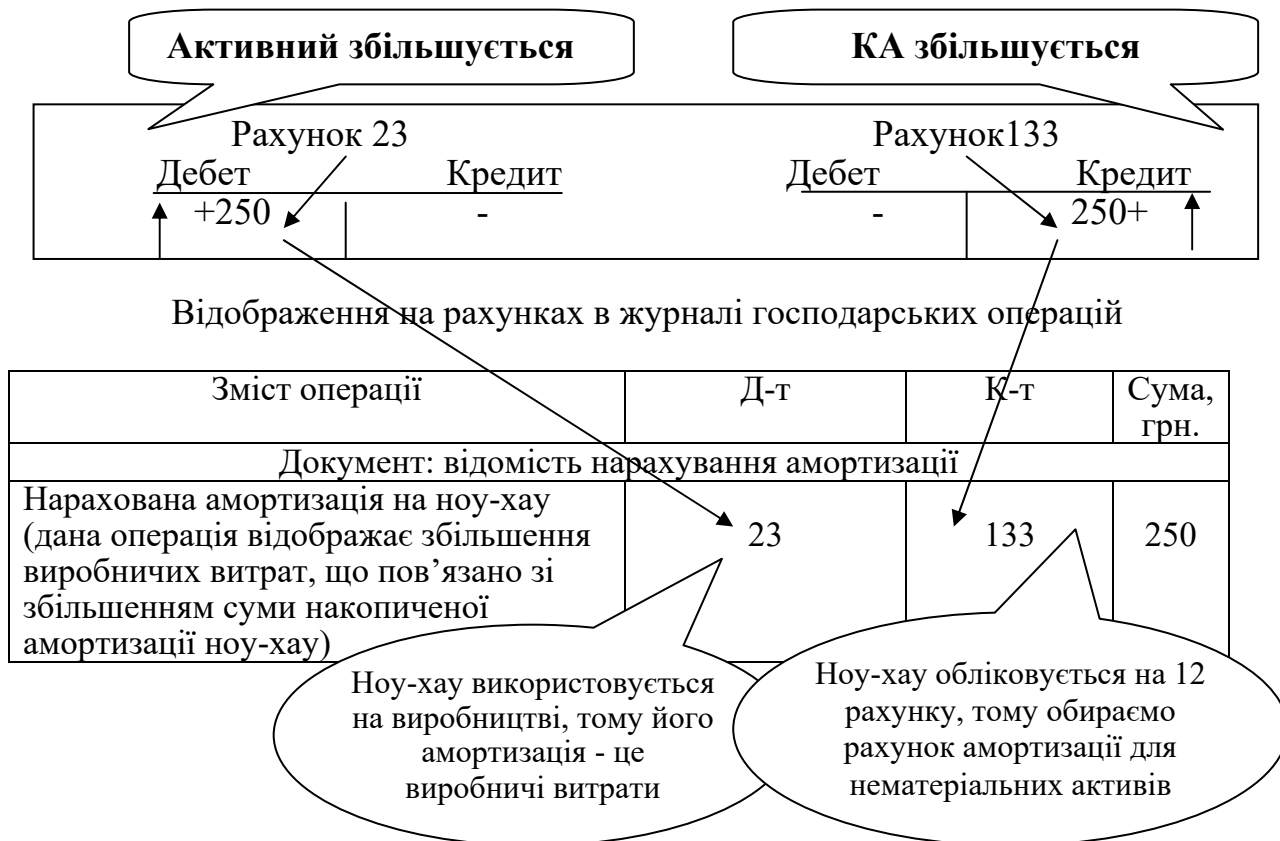
- контрактивний (**КА**) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів
- використовується за правилами пасивних рахунків
- приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вирахування його сальдо з первісної вартості НА

За Планом рахунків:
1 клас 133 рахунок
«Накопичена амортизація нематеріальних активів»

Виробництво:

- призначений для обліку витрат на виробництво продукції (робіт, послуг).
- відноситься до оборотних активів

За Планом рахунків:
2 клас
23 рахунок
«Виробництво»

Операція 2. Нарахована **амортизація** на право користування будівлею, яка є **об'єктом адміністративного призначення**, 190 грн.

Право користування будівлею використовується більше року, тому це необоротний актив, він не має матеріальної форми, тому відноситься до нематеріальних активів, обліковується на рахунку 122. Для амортизації активів, які обліковуються на 12 рахунку використовується 133 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Рахунок «Накопичена амортизація нематеріальних активів»:

- контрактивний (**КА**) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів
- використовується за правилами пасивних рахунків
- приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вирахування його сальдо з первісної вартості НА

За Планом рахунків:
1 клас 133 рахунок
«Накопичена амортизація нематеріальних активів»

Адміністративні витрати:

- рахунок призначений для обліку витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу.
- витрати по відношенню до балансу неактивні і непасивні рахунки;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:
9 клас 92 рахунок
«Адміністративні витрати»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті нарахування амортизації на право користування будівлею

Витрати збільшуються		КА збільшується	
Рахунок 92		Рахунок 133	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ + 190	-	-	190 + ↑

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: відомість нарахування амортизації			
Нарахована амортизація на право користування будівлею (дана операція відображає збільшення адміністративних витрат, що пов'язано зі збільшенням суми накопиченої амортизації права користування будівлею)	▲ 92	133 ▼	190

право користування будівлею необхідно для адміністративних цілей, тому його амортизація - це адміністративні витрати

Операція 3. Нарахована **амортизація** на право власності торговельною маркою, яка є **об'єктом збутового призначення**, 230 грн.

Права на торговельні марки використовується більше року, тому це необоротний актив, він не має матеріальної форми, тому відноситься до нематеріальних активів, обліковується на рахунку 123. Для амортизації активів, які обліковуються на 12 рахунку використовується 133 рахунок.

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Рахунок «Накопичена амортизація нематеріальних активів»:
 - контрактивний (**КА**) – призначений для регулювання (зменшення) оцінки окремих активів
 - використовується за правилами пасивних рахунків
 - приймає участь в розрахунку залишкової вартості, шляхом вирахування його сальдо з первісної вартості НА

За Планом рахунків:
 1 клас 133 рахунок
 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»

Витрати на збут:

- рахунок призначений для обліку витрат, пов'язаних з реалізацією, продажем продукції, товарів, робіт і послуг;
- витрати по відношенню до балансу неактивні і непасивні рахунки;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:
 9 клас 93 рахунок
 «Витрати на збут»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті амортизації
права власності на торговельну марку

Витрати збільшуються		КА збільшується	
Рахунок 93		Рахунок 133	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ +230	-	-	↑ +230

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: відомість нарахування амортизації			
Відображена амортизація права власності на торговельну марку (дана операція відображає збільшення витрат на збут, що пов'язано зі збільшенням суми накопиченої амортизації)	93	133	230

права на торговельні марки використовуються
для цілей пов'язаних зі збутом, тому їх
амортизація - це витрати на збут

Завдання 3.

На підприємстві здійснено ліквідацію об'єкта нематеріальних активів (інтернет-магазину) у зв'язку із закінченням очікуваного строку його корисного використання (експлуатації) та економічною недоцільністю його подальшого використання. Первісна вартість об'єкта 16000 грн. без ПДВ, сума нарахованої амортизації - 14000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

Операція 1. Списано первісну вартість інтернет-магазину в сумі залишкової вартості

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки

Залишкова вартість списаних необоротних активів – це інші витрати підприємства.

- рахунки витрат по відношенню до балансу неактивні і непасивні;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:
9 клас 976 рахунок
«Списання необоротних активів»

Інтернет-магазин:

- відноситься до засобів підприємства;
- це необоротний, нематеріальний актив;
- обліковується за первісною вартістю.

За Планом рахунків:
1 клас, 125 рахунок
«Авторське право та суміжні з ним права»

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті ліквідації права на літературні твори

Витрати збільшуються

Активний зменшується

Рахунок 976		Рахунок 125	
↑ Дебет	Кредит	Дебет	Кредит ↑
+ 2000	-	+	-2000

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;			
Списано первісну вартість об'єкта в сумі залишкової вартості	976	125	2000

Витрати збільшуються за Д-т (правило відображення для активних рахунків)

Надходження інтернет-магазину за первісною вартістю було відображено за Д-т 125 рахунка, отже його ліквідація відображається за К-т

Операція 2. Списано первісну вартість інтернет-магазину в сумі нарахованої амортизації

Здійснюємо класифікацію об'єктів обліку та визначаємо два необхідних рахунки.

Зміни, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті ліквідації
права на літературні твори

КА зменшується		Активний зменшується	
Рахунок 133		Рахунок 125	
↑ Дебет	Кредит	Дебет	Кредит ↑
- 14000	+	+	- 14000

Відображення на рахунках в журналі господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
Документ: НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;			
Списано первісну вартість об'єкта в сумі нарахованої амортизації	133	125	14000

За д-т відображається зменшення суми нарахованої амортизації

Надходження інтернет-магазину за первісною вартістю було відображено за Д-т 125 рахунка, отже його ліквідація відображається за К-т

Завдання 4.

Підприємство на 1.06 має залишок на рахунку «Авторське право та суміжні з ним права» у сумі 15000 грн., «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» 14000 грн., «Накопичена амортизація нематеріальних активів» 1000 грн.

6.06 – безоплатно отримано програмне забезпечення вартістю 8000 грн. без ПДВ;

15.07 – встановлено програмне забезпечення сторонньою організацією на умовах наступної оплати в сумі 1000 грн. без ПДВ;

29.07 – програмне забезпечення введено в експлуатацію;

1.08 – здійснено нарахування амортизації прямолінійним способом та віднесено на виробничі витрати. Термін корисного використання 3 роки.

Використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій та скласти бухгалтерську проводку.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо у відповідних періодах.

1. Відображення господарських операцій за червень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
6.06	Надійшла на підприємство безоплатно отримана комп'ютерна програма (первісна вартість безоплатно отриманих НА дорівнює їх справедливій вартості на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених П(С)БО 8)	154	424	8000

Активний рахунок збільшення

Пасивний рахунок збільшення

при безоплатному надходженні НА збільшується додатковий капітал підприємства

Дт	154 «Придбання нематеріальних активів»	Кт	Дт	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»	Кт
Сп	0		Сп	0	
	+ 6.06) 8000	-		-	6.06) 8000 +
Об.по	Дт 8000	Об.по Кт	Об.по	Дт	Об.по Кт 8000
Ск	8000		Ск	8000	

Якщо на рахунку не відбувалися зміни, все одно фіксуємо початкові та кінцеві залишки. Це необхідно для того, щоб інформація про наявність даного об'єкту обліку перейшла у наступний звітний період.

Дт	125 «Авторське право та суміжні з ним права»	Кт	Дт	133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»	Кт
Сп	15000		Сп	1000	
	-	-		-	-
Об.по	Дт	Об.по Кт	Об.по	Дт	Об.по Кт
Ск	15000		Ск	1000	
Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт			
		Сп	14000		
	-		-		
Об.по	Дт	Об.по Кт	Об.по	Дт	Об.по Кт
Ск	14000		Ск	14000	

2. Відображення господарських операцій за липень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
15.07	встановлено програмне забезпечення сторонньою організацією на умовах наступної оплати	154	631	1000

Активний рахунок збільшення

Пасивний рахунок збільшення

Дт	154 «Придбання нематеріальних активів»	Кт	Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт
Сп	8000		Сп	14000	
	+ 15.07) 1000	- 29.07) 9000		15.07) 1000 +	
Об.по	Дт 1000	Об.по Кт 9000	Об.по	Дт	Об.по Кт 1000
Ск	0		Ск	15000	

Активний рахунок зменшення

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
29.07	Введено об'єкт в експлуатацію	125	154	9000

Активний рахунок збільшення

Дт 125 «Авторське право та суміжні з ним права» Кт

Сп 15000

+ 29.07) 9000

Об.по Дт 9000

Ск 24000

Об.по Кт

Дт	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»	Кт	Дт	133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»	Кт
	Сп 8000			Сп 1000	
-	-		-	-	
Об.по Дт	Об.по Кт		Об.по Дт	Об.по Кт	
	Ск 8000			Ск 1000	

3. Відображення господарських операцій за серпень

Дата	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн.
1.08	здійснено нарахування амортизації $9000 \div 3 \div 12 = 250$	23	133	250

Активний рахунок збільшення

КА рахунок збільшення

Дт	23 «Адміністративні витрати»	Кт	Дт	133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»	Кт
Сп 0				Сп 1000	
1.08) + 250	-		-	1.08) + 250	
Об.по Дт 250	Об.по Кт		Об.по Дт	Об.по Кт 250	
Ск 250				Ск 1250	
Дт	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»	Кт	Дт	631 «Розрахунки з постачальниками»	Кт
	Сп 8000			Сп 15000	
-	-		-	-	
Об.по Дт	Об.по Кт			Об.по Кт	
	Ск 8000			Ск 15000	

Дт	125 «Авторське право та суміжні з ним права»	Кт
Сп 24000		
-	-	
Об.по Дт	Об.по Кт	
Ск 24000		

Завдання 5.

На початок звітного періоду ТОВ «Весна» мало наступні залишки: будівля 160000, амортизація основних засобів 3000 грн., статутний капітал 150000 грн., розрахунки з постачальниками 7000 грн.

Підприємством отримано ліцензію на здійснення своєї діяльності вартістю 3000 грн., без ПДВ. Для її оформлення знадобились консультація юристів — 2000 грн. без ПДВ, експертиза — 1000 грн. без ПДВ. Відобразити операції в журналі господарських операцій, скласти Т-рахунки, оборотно-сальдову відомість та модель Балансу.

Відповідно до П(С)БО 8 на придбання НА до скарбнички складаємо (тобто відображаємо на рах.154) витрати, такі як:

- суми, що сплачують постачальникам активів
- мито, непрямі податки, що не підлягають відшкодуванню,
- інші витрати, пов'язані з придбанням НА та доведенням до стану, в якому він придатний для використання за призначенням.

А потім на загальну суму, яка збиралась в скарбничці вводимо в експлуатацію НА

Журнал господарських операцій

№	Зміст господарської операції	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Отримано ліцензію	А+П+	154	631	3000
2	Отримано послуги юриста	А+П+	154	631	2000
3	Здійснена експертиза	А+П+	154	631	1000
4	Введено ліцензію в експлуатацію	А+А-	127	154	6000

Рахунки ТОВ «Весна» за звітний період

Д ^I 154	К ^I	Д ^I 631	К ^I	Д ^I 401	К ^I
С.п.0		С.п. 7000		С.п. 150000	
1) 3000	4) 6000	1) 3000			
2) 2000		2) 2000			
3) 1000		3) 1000			
Об.6000	Об.6000	Об. -	Об.6000	Об. -	Об. -
С.к. 0		С.к. 13000		С.к. 150000	
Д ^I 103	К ^I	Д ^I 127	К ^I	Д ^I 131	К ^I
С.п. 60000		С.п. 0		С.п. 3000	
	-	4) 6000			
Об.-	Об.-	Об.6000	Об. -	Об.-	Об.-
С.к. 60000		С.к.6000		С.к. 3000	

Таблиця 2.2 – Оборотно-сальдова відомість*

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
103	160000	-	-	-	160000	-
127	0	-	6000	-	6000	-
131	-	3000	-	-	-	3000
154	0	-	6000	6000	0	-
401	-	150000	-	-	-	150000
631	-	7000	-	6000	-	13000
Разом	160000	160000	12000	12000	166000	166000

*За аналогією 127 рахунка облікова інформація з інших рахунків переноситься до оборотно-сальдової відомості.

Відображення в Балансі залишків (сальдо) засобів підприємства та джерел
їх утворення

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Нематеріальні активи (рядок 1001-1002)	1000	0	6000
Первісна вартість (С-до д-т. рах.12)	1001	0	6000
Накопичена амортизація (С-до к-т. рах.133)	1002	0	0
Основні засоби (рядок 1011-1012)	1010	157000	157000
Первісна вартість (С-до д-т. рах.103+104)	1011	160000	160000
знос (С-до к-т. рах.131)	1012	(3000)	(3000)
Разом		157000	163000
Пасив			
Зареєстрований (пайовий) капітал (С-до к-т рах.401)	1400	150000	150000
Поточна кредиторська заборгованість за:		=	=
товари, роботи, послуги (С-до к-т рах.631)	1615	7000	13000
Разом		157000	163000

11.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1.

ТОВ «Асоль» на умовах наступної оплати у вітчизняного постачальника придбано право на торгівельний знак для товару на суму 24000* грн. без ПДВ та введено його в експлуатацію.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку.
7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 2.

На ТОВ «Сіті» нарахована амортизація на нематеріальні активи:

- право на корисну модель, як об'єкт виробничого призначення, 250* грн.;
- Бухгалтерську програму, як об'єкт адміністративного призначення, 190* грн.;
- право на оренду приміщення, як об'єкт збутового призначення, 230* грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 3.

На підприємстві здійснено ліквідацію об'єкта нематеріальних активів (інтернет-магазину) у зв'язку із закінченням очікуваного строку його корисного використання (експлуатації) та економічною недоцільністю його подальшого використання. Первісна вартість об'єкта 16000* грн. без ПДВ, сума нарахованої амортизації – 14000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи

зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку.

7. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 4.

Підприємство на 1.06 має наступні залишок на рахунку «Авторське право та суміжні з ним права» у сумі 15000* грн., «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» 14000* грн., «Накопичена амортизація нематеріальних активів» 1000* грн.

6.06 – безоплатно отримало програмне забезпечення вартістю 8000* грн. без ПДВ;

15.07 – встановлено програмне забезпечення сторонньою організацією на умовах наступної оплати в сумі 1000* грн. без ПДВ;

29.07 – устаткування введено в експлуатацію;

1.08 – здійснено нарахування амортизації прямолінійним способом та віднесено на виробничі витрати. Термін корисного використання 3 роки.

Використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій та скласти бухгалтерську проводку.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо у відповідних періодах. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 5.

На початок звітного періоду ТОВ «Весна» має наступні залишки: будівля 160000*, амортизація основних засобів 3000* грн., статутний капітал 150000* грн., розрахунки з постачальниками 7000* грн.

Підприємством отримано ліцензію на здійснення своєї діяльності вартістю 3000* грн., без ПДВ. Для її оформлення знадобились консультація юристів — 2000* грн. без ПДВ, експертиза — 1000* грн. без ПДВ.

Відобразити операції в журналі господарських операцій, скласти Т-рахунки, оборотно-сальдову відомість та модель Балансу. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки

11.6 Тести для самоконтролю

1. Нематеріальний актив це:

- а) немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.;
- б) це об'єкти, які використовуються тривалий час і приносять дохід;
- в) грошових коштів, їх еквівалентів;
- г) це актив, який має матеріальну форму та може бути ідентифікований.

2. Що входить до складу нематеріальних активів:

- а) права на об'єкти інтелектуальної власності, права на сорти рослин;
- б) ділова репутація і представницькі витрати;
- в) ділова репутація організації і права на об'єкти інтелектуальної власності;
- г) представницькі витрати, ділова репутація організації, права на об'єкти інтелектуальної власності;
- д) представницькі витрати, права на об'єкти інтелектуальної власності.

3. Який нормативний документ визначає порядок визнання і обліку нематеріальних активів:

- а) Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні;
- б) Положення щодо ведення бухгалтерського обліку і бухгалтерської звітності в Україні;
- в) П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»;
- г) П(С)БО 7 «Основні засоби»;
- д) П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»?

4. Чи належить до нематеріальних активів у бухгалтерському обліку придбана програма автоматизації бухгалтерського обліку:

- а) так;
- б) ні;
- в) на розсуд організації?

5. Відповідно до П(С)БО, не можуть бути віднесені до нематеріальних активів:

- а) виняткове право патентовласника на винахід, промисловий зразок, корисну модель;
- б) виняткове авторське право на програми для ЕОМ, бази даних;
- в) виняткове право власника на товарний знак і знак обслуговування, найменування місця походження товарів;
- г) організаційні витрати, визнані, відповідно до засновницьких документів частиною внеску учасників до статутного капіталу організації;
- д) ділова репутація організації;

6. Який з наведених договорів не підтверджує переходу виконавчих прав на нематеріальні активи:

- а) патент;
- б) ліцензійний договір;
- в) авторський договір замовлення;
- г) засновницький договір;
- д) договір про надання права на використання НМА?

7. Використовуючи метод «Баланс та звітність» в кінці звітного періоду залишки за рахунками основних засобів відображаються в Балансі у розділі:

- а) «Оборотні активи»;
- б) «Власний капітал»;
- в) «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- г) «Необоротні активи».

8. Використовуючи метод «Баланс та звітність» в кінці звітного періоду залишки за рахунками основних засобів відображаються в Балансі у розділі:

- а) «Оборотні активи»;
- б) «Власний капітал»;
- в) «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- г) «Необоротні активи».

9. Нематеріальні активи, отримані безоплатно, оцінюються за:

- а) договірною вартістю;
- б) ринковою вартістю;
- в) вартістю, що враховується в обліку сторони, яка передає.

10. Нематеріальні активи, придбані за платню, оцінюються:

- а) шляхом підсумовування фактичних витрат на придбання;
- б) за ринковою вартістю;
- в) за первинною вартістю за вирахуванням нарахованої амортизації.

11. Чи включаються витрати по доведенню нематеріальних активів до стану, в якому вони придатні до використання, в їхню вартість:

- а) так;
- б) ні;
- в) на розсуд організації?

12. Чи підлягають включенню в первинну вартість придбаного нематеріального активу загальногосподарські та інші аналогічні витрати у випадку, якщо обліковою політикою організації передбачено щомісячне списання цих витрат як витрат періоду:

- а) так;
- б) ні;
- в) тільки у випадках, якщо вони безпосередньо пов'язані з придбанням нематеріального активу?

13. Як списується збір за реєстрацію підприємства, що створюється, визнаний відповідно до засновницьких документів внеском засновників до статутного капіталу:

- а) на собівартість;
- б) на балансовий прибуток;
- в) на прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства;
- г) на нематеріальні активи?

14. Яка бухгалтерська проводка складається під час оприбутковування нематеріальних активів, внесених засновниками в рахунок внеску в статутний капітал:

- а) Дт рах. 10 «Основні засоби» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- б) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- в) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 40 «Статутний капітал»;
- г) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;
- д) Дт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»?

15. За якою вартістю основні засоби відображаються у валюті балансу:

- а) за первісною вартістю;
- б) за залишковою вартістю;
- в) за ринковою вартістю;
- г) за ліквідаційною вартістю.

16. Вкажіть правильну проводку «Оприбутковуванні нематеріальні активи, що раніше отримані від юридичних і фізичних осіб»;

- а) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- б) Дт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- в) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 15 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- г) Дт рах. 10 «Основні засоби» Кт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- д) Дт рах. 15 «Придбання (створення) нематеріальних активів» Кт рах. 63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками».

17. Витрати на придбання ліцензії на право торгівлі, виданої на рік, відображається в бухгалтерському обліку:

- а) за дебетом рахунка 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- б) за дебетом рахунка 12 «Нематеріальні активи»;
- в) за дебетом рахунка 91 «Загальновиробничі витрати».

18. Вкажіть правильні бухгалтерські записи по операції безоплатного надходження нематеріальних активів:

- а) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- б) Дт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» Кт рах. 46 «Неоплачений капітал»;
- в) Дт рах. 12 «Нематеріальні активи» Кт рах. 424 «Безоплатно одержані необоротні активи»;
- г) Дт рах. 10 «Основні засоби» Кт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- д) Дт рах. 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» Кт рах. 424 «Безоплатно одержані необоротні активи».

19. Метод оцінки передбачає зарахування на баланс підприємства придбаних нематеріальних активів:

- а) за первісною вартістю;
- б) за залишковою вартістю;
- в) за ринковою вартістю;
- г) за ліквідаційною вартістю.

20. Використовуючи метод «Баланс та звітність» в кінці звітного періоду залишки за рахунками основних засобів відображаються в Балансі у розділі:

- а) «Оборотні активи»;
- б) «Власний капітал»;
- в) «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- г) «Необоротні активи».

21. Метод документування передбачає оприбуткування об'єктів права інтелектуальної власності у складі НА на підприємство відповідно до:

- а) НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- б) НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- в) НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- г) НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів».

22. Метод «рахунки та подвійний запис» передбачає використання наступних рахунків для відображення в обліку основних засобів:

- а) 102, 112, 124;
- б) 12;
- в) 10 та 11;
- г) 10, 11, 12.

Тема 12. Облік запасів

- 12.1 Запаси: визначення, класифікація та оцінка
- 12.2 Аналітичний та синтетичний облік запасів
- 12.3 Контрольні питання
- 12.4 Практичні завдання
- 12.5 Вправи для самостійної роботи
- 12.6 Тести для самоконтролю

12.1 Запаси: визначення, класифікація та оцінка

Відповідно до п.4 П(С)БО 9 «Запаси» запаси – це активи які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Загальні положення (сфера дії) П(С)БО 9 «Запаси» наведено на рисунку 12.1.

Одиниця бухгалтерського обліку запасів – це їх найменування або однорідна група (вид). Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» **одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид).**

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб;

- незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, в установах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу;

- готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом;

- товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством/установою з метою подальшого продажу;

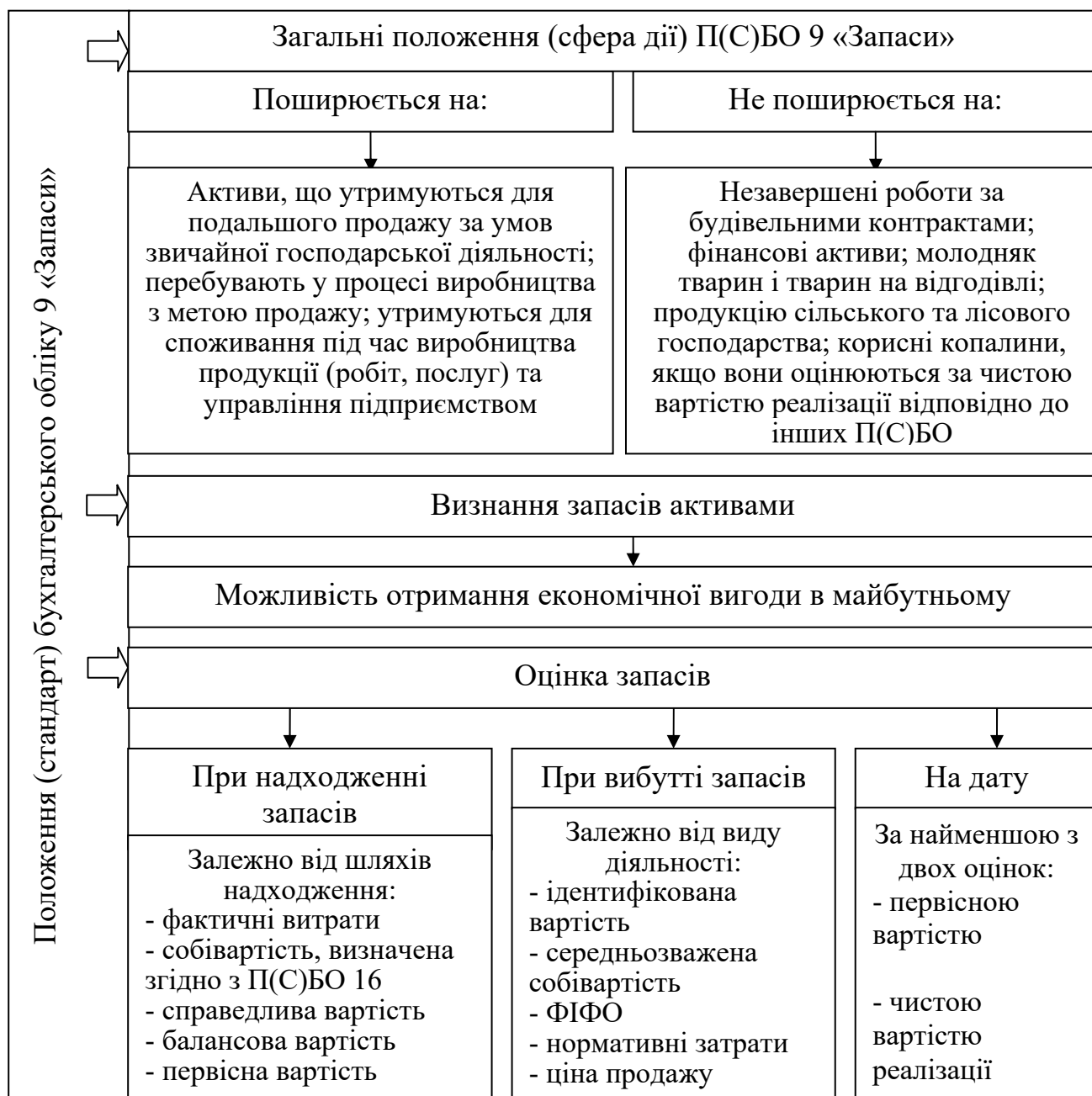

Рисунок 12.1 – Характеристика П(С)БО 9 «Запаси»

- малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;

- поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Положенням (стандартом), а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

Оцінка запасів на підприємстві, враховуючи вимоги П(С)БО 9 «Запаси», здійснюється на трьох етапах їх руху:

- при надходженні запасів;

- при вибутті запасів;
- на дату складання балансу.

Розглянемо особливості оцінки на кожному з етапів руху запасів.

Основою достовірності визначення вартості запасів є вартість їх придбання або собівартість. Первісна вартість запасів визначається залежно від способу їх надходження на підприємство. Запаси можуть надходити на підприємство в результаті:

- придбання за грошові кошти та їх еквіваленти;
- виготовлення;
- передачі засновниками в якості внеску до статутного капіталу;
- безоплатної передачі;
- обміну на інші запаси.

При надходженні запаси оцінюються і зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка включає всі витрати на придбання, обробку та інші витрати, що виникли під час їх доставки до місця знаходження і доведення їх до необхідного стану.

Завдяки дії принципу історичної (фактичної) собівартості пріоритетною є оцінка запасів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання.

В таблиці 12.1 наведено порядок оцінки виробничих запасів при їх надходженні на підприємство.

Таблиця 12.1 – Оцінка виробничих запасів при їх надходженні на підприємство

Шляхи надходження запасів	Формування первісної вартості запасів
1	2
Придбання	Собівартість запасів, яка складається з фактичних витрат їх придбання (п. 9 П(С)БО 9). Формується на стадії закупівлі, транспортування і зберігання цих запасів до моменту передачі їх у виробництво
Виготовлення власними силами	Собівартість їх виробництва визначається за П(С)БО 16 «Витрати» (п. 10 П(С)БО 9). Формується на стадії виробництва
Внесення до статутного капіталу	Погоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість запасів (п. 11 П(С)БО 9)
Безоплатне одержання	Справедлива вартість запасів (п. 12 П(С)БО 9)
Придбання в результаті обміну на подібні активи	Балансова вартість переданих запасів, якщо ж вона перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду (п. 13 П(С)БО 9)

1	2
Придбання в результаті обміну на неподібні активи	Справедлива вартість переданих запасів, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, яка була передана (одержана) в процесі обміну (п. 13 П(С)БО 9)

Для правильного визначення первісної вартості придбаних запасів необхідно враховувати, що не всі витрати, пов'язані з надходженням виробничих запасів, включаються до їх первісної вартості (рис. 12.2).

Рисунок 12.2 – Витрати, що виникають при надходженні запасів від постачальника

Для того, щоб оцінити запаси при відпуску у виробництво, продажу та іншому вибутті згідно з п. 16 П(С)БО 9 їх оцінка здійснюється за одним з наступних методів (табл. 12.2).

Таблиця 12.2 – Методи оцінки запасів при їх вибутті згідно з П(С)БО 9

Метод оцінки запасів	Характеристика методу
1	2
Ідентифікована собівартість	Передбачає особливе маркування кожної одиниці запасів, що дозволяє в будь-який момент часу визначити вартість, а також встановити дату витрачання кожної одиниці запасу певного виду, собівартість витраченого запасу та вартість запасів, що залишилися
Середньозважена собівартість	Проводиться за кожною одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітнього місяця та вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітнього місяця й одержаних протягом звітнього місяця (п. 18 П(С)БО 9)
ФІФО	Базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство, тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів (п. 19 П(С)БО 9)
Нормативні затрати	Полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних затрат до фактичних норм витрат та ціни у нормативній базі повинні регулярно перевірятися і переглядатися (п. 21 П(С)БО 9)
Ціни продаж	Базується на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього відсотку торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну та змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари

Згідно з П(С)БО 9 з метою збереження об'єктивності оцінки запасів в умовах цінової нестабільності запаси відображаються на дату складання балансу за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

12.2 Аналітичний та синтетичний облік запасів

Аналітичний облік запасів дозволяє визначити їх обсяг в цілому і за кожним видом окремо. Аналітичний облік запасів на підприємстві ведеться в наступних розрізах:

- рахунок 20 «Виробничі запаси» – за місцями зберігання та однорідними групами (механічна група, електрична група тощо), у розрізі МВО;

- рахунок 21 «Поточні біологічні активи» – у розрізі МВО та місць розміщення за видами поточних біологічних активів;

- рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» – за видами предметів по однорідних групах, встановлених, виходячи з потреб підприємства, місцями зберігання, МВО;

- рахунок 23 «Виробництво» – за видами виробництв, статтями витрат і видами або групами продукції, що виробляється;

- рахунок 24 «Брак у виробництві» – за видами виробництв;

- рахунок 25 «Напівфабрикати» – за видами напівфабрикатів, визначеними, виходячи з потреб підприємства;

- рахунок 26 «Готова продукція» – за видами готової продукції, місцями зберігання, МВО;

- рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» – за видами продукції сільськогосподарського виробництва, місцями зберігання, МВО

- рахунок 28 «Товари» – за партіями, групами, видами товарів в залежності від форм торгівлі, місць зберігання, МВО.

Основні первинні документи, якими оформлюють операції надходження та відпуску запасів наведені в таблиці 12.3.

Таблиця 12.3 – Первинні документи з обліку запасів

Типова форма	Назва документа	Коментар
1	2	3
М-1	Журнал обліку надходження вантажів	Застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та оприбуткуванням їх на склад підприємства
М-3, М-4	Прибутковий ордер	Використовується на складі, заповнюється в день надходження ТМЦ при відсутності розбіжностей з документами постачальника, при оприбуткуванні цінностей з переробки

Продовження таблиці 12.3

1	2	3
М-5, М-6	Товарно-транспортна накладна	Призначена для обліку поставок ТМЦ та рахунків за їх перевезення автомобільним транспортом. Використовується для якісного приймання ТМЦ
М-7	Акт про приймання	Застосовується при прийнятті ТМЦ, якщо є розбіжності з документами постачальника, або коли виробничі запаси надійшли без документів. Використовується для обліку надходження ТМЦ і для направлення листа-претензії постачальнику
М-8, М-8а, М-9, М-9а	Лімітно-забірна картка	Використовується для систематичного відпуску у виробництво лімітованих матеріалів, а також для поточного контролю за дотриманням встановлених лімітів їх відпуску даному цеху

Рахунок 20 «Виробничі запаси» – активний, балансовий, призначений для обліку господарських засобів. Синтетичний рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом - витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо.

Рахунок 20 має такі субрахунки:

201 «Сировина й матеріали»

202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»

203 «Паливо»

204 «Тара й тарні матеріали»

205 «Будівельні матеріали»

206 «Матеріали, передані в переробку»

207 «Запасні частини»

208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»

209 «Інші матеріали»

Приклад обліку надходження виробничих запасів на підприємство.

Підприємство придбало у постачальника 80 банок фарби за ціною 100 грн. (без ПДВ). За перевезення транспортній організації сплачено 1000 грн. (без ПДВ).

Таблиця 12.5 – Облік придбання запасів на підприємстві

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Перша подія – оприбуткування запасів Оприбутковано запаси по первісній вартості	201 «Сировина та матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	8000,00
2	Відображено податковий кредит щодо ПДВ по оприбуткованих запасах	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	1600
3	Оплачено раніше отримані запаси	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	9600,00
4	Суму витрат на транспортування включено до первісної вартості запасів	201 «Сировина та матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	1000,00
5	Відображено податковий кредит щодо ПДВ по транспортних витратах	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	200,00
6	Оплачено послуги за транспортування	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	1200,00

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: від постачальника надійшли запасні частини на суму 3 000 грн. (без ПДВ)

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Прибуткова накладна.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи:

«Запасні частини» + 3 000 грн.

Пасив – поточні зобов'язання:

«Розрахунки з вітчизняними постачальниками» + 3 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 207 «Запасні частини» 3 000 грн.

Кт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» 3 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 207 – в активі Балансу рядок 1100.

Сальдо рахунка 631 – в пасиві Балансу рядок 1615.

Рахунок 207 Активний		Рахунок 631 Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ 3 000	↓	↓	↑ 3 000
Ск = 3 000			Ск = 3 000

Приклад обліку вибуття виробничих запасів на підприємстві. В таблиці 2.6 наведено стан та рух матеріалу А. Необхідно оцінити відпущені у виробництво матеріали А за методом ФАЙФО.

Таблиця 12.6 – Стан та рух запасу А

Показники	Кількість, од.	Ціна, грн.	Сума, грн.
Залишок на 01.02.2017 р.	100	10,0	1000
Надходження:			
04.02.2017 р.	200	12,0	2400
10.02.2017 р.	500	14,5	7250
22.02.2017 р.	300	14,0	4200
Всього запасів (залишок + надходження)	1100		14850
Залишок на 29.02.2017 р.	400	14,0	5650
в т.ч.	100	14,5	1450
	300	14,5	4200
Витрачання	700	10,0	9200
в т.ч.	100	12,0	1000
	200	14,5	2400
	400	14,5	5800

Оцінка запасів здійснюється із припущення, що першими відпускались запаси, які надійшли раніше.

100 од. запасів, що були в залишку на 01.02.2017 р. за ціною 10 грн./од. на суму 1000 грн.;

200 од. із партії від 04.02.2017 р. за ціною 12 грн./од. на суму 2400 грн.;

400 од. із партії від 10.02.2017 р. за ціною 14,5 грн./од. на суму 5800 грн.

$1000 + 2400 + 5800 = 9200$ грн.

Сума залишку запасів на початок звітної періоду та запасів, що надійшли в звітному періоді, повинна дорівнювати сумі витрачених запасів та тих, що залишились на кінець звітної періоду: 14850 грн. = 5650 грн. + 9200 грн.

Залишок на 29.02.2017 р. розраховується із припущення, що він складається із запасів, які надійшли останніми.

100 од. із партії від 10.02.2017 р. за ціною 14,5 грн./од. на суму 1450 грн.

300 од. із партії від 22.02.2017 р. за ціною 14 грн./од. на суму 4200 грн.;

$4200 + 1450 = 5650$ грн.

Приклад використання методів обліку (по даним попереднього прикладу)

Господарська операція: матеріал А відпущено в виробництво на суму 9 200 грн. Залишок матеріалу А – 14 850 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Видаткова накладна.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи:

«Сировина та матеріали» - 9 200 грн.

Оборотні активи:

«Виробництво» + 9 200 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 23 «Виробництво» 9 200 грн.

Кт 201 «Сировина та матеріали» 9 200 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 23 – в активі Балансу рядок 1100.

Сальдо рахунка 201 – в активі Балансу рядок 1100.

Рахунок 23 Активний		Рахунок 201 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
9 200		Сн = 14 850	9 200
Ск = 9 200		Ск = 5 650	

12.3 Контрольні питання

1. Як класифікуються запаси для цілей бухгалтерського обліку?
2. Які критерії визнання запасів?
3. Які фактичні витрати формують первісну вартість запасів, придбаних за плату?
4. Які методи оцінки вибуття запасів ви знаєте?

5. У чому полягає сутність методу оцінки собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО)?

6. У чому полягає сутність методу оцінки ідентифікованої собівартості запасів?

7. У чому полягає сутність методу оцінки середньозваженої собівартості?

8. Що таке чиста вартість реалізації запасів?

9. За якою оцінкою відображаються запаси на дату балансу?

10. Які рахунки використовуються для відображення наявності та руху запасів?

12.4 Практичні завдання

Завдання 1

Відобразити в обліку операції з надходження виробничих запасів. Оприбутковано сировина та матеріали: отримані від постачальників 3000 грн., придбані підзвітною особою 2000 грн., внесені до статутного капіталу 10000 грн., безоплатно одержані 4000 грн., виявлені в результаті інвентаризації та раніше невраховані 1000 грн., виготовлені власними силами 7000 грн., утворені внаслідок ліквідації основного засобу 1500 грн. Проведено дооцінку запасів на суму 100 грн. Здійснено внутрішньовиробниче переміщення палива 600 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Сировина та матеріали:
 - відноситься до засобів підприємства
 - це оборотний актив

За Планом рахунків:
 2 клас 201 рахунок
 «Сировина та матеріали»

Таблиця 12.7 - Відображення в обліку операцій з надходження виробничих запасів
 201 рах. активний збільшується за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оприбутковано сировина та матеріали:				
- отримані від постачальників	А+П+	201	631	3000
- придбані підзвітною особою	А+А-	201	372	2000
- як внесок до статутного капіталу (контр пасивний рахунок, тому працює за правилами активних рахунків; регулює статутний (пайовий) капітал у бік зменшення на суму заявлених, але не внесених коштів)	А+КП-	201	46	10000
- безоплатно одержані	А+ Д+	201	718	4000
- виявлені в результаті інвентаризації та раніше невраховані	А+ Д+	201	719	1000
- виготовлені власними силами	А+А-	201	23	7000
- від ліквідації основних засобів	А+ Д+	201	746	1500
Проведено дооцінку запасів	А+ Д+	20	719	100

Дт	201 «Сировина та матеріали»	Кт
Сп 0		
3000+2000+1000+4000+ 1000+7000+1500+100		
Об.по Дт 19600		Об.по Кт
Ск 19600		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
201	0	-	19600	-	19600	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	0	19600

Завдання 2

На підприємстві початкове сальдо сировини та матеріалів дорівнює 58000 грн. Відпущені зі складу сировина та матеріали для власних потреб: для капітального будівництва власними силами 17000 грн., для виробництва

продукції 13000 грн., для виправлення браку 8000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунка по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 12.8 - Відображення в обліку операцій з вибуття виробничих запасів

201 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відпущені зі складу сировина та матеріали для власних потреб:				
- для капітального будівництва власними силами	A+A-	151	201	17000
- для виробництва продукції	A+A-	23	201	13000
- для виправлення браку	A+A-	24	201	8000

Дт	201 «Сировина та матеріали»	Кт
Сп 58000		
		17000+13000+8000
Об.по Дт 0		Об.по Кт 38000
Ск 20000		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
201	58000	-	0	38000	20000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	58000	20000

Завдання 3

Відобразити в обліку операції з вибуття виробничих запасів.

На підприємстві початкове сальдо виробничих запасів дорівнює 30000 грн. Відпущені виробничі запаси на: загальновиробничі потреби 2000 грн., адміністративні потреби 3500 грн., забезпечення збуту 1500 грн., виконання досліджень 4000 грн. Відобразити зменшення запасів, пов'язане з: нестачею та втратою від псування 2500 грн., безоплатною передачею іншому підприємству 6300 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Виробничі запаси:

- відноситься до засобів підприємства
- це оборотний актив

За Планом рахунків:

2 клас
20 рахунок
«Виробничі запаси»

Витрати:

- витрати по відношенню до балансу неактивні і пасивні рахунки;
- витрати (**В**) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків.

За Планом рахунків:

9 клас
«Витрати діяльності»

Таблиця 12.9 - Відображення в обліку операцій з вибуття виробничих запасів

20 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Відпущені виробничі запаси та списані витрати пов'язані з:				

Продовження таблиці 12.9

1	2	3	4	5
- загальнопромисловими потребами	В+А-	91	20	2000
- адміністративними потребами	В+А-	92	20	3500
- забезпеченням збуту продукції	В+А-	93	20	1500
- виконанням досліджень та розробок	В+А-	941	20	4000
- нестачею та втратою від псування	В+А-	947	20	2500
- безоплатною передачею іншому підприємству	В+А-	949	20	6300

Дт	20 «Виробничі запаси»	Кт
Сп. 30000		
		2000+3500+1500+4000+2500+6300
Об.по Дт 0		Об.по Кт 19800
Ск 10200		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
20	30000	-	0	19800	10200	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	30000	10200

Завдання 4

Відобразити в обліку операції з вибуття виробничих запасів.

Реалізація виробничих запасів: відображено дохід від реалізації запасів 42000 грн., списано собівартість реалізованих запасів 35000 грн. Відображення зменшення первісної вартості виробничих запасів 2000 грн. Передача виробничих запасів, як внесок до статутного капіталу іншого підприємства 14800 грн. Переведено виробничі запаси, раніше придбані як матеріали для виробництва, до складу товарів з метою реалізації 2700 грн.

Визначити: економічний зміст об'єкта обліку. тип рахунку, код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції та сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Таблиця 12.10 - Відображення в обліку операцій з вибуття виробничих запасів

20 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відображення зменшення первісної вартості виробничих запасів	В+А-	946	20	2000
Передача виробничих запасів, як внесок до статутного капіталу іншого підприємства	А+А-	14	20	14800
Переведено виробничі запаси, раніше придбані як матеріали для виробництва, до складу товарів з метою реалізації	А+ А-	28	201	2700
Реалізація виробничих запасів:				
- відображено дохід від реалізації запасів	А+Д+	361	712	42000
- списано собівартість реалізованих запасів	В+А-	943	20	35000

При реалізації запасів на умовах наступної оплати використовується блок проводок:
 - відбувається збільшення доходу та збільшення заборгованості покупців;
 - зменшення самого 20 рахунку відбувається за Кт, в кореспонденції з Дт «Собівартість реалізованих виробничих запасів» у складі інших витрат операційної діяльності

Завдання 5

На початок звітного періоду залишок малоцінних та швидкозношуваних предметів складає 20000 грн. Оприбутковано МШП: отримані від постачальників 4200 грн., придбані підзвітною особою 2600 грн. Відпущені МШП та списані витрати пов'язані з: виробництвом продукції 1200 грн., загальновиробничими потребами 700 грн., адміністративними потребами 950 грн., забезпеченням збуту продукції 640 грн., виконанням досліджень та розробок 2300 грн., нестачею та втратою від псування 3400 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо МШП в Балансі.

Таблиця 12.11 - Відображення в обліку операцій з МШП

22 рах. активний збільшується за Дт

22 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оприбутковано МШП:				
- отримані від постачальників	А+П+	22	631	4200
- придбані підзвітною особою	А+А-	22	372	2600
Відпущені МШП та списані витрати пов'язані з:				
- виробництвом продукції	А+ А-	23	22	1200
- загальновиробничими потребами	В+А-	91	22	700
- адміністративними потребами	В+А-	92	22	950
- забезпеченням збуту продукції	В+А-	93	22	640
- виконанням досліджень та розробок	В+А-	941	22	2300
- нестачею та втратою від псування	В+А-	947	22	3400

За Планом рахунків: 2 клас

22 рахунок «МШП»

- призначений для обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів, що використовуються не більше одного року
- відноситься до засобів підприємства
- відноситься до оборотних активів

Дт	22 «МШП»	Кт
Сп 20000		
4200+2600		1200+700+950+ +640+2300+3400
Об.по Дт 6800		Об.по Кт 9190
Ск 17610		

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	20000	17610

Завдання 6

Незавершене виробництво на початок звітного періоду на підприємстві складає 150000 грн. Відобразити в обліку операції з витрат на виробництво продукції, робіт, послуг. На виробництво продукції (робіт, послуг) було:

- використано сировини і матеріалів 7600 грн.;
- використано пально-мастильних матеріалів 2900 грн.;
- використано будівельних матеріалів на дрібні ремонти 16700 грн.;
- використано запасних частин для техоглядів чи дрібних ремонтів 3100 грн.;
- використано МШП 400 грн.;
- нараховано амортизацію виробничих основних засобів 1600 грн.;

- нараховано заробітну плату робітникам виробництва 15000 грн.;
- нараховано (ЄСВ) на заробітну плату робітникам виробництва 22 %.

Оприбуткування з виробництва на склад або здача замовнику:

- відходів виробництва 3000 грн.;
- готової продукції 68000 грн.;
- виконаних робіт та послуг за їх собівартістю 23000 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих витрат в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Виробництво:

- призначений для обліку витрат на виробництво продукції (робіт, послуг).
- відноситься до оборотних активів
- залишок на 23 рахунку це незавершене виробництво, тобто вартість продукції, виробництво якої не закінчено і підлягає подальшій обробці

За Планом рахунків:

2 клас
23 рахунок
«Виробництво»

Таблиця 12.12 - Відображення в обліку операцій з витрат на виробництво продукції, робіт, послуг

23 рах. активний збільшується за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Відображення витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) з:				
- використання сировини і матеріалів	A+A-	23	201	7600
- використання пально-мастильних матеріалів	A+A-	23	203	2900
- використання будівельних матеріалів на дрібні ремонти	A+A-	23	205	16700
- використання запасних частин для техоглядів чи дрібних ремонтів	A+ A-	23	207	3100
- використання МШП	A+ A-	23	22	400
- нарахування амортизації виробничих основних засобів	A+KA+	23	131	1600

Продовження таблиці 12.12

1	2	3	4	5
- нарахування заробітної плати робітникам виробництва	A+ П+	23	661	15000
- нарахування на заробітну плату робітникам виробництва (ЄСВ)	A+ П+	23	651	3300
Оприбуткування з виробництва на склад або здача замовнику:				
- відходів виробництва	A+A-	209	23	3000
- готової продукції	A+A-	26	23	68000
- виконаних робіт та послуг за їх собівартістю	B+A-	903	23	23000

*КА - контрактивний

23 рах. активний зменшується за Кт

За Кт 23 рах. відображаються:

- вартість фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції (у дебет рахунків 26, 27)
- вартість виконаних робіт і послуг (у дебет рахунку 903)

Дт	23 «Виробництво»	Кт
Сп	150000	
	7600+2900+16700+3100+ 400+1600+15000+3300	3000+68000+23000
Об.по Дт	50600	Об.по Кт 94000
Ск	106600	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
23	150000	-	50600	94000	106600	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	150000	106600

Завдання 7

На початок звітнього періоду залишок готової продукції на підприємстві складає 10000 грн. Оприбутковано на склад готову продукцію 15 000. Проведено дооцінку готової продукції 900 грн. Виявлені надлишки готової продукції за результатами інвентаризації 500 грн. Собівартість реалізованої готової продукції 11000 грн. Проведена уцінка готової продукції на суму 300 грн. Виявлена нестача готової продукції за результатами інвентаризації та на суму нестачі 6200 грн. винну особу не встановлено, а на суму 3800 грн. винну особу встановлено.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо готової продукції в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Готова продукція (ГП):
 - призначений для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства
 - відноситься до оборотних активів

За Планом рахунків:
 2 клас
 26 рахунок
 «Готова продукція»

Таблиця 12.13 - Відображення в обліку операцій з готовою продукцією

26 рах. активний збільшується за Дт

26 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оприбутковано на склад готову продукцію	A+A-	26	23	15000
Проведено дооцінку готової продукції	A+Д+	26	719	900
Виявлені в результаті інвентаризації надлишки готової продукції	A+Д+	26	719	500
Списано собівартість реалізованої готової продукції	B+A-	901	26	11000
Списані витрати, пов'язані з уцінкою готової продукції	B+A-	946	26	300
Виявлена в результаті інвентаризації нестача готової продукції, якщо винну особу не встановлено	B+A-	947	26	6200
Виявлена в результаті інвентаризації нестача готової продукції, якщо винну особу встановлено	A+A-	375	26	3800

Дт	26 «Готова продукція»	Кт
Сп/ 10000		
15000+900+500	11000+300+6200+3800	
Об.по Дт 16400	Об.по Кт 21300	
Ск/ 5100		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
26	10000	-	16400	21300	5100	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	10000	5100

Завдання 8

ТОВ «Віст» оприбутковано товари від постачальників 6000 грн., понесено транспортно-заготівельні витрати 300 грн., здійснено переміщення товарів зі складу у торговий зал для роздрібної торгівлі 2000 грн. Нараховано торгову націнку на вартість товару 15%. На початок звітнього періоду товарів на складі на суму 3000 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо товарів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Товари:

- призначений для облік руху товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство з метою продажу
- відноситься до оборотних активів
- відноситься до засобів підприємства

За Планом рахунків:
2 клас
28 рахунок
«Товари»

Таблиця 12.14 - Відображення в обліку операцій з придбання товарів

28 рах. активний збільшується за Дт

28 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Придбання товарів				
Оприбутковано товари від постачальників	А+П+	281	631	6000
Відображені транспортно-заготівельні витрати	А+П+	289	631	300
Відображено переміщення товарів зі складу у торговий зал (для підприємств роздрібною торгівлі)	А+А-	282	281	2000
Нараховано торгову націнку на вартість товару	А+ КА+	282	285	300

- За кредитом субрахунку 285 відображається збільшення суми торгових націнок, за дебетом - зменшення (списання)
- відноситься до контраktivних (КА) рахунків
- працює за правилами пасивних рахунків

У звітність включається згорнуте за всіма субрахунками Дт сальдо рахунку 28 (за мінусом Дт 286 та Кт 285)
Тобто вартість (без суми торговельних націнок) залишків товарів, які придбані підприємствами для подальшого продажу.

Дт	28 «Товари»	Кт
СП, 3000		
6000+300+2000+300		2000+300
Об.по Дт 8600		Об.по Кт 2300
Ск! 9300		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
28	3000	-	8600	2300	9300	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Запаси С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	3000	9300

Завдання 9

ТОВ «Грант» відвантажено товари на суму 54000 грн. Списано на собівартість реалізації: первісну вартість товарів 38000 грн., суму транспортно-заготівельних витрат 500 грн. Списано торгіву націнку 5700 грн. На початок звітнього періоду товарів на складі на суму 80000 грн. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас рахунків, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо товарів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 12.15 - Відображення в обліку операцій з продажу товарів

28 рах. активний збільшується за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти обліку	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Продаж товарів				
Відображено в складі доходу виручку від продажу товарів	А+Д+	361	702	54000
Списано на собівартість реалізації:				

Продовження таблиці 12.15

1	2	3	4	5
- первісну вартість товарів	В+А-	902	282	38000
- суму транспортно-заготівельних витрат	В+ А-	902	289	500
Списано торгіву націнку на придбані товари (методом сторно)	КА- А-	285	282	5700

Списання за розрахунками суми торгової націнки на реалізовані товари відображається за дебетом субрахунку 285 і кредитом субрахунку 282 або способом сторно (зворотною кореспонденцією цих рахунків)

Дт	28 «Товари»	Кт
Сп 80000		
5700		38000+500+5700
Об.по/Дт 5700		Об.по Кт 44200
Ск 41500		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
28	80000	-	5700	44200	41500	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив		Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи				
Запаси	С-до Дт20, 22, 23, 25, 26, 27, 28	1100	80000	41500

У звітність включається згорнуте за всіма субрахунками Дт сальдо рахунку 28 за мінусом:

- Дт 286 так як він відображається у іншій статті Балансу
- Кт 285 так як він є контрактивним рахунком

12.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Відобразити в обліку операції з надходження виробничих запасів.

Оприбутковано сировина та матеріали: отримані від постачальників 3000* грн., придбані підзвітною особою 2000* грн., внесені до статутного капіталу 10000* грн., безоплатно одержані 4000* грн., виявлені в результаті інвентаризації та раніше невраховані 1000* грн., виготовлені власними силами 7000* грн., утворені внаслідок ліквідації основного засобу 1500* грн. Проведено дооцінку запасів на суму 100* грн. Здійснено

внутрішньовиробниче переміщення палива 600* грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 2

Відобразити в обліку операції з вибуття виробничих запасів.

На підприємстві початкове сальдо сировини та матеріалів дорівнює 58000* грн. Відпущені зі складу сировина та матеріали для власних потреб: для капітального будівництва власними силами 17000* грн., для виробництва продукції 13000* грн., для виправлення браку 8000* грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо

змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 3

Відобразити в обліку операції з вибуття виробничих запасів.

На підприємстві початкове сальдо виробничих запасів дорівнює 30000* грн. Відпущені виробничі запаси на: загальновиробничі потреби 2000 грн., адміністративні потреби 3500* грн., забезпечення збуту 1500* грн., виконання досліджень 4000* грн. Відобразити зменшення запасів, пов'язане з: нестачею та втратою від псування 2500* грн., безоплатною передачею іншому підприємству 6300* грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо.

8. Фрагментально відобразити облікові дані щодо виробничих запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 4

Відобразити в обліку операції з вибуття виробничих запасів.

Реалізація виробничих запасів: відображено дохід від реалізації запасів

42000* грн., списано собівартість реалізованих запасів 35000* грн. Відображення зменшення первісної вартості виробничих запасів 2000* грн. Передача виробничих запасів, як внесок до статутного капіталу іншого підприємства 14800* грн. Переведено виробничі запаси, раніше придбані як матеріали для виробництва, до складу товарів з метою реалізації 2700* грн.

Визначити: економічний зміст об'єкта обліку. тип рахунку, код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції та сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 5

На початок звітного періоду залишок малоцінних та швидкозношуваних предметів складає 20000* грн. Оприбутковано МШП: отримані від постачальників 4200* грн., – придбані підзвітною особою 2600* грн. Відпущені МШП та списані витрати пов'язані з: виробництвом продукції 1200* грн., загальновиробничими потребами 700* грн., адміністративними потребами 950* грн., забезпеченням збуту продукції 640* грн., виконанням досліджень та розробок 2300* грн., нестачею та втратою від псування 3400* грн. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Скласти Т-рахунок, фрагментально відобразити облікові дані в Балансі щодо МШП. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 6

Незавершене виробництво на початок звітного періоду на підприємстві складає 150000* грн. Відобразити в обліку операції з витрат на виробництво продукції, робіт, послуг. На виробництво продукції (робіт, послуг) було:

- використано сировини і матеріалів 7600* грн.;
- використано пально-мастильних матеріалів 2900* грн.;
- використано будівельних матеріалів на дрібні ремонти 16700* грн.;
- використано запасних частин для техоглядів чи дрібних ремонтів 3100* грн.;
- використано МШП 400* грн.;
- нараховано амортизацію виробничих основних засобів 1600* грн.;
- нараховано заробітну плату робітникам виробництва 1500*0 грн.;
- нараховано (ЄСВ) на заробітну плату робітникам виробництва 22 %.

Оприбуткування з виробництва на склад або здача замовнику:

- відходів виробництва 3000* грн.;
- готової продукції 68000* грн.;
- виконаних робіт та послуг за їх собівартістю 23000* грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо запасів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 7

На початок звітного періоду залишок готової продукції на підприємстві складає 10000* грн. Оприбутковано на склад готову продукцію 15 000* грн. Проведено дооцінку готової продукції 900* грн. Виявлені надлишки готової продукції за результатами інвентаризації 500* грн. Собівартість реалізованої готової продукції 11000* грн. Проведена уцінка готової продукції на суму 300* грн. Виявлена нестача готової продукції за результатами інвентаризації та на суму нестачі 6200* грн. винну особу не встановлено, а на суму 3800* грн. винну особу встановлено.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо готової продукції в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 8

ТОВ «Віст» оприбутковано товари від постачальників 6000* грн., понесено транспортно-заготівельні витрати 300* грн., здійснено переміщення товарів зі складу у торговий зал для роздрібною торгівлі 2000* грн. Нараховано торгову націнку на вартість товару 15%. На початок звітного періоду товарів на

складі на суму 3000* грн. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо товарів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 9

ТОВ «Грант» відвантажено товари на суму 54000* грн. Списано на собівартість реалізації: первісну вартість товарів 38000* грн., суму транспортно-заготівельних витрат 500* грн. Списано торгіву націнку 5700* грн. На початок звітнього періоду товарів на складі на суму 80000* грн. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо товарів в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

12.6 Тести для самоконтролю

1. Вказати вірну кореспонденцію рахунків по оприбуткуванню запасних частин, що надійшли від постачальників.

а) Д-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»-
К-т 207 «Запасні частини»;

б) Д-т 207 К-т 631;

в) Д-т 207 К-т 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

2. Який рахунок дебетується при перерахуванні коштів транспортній організації за доставку матеріалів?

- а) Поточний рахунок в національній валюті;
- б) Розрахунки з вітчизняними постачальниками;
- в) Сировина і матеріали.

3. Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенні заборгованості постачальникам і підрядникам за отримані малоцінні та швидкозношувані предмети?

- а) Д-т «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» - К-т «Малоцінні і швидкозношувані предмети»;
- б) Д-т «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»-К-т «Поточний рахунок в національній валюті»;
- в) Д-т «Малоцінні і швидкозношувані предмети»-К-т «Поточний рахунок в національній валюті»;
- г) Д-т «Малоцінні і швидкозношувані предмети»-К-т «Розрахунки з вітчизняними постачальниками».

4. Що означає бухгалтерський запис Д-т 23-К-т 201?

- а) видача матеріалів на виробництво;
- б) реалізація матеріалів;
- в) оприбуткування матеріалів з виробництва на склад;
- г) списання матеріалів на загальновиробничі або загальногосподарські потреби.

5. Який бухгалтерський запис складається на нестачу матеріальних цінностей при їх прийманні від постачальників?

- а) Д-т 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»-К-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- б) Д-т 374 «Розрахунки за претензіями»-К-т 371 «Розрахунки за авансами виданими»;
- в) Д-т 374 «Розрахунки за претензіями»-К-т 20 «Виробничі запаси»

6. Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенні заборгованості постачальникам і підрядникам за отримані матеріали?

- а) Д-т «Сировина і матеріали»-К-т «Готівка в національній валюті»;
- б) Д-т «Розрахунки з підзвітними особами»-К-т «Готівка в національній валюті»;
- в) Д-т «Готівка в національній валюті»-К-т «Сировина і матеріали»;
- г) Д-т «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» -К-т «Поточні рахунки в національній валюті».

7. Яким записом оприбутковуюються виявлені при інвентаризації надлишки матеріалів?

- а) Д-т 20 «Виробничі запаси» К-т 79 «Фінансові результати»;
- б) Д-т 20 «Виробничі запаси» К-т 719 «Інші доходи від операційної діяльності»;
- в) Д-т 20 «Виробничі запаси» К-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

8. Чим відрізняються малоцінні і швидкозношувані предмети від інших запасів?

- а) вартістю;
- б) строком служби;
- в) тим, що це предмети праці;

9. Метод документування передбачає оприбуткування ТМЦ на складі при відсутності розбіжностей з документами постачальника, при оприбуткуванні цінностей з переробки відповідно до:

- а) типової форми М – 3 «Журнал реєстрації довіреностей», М - 4 «Прибутковий ордер»;
- б) типової форми М – 1 «Журнал обліку вантажів, що надійшли»;
- в) типової форми М – 8 «Лімітно-забірна карта»;
- г) типової форми М – 15 «Акт про приймання устаткування».

10. Що є запасами підприємства:

- а) фарба, калькулятор;
- б) зошити, бланки довіреностей, бібліотечні фонди;
- в) незавершене виробництво у вигляді незавершених деталей, виробів тощо;
- г) незавершені роботи за будівельними контрактами.

11. За якого методу оцінки вибуття запаси списуються за тією ж ціною, за якою вони були придбані:

- а) ФІФО;
- б) за ідентифікованою вартістю;
- в) за середньозваженою собівартістю;
- г) оцінка за нормативними витратами?

12. Підприємством у процесі виробництва витрачені МШП на пакування готової продукції:

- а) Д-т 23   К-т 20;
- б) Д-т 93   К-т 20;
- в) Д-т 20   К-т 63;
- г) Д-т 23   К-т 22.

13. Бухгалтерська проводка з надходження палива від постачальника:

- а) Д-т 20   К-т 63;
- б) Д-т 23   К-т 36;
- в) Д-т 15   К-т 63.
- г) Д-т 20   К-т 68.

14. Списання вартості сировини та матеріалів у виробництво:

- а)   Д-т 23   К-т 20;
- б)   Д-т26   К-т 23;
- в) Д-т23   К-т 631;
- г)   Д-т31   К-т 20.

15. Яким записом відображається оприбуткування матеріалів придбаних підзвітною особою?

- а) Д-т 201 К-т 631;
- б) Д-т 372-К-т 201;
- в) Д-т 201 К-т 372.

16 Використовуючи метод «Баланс та звітність» в кінці звітного періоду залишки за рахунками запаси відображаються в Балансі у розділі:

- а) «Оборотні активи»;
- б) «Власний капітал»;
- в) «Поточні зобов'язання і забезпечення»;
- г) «Необоротні активи».

17. Запаси підприємства — це:

- а) активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством;
- б) активи, що утримуються на підприємстві з метою подальшого продажу і такі, що знаходяться у процесі виробництва для подальшого продажу продукції;
- в) активи, що утримуються на підприємстві для подальшого продажу; такі, що знаходяться в процесі виробництва з метою подальшого продажу продукції, і фінансові активи;
- г) активи, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких менше одного року і вартість яких не перевищує 2500 грн.

Тема 13. Облік грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємства

- 13.1 Облік готівкових грошових коштів в національній валюті
- 13.2 Облік грошових коштів на поточному рахунку
- 13.3 Облік дебіторської заборгованості
- 13.4 Контрольні питання
- 13.5 Практичні завдання
- 13.6 Вправи для самостійної роботи
- 13.7 Тести для самоконтролю

13.1 Облік готівкових грошових коштів в національній валюті

Готівка (готівкові кошти) в національній валюті – грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, у тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами.

Готівкова виручка в національній валюті – сума фактично одержаних готівкових коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і позареалізаційні надходження.

Готівкові розрахунки в національній валюті – платежі готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Каса – приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів.

Касова книга - документ установленної форми, що застосовується для здійснення первинного обліку готівки в касі. *Касовий ордер* – первинний документ (прибутковий або видатковий касовий ордер), що застосовується для оформлення надходжень (видачі) готівки з каси.

Касові операції в національній валюті – операції підприємств (підприємців) між собою та з фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видачею готівки під час проведення розрахунків через касу з відображенням цих операцій у відповідних книгах обліку.

Ліміт залишку готівки в касі (далі - ліміт каси) – граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі в позаробочий час.

Уся готівка в національній валюті, що надходить до кас, має своєчасно (у день одержання готівкових коштів) та в повній сумі оприбутковуватися.

Основними завданнями обліку готівкових грошових коштів в національній валюті є:

- належний порядок приймання і видачі готівки, її зберігання та ведення касової книги;
- своєчасне і правильне оформлення документів та відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з руху грошових коштів;
- контроль за дотриманням касової дисципліни;
- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку.

Операції з приймання та видачі готівки здійснює касир, який є матеріально-відповідальною особою, котра завідує касою, видачею і прийманням грошей та цінних паперів на підприємстві. З ним обов'язково має бути укладений договір про повну матеріальну відповідальність. Слід зауважити, що такі договори про повну матеріальну відповідальність слід укладати не тільки з касирами підприємства, але й з бухгалтерами-касирами та касирами-операторами торговельних залів. Операції з руху готівкових грошових коштів в національній валюті відображають у документах, що наведені в таблиці 13.1.

Таблиця 13.1 – Призначення документів з обліку готівкових грошових коштів в національній валюті

Форма документа	Первинні документи	Призначення документа
1	2	3
КО-1	Прибутковий касовий ордер (ПКО)	Оформлюють надходження готівки в касу
КО-2	Видатковий касовий ордер (ВКО)	Оформлюють видачу готівки з каси
КО-3	Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів	Для реєстру в бухгалтерії ПКО, ВКО чи документів, що їх замінюють

Продовження таблиці 13.1

1	2	3
КО-4	Касова книга	Для обліку касиром операцій з готівкою
КО-5	Книга обліку прийнятих і виданих касиром грошей	Для обліку руху коштів у касі
–	Грошовий чек	Для отримання готівки з рахунку в банку
–	Оголошення про внесок готівки	Для внесення готівки на рахунок у банку
–	Супровідна відомість до сумки з грошовою виручкою	Використовують при здачі готівки інкасатору
ФКЧ-1	Фіскальний касовий чек на товари (послуги)	Розрахунковий документ, який надрукував реєстратор розрахункових операцій при розрахунках за продані товари (надані послуги)
ФКЧ-2	Фіскальний касовий чек видачі коштів	Розрахунковий документ, який надрукував реєстратор розрахункових операцій при проведенні розрахунків у разі видачі коштів покупцеві при поверненні товару, прийнятті цінностей під заставу, виплаті вигравів у державній лотереї та в інших випадках
РК-1	Розрахункова квитанція	Використовують при реєстрації розрахунків за продані товари (надані послуги) або при видачі коштів покупцеві у разі повернення товару, прийняття цінностей під заставу та в інших випадках
П-53	Платіжна відомість	Виплата грошових коштів з каси кільком особам

Приймання готівкових грошових коштів в національній валюті в каси проводиться за прибутковими касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником підприємства. Про приймання підприємствами готівки в касу за прибутковими касовими ордерами видається засвідчена відбитком печатки цього підприємства квитанція (що є відривною частиною прибуткового касового ордера) за підписами головного бухгалтера або працівника підприємства, який на це уповноважений керівником.

Під час роботи з готівковими грошовими коштами в національній валюті

касири (особи, що виконують їх функції) керуються правилами визначення платіжності банкнот і монет Національного банку України.

Видача готівкових грошових коштів в національній валюті з кас проводиться за видатковими касовими ордерами або видатковими відомостями. Документи на видачу готівки мають підписувати керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником. До видаткових ордерів можуть додаватися заява на видачу готівки, розрахунки тощо. Якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, заявах, рахунках тощо є дозвільний напис керівника підприємства, то його підпис на видаткових касових ордерах не обов'язковий.

Для виведення залишку готівкових грошових коштів в національній валюті в касі не приймаються видаткові касові ордери або видаткові відомості, в яких видача готівки з каси не підтверджена підписом одержувача. Видача готівки особам, яких немає в штатному розписі підприємства, проводиться за видатковими касовими ордерами, що виписуються окремо на кожну особу або за окремою видатковою відомістю.

Для забезпечення збереження грошових коштів в національній валюті бухгалтерія повинна проводити несподівану перевірку каси не рідше одного разу на квартал з перерахуванням всієї готівки та інших цінностей, що знаходяться в касі, і складати відповідний акт. Виявлені ревізією лишки грошей оприбутковуються по касі на користь бюджету, а нестача стягується з касира.

Бухгалтерія після одержання звіту касира робить перевірку обґрунтованості всіх записів у звіті, проставляє кореспонденцію рахунків на кожному документі (робить контировку) і заповнює журнал №1 з кредиту рахунку 301 «Готівка в національній валюті» в дебет рахунків обліку виробничих затрат, матеріальних цінностей, розрахунків з працівниками, з підзвітними особами, депонентами та ін.

Наприкінці місяця в журналі №1 і відомості №1.1 підраховують надходження і витрати готівки й визначають на перше число наступного місяця залишок грошей в касі, який має бути тотожним показникові в касовій книзі. Підсумкові дані цих реєстрів записують до Головної книги.

На рисунку 13.1 наведено етапи використання журнальної форми обліку на ділянці «Облік готівкових операцій».

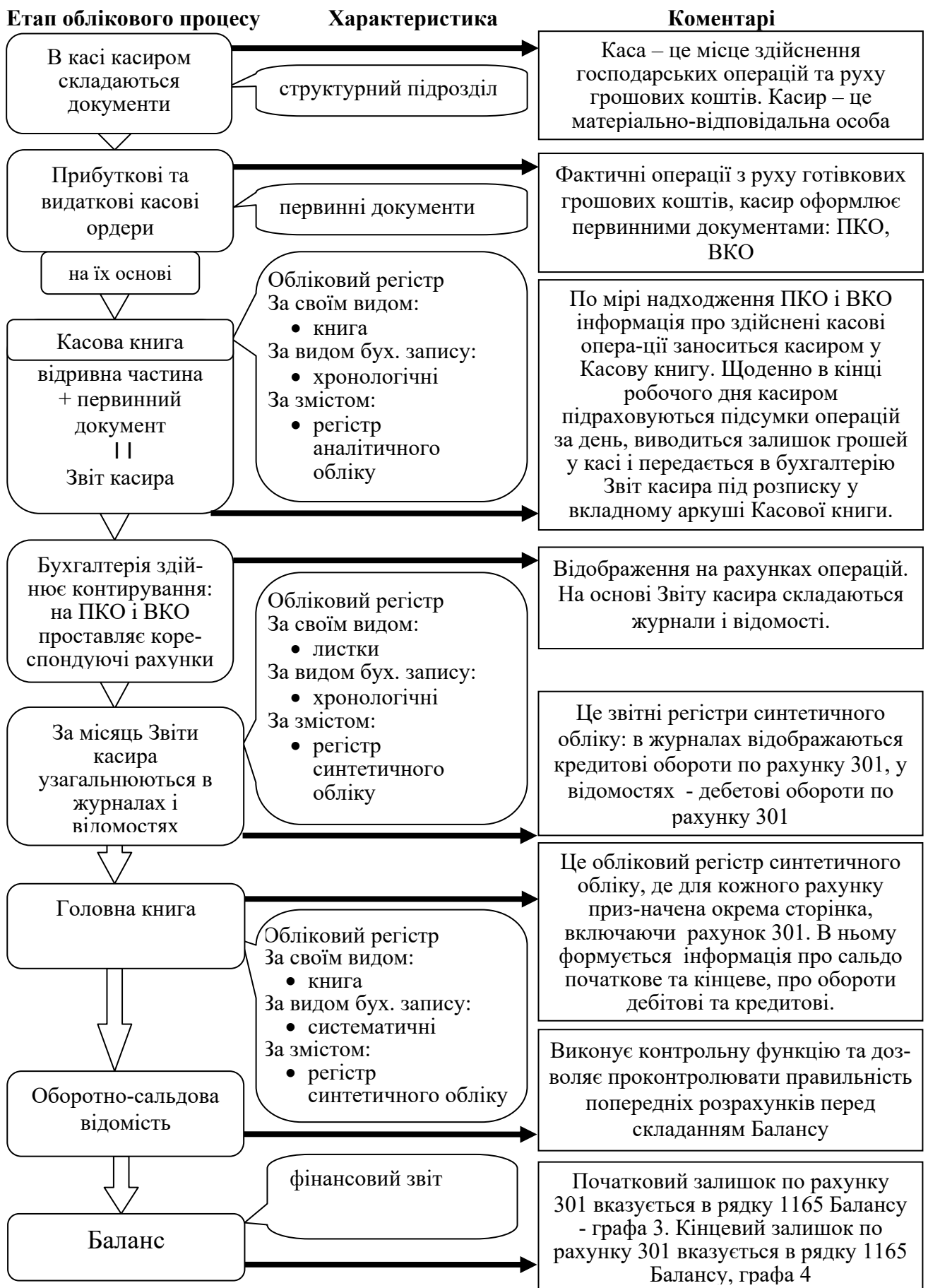

Рисунок 13.1 – Етапи використання журнальної форми обліку на ділянці «Облік готівкових операцій»

Для обліку залишків і руху грошей в касі використовують активний рахунок 30 «Готівка». Бухгалтерські записи ведуть на основі перевірених відривних аркушів (другий примірник) касової книги і доданих до них документів. Залишок і надходження грошей відображають на дебеті рахунку, а видані гроші – на кредиті.

Рахунок 30 активний, балансовий, призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в касі підприємства, має такі субрахунки:

- 301 «Готівка в національній валюті»;
- 302 «Готівка в іноземній валюті».

Субрахунок 301 «Готівка в національній валюті» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – залишок готівки на початок періоду	
Збільшення готівки в касі: надходження грошових коштів у касу підприємства	Зменшення готівки в касі: виплата грошових коштів із каси підприємства
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – залишок готівки на кінець періоду	

В таблиці 13.2 наведено основні рахунки з якими кореспондує рахунок 301 «Готівка в національній валюті» та господарські операції відповідно.

Таблиця 13.2 – Облік операцій з готівковими грошовими коштами в національній валюті

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Одержано готівка в національній валюті в касу	301	311
2	Надійшла в касу виручка за продукцію власного виробництва	301	701
3	Надійшла до каси виручка за товари	301	702
4	Надійшла до каси виручка за надані послуги	301	703
5	Повернуто до каси невикористані підзвітні суми	301	372
6	Одержані до каси гроші від винних осіб за відшкодування завданих підприємству збитків	301	375
7	Виплачено з каси працівникам підприємства заробітну плату	661	301
8	Видано готівку під звіт працівникам підприємства для відрядження та на здійснення інших господарських операцій	372	301
9	Внесена готівка з каси підприємства на його банківські рахунки (виручка, депонована зарплата і т. ін.)	311	301
10	Передана з каси готівка інкасатору	333	301
11	Відображено нестачу готівки в касі за результатами інвентаризації	947	301

Відповідальність за дотримання порядку ведення операцій з готівкою покладається на підприємців, керівників підприємств. Особи, які винні в порушенні порядку ведення операцій з готівкою, притягуються до відповідальності в установленому законодавством України порядку.

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: в касу підприємства з поточного рахунку надійшли кошти в національній валюті 3 000 грн. Залишок на поточному рахунку – 80 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.
Прибутковий касовий ордер.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Готівка в національній валюті» + 3 000 грн.
Оборотні активи: «Поточний рахунок в національній валюті» - 3 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 301 «Готівка в національній валюті» 3 000 грн.
Кт 311 «Поточний рахунок в національній валюті» 3 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:
Сальдо рахунка 301 – в активі Балансу рядок 1165.
Сальдо рахунка 311 – в активі Балансу рядок 1165.

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">Рахунок 301</td> <td style="text-align: right;">Активний</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Дебет</td> <td style="text-align: right;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">3000</td> <td style="border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">Ск = 3 000</td> <td style="border-right: 1px solid black;"></td> </tr> </table>	Рахунок 301	Активний	Дебет	Кредит	3000		Ск = 3 000		<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">Рахунок 311</td> <td style="text-align: right;">Активний</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Дебет</td> <td style="text-align: right;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">Сн = 80 000</td> <td style="border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 5px;">3000</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">Ск = 77 000</td> <td style="border-right: 1px solid black;"></td> </tr> </table>	Рахунок 311	Активний	Дебет	Кредит	Сн = 80 000	3000	Ск = 77 000	
Рахунок 301	Активний																
Дебет	Кредит																
3000																	
Ск = 3 000																	
Рахунок 311	Активний																
Дебет	Кредит																
Сн = 80 000	3000																
Ск = 77 000																	

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: з каси підприємства видано в підзвіт кошти в національній валюті 3 000 грн. Залишок в касі – 3 000 грн.

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Видатковий касовий ордер.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Готівка в національній валюті» - 3 000 грн.

Оборотні активи: поточна дебіторська заборгованість -

«Розрахунки з підзвітними особами» + 3 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 372 «Розрахунки з підзвітними особами» 3 000 грн.

Кт 301 «Готівка в національній валюті» 3 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 301 – в активі Балансу рядок 1165.

Сальдо рахунка 372 – в активі Балансу рядок 1155.

Рахунок 372 Активно-пасивний

Дебет	Кредит
3000	
Ск = 3 000	

Рахунок 301 Активний

Дебет	Кредит
Сн = 3 000	3000
Ск = 0	

13.2 Облік грошових коштів на поточному рахунку

Більша частина розрахунків між підприємствами проводиться безготівковим шляхом – перечислення грошових коштів в національній валюті із рахунку платника на рахунок постачальника. Посередником при виконанні цих розрахунків являється банк. Для відкриття поточних рахунків в національній валюті підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву на відкриття рахунку встановленого зразку. Заяву підписують керівник та головний бухгалтер підприємства. Якщо в штаті немає посади

головного бухгалтера чи іншої службової особи, на яку покладено функцію ведення бухгалтерського обліку та звітності, то заяву підписує тільки керівник;

- копію свідоцтва про державну реєстрацію в органі державної виконавчої влади, іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію, засвідчену нотаріально або органом, який видав свідоцтво про державну реєстрацію;

- копію належним чином зареєстрованого статуту (положення), засвідчену нотаріально або органом, який реєструє;

- копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік, засвідчену податковим органом, нотаріально або уповноваженим працівником банку;

- картку зі зразками підписів осіб, яким відповідно до чинного законодавства чи установчих документів підприємства надане право підписання розрахункових документів, завірену нотаріально в установленому порядку. У картку включається також зразок відбитка печатки підприємства;

- довідку про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України.

Після перевірки вказаних документів по розпорядженню керуючого банком підприємствам усіх видів та форм власності відкриваються поточні рахунки з присвоєнням номеру, на якому ведеться облік безготівкових грошових коштів в національній валюті підприємства [21].

Виписка банку – документ, що видається банком підприємству і відображає рух грошових коштів в національній валюті на поточному рахунку, являється основою для подальших бухгалтерських записів.

В різних банках форми виписок можуть бути різними, але в кожній обов'язково передбачаються позиції для дати, номерів рахунків дебітора та кредитора, суми.

Бухгалтер при отриманні виписки проводить наступні операції, які називаються бухгалтерським терміном – «*контитування*» виписки:

- виписка нумерується;
- перевіряється наявність підтверджуючих розрахункових документів, на підставі яких зараховані чи списані кошти;
- перевіряється відповідність суми у виписці сумам підтверджуючих документів на перерахування чи зарахування коштів;
- проставляється кореспонденція рахунків у відповідності з проведеними операціями.

Зберігаючи грошові кошти в національній валюті підприємства, банк вважає себе його боржником, тобто на цю суму має кредиторську

заборгованість. Тому залишки грошових коштів в національній валюті і надходжень на поточний рахунок підприємства банк записує по кредиту поточного рахунку, а зменшення свого боргу (списання, видачу коштів) – по дебету.

Тобто за дебетом виписки відображається списання грошових коштів з поточного рахунку (зменшується заборгованість банку перед власником рахунку), а за кредитом – надходження коштів на поточний рахунок (збільшується заборгованість банку перед клієнтом банку). На полях перевіреної виписки проти сум операцій і на документах, які додаються, проставляються коди кореспондуючих рахунків, а на документах вказуються ще й порядкові номери запису у виписці. Ці дані необхідні для контролю за рухом коштів. Якщо в виписці будуть знайдені помилково зараховані суми, або не відображені суми виконаних операцій, то власник рахунку повинен повідомити про це банк, для виправлення помилки. Основні форми безготівкових розрахунків між підприємствами представлені на рисунку 13.2.

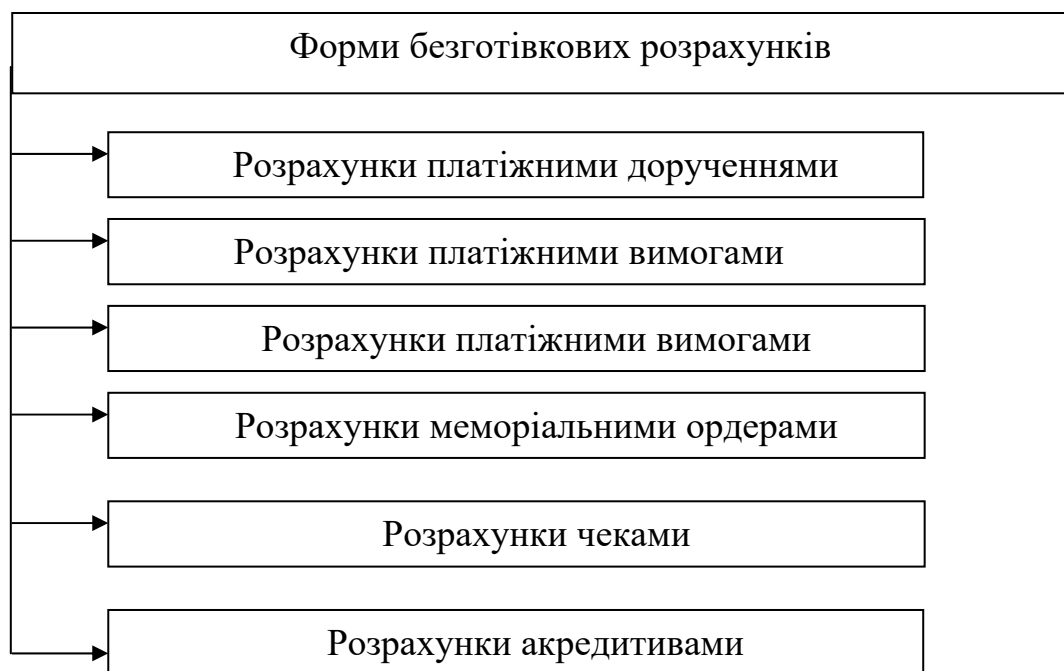

Рисунок 13.2 – Форми безготівкових розрахунків

Банк не встановлює конкретних форм безготівкових розрахунків. Порядок і форма розрахунків обговорюється в договорі між підприємством-постачальником та підприємством-покупцем. Але при проведенні операцій підприємство повинне користуватись правилами, що встановлені Національним Банком України.

Основною формою безготівкових розрахунків в національній валюті є розрахунки платіжними дорученнями.

Платіжне доручення – письмове розпорядження платника про перерахування суми коштів зі свого розрахункового рахунку на рахунок одержувача. Платіжними дорученнями розраховуються не тільки з підприємствами-постачальниками по попередній і подальшій оплаті товарно-матеріальних цінностей, але і по внесках до бюджету, з органами державного соціального страхування, при переводі заробітної плати працівників на рахунки в банк, при погашенні заборгованості, тощо.

Рахунок 31 активний, балансовий, призначений для обліку наявності та руху грошових коштів підприємства, що знаходяться на рахунках в банку, які можуть бути використані для поточних операцій, має такі субрахунки:

- 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»;
- 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»;
- 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – залишок коштів на поточному рахунку на початок періоду	
Збільшення коштів на поточному рахунку: надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства	Зменшення коштів на поточному рахунку: використання грошових коштів на поточному рахунку підприємством
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – залишок коштів на поточному рахунку на кінець періоду	

У таблиці 13.3 показано зміст найбільш поширених господарських операцій підприємств, які впливають на зміну залишків за поточному рахунку в національній валюті і відповідні кореспондуючі рахунки.

Таблиця 13.3 – Облік операцій з грошовими коштами на поточному рахунку в національній валюті

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		дебет	кредит
1	2	3	4
1	Внесена на рахунок у банку готівка з каси підприємства	311	301

Продовження таблиці 13.3

1	2	3	4
2	Надійшли на рахунок підприємства кошти, що перебували в дорозі	311	333
3	Надійшли на рахунок в банку кошти від покупців чи замовників за продукцію (товари, роботи, послуги)	311	361
4	Надійшли на рахунок кошти у відшкодування збитків, завданих підприємству іншою юридичною особою	311	375
5	Погашено заборгованість за внесками до статутного капіталу учасників підприємства шляхом перерахування коштів на рахунок у банку	311	46
6	Повернено грошові кошти постачальниками чи підрядниками, одержані ними за товари (роботи), які не були поставлені (виконані)	311	631
7	Надійшов на рахунок аванс від покупця чи замовника	311	681
8	Перераховано кошти постачальникам на придбання основних засобів тощо	631	311
9	Оплачено витрати з виправлення браку гарантійній майстерні	685	311
10	Знято кошти з банківського рахунка в касу підприємства	301	311
11	Повернено покупцям чи замовникам кошти за непоставлену продукцію	361	311
12	Сплачено аванс іншому підприємству	371	311
14	Погашено довгострокову позику в національній валюті	601	311
15	Перераховано кошти постачальнику за матеріали	631	311
16	Сплачено ПДФО до бюджету	641	311
17	Перераховано зарплату працівників на їх рахунки в банку	661	311

В таблиці 13.4 узагальнено операції по дебету та кредиту рахунків, які використовуються для обліку грошових коштів в національній валюті.

Таблиця 13.4 – Господарські операції по дебету та кредиту рахунків

За Планом рахунків	Дебет	Кредит
30	Надходження грошових коштів до каси	Видача грошових коштів із каси
31	Надходження грошових коштів на поточний рахунок	Вибуття грошових коштів з поточного рахунка
33	Відображення коштів у дорозі та надходження грошових документів у касу підприємства	Списання коштів у дорозі після зарахування на поточний рахунок та списання або видача грошових документів

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: з поточного рахунку перераховано постачальнику аванс за матеріали на суму 70 000 грн. з ПДВ.
Залишок на рахунку 311 – 110 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Платіжне доручення.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Поточний рахунок в національній валюті» - 70 000 грн.

Оборотні активи – дебіторська заборгованість:

«Розрахунки за виданими авансами» + 70 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 371 «Розрахунки за виданими авансами» 70 000 грн.

Кт 311 «Поточний рахунок в національній валюті» 70 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 311 – в активі Балансу рядок 1165.

Сальдо рахунка 371 – в активі Балансу рядок 1130.

Рахунок 371 Активний		Рахунок 311 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
70000		Сн = 110 000	70 000
Ск = 70 000		Ск = 40 000	

13.3 Облік дебіторської заборгованості

Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Класифікація дебіторської заборгованості визначається за критеріями :

- строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом;
- об'єктів, щодо яких виникла дебіторська заборгованість;
- своєчасність погашення.

Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну за критеріями:

- строк погашення;
- зв'язок з нормальним операційним циклом.

Для віднесення дебіторської заборгованості до поточної необхідно виконання критеріїв:

- виникнення в ході нормального операційного циклу; або
- погашення протягом 12 місяців з дати балансу.

Класифікація за об'єктами, щодо яких виникла дебіторська заборгованість виділяє такі види дебіторської заборгованості:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- заборгованість забезпечена векселями;
- надані позики;

- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (за виданими авансами, з підзвітними особами, за нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодування завданих збитків, за позиками членам кредитних спілок, державними цільовими фондами, за операціями з деривативами);

- інша дебіторська заборгованість.

Залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на :

- дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав;
- дебіторська заборгованість не сплачена в строк (прострочена). В тому числі:

- сумнівна дебіторська заборгованість;
- безнадійна дебіторська заборгованість.

На визнання та відображення дебіторської заборгованості в обліку та фінансовій звітності впливають фактори:

- оцінка дебіторської заборгованості в поточному обліку;
- оцінка дебіторської заборгованості в фінансових звітах.

Критерії визнання дебіторської заборгованості аналогічні критеріям визнання, які застосовуються для всіх активів.

Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визнається активом, якщо:

- існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод;
- може бути достовірно визначена її сума.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та **оцінюється за первісною вартістю**.

Таким чином, для визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги необхідно, щоб виконувалися критерії визнання доходу (виручки) (П(С)БО 15, п.8):

- покупцеві передані ризики і вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручки) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Момент передачі ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію, товари, роботи, послуги визначається на основі вивчення угоди поставки продукції (товарів, інших активів), яка укладена між підприємством і покупцем, та обставин операції.

Первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію наближена до її справедливої вартості, а різниця, яка може при цьому виникнути вважається незначною.

Разом з тим, в окремих випадках сума доходу може не співпадати з справедливою вартістю реалізованої продукції (товару), внаслідок наданих знижок, повернення продукції (товару).

Поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг відображається за первісною вартістю.

П(С)БО 10 визначає методи оцінки дебіторської заборгованості:

- при зарахуванні дебіторської заборгованості ;
- при відображенні у фінансовій звітності на дату балансу;
- при списанні з балансу, як безнадійної.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Первісна оцінка поточної дебіторської заборгованості ґрунтується на первісній вартості, яка залежить від виду дебіторської заборгованості та особливостей її визнання.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги виникає, коли підприємство реалізує продукцію в кредит (з відстрочкою платежу) - така дебіторська заборгованість визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та оцінюється за первісною вартістю.

Таким чином, для визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги необхідно, щоб виконувалися критерії визнання доходу (П(С)БО 15, п.8):

- покупцеві передані ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть

бути достовірно визначені.

Сума доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг визначається угодою між продавцем та покупцем як справедлива вартість компенсації, яку отримали, чи яка підлягає отриманню.

Облік поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Рахунок призначений для узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи та послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також для узагальнення інформації про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» активний, балансовий, призначений для обліку розрахунків, має такі субрахунки:

361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;

362 «Розрахунки з іноземними покупцями»;

363 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

Субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок - заборгованість покупців за одержану продукцію (дебіторська заборгованість) на початок періоду	
Збільшення заборгованості покупців: продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації.	Зменшення заборгованості покупців: відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків.
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець - заборгованість покупців за одержану продукцію (дебіторська заборгованість) на кінець періоду	

Облік та контроль розрахунків з покупцями та замовниками здійснюється на підставі первинних документів з обліку розрахунків з покупцями та

замовниками, а саме виникнення заборгованості:

- Накладні;
- Рахунки-фактури;
- Рахунки;
- Акти приймання - передачі;
- Податкові накладні;
- Товарно-транспортні накладні;
- Товарні накладні та ін.

Погашення заборгованості відображається на рахунках обліку на підставі:

- платіжного доручення;
- прибуткового касового ордера та ін.

Оформлений належним чином рахунок-фактура (інвойс) може бути підставою для відображення в бухгалтерському обліку господарської операції з постачання товарів, робіт (послуг) без складання акта приймання-передачі тільки у разі його оплати, що підтверджується відповідними документами.

Документами, що підтверджують оплату, можуть бути платіжне доручення, розрахунковий чек, касовий чек, розрахункова квитанція, виписка з карткового рахунку, квитанція до прибуткового касового ордера тощо.

Рахунок-фактура може бути складений у паперовій або в електронній формі та повинен мати реквізити, які дають можливість ідентифікувати господарську операцію та її учасників, зокрема: назву підприємства, від імені якого складено рахунок-фактуру; назву контрагента; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь в оформленні рахунку-фактури.

Рахунок – фактура, відповідно ПКУ зараховано до первинних документів.

Типова форма рахунку – фактури не затверджена, підприємства можуть розробити її самостійно.

Завдання аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками:

- забезпечення достовірних даних про виникнення заборгованості;
- контроль та управління строками сплати заборгованості;
- забезпечення інформації про обсяг реалізованої продукції та послуг;
- облік і контроль виконання договірних зобов'язань щодо поставки продукції, послуг.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Бухгалтерські записи з визнання та погашення дебіторської заборгованості наведені в таблиці 13.5.

Таблиця 13.5 – Облік визнання та погашення дебіторської заборгованості

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1 Реалізовано покупцям			
1.1	Реалізація вітчизняному покупцю готової продукції	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»
1.2	Реалізація вітчизняному покупцю товарів	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	702 «Дохід від реалізації товарів»
1.3	Реалізація вітчизняному покупцю робіт і послуг	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»
2 Відображене податкове зобов'язання з ПДВ			
2.1	Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	641 «Розрахунки за податками»
2.2	Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	702 «Дохід від реалізації товарів»	641 «Розрахунки за податками»
2.3	Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»	641 «Розрахунки за податками»
3 Списана собівартість			
3.1	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	26 «Готова продукція»
3.2	Списана собівартість реалізованих товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	28 «Товари»
3.3	Списана собівартість реалізованих робіт і послуг	903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»	23 «Виробництво»
4 Погашена дебіторська заборгованість			
4.1	Перераховано покупцю грошові кошти з поточного рахунку	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
4.2	Погашена дебіторська заборгованість взаєморозрахунками	631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Облік розрахунків за виданими авансами. Аванс – це грошова сума або інша майнова цінність, яка передається в рахунок виконання договірною зобов'язання. Аванс може бути повним або частковим платежем. Облік розрахунків за виданими авансами ведеться на субрахунку 371 «Розрахунки за

виданими авансами».

Субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» активний, балансовий, призначений для обліку розрахунків.

Субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок - сума наданих авансів іншим підприємствам (дебіторська заборгованість) на початок періоду	
Збільшення наданих авансів іншим підприємствам	Зменшення наданих авансів іншим підприємствам
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець - сума наданих авансів іншим підприємствам (дебіторська заборгованість) на кінець періоду	

Видані аванси іншим підприємствам оформлюють платіжними дорученнями, в яких міститься посилання на укладений договір. На суму виданих авансів підприємство-покупець (замовник) робить запис по дебету рахунку 371 у кореспонденції з рахунками 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти».

Після оплати поставлених товарів, виконаних робіт, послуг зарахована сума авансів відображається у покупця записом по кредиту рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» в кореспонденції з рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Підтвердженням проведених платежів є виписка банку. Зарахування оформлюється розрахунком бухгалтерії.

Приклад. Перша подія: постачальнику перераховано аванс на суму 12 000 грн. (з ПДВ) за сировину. Друга подія: отримано від постачальника сировина на суму 12 000 грн. (з ПДВ). Відобразити в обліку господарські операції (табл. 13.6).

Таблиця 13.6 – Облік господарських операцій з придбання сировини

№	Зміст операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дебет	Кредит
1.	Перераховано постачальнику аванс за виробничі запаси	12 000	371	311
2.	Відображено податковий кредит з ПДВ	2 000	641	644
3.	Отримано сировину від постачальника	10 000	201	631
4.	Відображено податковий кредит з ПДВ	2 000	644	631
5.	Залік заборгованостей	12 000	631	371

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: з поточного рахунку перераховано постачальнику аванс за матеріали на суму 10 000 грн. (з ПДВ). Залишок на поточному рахунку – 30 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Платіжне доручення.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Поточний рахунок в національній валюті» - 10 000 грн.

Оборотні активи – дебіторська заборгованість:

«Розрахунки за виданими авансами» + 10 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 371 «Розрахунки за виданими авансами» 10 000 грн.

Кт 311 «Поточний рахунок в національній валюті» 10 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 311 – в активі Балансу рядок 1165.

Сальдо рахунка 371 – в активі Балансу рядок 1130.

Рахунок 371 Активний		Рахунок 311 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑		Сн = 30 000	
10 000			10 000 ↓
Ск = 10 000		Ск = 20 000	

13.4 Контрольні запитання

1. Що таке готівкові розрахунки в національній валюті?
2. Що таке касові операції в національній валюті?
3. Назвіть основні завдання обліку готівкових грошових коштів.
4. Назвіть первинні документи з обліку готівкових коштів.

5. Дайте характеристику рахунку 301.
6. Дайте характеристику рахунку 311.
7. Яке призначення виписки банку?
8. Які існують форми безготівкових розрахунків?
9. Що таке поточна та довгострокова дебіторська заборгованість?
10. Дайте характеристику рахунку 361.

13.5 Практичні завдання

Завдання 1

Відобразити в обліку операції з надходження грошових коштів в національній валюті в касу підприємства: отримано в касу грошові кошти з поточного рахунка 5000 грн.; повернуто в касу невикористані грошові кошти підзвітною особою 600 грн.; внесені у касу грошові кошти матеріально-відповідальною особою за відшкодування завданих збитків 1200 грн.; отримано виручка від реалізації товарів через торговельну мережу 7300 грн.; погашена у касу заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу 5000 грн.; оприбутковані надлишки грошових коштів за результатами проведення інвентаризації каси 2500 грн. Початкове сальдо готівки складає 500 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.
7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані

щодо готівки в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Готівка в національній валюті:
 - відноситься до засобів підприємства
 - це оборотний актив

За Планом рахунків:
 3 клас 301 рахунок
 «Готівка в національній валюті»

Таблиця 13.7 - Відображення в обліку касових операцій

301 рах. активний збільшується за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Надходження грошових коштів в національній валюті в касу підприємства:				
Отримано грошові кошти з поточного рахунка	A+A-	301	311	5000
Повернені невикористані грошові кошти підзвітною особою	A+A-	301	372	600
Внесені грошові кошти матеріально-відповідальною особою за відшкодування завданих збитків	A+A-	301	375	1200
Отримано виручка від реалізації товарів через торгівельну мережу	A+ Д+	301	702	7300
Погашена заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу	A+ КП-	301	46	5000
Оприбутковані надлишки грошових коштів за результатами проведення інвентаризації каси	A+ Д+	301	719	2500

КП- контр пасивний

Дт	301 «Готівка в національній валюті»	Кт
Сп 500		
5000+600+1200+7300+5000+2500		
Об.по Дт 21600		Об.по Кт
Ск 22100		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
301	500	-	21600	-	22100	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	500	22100

Завдання 2

Відобразити в обліку операції з витрачання грошових коштів в національній валюті з каси підприємства: видача готівки підзвітним особам 3100 грн.; виплачено заробітну плату робітнику, якому не оформлено

пластикову картку 1900 грн.; виплачена частина прибутку засновнику 4000 грн.; виявлена нестача грошових коштів під час інвентаризації 350 грн.; здача готівки на рахунок в банку 8400 грн.; передані грошові кошти інкасатору 8400 грн. Початкове сальдо готівки складає 500 грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо готівки в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 13.8 - Відображення в обліку касових операцій

301 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Витрачання грошових коштів в національній валюті з каси підприємства:				
Отримано грошові кошти з поточного рахунку	А+А-	301	311	26150
Видача готівки підзвітним особам	А+А-	372	301	3100
Виплачено заробітну плату у разі не оформлення пластикової картки	П-А-	661	301	1900
Виплачена частина прибутку засновнику	П-А-	671	301	4000
Виявлена нестача грошових коштів під час інвентаризації	В+А-	947	301	350
Передані грошові кошти інкасатору	А+ А-	333	301	8400
Здача готівки на рахунок в банку	А+А-	311	301	8400

Дт		301 «Готівка в національній валюті»	Кт	
Сп	500			
	26150		3100+1900+4000+350+8400+8400	
Об.по Дт	26150		Об.по Кт	26150
Ск	500			

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
301	500	-	26150	26150	500	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	500	500

Завдання 3

Відобразити в обліку операції з надходження грошових коштів в національній валюті на поточний рахунок підприємства: надійшла готівка з каси на рахунок в банк 6500 грн.; надійшли грошові кошти від інкасаторів 6500 грн.; отримано грошові кошти від покупців за раніше відвантажену продукцію 3600 грн.; отримано аванс від покупців 2400 грн.; отримано грошові кошти від інших дебіторів за раніше виконані роботи та надані послуги 5300 грн.; отримано довгостроковий кредит банку 80 000 грн.; отримано короткостроковий кредит банку 10 000 грн.; погашена заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу 45000 грн.; погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше одержаним 18 000 грн.; отримані штрафи, пені, неустойки 2700 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо коштів на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Поточні рахунки в національній валюті:
 - відноситься до засобів підприємства
 - це оборотний актив

За Планом рахунків:
 3 клас 311 рахунок
 «Поточні рахунки в національній валюті»

Таблиця 13.9 - Відображення в обліку грошових коштів на рахунок в банку

311 рах. активний збільшується за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Надходження грошових коштів в національній валюті на поточний рахунок підприємства:				

Продовження таблиці 13.9

1	2	3	4	5
Надійшла готівка з каси на рахунок в банк	A+A-	311	301	6500
Надійшли грошові кошти від інкасаторів	A+A-	311	333	6500
Отримано грошові кошти від покупців за раніше відвантажену продукцію	A+A-	311	361	3600
Отримано аванс від покупців	A+П+	311	681	2400
Отримано грошові кошти від інших дебіторів за раніше виконані роботи та надані послуги	A+A-	311	377	5300
Отримано довгостроковий кредит банку	A+ П+	311	501	80000
Отримано короткостроковий кредит банку	A+П+	311	601	10000
Погашена заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу	A+КП-	311	46	45000
Погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше одержаним	A+A-	311	341	18000
Отримані штрафи, пені, неустойки	A+ Д+	311	715	2700

Сума за Дт 311 рах. = Дт оборот 311 рах

Дт	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	Кт
Сп 0		
	6500+6500+3600+2400+5300+ 80000+10000+45000+18000+2700	
Об.по Дт	180000	Об.по Кт 0
Ск	180000	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
311	0	-	180000	0	180000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	0	180000

Завдання 4

Відобразити в обліку операції з витрачання грошових коштів в національній валюті з поточного рахунку підприємства.

Передано грошові кошти з банку в касу 7000 грн. Перераховано грошові кошти на відкриття чекової книжки 1300 грн. Зняття коштів по грошовому чеку з банку в касу (на виплату заробітної плати, відряджень) 1500 грн. Перераховано грошові кошти для придбання іноземної валюти 2400 грн.

Перераховано грошові кошти постачальникам за отримані матеріали 18000 грн. Видано аванс постачальнику 14600 грн. Перераховано грошові кошти іншим кредиторам за раніше отримані роботи та послуги 5300 грн. Перераховано заробітна плата на особисті рахунки працівників 26000 грн. Погашено заборгованість перед бюджетом за податками й платежами 6500 грн. Сплачено єдиний соціальний внесок (ЄСВ) до фондів соціального страхування 3200 грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковими кредитом банку 1900 грн. Погашено короткостроковий кредит банку 11000 грн. Погашені нараховані відсотки за користування кредитом банку 400 грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковим векселем раніше виданим 3700 грн. Погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше виданим 1800 грн. Сплачені штрафи, пені, неустойки 2500 грн. На поточному рахунку на початок звітнього періоду знаходилось 200000 грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо коштів на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 13.10 - Відображення в обліку грошових коштів на рахунку в банку

311 рах. активний зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
Витрачання грошових коштів в національній валюті з поточного рахунку підприємства:				
Передано грошові кошти з банку в касу	A+A-	301	311	7000
Перераховано грошові кошти на відкриття чекової книжки	A+A-	313	311	130
Зняття коштів по грошовому чеку з банку в касу (на виплату заробітної плати, відряджень)	A+A-	301	313	1500
Перераховано грошові кошти для придбання іноземної валюти	A+A-	333	311	2400
Перераховано грошові кошти постачальникам за отримані матеріали	П-A-	631	311	18000
Видано аванс постачальнику	A+ A-	371	311	14600

Продовження таблиці 13.10

1	2	3	4	5
Перераховано грошові кошти іншим кредиторам за раніше отримані роботи та послуги	П-А-	685	311	5300
Перераховано заробітна плата на особисті рахунки працівників	П-А-	661	311	26000
Погашено заборгованість перед бюджетом за податками й платежами	П-А-	641	311	6500
Сплачено єдиний соціальний внесок (ЄСВ) до фондів соціального страхування	П-А-	651	311	3200
Погашена поточна заборгованість за довгостроковими кредитом банку	П-А-	611	311	1900
Погашено короткостроковий кредит банку	П-А-	601	311	11000
Погашені нараховані відсотки за користування кредитом банку	П-А-	684	311	400
Погашена поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті	П-А-	611	311	3700
Погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше виданим	П-А-	621	311	1800
Сплачені штрафи, пені, неустойки	В+А-	948	311	2500
Разом				105930

Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»	Кт
Сп 200000 /	
Об.по Дт	Об.по Кт 105930
Ск 94070	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
311	200000	-	0	105930	94070	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	200000	94070

Задача 5

Відобразити в обліку операції з обліку розрахунків з підзвітною особою на відрядження. Протягом звітного періоду підзвітним особам було видано із каси грошові кошти на відрядження 2040 грн.

Затверджено авансовий звіт, наданий підзвітною особою: робітником виробництва 400 грн., майстром цеху 350 грн., керівником підприємства 1060 грн., менеджером відділу збуту 350 грн. Сплачено із каси перевитрати керівнику

підприємства 120 грн. Заборгованість на початок періоду з підзвітними особами складає 1000 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків з підзвітними особами в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

- Розрахунки з підзвітними особами:
- відноситься до засобів підприємства
  - це оборотний актив
  - відноситься до дебіторської заборгованості

За Планом рахунків:
3 клас 372 рахунок
«Розрахунки з підзвітними особами»

Таблиця 13.11 - Операції з обліку розрахунків з підзвітною особою

372 рах. активний збільшується
за Дт

372 рах. активний зменшується
за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відрядження				
Видача із каси підзвітній особі на відрядження	A+A-	372	301	2040
Затверджено авансовий звіт, наданий підзвітною особою:				
- робітником виробництва	A+A-	23	372	400
- майстром цеху	B+A-	91	372	350
- керівником або бухгалтером підприємства	B+A-	92	372	1060
- менеджером відділу збуту	B+A-	93	372	350
Сплатено із каси перевитрати підзвітній особі	A+A-	372	301	120

Дт		372 «Розрахунки з підзвітними особами»		Кт	
Сп 1000					
	2040+120			400+350+1060+350	
Об.по Дт	2160			Об.по Кт	2160
Ск 1000					

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
372	1000	-	2160	2160	1000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Інша поточна дебіторська заборгованість Сальдо Дт 372, 374, 375, 376, Дт377, 378, 65	1155	1000	1000

Задача 6

1 подія – відвантаження продукції

2 подія – оплата від покупців

Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації 12000 грн з ПДВ. Отримано оплату від покупців за готову продукцію. Дебіторська заборгованість на початок періоду складає 15000грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків з вітчизняними покупцями в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Розрахунки з вітчизняними покупцями:

- відноситься до засобів підприємства
- це оборотний актив
- відноситься до дебіторської заборгованості

За Планом рахунків:
3 клас 361 рахунок
«Розрахунки з вітчизняними покупцями»

- Дебіторська заборгованість (ДЗ) – це борги, які повинно отримати підприємство від своїх боржників у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.
- Боржники підприємства – це дебітори

Таблиця 13.12 - Операції щодо розрахунків з покупцями

361 рах. активний
збільшується за Дт

361 рах. активний
зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1 подія – відвантаження продукції				
2 подія – оплата від покупців				

Продовження таблиці 13.12

1	2	3	з ПДВ	5
Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації	A+Д+	361	701	12000
Отримано оплату від покупців за готову продукцію	A+A-	311	361	12000

Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	Кт
Сп 15000	
12000	12000
Об.по Дт 12000	Об.по Кт 12000
Ск 15000	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
361	15000	-	12000	12000	15000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
ДЗ за продукцію, товари, роботи, послуги Сальдо Дт 36 мінус сальдо Кт 38 (у частині, що стосується заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги)	1125	15000	15000

Задача 7

Відобразити в обліку операції за претензіями, залишок яких на початок періоду склав 4000 грн. Пред'явлена претензія постачальникам щодо недостачі або псування ТМЦ під час транспортування 800 грн. Надійшли грошові кошти від постачальника щодо погашення визнаних претензій щодо псування ТМЦ 200 грн. Оприбутковані матеріали, що надійшли в рахунок погашення визнаної претензії 500 грн. Віднесена сума невизнаних претензій на рахунок, з якого вона була списана 100 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків за претензіями в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Розрахунки за претензіями:

- відноситься до засобів підприємства
- це оборотний актив
- відноситься до дебіторської заборгованості

За Планом рахунків:

3 клас 374 рахунок
«Розрахунки за претензіями»

На даному рахунку ведеться облік розрахунків за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенею, неустойками.

Таблиця 13.13 - Операції з обліку іншої дебіторської заборгованості

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Претензія				
Пред'явлена претензія постачальникам щодо нестачі або псування ТМЦ під час транспортування	А+П+	374	631	800
Надійшли грошові кошти від постачальника щодо погашення визнаних претензій щодо псування ТМЦ	А+А-	311	374	200
Оприбутковані матеріали, що надійшли в рахунок погашення визнаної претензії	А+А-	201	374	500
Віднесена сума невизнаних претензій на рахунок, з якого вона була списана	П-А-	631	374	100

Дт		374 «Розрахунки за претензіями»		Кт	
Сп 4000					
	800		200+500+100		
Об.по Дт 800			Об.по Кт 800		
Ск 4000					

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
374	4000	-	800	800	4000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Інша поточна дебіторська заборгованість Сальдо Дт 372, 374, 375, 376, Дт377, 378, 65	1155	4000	4000

Задача 8

Здійснено попередню оплату постачальникам за матеріали 3600 грн. Оприбутковано матеріали від постачальника на суму 3000 грн. без ПДВ. Здійснено залік заборгованостей.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас,

назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків за авансами виданими в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Розрахунки за авансами виданими:
 - відноситься до засобів підприємства
 - це оборотний актив
 - відноситься до дебіторської заборгованості

За Планом рахунків:
 3 клас 371 рахунок
 «Розрахунки за авансами виданими»

Аванси видані не мають ніякого відношення до авансів із заробітної плати. Це попередня оплата підприємства за товари, роботи, послуги.

Таблиця 13.14 - Операції з обліку авансів виданих

371 рах. активний
збільшується за Дт

371 рах. активний
зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1 подія – оплата постачальникам				з ПДВ
2 подія – надходження виробничих запасів				
Здійснено попередню оплату постачальникам за матеріали	А+А-	371	311	3600
Оприбутковано матеріали від постачальника	А+П*	201	631	3000
Залік заборгованостей	П-А-	631	371	3600

Дт	371 «Розрахунки за авансами виданими»	Кт	з ПДВ
Сп 7200			
	3600	3600	
Об.по Дт 3600		Об.по Кт 3600	
Ск 7200			

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
371	7200	-	3600	3600	7200	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
ДЗ за розрахунками — за виданими авансами	1130	7200	7200

13.6 Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Відобразити в обліку операції з надходження грошових коштів в національній валюті в касу підприємства: отримано в касу грошові кошти з поточного рахунку 5000* грн.; повернуто в касу невикористані грошові кошти підзвітною особою 600 грн.; внесені у касу грошові кошти матеріально-відповідальною особою за відшкодування завданих збитків 1200* грн.; отримано виручка від реалізації товарів через торгівельну мережу 7300* грн.; погашена у касу заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу 5000* грн.; оприбутковані надлишки грошових коштів за результатами проведення інвентаризації каси 2500* грн. Початкове сальдо готівки складає 500* грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо готівки в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 2

Відобразити в обліку операції з витрачання грошових коштів в національній валюті з каси підприємства: видача готівки підзвітним особам 3100* грн.; виплачено заробітну робітнику, якому не оформлено пластикову

картку 1900* грн.; виплачена частина прибутку засновнику 4000* грн.; виявлена нестача грошових коштів під час інвентаризації 350* грн.; здача готівки на рахунок в банку 8400* грн.; передані грошові кошти інкасатору 8400* грн. Початкове сальдо готівки складає 500* грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо готівки в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 3

Відобразити в обліку операції з надходження грошових коштів в національній валюті на поточний рахунок підприємства: надійшла готівка з каси на рахунок в банк 6500* грн.; надійшли грошові кошти від інкасаторів 6500* грн.; отримано грошові кошти від покупців за раніше відвантажену продукцію 3600* грн.; отримано аванс від покупців 2400* грн.; отримано грошові кошти від інших дебіторів за раніше виконані роботи та надані послуги 5300* грн.; отримано довгостроковий кредит банку 80 000* грн.; отримано короткостроковий кредит банку 10 000* грн.; погашена заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу 45000* грн.; погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше одержаним 18 000* грн.; отримані штрафи, пені, неустойки 2700* грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо коштів на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Завдання 4

Відобразити в обліку операції з витрачання грошових коштів в національній валюті з поточного рахунку підприємства.

Передано грошові кошти з банку в касу 7000* грн. Перераховано грошові кошти на відкриття чекової книжки 1300* грн. Зняття коштів по грошовому чеку з банку в касу (на виплату заробітної плати, відряджень) 1500* грн. Перераховано грошові кошти для придбання іноземної валюти 2400* грн. Перераховано грошові кошти постачальникам за отримані матеріали 18000 грн. Видано аванс постачальнику 14600* грн. Перераховано грошові кошти іншим кредиторам за раніше отримані роботи та послуги 5300* грн. Перераховано заробітна плата на особисті рахунки працівників 26000* грн. Погашено заборгованість перед бюджетом за податками й платежами 6500* грн. Сплачено єдиний соціальний внесок (ЄСВ) до фондів соціального страхування 3200* грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковими кредитом банку 1900* грн. Погашено короткостроковий кредит банку 11000* грн. Погашені нараховані відсотки за користування кредитом банку 400* грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковим векселем раніше виданим 3700* грн. Погашена заборгованість за короткостроковим векселем раніше виданим 1800* грн. Сплачені штрафи, пені, неустойки 2500* грн. На поточному рахунку на початок звітнього періоду знаходилось 200000* грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо коштів на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Задача 5

Відобразити в обліку операції з обліку розрахунків з підзвітною особою на відрядження. Протягом звітнього періоду підзвітним особам було видано із каси грошові кошти на відрядження 2040* грн.

Затверджено авансовий звіт, наданий підзвітною особою: робітником виробництва 400* грн., майстром цеху 350* грн., керівником підприємства

1060* грн., менеджером відділу збуту 350* грн. Сплачено із каси перевитрати керівнику підприємства 120* грн. Заборгованість на початок періоду з підзвітними особами складає 1000* грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків з підзвітними особами в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Задача 6

1 подія – відвантаження продукції

2 подія – оплата від покупців

Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації 12000* грн з ПДВ. Отримано оплату від покупців за готову продукцію. Дебіторська заборгованість на початок періоду складає 15000*грн. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків з вітчизняними покупцями в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Задача 7

Відобразити в обліку операції за претензіями, залишок яких на початок періоду склав 4000* грн. Пред'явлена претензія постачальникам щодо недостачі або псування ТМЦ під час транспортування 800* грн. Надійшли грошові кошти від постачальника щодо погашення визнаних претензій щодо псування ТМЦ 200* грн. Оприбутковані матеріали, що надійшли в рахунок погашення визнаної претензії 500* грн. Віднесена сума невизнаних претензій на рахунок, з якого вона була списана 100* грн.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків за претензіями в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Задача 8

Здійснено попередню оплату постачальникам за матеріали 3600* грн. Оприбутковано матеріали від постачальника на суму ? грн. без ПДВ. Здійснено залік заборгованостей.

Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо розрахунків за авансами виданими в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні 3 цифри залікової книжки, а з позначкою ? - розрахувати.

13.6 Тести для самоконтролю

1. Видача готівки з каси проводиться на основі:

- а) видаткового касового ордера;
- б) прибуткового касового ордера;
- в) платіжного доручення;
- г) меморіального ордера.

2. Надходження готівки в касу проводиться на основі:

- а) прибуткового касового ордера;
- б) видаткового касового ордера;
- в) платіжного доручення;
- г) меморіального ордера.

3. Повернені невикористані грошові кошти в касу підприємства підзвітною особою відображаються в обліку:

- а) Д-т301   К-т701
- б) Д-т301   К-т372
- в) Д-т301   К-т401
- г) Д-т 372   К-т301

4. Погашена заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу грошовими коштами в касу:

- а) Д-т 40   К-т30
- б) Д-т 30   К-т46
- в) Д-т 31   К-т70
- г) Д-т 30   К-т40

5. Розрахунки між підприємствами в безготівковій формі проводять з використанням таких документів:

- а) податкова накладна;
- б) платіжне доручення;
- в) касова книга;
- г) платіжна відомість.

6. Що не входить до складу дебіторської заборгованості:

- а) розрахунки з підзвітними особами;
- б) розрахунки з покупцями;
- в) розрахунки з постачальниками;
- г) розрахунки за виданими авансами.

7. Отримана на поточний рахунок попередня оплата від покупців відображається в обліку:

- а) Д-т311   К-т371
- б) Д-т 371   К-т361
- в) Д-т 311   К-т681
- г) Д-т 371   К-т311

8. Надійшли грошові кошти на поточний рахунок від постачальника з погашення визнаних претензій щодо псування відображається в обліку:

- а) Д-т 311   К-т374
- б) Д-т 374   К-т377
- в) Д-т 311   К-т685
- г) Д-т 377   К-т311

9. Отриманий на поточний рахунок короткостроковий кредит банку відображається в обліку:

- а) Д-т 311   К-т501
- б) Д-т 301   К-т601
- в) Д-т311   К-т601
- г) Д-т 601   К-т311

10. Сплачені з поточного рахунка штрафи, пені, неустойки відображається в обліку:

- а) Д-т91   К-т377
- б) Д-т 948   К-т685
- в) Д-т685   К-т311
- г) Д-т 92   К-т311

11. В який термін повинна подати авансовий звіт підзвітна особа після відрядження:

- а) у день повернення;
- б) на наступний день після повернення;
- в) впродовж трьох робочих днів;
- г) впродовж п'яти днів.

12. Дебіторська заборгованість виникає на підприємстві за таких обставин:

- а) перерахована передоплата, товар отриманий;
- б) відвантажено товари, оплата не надійшла;
- в) отримано аванс, товар не відвантажено;
- г) отримані товари або послуги не оплачені.

13. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо:

- а) існує впевненість щодо її неповернення;
- б) існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума;
- в) за дебіторською заборгованістю закінчився термін позовної давності;
- г) існує невпевненість у погашенні боржником дебіторської заборгованості.

14. Для якої дебіторської заборгованості нараховується резерв сумнівних боргів:

- а) нормальної;
- б) сумнівної;
- в) безнадійної;
- г) поточної.

15. Яким записом оформляється видача з каси підзвітній особі сум для придбання матеріалів?

- а) Д-т 201   К-т 301;
- б) Д-т 372   К-т 301;
- в) Д-т 301   К-т 201;
- г) Д-т 301   К-т 372.

16. Яким записом оформляється господарська операція з отримання готівки в касу з поточного рахунка для виплати заробітної плати працівникам основного виробництва?

- а) Д-т 231   К-т 661;
- б) Д-т 301   К-т 661;
- в) Д-т 301   К-т 311;
- г) Д-т 661   К-т 311.

17. Приймання готівки в касу підприємства оформлюється:

- а) прибутковим касовим ордером та випискою з касової книги;
- б) видатковим касовим ордером та квитанцією про приймання грошей;
- в) прибутковим касовим ордером.

18. Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенні заборгованості постачальникам за отримані запасні частини?

- а)   Д-т 207 «Запасні частини»
              К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті»;
- б)   Д-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
              К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті»;
- в)   Д-т 207 «Запасні частини»
              К-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- г)   Д-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
              К-т 207 «Запасні частини».

19. Яка кореспонденція рахунків складається при отриманні в касу з поточного рахунку готівки на господарські потреби обслуговуючих виробництв?

- а) Д-т 91 «Загальновиробничі витрати»
К-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- б) Д-т 301 «Готівка в національній валюті»
К-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- в) Д-т 301 «Готівка в національній валюті»
К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті»;
- г) Д-т 372 «Розрахунки з підзвітними особами»
К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті».

20. Яким бухгалтерським записом оформляється надходження безготівкових коштів за реалізовану покупцям сільськогосподарську продукцію?

- а) Д-т 361   К-т 27;
- б) Д-т 311   К-т 361;
- в) Д-т 301   К-т 631;
- г) Д-т 311   К-т 631.

21. Запис по синтетичному рахунку 311 "Поточний рахунок в національній валюті" виконується на основі таких первинних документів:

- а) платіжних доручень, рахунків;
- б) виписок з розрахункового рахунку;
- в) виписок з розрахункового рахунку з прикладеними до них первинними документами;
- г) довідок бухгалтерії.

22. Повернення до каси невикористаних підзвітних сум в національній валюті відображаються такими бухгалтерськими записами:

- а) Дт 301 «Готівка в національній валюті»
Кт 374 «Розрахунки за претензіями»;
- б) Дт 301 «Готівка в національній валюті»
Кт 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- в) Дт 374 «Розрахунки за претензіями»
Кт 301 «Готівка в національній валюті»;
- г) Дт 372 «Розрахунки з підзвітними особами»
Кт 302 «Готівка в іноземній валюті».

23. Одержання готівки в касі підприємства з каси банку для виплати заробітної плати здійснюється за:

- а) грошовим чеком;
- б) видатковим касовим ордером;
- в) прибутковим касовим ордером;
- г) об'явою на внесення готівки.

24. Отримані грошові кошти від покупців у погашення заборгованості за товари, роботи і послуги (в національній валюті) відображаються проведенням:

- а) Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- б) Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
Кт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- в) Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
Кт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;
- г) Дт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

25. Перераховані уповноваженому банку валютні кошти для продажу відображаються проведенням:

- а) Дт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»
Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- б) Дт 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»
Кт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- в) Дт 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»
Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»;
- г) Дт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»
Кт 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

26. Нараховану комісійну винагороду банку відображає проведенням:

- а) Дт 92 «Адміністративні витрати»
Кт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;
- б) Дт 951 «Відсотки за кредит»
Кт 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»;
- в) Дт 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
Кт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»;
- г) Дт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

ТЕМА 14. Облік фінансових інвестицій

- 14.1 Поняття, класифікація та оцінка фінансових інвестицій
- 14.2 Облік фінансових інвестицій
- 14.3 Контрольні питання
- 14.4 Практичні завдання
- 14.5 Вправи для самостійної роботи
- 14.6 Тести для самоконтролю

14.1 Поняття, класифікація та оцінка фінансових інвестицій

Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» **фінансові інвестиції** – активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.

До фінансових інвестицій відносяться:

- інструменти капіталу;
- акції;
- паї;
- майнові права;
- облігації;
- депозитні сертифікати;
- казначейські зобов'язання;
- інші цінні папери.

Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»:

- **Амортизована собівартість фінансової інвестиції** – собівартість фінансової інвестиції з урахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

- **Ефективна ставка відсотка** – ставка відсотка, що визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості її погашення.

- **Контрольні учасники** – учасники спільної діяльності зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), які здійснюють контроль за її діяльністю.

- **Метод ефективної ставки відсотка** – метод нарахування амортизації

дисконту або премії, за яким сума амортизації визначається як різниця між доходом за фіксованою ставкою відсотка та добутком ефективної ставки та амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток.

- **Ринкова вартість фінансової інвестиції** – сума, яку можна отримати від продажу фінансової інвестиції на активному ринку.

- **Спільна діяльність** – господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

- **Спільний контроль** – розподіл контролю за господарською діяльністю відповідно до угоди про ведення спільної діяльності.

- **Суттєвий вплив** – повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової, господарської та комерційної політики об'єкта інвестування без здійснення контролю цієї політики.

Свідченням суттєвого впливу можуть бути:

- володіння 20 або більше відсотками акцій (статутного капіталу) підприємства;
- представництво в раді директорів або аналогічному керівному органі підприємства;
- участь у прийнятті рішень;
- обмін управлінським персоналом;
- забезпечення підприємства необхідною техніко-економічною інформацією.

Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» фінансові інвестиції для потреб бухгалтерського обліку класифікуються наступним чином:

- **довгострокові фінансові інвестиції** – це фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент;

- **поточні фінансові інвестиції** – це фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів);

- **еквіваленти грошових коштів** – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості

За ступенем впливу інвестора на об'єкт інвестування фінансові інвестиції поділяються на:

- **інвестиції в асоційовані підприємства** – інвестиції в підприємство, в якому інвестору належить блокувальний (більше 25%) пакет акцій (голосів) і

яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора;

- *інвестиції у дочірні підприємства* – інвестиції в підприємства, які перебувають під контролем материнського (холдингового) підприємства. Формальною ознакою контролю є наявність у інвестора більше 50% долі в капіталі об'єкта інвестування. Контроль – вирішальний вплив на фінансову, господарську та комерційну політику підприємства з метою одержання вигод від його діяльності;

- *інвестиції у спільну діяльність* – інвестиції для ведення господарської діяльності, зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними. Контроль – розподіл контролю за господарською діяльністю відповідно до угоди про ведення спільної діяльності.

Відповідно порядку оцінки фінансових інвестицій на дату балансу виділяють:

- фінансові інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення;
- фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), які обліковуються за методом участі в капіталі;

- фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), до яких не використовується метод участі в капіталі;

- фінансові інвестиції у спільну діяльність без створення юридичної особи;

- інші фінансові інвестиції.

Відповідно П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» фінансові інвестиції первісно оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за собівартістю.

Собівартість фінансової інвестиції складається з :

- ціни придбання;
- комісійних винагород;
- мита;
- податків, зборів;
- обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції.

Варіанти вартості фінансових інвестицій при придбанні або реалізації можуть бути наступні:

- за номінальною вартістю – зазначається на цінному папері;

- нижче номінальної вартості – з дисконтом, тобто зі знижкою;
- вище номінальної вартості – з премією.

Дивиденди, проценти, роялті та рента, які підлягають отриманню по фінансовим інвестиціям, відображаються як фінансовий дохід інвестора відповідно до П(С)БО 15 «Дохід».

Фінансові інвестиції, первісно зараховані на баланс за собівартістю, на кожну дату балансу відображаються з використанням таких оцінок:

- за справедливою вартістю;
- за собівартістю з врахуванням зменшення корисності;
- за амортизованою собівартістю;
- за вартістю, визначеною за методом участі в капіталі.

Відображення фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю.

Довгострокові фінансові інвестиції в боргові цінні папери, що утримуються інвестором до їх погашення, відображаються на дату балансу за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій.

Амортизована собівартість фінансової інвестиції – собівартість фінансової інвестиції з урахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

Амортизація (розподіл дисконту або премії) протягом періоду з дати придбання боргових цінних паперів до моменту їх погашення здійснюється за методом ефективної ставки відсотка.

Річна сума амортизації визначається такими формулами:

- у випадку амортизації дисконту:

$$\boxed{\text{Балансова вартість інвестиції на початок року}} \times \boxed{\text{Ефективна ставка відсотка}} - \boxed{\text{Річний дохід за фіксованою ставкою відсотка}}$$

- у випадку амортизації премії:

$$\boxed{\text{Річний дохід за фіксованою ставкою відсотка}} - \boxed{\text{Балансова вартість інвестиції на початок року}} \times \boxed{\text{Ефективна ставка відсотка}}$$

Визначення ефективної ставки відсотка:

- у разі придбання інвестицій з дисконтом:

$$\boxed{\text{((Річний дохід за фіксованою ставкою відсотка + (Загальна сума дисконту : загальну кількість років утримання інвестиції)) \div ((собівартість фінансової інвестиції + вартість погашення фінансової інвестиції) \div 2))}}$$

- у разі придбання інвестицій з премією:

((Річний дохід за фіксованою ставкою відсотка - (Загальна сума премії : загальну кількість років утримання інвестиції)) ÷ ((собівартість фінансової інвестиції + вартість погашення фінансової інвестиції) ÷ 2))

14.2 Облік фінансових інвестицій

Для узагальнення інформації про довгострокові фінансові інвестиції Планом рахунків передбачено рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» - балансовий, активний, призначений для обліку господарських засобів.

Рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» призначений для узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном, тощо.

Рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – вартість довгострокових фінансових інвестицій на початок періоду	
Збільшення: - відображення вартості отриманих довгострокових фінансових інвестицій	Зменшення: - вибуття (списання) чи зменшення вартості - одержання дивідендів від об'єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – вартість довгострокових фінансових інвестицій на кінець періоду	

Рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» має субрахунки:

- 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»;
- 142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам»;
- 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам».

Аналітичний облік за рахунком 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» ведеться за видами довгострокових фінансових вкладень та об'єктами інвестування. При цьому побудова аналітичного обліку повинна забезпечити можливість отримання інформації про довгострокові фінансові вкладення в об'єкти як на території країни, так і за кордоном.

Для узагальнення інформації про поточні фінансові інвестиції Планом

рахунків передбачено рахунок **35 «Поточні фінансові інвестиції» - балансовий, активний, призначений для обліку господарських засобів.** На рахунку **35 «Поточні фінансові інвестиції»** ведеться облік наявності та руху поточних фінансових інвестицій та еквівалентів грошових коштів, у тому числі депозитних сертифікатів.

Рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – вартість довгострокових фінансових інвестицій на початок періоду	
Збільшення: - придбання (надходження) еквівалентів грошових коштів та поточних фінансових інвестицій	Зменшення: - зменшення вартості (вибуття) еквівалентів грошових коштів та поточних фінансових інвестицій
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – вартість поточних фінансових інвестицій на кінець періоду	

Рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» має субрахунки:

351 «Еквіваленти грошових коштів»

352 «Інші поточні фінансові інвестиції»

Аналітичний облік поточних фінансових інвестицій ведеться за видами фінансових інвестицій із забезпеченням можливості отримання інформації про інвестиції як на території країни, так і за кордоном.

Приклад. Відображення в обліку придбання фінансових інвестицій

Таблиця 14.1- Відображення в обліку

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
1.	Придбана частка (80%) у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю шляхом перерахування грошових коштів у сумі 80 000 грн.	141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	80 000
2.	Придбана частка (15%) у статутному капіталі підприємства, яке є пов'язаною стороною, шляхом перерахування коштів з поточного рахунку в 50 000 грн.	142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	50 000
3.	Придбана частка (10%) у статутному капіталі підприємства, яке не є пов'язаною стороною, шляхом передачі довгострокового векселя. Теперішня вартість векселя 32 000 грн.	143 «Інвестиції непов'язаним сторонам»	182 «Довгострокові векселі одержані»	32 000

Продовження таблиці 14.1

1	2	3	4	5
4.	Придбання акцій, які вільно котуються на ринку (менше 5% участі, непов'язана сторона) з метою перепродажу за рахунок короткострокових депозитних сертифікатів	352 «Інші поточні фінансові інвестиції»	351 «Еквіваленти грошових коштів»	25 000
5.	Придбання довгострокових інвестицій у торговця цінними паперами шляхом передачі поточних фінансових інвестицій (ринкова вартість переданих інвестицій – 30 000 грн.)	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	741 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій»	30 000
	Списання балансової вартості переданих фінансових інвестицій (оцінка на попередню звітну дату – 40 000 грн.)	971 «Собівартість реалізованих фінансових інвестицій»	352 «Інші поточні фінансові інвестиції»	40 000
6	Придбання довгострокових фінансових інвестицій шляхом внеску товарів до статутного капіталу інших підприємств (справедлива вартість переданих товарів – 60 000 грн.)	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	702 «Дохід від реалізації товарів»	60 000
	Списання собівартості переданих товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складі»	30 000
7	Придбання довгострокових фінансових інвестицій шляхом внеску готової продукції до статутного капіталу інших підприємств (Справедлива вартість переданої готової продукції – 30 000 грн.)	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	30 000
	Списання собівартості переданої готової продукції	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	26 «Готова продукція»	20 000
8	Придбання довгострокових фінансових інвестицій шляхом внеску автомобіля (ринкова вартість автомобіля – 25 000 грн.)	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	742 «Дохід від відновлення корисності активів»	25 000
	Сплачено держмити та інші обов'язкові платежі	14 «Довгострокові фінансові інвестиції»	642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»	5 000
	Списання залишкової вартості автомобіля	972 «Втрати від зменшення корисності активів»	10 «Основні засоби»	15 000
9	Придбання довгострокових облігацій за грошові кошти	143 «Інвестиції непов'язаним сторонам»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	100 000

14.3 Контрольні питання

1. Що таке фінансові інвестиції? Як їх класифікують?
2. Які фінансові інвестиції вважаються поточними?
3. Які фінансові інвестиції є довгостроковими?
4. Що таке еквіваленти грошових коштів?
5. Як визначається собівартість фінансових інвестицій?
6. За якою оцінкою відображаються в обліку та фінансовій звітності поточні фінансові інвестиції?
7. Назвіть основні види довгострокових фінансових інвестицій.
8. Назвіть рахунки, які використовуються для обліку довгострокових фінансових інвестицій, та поясніть призначення субрахунків.

14.4 Практичні завдання

Завдання 1

Підприємство придбало 500 акцій за ціною 2,5 грн. за одну акцію. Витрати, пов'язані з оформленням операцій становлять 300 грн. без ПДВ. Переведено довгострокову фінансову інвестицію в поточну 200 грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо довгострокових фінансових інвестицій в Балансі.

Інвестиції непов'язаним сторонам:

- відносяться до засобів підприємства
- це довгостроковий необоротний актив
- це рахунок бухгалтерського обліку довгострокових позик і боргових цінних паперів підприємств
- довгострокові фінансові інвестиції на рахунку 143 обліковуються за собівартістю або справедливою вартістю.

За Планом рахунків:

1 клас 143 рахунок
«Інвестиції непов'язаним сторонам»

Інвестиції непов'язаним сторонам – це інвестиції, які не є стосовно інвестора дочірніми, асоційованими або спільними.

Первісна вартість фінансових інвестицій дорівнює 1550 грн., у тому числі:

- вартість придбання становить: $2,5 \times 500 = 1250$ грн.

- витрати, пов'язані з придбанням акцій – 300 грн.

Таблиця 14.2 - Відображення в обліку операцій щодо довгострокових фінансових інвестицій

143 рах. активний збільшується за Дт, а зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Отримано акції за грошові кошти	A+A-	143	311	1250
Отримано послуги, пов'язані з придбанням акцій	A+ П+	143	685	300
Перераховано грошові кошти за послуги, пов'язані з придбанням акцій	П-A-	685	311	300
Переведено довгострокову фінансову інвестицію в поточну	A+A-	35	143	200

Собівартість фінансової інвестиції складається з ціни її придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції (консультаційні послуги, пов'язані із придбанням даних паперів; біржовий збір; послуги брокера тощо).

Дт 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам» Кт

Сп 0	
1250+300	200
Об.по Дт 1550	Об.по Кт 200
Ск 1350	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
143	0	-	1550	200	1350	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ I Необоротні активи			
Довгострокові фінансові інвестиції:			
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств С-до 141, 142, 143	1030	-	-
- інші фінансові інвестиції С-до 141, 142, 143	1035	0	1150

У рядках 1030 та 1035 наводять фінансові інвестиції, які підприємство має намір утримувати протягом періоду, що перевищує рік, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Метод участі в капіталі - метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

Завдання 2

Підприємство «Стайл» володіє акціями підприємств «Альфа» і «Магnum». Розрахувати інвестиційний портфель підприємства «Стайл» на 31.12.20XX р. якщо: собівартість інвестицій в акції підприємства «Альфа» складає 4100 грн., а їх справедлива вартість становить 4500 грн.; собівартість інвестицій в акції підприємства «Магnum» складає 7000 грн., а їх справедлива вартість становить 6800 грн. Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо поточних фінансових інвестицій в Балансі.

Поточні фінансові інвестиції:

- відноситься до засобів підприємства
- це поточний оборотний актив
- ведеться облік наявності та руху поточних фінансових інвестицій (352 рах.) та еквівалентів грошових коштів (351 рах.), у тому числі депозитних сертифікатів

За Планом рахунків:

3 клас 35 рахунок
«Поточні фінансові інвестиції»

Різниця в субрахунках: на рахунку 352 обліковуються фінансові вкладення, зроблені на термін, що не перевищує 12 місяців, а на рахунку 351 - на термін, що не перевищує трьох місяців.

Вартість інвестиційного портфеля за собівартістю:

$$4100+7000 = 11100 \text{ грн.}$$

Вартість інвестиційного портфеля за справедливою вартістю:

$$4500+6800=11300 \text{ грн.}$$

Згідно з принципом обачності, який передбачає запобігання завищенню оцінки активів і доходів, а також заниженню оцінки зобов'язань і витрат, інвестиції повинні бути переоцінені та відображені в балансі за справедливою ринковою вартістю.

Таблиця 14.3 - Відображення в обліку операцій щодо поточних фінансових інвестицій

35 рах. активний, збільшується за Дт, а зменшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Переоцінка акцій підприємства «Альфа» - дооцінка (4500-4100=400)	А+Д+	35	746	400
Переоцінка акцій підприємства «Магnum» - уцінка (6800-7000=-200)	В+ А-	975	35	200

Суму зменшення на дату балансу слід відносити до складу інших витрат на рахунок 975 «Уцінка необоротних активів і фінансовій інвестицій»

Суму збільшення на дату балансу слід відносити до складу інших доходів на рахунок 746 «Інші доходи від звичайної діяльності»

Дт	35 «Поточні фінансові інвестиції»	Кт
Сп 11100		
400		200
Об.по Дт 400		Об.по Кт 200
Ск 11300		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
35	11100	-	400	200	11300	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II оборотні активи			
Поточні фінансові інвестиції Сальдо Дт 352	1160	11100	11300
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	-	-

У статті 1160 відображаються фінансові інвестиції, які підприємства мають намір утримувати протягом періоду, що не перевищує року та які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів).

У статті 1165 відображають готівку в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей (у національній та іноземній валюті, яка перерахована в національну за правилами ПБО).

14.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Підприємство придбало 500* акцій за ціною 2,5 грн. за одну акцію. Витрати, пов'язані з оформленням операцій становлять 300* грн. без ПДВ. Переведено довгострокову фінансову інвестицію в поточну 200* грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо довгострокових фінансових інвестицій в Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

Вправа 2

Підприємство «Стайл» володіє акціями підприємств «Альфа» і «Магnum». Розрахувати інвестиційний портфель підприємства «Стайл» на 31.12.20XX р. якщо: собівартість інвестицій в акції підприємства «Альфа» складає 4100* грн., а їх справедлива вартість становить 4500* грн.; собівартість інвестицій в акції підприємства «Магnum» складає 7000* грн., а їх справедлива вартість становить 6800* грн.

Визначити економічний зміст об'єкта обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит).

Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо.

Фрагментально відобразити облікові дані щодо поточних фінансових інвестицій в Балансі. Дані з позначкою * збільшити на останні три цифри залікової книжки.

14.6 Тести для самоконтролю

1. Фінансові інвестиції утримуються підприємством

з метою:

- а) одержання доходів (прибутку) у вигляді дивідендів, відсотків;
- б) набуття вигідних відносин з іншими підприємствами (взяття участі в управлінні їхньою діяльністю або контроль над їхньою діяльністю);
- в) отримання майбутніх вигод від зростання вартості здійснених інвестицій.
- г) всі відповіді правильні.

2. За видами фінансові інвестиції поділяються на:

- а) вкладення до статутного капіталу інших підприємств;
- б) придбання цінних паперів інших емітентів;
- в) надання позик іншим юридичним і фізичним особам;
- г) всі відповіді правильні.

3. З метою відображення довгострокових фінансових інвестицій в обліку й звітності прийнято їх визначати, як:

- а) інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення;
- б) еквіваленти грошових коштів;
- в) інвестиції, що характеризуються незначним ризиком зміни вартості;
- г) пайові фінансові інвестиції.

4. З метою відображення поточних фінансових інвестицій в обліку й звітності прийнято їх визначати, як:

- а) інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення;
- б) еквіваленти грошових коштів;
- в) інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства;
- г) інвестиції в спільну діяльність зі створенням юридичної особи

5. Методи оцінки цінних паперів регламентовані:

- а) П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»;
- б) П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»;
- в) Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- г) Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

6. Оцінка фінансових вкладень здійснюється у випадках:

- а) при придбанні фінансових інвестицій;

- б) при реалізації фінансових інвестицій
- в) у разі складання фінансової звітності;
- г) всі відповіді правильні.

7. На дату балансу оцінку фінансових інвестицій визначають за такими методами, як:

- а) за справедливою вартістю;
- б) за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій;
- в) за методом участі в капіталі.
- г) всі відповіді правильні.

8. За справедливою вартістю оцінюються вкладення, які:

- а) утримуються для перепродажу (переоцінюються на дату балансу за кожною інвестицією);
- б) є борговими інвестиціями для їх оцінки на дату балансу;
- в) утримуються до повного погашення (довгострокові інвестиції)
- г) всі відповіді правильні.

9 На якому рахунку здійснюється облік поточних фінансових інвестицій:

- а) 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»;
- б) 352 «Інші поточні фінансові інвестиції»;
- в) 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»;
- г) 733 «Інші доходи від фінансових операцій».

10. Метод участі в капіталі — це метод обліку інвестицій, за якого:

- а) балансова вартість інвестицій збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування;
- б) Зміна величини власного капіталу об'єкта інвестування веде до відповідних змін вартості інвестицій на балансі підприємства-інвестора.
- в) балансова вартість вкладень відображає частку інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.
- г) всі відповіді правильні.

11. На якому рахунку здійснюється облік поточних фінансових інвестицій:

- а) 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»;
- б) 352 «Інші поточні фінансові інвестиції»;
- в) 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»;

г) 733 «Інші доходи від фінансових операцій»;

12. На якому рахунку здійснюється облік довгострокових фінансових інвестицій:

- а) 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»;
- б) 352 «Інші поточні фінансові інвестиції»;
- в) 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»;
- г) 733 «Інші доходи від фінансових операцій»;

13. Інформації про фінансові інвестиції на період більше одного року відображаються у Балансі:

- а) у 2 розділі Активу Балансу;
- б) у 1 розділі Активу Балансу;
- в) у 2 розділі Пасиву Балансу;
- г) у 3 розділі Пасиву Балансу.

14. Інформації про фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів) відображаються у Балансі:

- а) у 2 розділі Активу Балансу;
- б) у 1 розділі Активу Балансу;
- в) у 2 розділі Пасиву Балансу;
- г) у 3 розділі Пасиву Балансу.

15. Сутність методу за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій полягає в тому, що:

- а) балансова вартість інвестицій збільшується або зменшується у власному капіталі об'єкта інвестування на суму збільшення або зменшення дисконту або премії в разі придбання з урахуванням їх амортизації за методом ефективної ставки відсотка;
- б) різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія в разі придбання) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка;
- в) на суму амортизації дисконту або премії в разі придбання за методом ефективної ставки відсотка здійснюються зміни у сумі власного капіталу емітента.
- г) всі відповіді правильні.

Тема 15. Облік власного капіталу

- 15.1 Визначення, елементи та оцінка власного капіталу
- 15.2 Синтетичний та аналітичний облік складових власного капіталу
- 15.3 Контрольні питання
- 15.4 Практичні завдання
- 15.5 Вправи для самостійної роботи
- 15.6 Тести для самоконтролю

15.1 Визначення власного капіталу, елементи власного капіталу

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **власний капітал** – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Для організації та фінансування фінансово-господарської діяльності підприємству необхідні власні джерела, тобто, стартовий капітал. В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і представляє собою вартість активів підприємства. На цьому етапі підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, а саме тому власний капітал дорівнює вартості активів підприємства ($ВК=A$).

В процесі фінансово-господарської діяльності підприємство використовує залучені кошти, вступає у відносини з банками для отримання кредитів, з постачальниками, підрядниками, результатом таких відносин є виникнення поточних зобов'язань за взаємними розрахунками, за розрахунками за виплатами працівникам, розрахунками за податками та обов'язковими платежами перед державою. Погашення заборгованості перед кредиторами здійснюється за рахунок активів підприємства. На певну дату вартість власного капіталу визначається як різниця між вартістю активів підприємства та його зобов'язаннями ($ВК=A-Z$).

Вартість власного капіталу підприємства визначається на підставі показників вартості активів і оцінки його зобов'язань.

Таким чином, власний капітал це те, що залишається у власників за умови реалізації активів за справедливою вартістю та сплати всіх зобов'язань.

Елементи власного капіталу наведені в таблиці 15.1.

Таблиця 15.1 – Елементи власного капіталу відповідно НП(С)БО 1

Елемент власного капіталу	Зміст статті в Балансі
Зареєстрований (пайовий) капітал	Зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал в сумі, яка формується відповідно до законодавства.
Капітал у дооцінках	Сума дооцінки необоротних активів та фінансових інструментів.
Додатковий капітал	Відображаються: <ul style="list-style-type: none"> - емісійний дохід (сума, на яку вартість продажі акцій власної емісії перевищує їх номінальну вартість); - вартість безоплатно отриманих необоротних активів; - сума капіталу, який вкладений засновниками понад статутного капіталу; - накопичені курсові різниці, які відповідно НП(С)БО відображаються в складі власного капіталу; - інші складові додаткового капіталу. Якщо інформація про розмір емісійного доходу та накопичених курсових різницях відповідає ознакам суттєвості, вона розкривається в додаткових статтях «Емісійний дохід» та «Накопичені курсові різниці». В підсумок балансу включається загальна сума додаткового капіталу.
Резервний капітал	Сума резервів створених відповідно до діючого законодавства або статутних документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.
Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)	Сума нерозподіленого прибутку або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках і вираховується при визначенні суми власного капіталу.
Неоплачений капітал	Сума заборгованості власників (учасників) по внесках до статутного капіталу. Сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні суми власного капіталу.
Вилучений капітал	Господарські товариства відображають фактичну собівартість акцій власної емісії, або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і вираховується при визначенні суми власного капіталу.

Статутний капітал є основним елементом власного капіталу, це один із основних показників, що характеризує фінансовий стан підприємства. **Статутний капітал** - відображає зафіксовану в установчих документах загальну вартість активів, які є внеском власників (засновників) до капіталу підприємства. Сума статутного капіталу, відображена в балансі та сума, зафіксована в Державному реєстрі, повинні бути тотожними.

Відповідно до **Закону України «Про акціонерні товариства»** **статутний капітал** – капітал товариства, який створюється із суми номінальної

вартості всіх розміщених акцій товариства (Закон України «Про акціонерні товариства»).

Сума статутного капіталу ділиться на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості. Сума статутного капіталу, відображена у фінансовому обліку та звітності, повинна дорівнювати загальній номінальній вартості випущених акцій, вказаній в установчих документах.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності, що передбачена установчими документами.

Пайовий капітал формується за рахунок пайових внесків, які надходять від членів товариства. Розміри обов'язкових пайових внесків визначаються загальними зборами пайовиків.

Додатковий капітал – це сума внесків засновників понад зареєстровану частину, які пов'язані з придбанням корпоративних прав; для акціонерних товариств - відображає суму, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їх номінальну вартість. Для акціонерних товариств різниця між вартістю реалізації випущених ними акцій та їх номінальною вартістю має назву «Емісійний дохід».

Додатковий капітал відображає вартість необоротних активів, безоплатно отриманих підприємством, інший додатковий капітал.

Резервний капітал – це сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. Резервний капітал в акціонерних товариствах створюється в розмірі, встановленому установчими документами, але не менше 25 % від статутного капіталу. Розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу також передбачається установчими документами, здійснюється за рахунок чистого прибутку та не може бути меншим 5% суми чистого прибутку. Резервний капітал призначений для покриття збитків, виплату дивідендів за привілейованими акціями. Залишки невикористаних коштів резервного капіталу переходять на наступний звітний період.

Нерозподілений прибуток - це прибуток, одержаний в результаті фінансово-господарської діяльності, що залишається після виплати доходів власникам (нарахування дивідендів), виплати за облігаціями, формування резервного капіталу, інше використання прибутку в поточному періоді (рис. 15.1).

Сума нерозподіленого прибутку розраховується:

Нерозподілений прибуток поточного періоду
=
Нерозподілений прибуток за попередній період
+
Чистий прибуток поточного періоду
-
Дивіденди за поточний період
-
Відрахування до «Резервного капіталу»

Рисунок 15.1 – Порядок розрахунку нерозподіленого прибутку

Сума непокритих збитків вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Неоплачений капітал – це заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу підприємства. Ця сума відображає ту частку статутного капіталу, яка ще не внесена учасниками, а тому вираховується при визначенні суми власного капіталу.

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів. Акціонерне товариство має право викупити в акціонерів оплачені ним акції тільки за рахунок сум, що перевищують статутний капітал, для їх наступного перепродажу, розповсюдження серед своїх працівників, анулювання. Такі акції мають бути реалізовані або анульовані протягом року.

Головна ознака елементів вкладеного капіталу це наявність реальних активів, що передані підприємству в обмін на корпоративні права.

Особливості визначення елементів власного капіталу залежать від організаційної форми відповідного підприємства а також порядку формування та руху власного капіталу, які встановлюються законодавчо- нормативною базою.

Оцінка елементів капіталу повинна дорівнювати оцінці тих активів з якими вони пов'язані (табл. 15.2).

Таблиця 15.2 – Оцінка елементів капіталу

Елементи капіталу	Оцінка
1	2
Оплачений (вкладений) капітал	Дорівнює оцінці вкладених в обмін на корпоративні права активів за вирахування облікової вартості активів, витрачених на викуп корпоративних прав самим підприємством

1	2
У тому числі, складові оплаченого капіталу:	
Статутний (пайовий) капітал	Дорівнює номінальній сумі зареєстрованого статутного (пайового) капіталу
Додатковий капітал	Різниця між оцінкою вкладеного капіталу та номінальної вартості статутного капіталу
Неоплачений капітал	Дорівнює вартості неоплаченого статутного капіталу
Вилучений капітал	Дорівнює собівартості викуплених самим товариством акцій (часток, паїв), тобто фактичної вартості їх придбання
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Визначається зростаючим підсумком за весь період існування підприємства і дорівнює оцінці результатів його діяльності за вирахуванням: - суми оцінки всіх активів, що розподілялись між власниками; - (акціонерами, учасниками), як дохід від корпоративних прав (дивіденди та ін. вилучення прибутку); - сум, на які накладена заборона щодо розподілу між власниками
Резервний капітал	Розмір резервного капіталу передбачено статутом або законодавством

Приклад. ПАТ було створено 15 грудня 2015 р. На дату реєстрації ПАТ розмістило 100 000 акцій (90 000 простих акцій і 10 000 привілейованих номінальною вартістю 5 грн. за акцію). На 31 грудня 2015 р. підпискою було охоплено 100 000 акцій, за які було сплачено готівкою 200 000 грн.

На 31.12.2016 р. власний капітал АТ становитиме:

$$(90\,000 \text{ шт.} \times 5 \text{ грн.}) + (10\,000 \text{ шт.} \times 5 \text{ грн.}) = 500\,000 \text{ грн.}$$

В балансі інформація відображається:

Фрагмент Балансу на 31 грудня 2015 р.

Пасив	код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400		500 000
Неоплачений капітал	1425		(300 000)
Усього за розділом 1	1495		200 000

Протягом 2016 р. за 20 000 шт. простих акцій було сплачено по 7 грн. за акцію, а за решту – по номіналу 5 грн. ПАТ викупило 2 000 власних простих акцій по 6 грн., витративши на це 12 000 грн.

Фрагмент Балансу на 31 грудня 2016 р.

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	500 000	500 000
Додатковий капітал	1410		40 000
Неоплачений капітал	1425	(300 000)	
Вилучений капітал	1430		(12 000)
Усього за розділом 1	1495	200 000	528 000

В 2017 р. АТ отримало безоплатно автомобіль справедливою вартістю 100 000 грн. - Інший додатковий капітал 100 000 грн. Статутом передбачено, що відрахування до резервного капіталу здійснюється щорічно у сумі 5% від чистого прибутку до досягнення загальної суми 25% від статутного капіталу. Прибуток у 2017 р. склав 200 000 грн. Резервний капітал становить: 200 000 грн. $\times 5\% = 10\,000$ грн.

Фрагмент Балансу на 31 грудня 2017 р.

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	500 000	500 000
Додатковий капітал	1410	40 000	140 000
Резервний капітал	1415		10 000
Нерозподілений прибуток	1420		190 000
Вилучений капітал	1430	(12 000)	(12 000)
Усього за розділом 1	1495	528 000	828 000

Таким чином, власний капітал збільшився на 300 000 грн.

15.2 Синтетичний та аналітичний облік складових власного капіталу

Для узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу у Плані рахунків передбачено клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань».

Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидів власного капіталу – статутного, пайового, у дооцінках, додаткового, резервного, вилученого, неоплаченого, а також нерозподілених прибутків (непокритих збитків), цільових надходжень, забезпечень майбутніх витрат і платежів, страхових резервів.

Рахунок 40 – пасивний, балансовий, призначений для обліку власних джерел господарських засобів. Рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» призначено для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного й

іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу.

За кредитом рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» відображається збільшення зареєстрованого і пайового капіталу, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу, за дебетом - його зменшення (вилучення).

Рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» має такі субрахунки:

401 «Статутний капітал»;

402 «Пайовий капітал»;

403 «Інший зареєстрований капітал»;

404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу».

Вагомою складовою зареєстрованого капіталу є *статутний капітал*. Бухгалтерський облік статутного капіталу розпочинається з дня реєстрації підприємства (статуту) в державному реєстрі, та закінчується днем вибуття з державного реєстру внаслідок припинення діяльності, банкрутства, тощо.

Для обліку статутного капіталу використовують рахунки 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», 46 «Неоплачений капітал», 45 «Вилучений капітал».

Рахунок 401 «Статутний капітал» - Пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок – розміру статутного капіталу, який зафіксований в статутних документах на початок періоду
Зменшення (вилучення) статутного капіталу за рахунок: - зменшення номінальної вартості акцій; - зменшення кількості акцій шляхом викупу частини акцій з метою анулювання цих акцій	Збільшення статутного капіталу за рахунок: - додаткової емісії (випуску) акцій; - збільшення номінальної вартості акцій; - обміну раніше випущених облігацій на акції; - додаткового капіталу; - нерозподіленого прибутку
Оборот дебетовий – це сума всіх зменшень статутного капіталу за період	Оборот кредитовий – це сума всіх збільшень статутного капіталу за період
	Сальдо на кінець – розміру статутного капіталу, який зафіксований в статутних документах на кінець періоду

Підприємства різних організаційно-правових форм мають свої особливості, щодо створення рахунків та їх функціонування, відображення господарських операцій на рахунках обліку, щодо формування власного капіталу.

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу, за

кожним засновником, учасником, акціонером тощо. Аналітичний облік пайового капіталу ведеться за видами капіталу.

На рахунку 45 «Вилучений капітал» ведеться облік вилученого капіталу, у разі викупу власних акцій (часток) у акціонерів з метою їх перепродажу, анулювання (зменшення статутного капіталу) тощо.

За дебетом рахунку 45 «Вилучений капітал» відображається фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, *за кредитом* - вартість анульованих або перепроданих акцій (часток).

Рахунок 45 «Вилучений капітал» має такі субрахунки:

451 «Вилучені акції»;

452 «Вилучені вклади й паї»;

453 «Інший вилучений капітал».

Аналітичний облік вилученого капіталу ведеться за видами акцій (вкладів, паїв).

Рахунок 45 «Вилучений капітал» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – розмір вилученого капіталу на початок періоду	
Відображається <i>збільшення</i> фактичної собівартості акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, саме: - викуплені акції власної емісії - вилучені вклади й паї - інший вилучений капітал	Відображається <i>зменшення</i> вартості капіталу за рахунок анульованих або перепроданих акцій (часток): викуплені акції власної емісії перепродані акції
Оборот дебетовий - сума всіх операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий - сума всіх операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – розмір вилученого капіталу на кінець періоду	

Рахунок 46 «Неоплачений капітал» призначено для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства.

Неоплачений капітал – це заборгованість власників (учасників) за внесками до статутного капіталу підприємства. Ця сума відображає ту частку статутного капіталу, яка ще не внесена учасниками, а тому вираховується при визначенні суми власного капіталу.

Неоплачений капітал відображає рух власного капіталу у процесі його формування та управління власним капіталом.

За дебетом рахунку 46 відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, *за кредитом* - погашення заборгованості за внесками до

статутного капіталу.

Неоплачений капітал це регулюючий показник (рахунок) власного капіталу. Регулюючі рахунки призначені для коригування (уточнення) показників основних рахунків і окремих статей балансу. Самостійного значення регулюючий рахунок 46 «Неоплачений капітал» не має, тому він розглядається в сукупності з основним рахунком 401 «Статутний капітал».

Після проведення установчих зборів та державної реєстрації випуску акцій та статуту товариства відбувається зміна взаємних прав та обов'язків передплатників внесків до статутного капіталу. Попередні внески переходять з розряду заборгованості до категорії власного капіталу створеного акціонерного товариства, а самі передплатники набувають статусу акціонера і втрачають можливість вимагати свої внески у товариства.

Ця зміна відображається в бухгалтерському обліку шляхом списання кредиторської заборгованості товариства перед передплатниками на зменшення їх заборгованості як акціонерів з сплати внесеного капіталу товариства, яка обліковується на рахунку 46 «Неоплачений капітал».

Облік неоплаченого капіталу ведеться на рахунку 46 «Неоплачений капітал» - це контрпасивний рахунок, який призначений для обліку сум, на які зменшується залишок основного рахунку 401 «Статутний капітал», який відображається у пасиві балансу, а сам рахунок 46 є активним рахунком.

За дебетом рахунку 46 відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом - погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу.

Рахунок 46 «Неоплачений капітал» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок – розмір неоплаченого капіталу на початок періоду	
<i>Збільшення заборгованості засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства:</i> <ul style="list-style-type: none"> - номінальна вартість розміщених неоплачених акцій; - збільшення статутного капіталу; - сума емісійного доходу згідно з договорами із засновниками.	<i>Зменшення заборгованості засновників, шляхом погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу:</i> <ul style="list-style-type: none"> - номінальна вартість сплачених акцій; - повернення засновникам підприємства їх внесків; - зменшення номінальної вартості акцій.
Оборот дебетовий - сума всіх операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий - сума всіх операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець – розмір неоплаченого капіталу на кінець періоду	

Особливістю рахунків 45 «Вилучений капітал», 46 «Неоплачений капітал» є те що вони *активні*, які *уточнюють показник статутного капіталу* та при складанні балансу відображаються в пасиві зі знаком «-». Якщо показник з «мінусом», то його значення показується в дужках та означає зменшення розміру власного капіталу, який вказано в балансі.

Облік неоплаченого капіталу підприємства показано на рисунку 15.2.

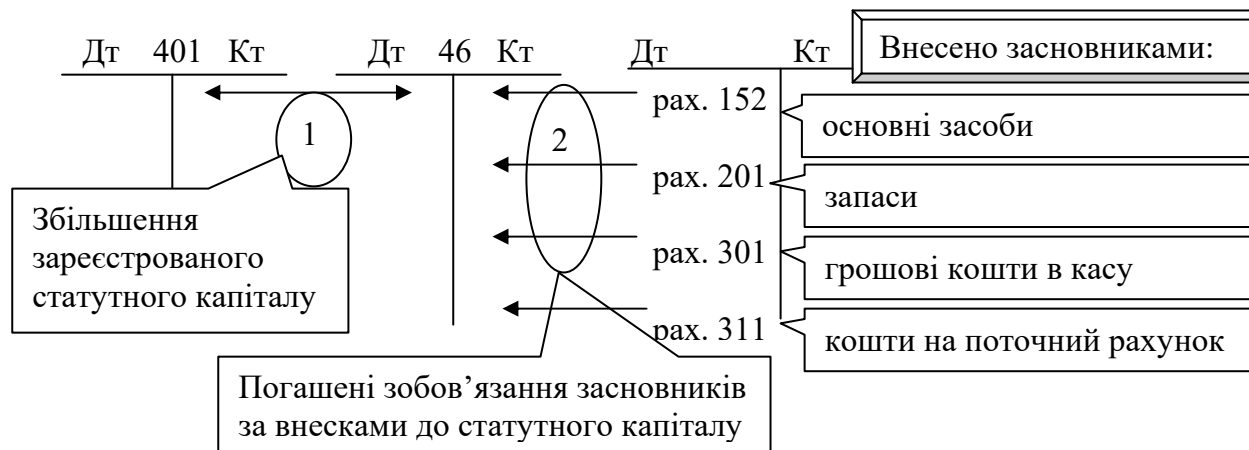

Рисунок 15.2 - Облік неоплаченого капіталу підприємства

Приклад. Розрахувати та відобразити в обліку операції зі збільшення та зменшення у неоплаченому капіталі. Оголошено розмір статутного капіталу, який зафіксований в засновницьких документах 100000 грн. Внесено засновниками щодо погашення їх зобов'язань: основні засоби 50000 грн., запаси 20000 грн., грошові кошти в касу 5000 грн., грошові кошти на поточний рахунок 25000 грн.

Відображення в обліку:

Зміст операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оголошено розмір статутного капіталу, який зафіксований в засновницьких документах	46	401	100 000
Внесено засновниками щодо погашення їх зобов'язань:			
- основні засоби	152	46	50000
- запаси	201	46	20000
- грошові кошти в касу	301	46	5000
- грошові кошти на поточний рахунок	311	46	25000
Разом погашено заборгованість засновників за внесками до статутного капіталу			100000

Рахунок 46 «Неоплачений капітал»	
Дебет	Кредит
Сальдо 0	
1 00 000	50 000
	20 000
	5 000
	25 000
Оборот 1 00 000	Оборот 1 00 000
Сальдо 0	

Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та за кожним засновником (учасником) підприємства.

Після закінчення розрахунків з учасниками сальдо на рахунку 46 буде дорівнювати нулю.

Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених неоплачених акцій (для ПАТ) та за кожним засновником (учасником) підприємства.

Метою діяльності підприємства – є одержання прибутку, сума якого після погашення всіх зобов'язань, є власністю підприємства. Отже, тим власним капіталом, який не внесено до установчих документів.

Нерозподілений прибуток – є сума чистого прибутку, який підприємство одержало за звітний період, після сплати податків до бюджету, та який підлягає подальшому розподілу.

Непокритим збитком – є сума збитку, який підприємство одержало за звітний період, та який підлягає подальшому покриттю.

Використаний прибуток - є сума прибутку, який підприємство використало у звітному періоді (нарахування дивідендів, відрахування в резервний капітал та інше).

На рахунку **44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»** ведеться облік нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку.

Рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» має такі субрахунки:

441 «Прибуток нерозподілений»;

442 «Непокриті збитки»;

443 «Прибуток, використаний у звітному періоді».

На пасивному субрахунку 441 «Прибуток нерозподілений» відображаються наявність та рух нерозподіленого прибутку. За кредитом субрахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом - використання прибутку.

На активному субрахунку 442 «Непокриті збитки» відображаються непокриті збитки. Їх списання здійснюють за рахунок нерозподіленого прибутку, резервного, пайового чи додаткового капіталу тощо. За дебетом рахунку відображається збільшення збитку від усіх видів діяльності, за кредитом – списання.

На активному субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді» відображаються розподіл прибутку. За дебетом рахунку відображається розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), відрахування в резервний капітал та інше використання прибутку в поточному періоді. За кредитом – списання на субрахунок 441 або на субрахунок 442 при від’ємних результатах діяльності.

Виправлення помилок за минулий рік, що виявлені в поточному році, відповідно до П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» відображається кореспонденцією рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» з рахунками бухгалтерського обліку відповідних об’єктів класів 1-6.

Облік використання прибутку підприємства наведено на рисунку 15.3.

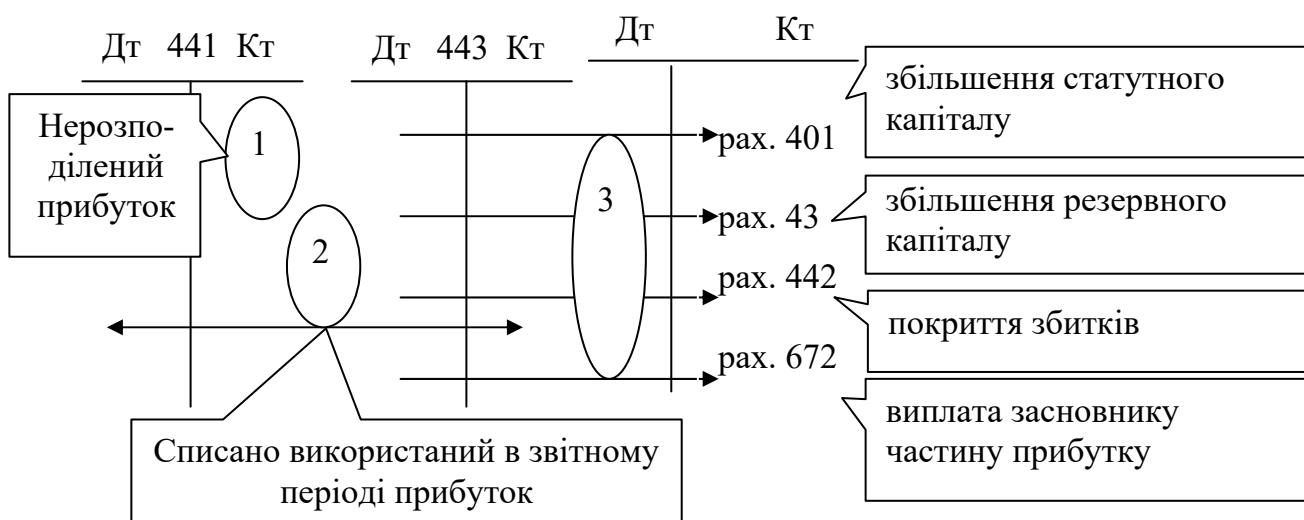

Рисунок 15.3 - Облік використання прибутку підприємства

Приклад. Визначено фінансовий результат – прибуток 50 000 грн. Поповнено резервний капітал на 5 000 грн. Виплачено засновникам прибуток грошовими коштами з поточного рахунку, що утворився в результаті діяльності підприємства: Іванову І.І. – 15 000 грн., Петрову П.П. – 10 000 грн., Сидорову С.С. – 20 000 грн. Списати використаний прибуток.

Відображення в обліку:

Зміст операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1. Визначено фінансовий результат – прибуток	791	441	50 000
2. Поповнено резервний капітал	443	43	5 000
Виплата засновникам частини прибутку, який утворився в результаті діяльності підприємства (відповідно до долі засновника у формуванні статутного капіталу):			
- Іванову І.І.	443	672	15 000
- Петрову П.П.	443	672	10 000
- Сидорову С.С.	443	672	20 000
3 Сплачено коштами з поточного рахунку засновникам:			
- Іванову І.І.	672	311	15 000
- Петрову П.П.	672	311	10 000
- Сидорову С.С.	672	311	20 000
4. Списано прибуток, який використаний в звітному періоді	441	443	50 000

Рахунок 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	
Дебет	Кредит
2) 15 000	4) 50 000
2) 10 000	
2) 20 000	
Оборот 50 000	Оборот 50 000
	Сальдо 0

Рахунок 441 «Прибуток нерозподілений»	
Дебет	Кредит
4) 50 000	1) 50 000
Оборот 50 000	Оборот 50 000
	Сальдо 0

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: Зареєстровано статутний капітал на суму 120 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Бухгалтерська довідка.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Пасив – власний капітал: «Статутний капітал» + 120 000 грн.

Актив – дебіторська заборгованість: «Неоплачений капітал» + 120 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 46 «Неоплачений капітал» 120 000 грн.

Кт 401 «Статутний капітал» 120 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 401 – в пасиві Балансу рядок 1400.

Сальдо рахунка 46 – в пасиві Балансу рядок 1425 зі знаком «-».

Особливість: рахунок 46 – активний, але показується в пасиві з метою уточнення показника статутного капіталу, звідки і береться знак «-». Статті фінансової звітності, які мають значення зі знаком «-» беруться в дужки.

Рахунок 46 Активний		Рахунок 401 Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
120 000			120 000
Ск = 120 000		Ск = 120 000	

15.3 Контрольні запитання

1. Дайте визначення власного капіталу підприємства.
2. Які основні складові елементи власного капіталу?
3. Як здійснюється оцінка елементів власного капіталу?
4. Які показники є коригуючими показниками власного капіталу підприємства?
5. Дайте визначення статутного капіталу.
6. Дайте визначення нерозподіленого прибутку.
7. Дайте визначення вилученого капіталу.
8. Що відображає сума власного капіталу, відображена у Балансі?

9. Як розраховується сальдо на рахунку 401 «Статутний капітал»?
10. Як розраховується сальдо на рахунку 441 «Нерозподілений прибуток»?

15.4 Практичні завдання

Задача 1

Розрахувати та відобразити в обліку операції з збільшення статутного капіталу. Оголошено розмір статутного капіталу, який зафіксований в засновницьких документах 200000 грн. Внесено засновниками щодо погашення їх зобов'язань: основні засоби 150000 грн, запаси 20000 грн., грошові кошти в касу 4000 грн., грошові кошти на поточний рахунок 25000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).
2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).
3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.
4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).
5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.
6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.
7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо статутного капіталу в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Статутний капітал:

- відноситься до джерел формування господарських засобів підприємства
- це пасив Балансу
- є складовою власного капіталу

За Планом рахунків:

4 клас 401 рахунок «Статутний капітал»

Неоплачений капітал:

- відноситься до джерел формування господарських засобів підприємства
- є складовою власного капіталу
- рахунок контрпасивний працює за правилами активних рахунків
- це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу

За Планом рахунків:

4 клас 46 рахунок «Неоплачений капітал»

Таблиця 15.3 - Відображення в обліку збільшення статутного капіталу

401 рах. пасивний збільшується за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оголошено розмір статутного капіталу, який зафіксований в засновницьких документах	КП+П+	46	401	200000
Внесено засновниками щодо погашення їх зобов'язань:				
- основні засоби	А+КП-	152	46	150000
- запаси	А+КП-	201	46	20000
- грошові кошти в касу	А+ КП-	301	46	4000
- грошові кошти на поточний рахунок	А+ КП-	311	46	25000

КП- контр пасивний

Дт 401 «Статутний капітал»		Кт		Дт 46 «Неоплачений капітал»		Кт	
	Сп 0			Сп 0			
-	+200000			+ 200000			- 199000
Об.по Дт 0	Об.по Кт 200000			Об.по Дт 200000			Об.по Кт 199000
	Ск 200000			Ск 1000			

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
401	-	0	0	200000	-	200000
46	0-		200000	199000	1000	-

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ I Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал Сальдо Кт 40	1400	0	200000
Неоплачений капітал Сальдо Дт 46	1425	0	(1000)
Разом рядок 1400-1425			199000

Задача 2

На початок звітного періоду підприємство має наступні залишки з рахунків власного капіталу: статутний капітал 50000 грн., нерозподілений прибуток 90000 грн., непокритий збиток 4000 грн.

На підприємстві було здійснено наступні господарські операції. Визначено фінансовий результат – прибуток 80000 грн. Поповнено резервний капітал 10000грн. Покрито збитки за рахунок резервного капіталу. Повернуто частку в статутному капіталі засновнику грошовими коштами з поточного

рахунку у разі виходу засновника або ліквідації підприємства 25000 грн. Виплачено засновнику прибуток грошовими коштами з поточного рахунку, що утворився в результаті діяльності підприємства (відповідно до долі засновника у формуванні статутного капіталу) 6000 грн. Списано прибуток, який використаний в звітному періоді.

Розрахувати та відобразити в обліку операції власного капіталу. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунку, клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо власного капіталу на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 15.3 – Відображення в обліку збільшення статутного капіталу

401, 43, 441, 443 рах. пасивні, збільшуються за Кт, за Дт зменшуються

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Визначено фінансовий результат – прибуток	ФР→ П+	791	441	80 000
Поповнено резервний капітал	П-П+	443	43	10 000
Відображається операція покриття збитків звітного періоду за рахунок резервного капіталу	П-КП-	43	442	4000
Зменшення статутного капіталу	П-П+	401	672	25000
Повернуто частку статутного капіталу засновнику грошовими коштами з поточного рахунку у разі виходу засновника або ліквідації підприємства	П-А-	672	311	25000
Виплата засновникам прибутку, що утворився в результаті діяльності підприємства (відповідно до долі засновника у формуванні статутного капіталу):				
- відображено сума прибутку	П-П+	443	672	6000
- сплачено засновнику грошовими коштами з поточного рахунка	П-А-	672	311	6000
Списано прибуток, який використаний в звітному періоді	П-П+	441	443	16 000

Непокритий збиток:

- відноситься до власного капіталу, контрпасивний (КП),
- відображається за правилами активних рахунків

За Планом рахунків:
4 клас 442 рахунок
«Непокриті збитки»

Дт 441 «Прибуток нерозподілений»		Кт		Дт 442 «Непокриті збитки»		Кт	
	Сп 90000			Сп 4000			
-16000	+80000			0	-4000		
Об.по Дт 16000	Об.по Кт 80000			Об.по Дт 0	Об.по Кт 4000		
	Ск 154000			Ск 0			

Дт 401 «Статутний капітал»		Кт		Дт 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»		Кт	
	Сп 50000				Сп 0		
-25000				10000+6000	16000		
Об.по Дт 25000	Об.по Кт			Об.по Дт 16000	Об.по Кт 16000		
	Ск 25000				Ск 0		

Дт 43 «Резервний капітал»		Кт	
	Сп 0		
-4000	10000+		
Об.по Дт 4000	Об.по Кт 10000		
	Ск 6000		

На рахунку 443 відображаються розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), відрахування в резервний капітал та інше використання прибутку в поточному періоді. Сальдо на цьому субрахунку у кінці року закривається у кореспонденції із субрахунками 441 та/або 442 з виведенням сальдо на одному з цих субрахунків.

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на ш.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
401	-	50000	25000	0	-	25000
43*	-	0	4000	10000	-	6000
441	-	90000	16000	80000	-	154000
442	4000	-	-	4000	0	-
443	-	0	16000	16000	-	0

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 43 рах.

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ I Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал Сальдо Кт 40	1400	50000	25000
Резервний капітал Сальдо Кт 43	1415	0	6000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) Сальдо Кт 441, Дт 442	1425	86000	154000

90000-4000=86000 грн. – позитивне значення, прибуток

15.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Розрахувати та відобразити в обліку операції з збільшення статутного капіталу. Оголошено розмір статутного капіталу, який зафіксований в засновницьких документах 200000 грн. Внесено засновниками щодо погашення їх зобов'язань: основні засоби 150000 грн, запаси 20000 грн., грошові кошти в касу 4000 грн., грошові кошти на поточний рахунок 25000 грн.

1. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, тобто що обліковується на рахунку (засоби або джерела засобів).

2. Визначити тип рахунку по відношенню до Балансу (активний чи пасивний).

3. Використовуючи План рахунків, визначити клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарської операції.

4. Визначити характер змін за кожним рахунком (збільшення чи зменшення).

5. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Для цього використати правила відображення облікової інформації на активних та пасивних рахунках щодо змін, які відбуваються з об'єктами обліку в результаті господарських операцій.

6. Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

7. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо статутного капіталу в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на три остання цифри залікової книжки

Вправа 2

На початок звітного періоду підприємство має наступні залишки з рахунків власного капіталу: статутний капітал 50000 грн., нерозподілений прибуток 90000 грн., непокритий збиток 4000 грн.

На підприємстві було здійснено наступні господарські операції. Визначено фінансовий результат – прибуток 80000 грн. Поповнено резервний капітал 10000грн. Покрито збитки за рахунок резервного капіталу. Повернуто частку в статутному капіталі засновнику грошовими коштами з поточного рахунку у разі виходу засновника або ліквідації підприємства 25000 грн. Виплачено засновнику прибуток грошовими коштами з поточного рахунку, що

утворився в результаті діяльності підприємства (відповідно до долі засновника у формуванні статутного капіталу) 6000 грн. Списано прибуток, який використаний в звітному періоді.

Розрахувати та відобразити в обліку операції власного капіталу. Визначити економічний зміст об'єкту обліку, визначити тип рахунка клас, назву та код рахунків, на яких відбудуться зміни в результаті господарських операцій. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо власного капіталу на поточному рахунку в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на три остання цифри залікової книжки.

15.6 Тести для самоконтролю

1. Яким записом відображаються в обліку внески в статутний капітал іншого підприємства нематеріальними активами?

- а) Д-т 40 К-т 12;
- б) Д-т 14 К-т 12;
- в) Д-т 15 К-т 12;
- г) Д-т 12 К-т 14;
- д) немає вірної відповіді.

2. В результаті якої господарської операції з основними засобами в акціонерному товаристві може бути збільшений статутний капітал?

- а) при надходженні основних засобів на підприємство;
- б) при безкоштовному надходженні основних засобів;
- в) при надходженні основних засобів як внесок в статутний капітал;
- г) при викупі акцій;
- д) величина статутного фонду в акціонерних товариствах не пов'язана з рухом основних засобів.

3. Бухгалтерський запис Д-т 443 «Прибуток використаний у звітному періоді»-К-т 401 «Статутний капітал» означає:

- а) збільшення статутного капіталу за рахунок збільшення номінальної вартості акцій;
- б) надходження коштів як оплата зобов'язань за акції;

- в) збільшення статутного капіталу за рахунок безкоштовно одержаних цінностей;
- г) збільшення статутного капіталу за рахунок реінвестування дивідендів;
- д) збільшення статутного капіталу за рахунок прибутку, використаного в звітному періоді.

4. При проведенні дооцінки основних засобів власний капітал підприємства:

- а) збільшується;
- б) зменшується;
- в) величина власного капіталу не змінюється.

5. Чому дорівнює сума власного капіталу підприємства на етапі його створення:

- а) сумі активів підприємства;
- б) сумі зобов'язань підприємства;
- в) різниці між активами та зобов'язаннями підприємства?

6. Статутний капітал — це:

- а) частина активів підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань;
- б) сума внесків засновників товариства;
- в) сума, яка направляється на формування резервного капіталу.

7. Зменшення статутного капіталу АТ відбувається за рахунок:

- а) зменшення номінальної вартості раніше випущених акцій;
- б) зменшення кількості раніше випущених акцій шляхом їх викупу та анулювання;
- в) відповіді а і б.

8. Пайовий капітал:

- а) формується з початку реєстрації підприємства;
- б) є додатково внесеним капіталом;
- в) є видом довгострокових зобов'язань підприємства.

9. Покриття збитків пайового товариства відбувається за рахунок:

- а) резервного капіталу;
- б) обов'язкових внесків пайовиків;
- в) додаткового капіталу.

10. Сума дооцінки необоротних активів включається до складу:

- а) додаткового капіталу;
- б) капітал у дооцінках;
- в) статутного капіталу;

11. Погашення боргів при ліквідації підприємства може бути здійснено за рахунок:

- а) пайового капіталу;
- б) резервного капіталу;
- в) статутного капіталу.

12. Покриття збитків минулих років та виплата дивідендів може бути здійснена за рахунок:

- а) резервного капіталу;
- б) статутного капіталу;
- в) нерозподіленого прибутку;
- г) пайового капіталу.

13. Неоплачений капітал показує:

- а) суму фактично сформованого статутного капіталу товариства;
- б) вартість акцій, передплату на які не здійснено;
- в) суму заборгованості засновників та акціонерів за сплатою внесків до статутного капіталу.

14. Сума чистого прибутку, який підприємство одержало за звітний період, після сплати податків до бюджету, та який підлягає подальшому розподілу називається:

- а) нерозподіленим прибутком;
- б) непокритим збитком;
- в) прибутком, використаним у звітному періоді.

15. Сума збитку, який підприємство одержало за звітний період, та який підлягає подальшому покриттю називається:

- а) резервним капіталом;
- б) непокритим збитком;
- в) прибутком, використаним у звітному періоді.

16. Сума прибутку, який підприємство використало у звітному періоді (нарахування дивідендів, відрахування в резервний капітал та інше) називається:

- а) нерозподіленим прибутком;
- б) додатковим капіталом;
- в) прибутком, використаним у звітному періоді.

Тема 16. Облік зобов'язань

- 16.1 Зобов'язання: визначення, класифікація та оцінка
- 16.2 Облік зобов'язань
- 16.3 Контрольні питання
- 16.4 Практичні завдання
- 16.5 Вправи для самостійної роботи
- 16.6 Тести для самоконтролю

16.1 Зобов'язання: визначення, класифікація та оцінка

Відповідно до **НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»** **зобов'язання** – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується в майбутньому, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди

Класифікація зобов'язань наведена на рисунку 16.1.

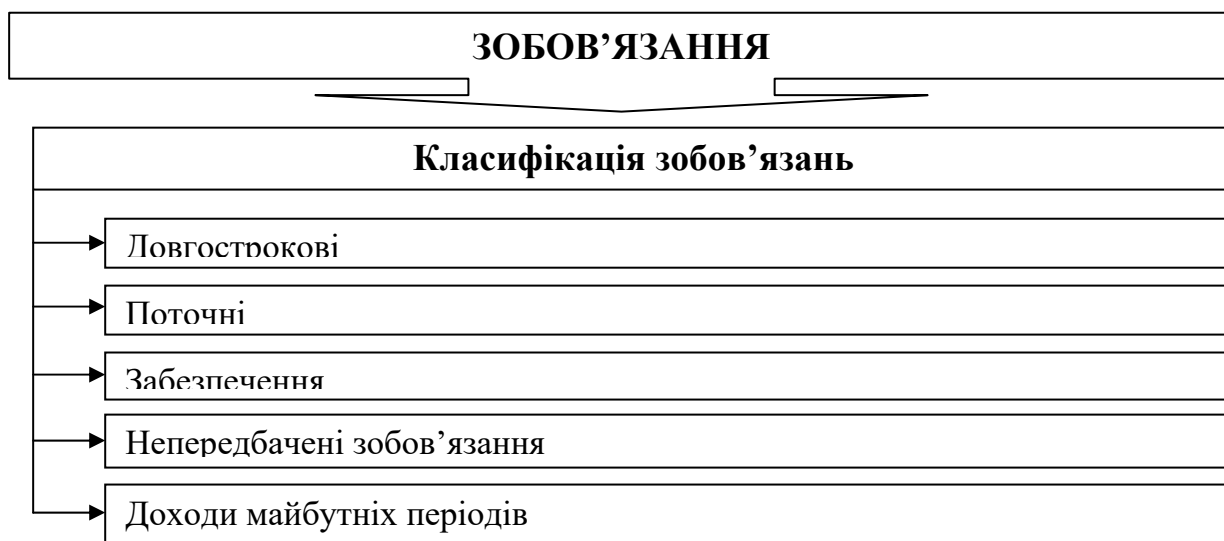

Рисунок 16.1 – Класифікація зобов'язань

Відповідно до **П(С)БО 11 «Зобов'язання»** **поточні зобов'язання** – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Відповідно до **П(С)БО 11 «Зобов'язання»** **довгострокові зобов'язання** – всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.

Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, тоді його сума включається до складу доходів звітного періоду.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки,

відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю.

Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення.

Погашення зобов'язання може відбуватися як показано на рисунку 16.2.

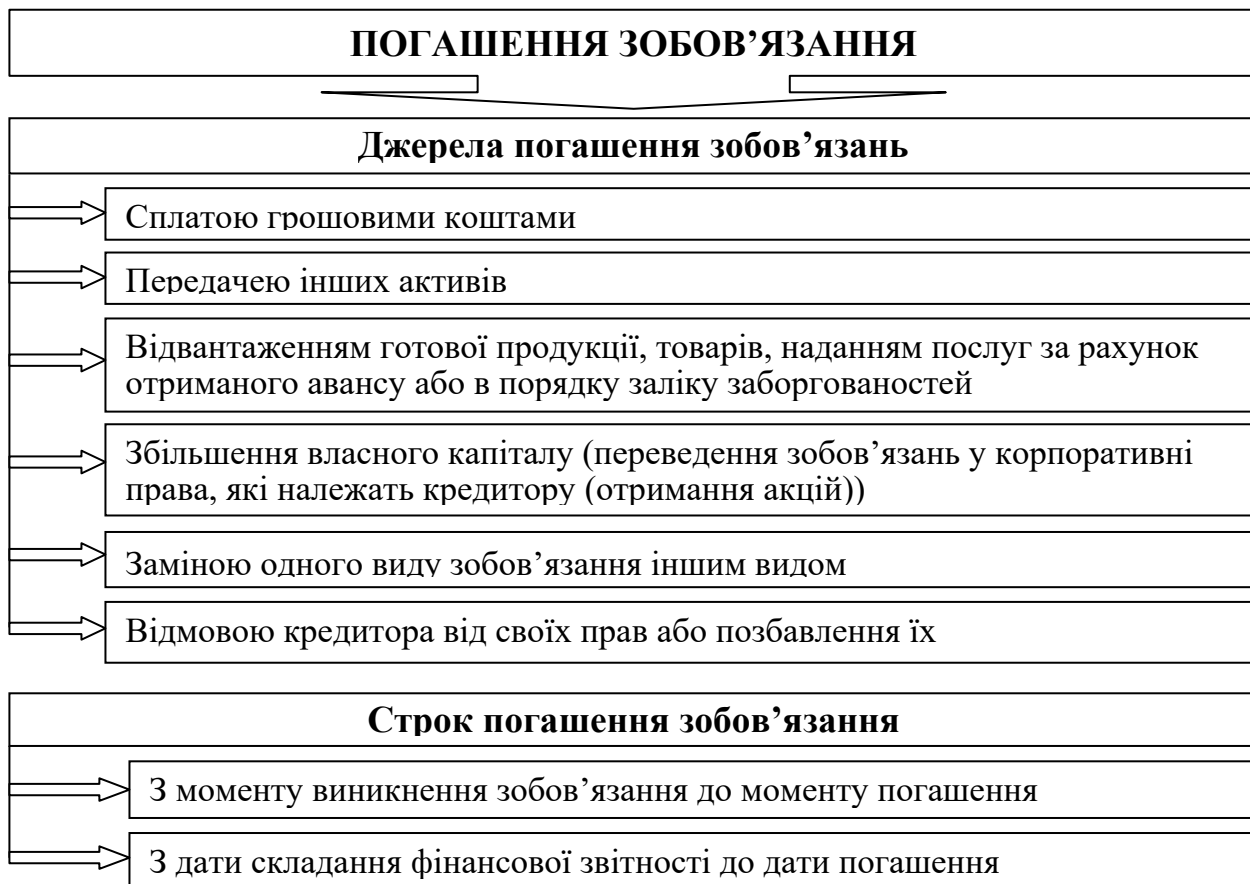

Рисунок 16.2 – Джерела та строки погашення зобов'язань

При цьому погашення зобов'язання пов'язане з вибуттям активів (грошові кошти, готова продукція, товари, послуги), внаслідок чого зменшуються майбутні економічні вигоди ресурсів підприємства. Погашення одного зобов'язання може призвести до виникнення іншого зобов'язання.

Сума погашення – недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Теперішня вартість – дисконтова сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Теперішня вартість зобов'язання – це величина, що визначає вплив часу на збільшення або зменшення оцінки зобов'язання у порівнянні із сумою погашення.

Непередбачене зобов'язання - це:

1) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю;

2) теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Непередбачене зобов'язання – це зобов'язання, яке може вимагати витрачання ресурсів (але повної впевненості щодо цього зобов'язання немає) в сумі очікуваних збитків.

Прикладами непередбачених зобов'язань є:

- гарантійні зобов'язання іншого підприємства, що надаються банку кредитору. Якщо підприємство-позичальник виявиться неспроможним сплатити кредит, підприємство - гарант повинно буде погасити його. Але поки неплатоспроможність підприємства-позичальника, як майбутня подія, не сталася – підприємством-гарантом визнаються тільки відповідні непередбачені зобов'язання;

- позов до суду, наприклад, за невиконання договірних зобов'язань, справа в суді ще не розглядалася.

Види поточних зобов'язань наведено на рисунку 16.3.

Облік поточних зобов'язань ведеться на рахунках шостого класу. Рахунки цього класу призначені для обліку даних і узагальнення інформації про зобов'язання, які будуть погашені в звичайному ході операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

На окремих субрахунках синтетичних рахунків **63, 64, 65, 68** сальдо на кінець місяця може бути не тільки кредитовим, але і дебетовим. Такі показники не згортаються, а сальдо синтетичного рахунку визначається розгорнуто по дебету та кредиту як сума відповідного сальдо на субрахунках.

Найвагомішою частиною зобов'язань підприємства є **кредиторська заборгованість**. **Кредитор** – це юридична або фізична особа, яка має підтвержені у встановленому порядку вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника.

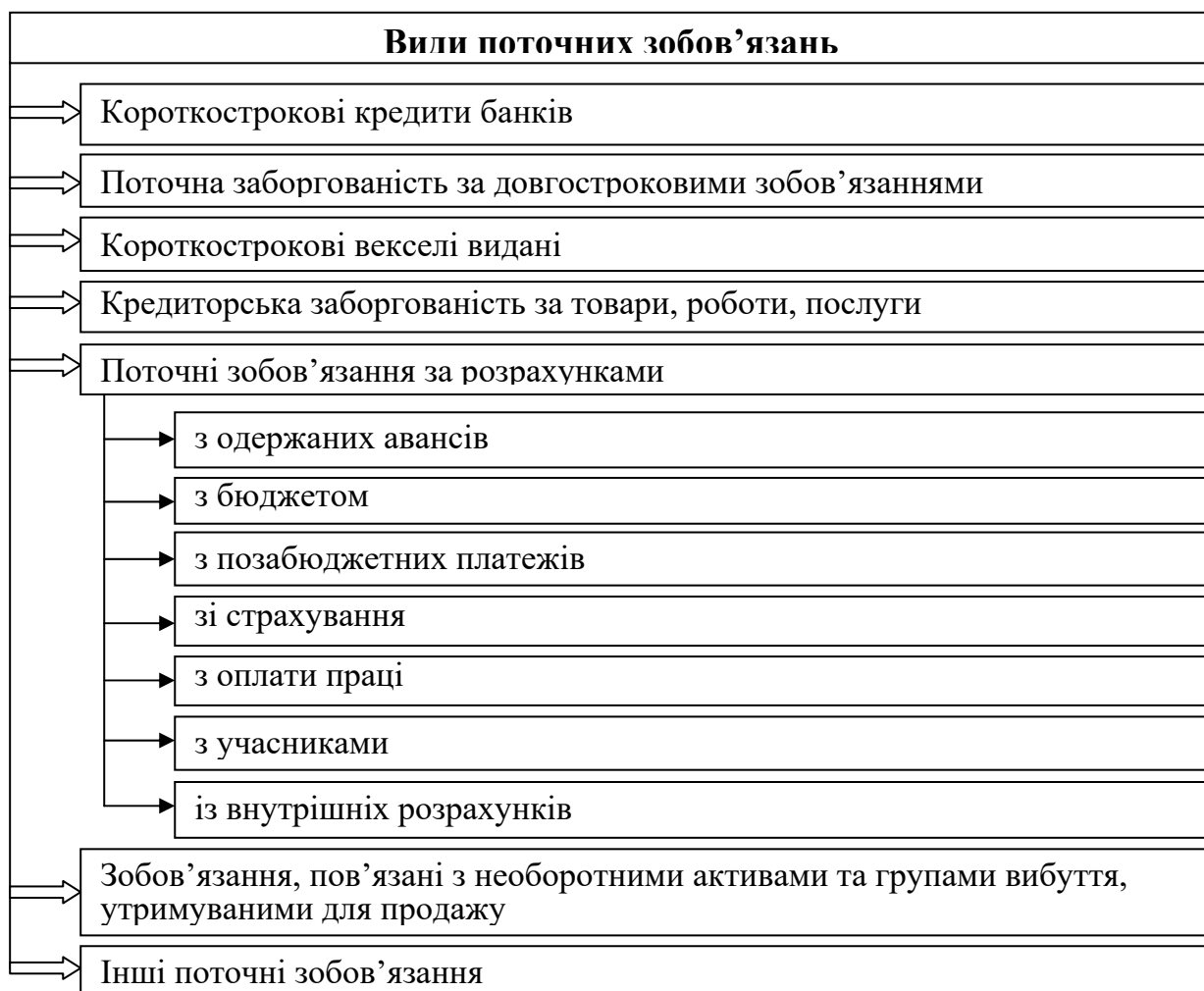

Рисунок 16.3 - Види поточних зобов'язань

16.2 Облік зобов'язань

В таблиці 16.1 узагальнено операції по дебету та кредиту рахунків, які використовуються для обліку поточних зобов'язань.

Таблиця 16.1 – Господарські операції по дебету та кредиту рахунків зобов'язань

За Планом рахунків	Дебет	Кредит
1	2	3
50	Погашення довгострокових позик та переведення їх до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	Одержання довгострокових позик
51	Погашення довгострокового векселя та переведення їх до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	Видача довгострокового векселя в забезпечення заборгованості за одержання товарів (робіт, послуг)
52	Зменшення (збільшення) довгострокових зобов'язань за облігаціями, премія (дисконт)	Збільшення (зменшення) довгострокових зобов'язань за облігаціями, премія (дисконт)

Продовження таблиці 16.1

1	2	3
53	Погашення зобов'язань з оренди, переведення до короткострокових зобов'язань, списання тощо	Нарахування заборгованості перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди
54	Зменшення відстрочених податкових зобов'язань за рахунок нарахування поточних податкових зобов'язань.	Нарахування суми податку на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць
55	Погашення інших довгострокових зобов'язань, переведення до короткострокових, списання тощо	Збільшення інших довгострокових зобов'язань
64	Погашення (сплата) заборгованості перед бюджетом	Нарахування податків до бюджету (ПДВ, ПДФО, єдиний податок, податок на прибуток, плата за землю, акцизний податок, митний збір, збір за реєстрацію транспортних засобів, фіксований сільськогосподарський податок, збір на спеціальне використання водних ресурсів, екологічний податок)
65	Погашення (сплата) заборгованості перед фондами соціального страхування	Нарахування зобов'язань за страхуванням (ЄСВ, пенсійний збір); одержання коштів від органів страхування (для виплати допомоги за тимчасовою непрацездатністю)
66	Виплата заробітної плати, премії, допомоги інші; утримання ЄСВ, ПДФО інші	Нарахування основної та додаткової заробітної плати, премії, допомоги за тимчасовою непрацездатністю працівникам підприємства
60	Погашення короткострокових позик	Одержання короткострокових позик
61	Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	Збільшення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями (переведення частини довгострокової заборгованості в поточну, яка підлягає погашенню протягом 12 місяців)
62	Погашення короткострокового векселя	Видача короткострокового векселя в забезпечення заборгованості за одержання товарів (робіт, послуг)
63	Погашення (оплата) заборгованості постачальникам за отримані товари (роботи, послуги)	Виникнення заборгованості перед постачальника отримані товари (роботи, послуги)

Продовження таблиці 16.1

1	2	3
67	Погашення (зменшення) заборгованості підприємства перед засновниками та учасниками	Нарахування (збільшення) заборгованості підприємства перед засновниками та учасниками
68	Погашення (оплата) кредиторської заборгованості за отримані товари (роботи, послуги)	Виникнення кредиторської заборгованості отримані товари (роботи, послуги)
69	Списання частини доходів майбутніх періодів шляхом включення до доходів звітного періоду	Одержання доходів майбутніх періодів

Розрахунки з постачальниками та підрядниками проводяться, як правило, на підставі договорів, або на основі виставлених постачальником рахунків, рахунків-фактур, накладних, актів прийняття робіт (послуг), товарно-транспортних накладних, податкових накладних, документів транспортних підприємств, розрахункових документів про сплату мита, зборів і податків.

Поставка товарів, робіт, послуг та їх сплата можуть не збігатися в часі їх здійснення. Можливі варіанти: отримання товару після повної оплати його вартості; одержання всієї партії товару після її часткової оплати; оплата товару чеком з розрахункової книжки та отримання товару одночасно з виписуванням чека; отримання частини партії товарів по мірі їх оплати.

На рисунку 16.4 наведено схема документального оформлення господарських операцій щодо розрахунків з постачальниками.

Аналітичний облік ведеться окремо по кожному постачальнику та підряднику в розрізі кожного документу (рахунку) на оплату.

Рахунок 631 пасивний, балансовий, призначений для обліку джерел формування господарських засобів. Використовується для відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги. *За кредитом* відображається заборгованість за отримані від постачальників і підрядників товарно - матеріальні цінності, прийняті роботи, послуги. *За дебетом* – погашення заборгованості, її списання.

Рисунок 16.4 – Схема документального оформлення господарських операцій щодо розрахунків з постачальниками в умовах передоплати

Приклад обліку розрахунків з постачальниками без передоплати. Підприємство 06.02.2017р. отримало від постачальника сировину на 2 000 грн. (без ПДВ). Оплата здійснена 07.02.2017р. Перша подія – отримання матеріалів. Друга подія – перерахування грошових коштів.

Відображення в обліку:

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
06.02.	Отримана сировина від постачальника	201	631	2000
06.02.	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	400
07.02.	Перераховано постачальнику грошові кошти	631	311	2 400

Приклад обліку розрахунків з постачальниками з передоплатою.
 Підприємство 07.01.2017р. перерахувало авансовий платіж постачальнику матеріалів у сумі 1 200 грн. (з ПДВ). Постачання матеріалів здійснилося 03.02.2017р. на всю суму авансового платежу. Перша подія – перерахування грошових коштів в одному звітному податковому періоді. Друга подія – отримання сировини у другому звітному періоді.

Відображення в обліку:

Дата	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
07.01.	Перераховано аванс постачальникові	371	311	1 200
07.01.	Відображено право на податковий кредит з ПДВ	641	644	200
03.02.	Отримання сировини	201	631	1 000
03.02.	Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	200
03.02.	Взаємозалік заборгованостей	631	371	1 200

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: з поточного рахунку перераховано постачальнику аванс за матеріали на суму 70 000 грн. з ПДВ

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Платіжне доручення.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Поточний рахунок в національній валюті» - 70 000 грн.

Оборотні активи – дебіторська заборгованість:

«Розрахунки за виданими авансами» + 70 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 371 «Розрахунки за виданими авансами» 70 000 грн.

Кт 311 «Поточний рахунок в національній валюті» 70 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 311 – в активі Балансу рядок 1165.

Сальдо рахунка 371 – в пасиві Балансу рядок 1130.

Рахунок 371 Активний	
Дебет	Кредит
70 000	
Ск = 70 000	

Рахунок 311 Активний	
Дебет	Кредит
Сн = 110 000	70 000
Ск = 40 000	

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: від постачальника надійшли запасні частини на суму 3 000 грн. (без ПДВ)

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Прибуткова накладна.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Запасні частини» + 3 000 грн.

Пасив – поточні зобов'язання:

«Розрахунки з вітчизняними постачальниками» + 3 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 207 «Запасні частини» 3 000 грн.

Кт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» 3 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 207 – в активі Балансу рядок 1100.

Сальдо рахунка 631 – в пасиві Балансу рядок 1615.

Рахунок 207 Активний		Рахунок 631 Активний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
3 000			3 000
Ск = 3 000		Ск = 3 000	

Короткострокові кредити банків – це сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками.

Здійснення кредитних операцій супроводжується виконанням наступних облікових операцій:

- операції з оформлення документів, які супроводжують кредитну операцію;
- реєстрація і відкриття позикового рахунку позичальника в банку;
- операції з видачі кредиту;
- операції з погашення кредиту;
- операції з оплатою за користування кредитом;
- відображення в бухгалтерському обліку одержання, використання та погашення кредитів;
- відображення кредитних операцій у балансі підприємства;

- відображення кредитних операцій у звіті про фінансові результати підприємства;
- відображення необхідної інформації в примітках до звітності.

Рахунок 60 пасивний, балансовий, призначений для обліку джерел формування господарських засобів. Використовується для відображення розрахунків в національній та іноземній валютах по кредитах банків, термін повернення яких не перевищує дванадцять місяців з дати балансу, та по позиках, термін погашення яких минув. *За кредитом* відображаються суми отриманих кредитів (позик). *За дебетом* – сума погашення кредитів (позик) та переведення їх в довгострокові зобов'язання у випадках відстрочки кредитів (позик).

Рахунок 60 «Короткострокові позики» має наступні субрахунки:

- 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»
- 602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті»
- 603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті»
- 604 «Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті»
- 605 «Прострочені позики в національній валюті»
- 606 «Прострочені позики в іноземній валюті»

Аналітичний облік ведеться за позикодавцями (банками) в розрізі кожного кредиту (позики) окремо та за строками погашення.

Приклад. 1 січня 2017 року підприємство отримало в банку кредит у розмірі 100 000 грн. під 22% річних строком на три місяці. Відсотки сплачуються першого числа кожного місяця: $(100\,000 \times 0,22) \div 365 = 60,274$ грн.

1.02.2017 р. - 1 868,49 грн. $(60,274 \times 31)$

1.03.2017 р. - 1 687,67 грн. $(60,274 \times 28)$

1.04.2017 р. - 1 868,49 грн.

Загальна суму відсотків складає: 5424,65 грн.

Відображення в обліку:

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	На поточний рахунок зараховано кредит	311	601	100 000
2	Нарахована сума відсотків, що підлягає сплаті за 1 день	951	684	5 424,65
3	Сплачено відсотки за січень	684	311	1 868,49
4	Сплачено відсотки за лютий	684	311	1 687,67
5	Сплачено відсотки за березень	684	311	1 868,49
6	Повернено основну суму боргу	601	311	100 000
7	Нараховані відсотки списано на фінансовий результат	792	951	5 424,65

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: на поточний рахунок надійшов короткостроковий кредит банку на суму 30 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Платіжний ордер на надходження грошових коштів.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Поточний рахунок в національній валюті» + 30 000 грн.

Пасив – поточні зобов'язання:

«Короткострокові кредити банків у національній валюті» + 30 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 311 «Поточний рахунок в національній валюті» 30 000 грн.

Кт 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» 30 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 311 – в активі Балансу рядок 1165.

Сальдо рахунка 601 – в пасиві Балансу рядок 1600.

Рахунок 311 Активний		Рахунок 601 Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
↑ 30 000			↑ 30 000
Ск = 30 000		Ск = 30 000	

16.3 Контрольні запитання

1. Назвати, як класифікуються зобов'язання відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання».

2. Назвіть умови визнання зобов'язань відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання».

3. Які види зобов'язань включаються до поточних зобов'язань?
4. За якою вартістю поточні зобов'язання відображаються в Балансі?
5. До якого виду зобов'язань відносяться зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства?
6. Що відображає сальдо рахунку 63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»?
7. До якого виду діяльності відносяться розрахунки з постачальниками та підрядниками, які відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»?
8. Надайте характеристику рахунку 60 «Короткострокові позики».
7. Що відображає сальдо рахунку 60 «Короткострокові позики»?

16.4 Практичні завдання

Завдання 1

Відобразити в обліку нарахування податкового кредиту та податкового зобов'язання на умовах наступної та попередньої оплати, а також перерахуйте ПДВ у бюджет.

Оприбутковано матеріали від постачальника на суму 4000 грн. без ПДВ. Здійснено оплату постачальникам за отримані матеріали 4800 грн. Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації на суму 9600 грн. з ПДВ. Отримано оплату від покупців за готову продукцію 9600 грн. На початок звітного періоду на рахунках були наступні залишки: розрахунки з постачальниками 2000 грн., податкові зобов'язання 3000 грн., податковий кредит 1000 грн., аванси одержані 4000 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо ПДВ, розрахунків з постачальниками, розрахунків за авансами одержаними в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

ПДВ= ПЗ-ПК

ПЗ - загальна сума податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з продажем продукції протягом звітного періоду

ПК - податковий кредит - сума податку, сплачена при придбанні матеріалів (товарів, робіт, послуг) і на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного податкового періоду

ПЗ - КОЛИ
ПІДПРИЄМСТВО
ПРОДАЄ

ПК - КОЛИ
ПІДПРИЄМСТВО
КУПУЄ

- без отримання авансу виникає ПЗ – на 641 рахунку за Кт
- при отриманні авансу виникає ПЗ – до 641 рахунку паралельно відкривається 643 рахунок «двійник»
- відображення ПЗ при отриманні авансу Дт 643 - Кт 641

- без видачі авансу виникає ПК – на 641 рахунку за Дт
- при перерахуванні авансу виникає ПК – до 641 рахунку паралельно відкривається 644 рахунок «двійник»
- відображення ПК при перерахуванні авансу Дт641 - Кт 644;

- рахунок «двійник» – дублює, тобто замінює основний рахунок
- рахунок «двійник» транзитний рахунок
- залишки на рах. 644 та 643 будуть залишатись до того часу, поки не закриється операція, тобто не відбудеться отримання товару чи відвантаження.

Розрахунки за податками 641:

- відноситься до поточних зобов'язань, активно-пасивний
- ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (податок на прибуток, податок на додану вартість, інші податки)

За Планом рахунків:

6 клас 641 рахунок
«Розрахунки за податками»

Податковий кредит 644:

- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний (П)
- відображається за правилами пасивних рахунків
- ведеться облік суми податку на додану вартість, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов'язання

За Планом рахунків:

6 клас 644 рахунок
«Податковий кредит»

Податкові зобов'язання 643:

- відноситься до поточних зобов'язань
- контрпасивний (КП), відображається за правилами активних рахунків
- ведеться облік суми податку на додану вартість, визначену, виходячи із суми одержаних авансів (попередньої оплати) за готову продукцію, товари, інші матеріальні цінності та нематеріальні активи, роботи, послуги, що підлягають відвантаженню (виконанню).

За Планом рахунків:

6 клас 643 рахунок
«Податкові зобов'язання»

Таблиця 16.2 - Операції розрахунків з постачальниками розрахунків з авансів одержаних, з нарахування та сплати ПДВ

631, 641, 644, 681 рах. пасивні, збільшуються за Кт, зменшуються за Дт; контрпасивний 643

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.	
<i>На умовах наступної оплати:</i>					
Оприбутковано матеріали від постачальника	А+П+	201	631	4000	без ПДВ
Нараховано ПДВ(податковий кредит) ((4000 × 20) ÷ 100)	П-П+	641	631	800	
Здійснено оплату постачальникам за отримані матеріали (4000 + 800)	П-А-	631	311	4800	з ПДВ
Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації	А+Д+	361	701	9600	з ПДВ
Нараховано ПДВ ((9600 × 20) ÷ 120) (податкове зобов'язання)	Д-П+	701	641	1600	з ПДВ
Отримано оплату від покупців за готову продукцію	А+А-	311	361	9600	з ПДВ
<i>На умовах попередньої оплати:</i>					
Здійснено попередню оплату постачальникам за матеріали	А+А-	371	311	4800	з ПДВ
Відображено ПДВ (податковий кредит)	П-П+	641	644	800	без ПДВ
Оприбутковано матеріали від постачальника	А+П+	201	631	4000	з ПДВ
Нараховано ПДВ (податковий кредит)	П-П+	644	631	800	з ПДВ
Залік заборгованості	П-А-	631	371	4800	з ПДВ
Отримано попередню оплату від покупців за готову продукцію	А+П+	311	681	9600	з ПДВ
Нараховано ПДВ (податкове зобов'язання)	КП+П+	643	641	1600	з ПДВ
Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації	А+Д+	361	701	9600	з ПДВ
відображено ПДВ (податкове зобов'язання)	Д-КП-	701	643	1600	
Залік заборгованості	П-А-	681	361	9600	з ПДВ
Перераховано ПДВ у бюджет (1600 - 800)	П-А-	641	311	800	

- придбані запаси чи необоротні активи, а також послуги, роботи оприбутковуються без ПДВ.
- якщо отримано аванс, перераховано аванс, відвантажено продукцію всі суми відображаються з ПДВ
- для того, щоб визначити суму без ПДВ необхідно: суму з ПДВ розділити на 6 та відняти від неї отриманий результат (наприклад 1200 грн. сума з ПДВ ÷ 6 = 200 грн. ц ПДВ, знаходимо різницю 1200-200 = 1000 грн. це сума без ПДВ)
- для того, щоб визначити суму з ПДВ необхідно: суму без ПДВ помножити на 20% або 0,2 та додати до неї отриманий результат (наприклад 1000 грн. сума без ПДВ × 0,2 = 200 грн. це ПДВ, знаходимо суму 1000+200 = 1200 грн. це сума з ПДВ)

Розрахунки з вітчизняними постачальниками:
 - відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
 - ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

За Планом рахунків:
 6 клас 631 рахунок
 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

Розрахунки за авансами одержаними:
 - відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
 - ведеться облік одержаних авансів під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи

За Планом рахунків:
 6 клас 681 рахунок
 «Розрахунки за авансами одержаними»

Дт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»		Кт	Дт 681 «Розрахунки за авансами одержаними»		Кт
	Сп 2000			Сп 4000	
4800+4800	4000+800+4000+800		9600	9600	
Об.по Дт 9600	Об.по Кт 9600		Об.по Дт 9600	Об.по Кт 9600	
	Ск 2000			Ск 4000	

Дт 644 «Податковий кредит»		Кт	Дт 641 «Розрахунки за податками»		Кт
	Сп 1000			Сп	
800	800		800+800+800	1600+1600	
Об.по Дт 800	Об.по Кт 800		Об.по Дт 2400	Об.по Кт 3200	
	Ск 1000			Ск 800	

Дт 643 «Податкові зобов'язання»		Кт
	Сп 3000	
1600	1600	
Об.по Дт 1600	Об.по Кт 1600	
	Ск 3000	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обероти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
631	-	2000	9600	9600	-	2000
641	-	0	2400	3200	-	800
643*	3000	-	1600	1600	3000	-
644	-	1000	800	800	-	1000
681	-	4000	9600	9600	-	4000

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно

643 рах.

Фрагментальне відображення в Балансі

Актив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Оборотні активи			
Інші оборотні активи Сальдо Дт 643	1190	3000	3000
Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ III Поточні зобов'язання та забезпечення			
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги Сальдо Кт 63	1615	2000	2000
Розрахунками з бюджетом Сальдо Кт 641, 642	1620	0	800
Інші поточні зобов'язання Сальдо Кт 644, 681	1690	5000	5000

У Балансі (Ф-1) дебетове сальдо рахунку 643 «Податкове зобов'язання» відображається у рядку 1190 «Інші оборотні активи» (в активі), а кредитове сальдо рахунку 644 «Податковий кредит» - у рядку 1690 «Інші поточні зобов'язання» (в пасиві).

- рахунок 641 є активно-пасивним
- коли податкове зобов'язання більше податкового кредиту - сальдо за даним рахунком буде кредитове, тобто підприємство має заборгованість перед бюджетом (відображається в пасиві Ф-1 рядок 1620 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунки з бюджетом»)
- коли податкове зобов'язання менше податкового кредиту - сальдо за даним рахунком буде дебетове, виникає борг бюджету перед підприємством (бюджетне відшкодування) (відображається в активі Ф-1 рядок 1135 «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом»)

Завдання 2

Відобразити в обліку нарахування та сплату податку на прибуток.

У підприємства за квартал наступні показники: дохід від реалізації 100 000 грн., витрати на матеріали 30 000 грн., витрати на оплату праці 40 000 грн., нарахування ЄСВ 22%, амортизація 1 200 грн. Ставка податку на прибуток на 2017 рік 18%. Перераховано суму податку на прибуток до бюджету.

Заборгованість підприємства за розрахунками з бюджетом крім податку на прибуток складає 5000 грн. Початкове сальдо з податку на прибуток складає 3000 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо податку на прибуток в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 16.3 - Операції з нарахування та сплати податку на прибуток

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Відображено нарахована сума податку на прибуток за даними фінансового обліку $(100000 - (30000 + 40000 + (40000 \times 0,22) + 1200)) \times 0,18$	В+П+	98	641	3744
Перераховано суму податку до бюджету	П-А-	641	311	3744

Дт 641 «Розрахунки за податками» Кт	
	Сп 8000
3744	3744
Об.по Дт 3744	Об.по Кт 3744
	Ск 8000

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
641	-	8000	3744	3744	-	8000

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ III Поточні зобов'язання та забезпечення			
Розрахунками з бюджетом Сальдо Кт 641, 642 $5000+3000$	1620	8000	8000
у тому числі з податку на прибуток Сальдо Кт 641 (субрахунок податку на прибуток)	1621	3000	3000

рядок 1621 враховують у підсумку балансу в складі рядка 1620

Завдання 3

Отримано кредит банку 30 000 грн. на 3 роки. Переведено довгострокові зобов'язання в поточну заборгованість (за 12 місяців до кінця строку погашення) 1 800 грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями. Отримано та погашено в повному обсязі кредит банку 10 000 грн., який підприємство отримало на 8 місяців. На початок періоду підприємство мало наступні зобов'язання щодо банківських позик: довгостроковий кредит 40 000 грн., короткостроковий кредит 20 000 грн., поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями 5 000 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо довгострокових та короткострокових позик в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

ПІДПРИЄМСТВО ОТРИМАЛО КРЕДИТ
В БАНКУ

Короткостроковий

чи

Довгостроковий

позика, що надається підприємству банком на строк, що не перевищує один рік

позика, що надається підприємству банком на період більше року

Довгострокові позики:

- джерело утворення засобів підприємства;
- відноситься до довгострокових зобов'язань, пасивний;
- відображаються суми довгострокової заборгованості банкам за наданий кредит відповідно в національній та іноземній валюті.

За Планом рахунків:

5 клас 501 рахунок «Довгострокові кредити банків у національній валюті»
502 – в іноземній

Короткострокові позики:

- джерело утворення засобів підприємства;
- відноситься до короткострокових зобов'язань, пасивний;
- відображаються суми короткострокової заборгованості банкам за наданий кредит відповідно в національній та іноземній валюті.

За Планом рахунків:

6 клас 601 рахунок «Короткострокові кредити банків у національній валюті»
602 – в іноземній

Таблиця 16.4 - Операції з обліку довгострокових та короткострокових позик

501, 601 рах. пасивні, збільшуються за Кт, зменшуються за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.	
Довгострокові зобов'язання					Договір позики
Отримано довгостроковий кредит банку	А+П+	311	501	30000	Виписка банку
Переведено довгострокові зобов'язання в поточну заборгованість (за 12 місяців до кінця строку погашення)	П-П+	501	611	1800	Довідка бухгалтерії
Погашена поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	П-А-	611	311	1800	Платіжне доручення. Виписка банку
Поточні зобов'язання					
Отримано короткостроковий кредит банку	А+П+	311	601	10000	
Погашений короткостроковий кредит банку	П-А-	601	311	10000	

Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті:

- джерело утворення засобів підприємства;
- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний;
- відображає стан розрахунків за поточними зобов'язаннями, переведеними зі складу довгострокових, при настанні строку погашення протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

За Планом рахунків:

6 клас 611 рахунок «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті»
612 – в іноземній

Дт 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»		Кт	
	Сп 20000		
10000	10000		
Об.по Дт 10000	Об.по Кт 10000		
	Ск 20000		

Дт 501 «Довгострокові кредити банків у національній валюті»		Кт	
	Сп 40000		
1800	30000		
Об.по Дт 1800	Об.по Кт 30000		
	Ск 68200		

Дт 611 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті»		Кт	
	Сп 5000		
1800	1800		
Об.по Дт 1800	Об.по 1800		
	Ск 5000		

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
501	-	40000	1800	30000	-	68200
601	-	20000	10000	10000	-	20000
611	-	5000	1800	1800	-	5000

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ II Довгострокові зобов'язання та забезпечення			
Довгострокові кредити банків Сальдо Кт 501, 502, 503, 504	1510	40000	68200
Розділ III Поточні зобов'язання та забезпечення			
Короткострокові кредити банків Сальдо Кт 60	1600	20000	20000
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	5000	5000

Завдання 4

Відобразити в обліку операції щодо відсотків за користування кредитом. Нараховані та сплачені відсотки за користування кредитом 2000 грн. На початок звітної періоду заборгованість підприємства за нараховані відсотки складає 4500 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо відсотків за користування кредитом в оборотно-сальдовій відомості та Балансі.

Таблиця 16.5 - Операції з обліку іншої кредиторської заборгованості

684 рах. пасивний, збільшуються за Кт, зменшуються за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.	
Відсотки за користування кредитом					Договір позики. Розрахунок бухгалтерії
Нараховані відсотки за користування кредитом (нараховані відсотки є витратами для підприємства, тому обираємо 9 клас 951 рахунок)	В+П+	951	684	2000	
Сплачені відсотки за користування кредитом	П-А-	684	311	2000	Платіжне доручення. Виписка банку

Розрахунки за нарахованими відсотками:

- джерело утворення засобів підприємства
- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
- ведеться облік нарахованих відсотків за:

- ✓ використання коштів або товарів (робіт, послуг), отриманих у кредит;
- ✓ використання майна, отриманого в користування (орендні, лізингові операції тощо) та ін.

За Планом рахунків:

6 клас 684 рахунок

«Розрахунки за нарахованими відсотками»

Незалежно від того відсотки нараховуються на:

проводка буде однаковою Дт 951 Кт 684

Дт	684 «Розрахунки за податками»	Кт
		Сп 4500
	2000	2000
Об.по Дт 2000		Об.по Кт 2000
		Ск 4500

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
684	-	4500	2000	2000	-	4500

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ III Поточні зобов'язання та забезпечення			
Інші поточні зобов'язання (у статті фіксують суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включеними в інші статті, наведені в розділі III)	1690	4500	4500

16.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Відобразити в обліку нарахування податкового кредиту та податкового зобов'язання на умовах наступної та попередньої оплати, а також перерахуйте ПДВ у бюджет.

Оприбутковано матеріали від постачальника на суму 4000* грн. без ПДВ. Здійснено оплату постачальникам за отримані матеріали 4800 грн. Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації на суму 9600* грн. з ПДВ. Отримано оплату від покупців за готову продукцію. На початок звітного періоду на рахунках були наступні залишки: розрахунки з постачальниками 2000* грн., податкові зобов'язання 3000* грн., податковий кредит 1000* грн., аванси одержані 4000* грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо ПДВ, розрахунків з постачальниками, розрахунків за авансами одержаними в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 2

Відобразити в обліку нарахування та сплату податку на прибуток.

У підприємства за квартал наступні показники: дохід від реалізації 100000* грн., витрати на матеріали 30000* грн., витрати на оплату праці 40000* грн., нарахування ЄСВ 22%, амортизація 1200* грн. Ставка податку на прибуток на 2017 рік 18%. Перераховано суму податку на прибуток до бюджету.

Заборгованість підприємства за розрахунками з бюджетом крім податку на прибуток складає 5000* грн. Початкове сальдо з податку на прибуток складає 3000* грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо податку на прибуток в

оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 3

Отримано кредит банку 30000* грн. на 3 роки. Переведено довгострокові зобов'язання в поточну заборгованість (за 12 місяців до кінця строку погашення) 1800* грн. Погашена поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями. Отримано та погашено в повному обсязі кредит банку 10000* грн., який підприємство отримало на 8 місяців. На початок періоду підприємство мало наступні зобов'язання щодо банківських позик: довгостроковий кредит 40000* грн., короткостроковий кредит 20000* грн., поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями 5000* грн.

Визначити сторону для кожного рахунку в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо довгострокових та короткострокових позик в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Вправа 4

Відобразити в обліку операції щодо відсотків за користування кредитом. Нараховані та сплачені відсотки за користування кредитом 2000* грн. На початок звітного періоду заборгованість підприємства за нараховані відсотки складає 4500* грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо відсотків за користування кредитом в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

16.6 Тести для самоконтролю

1. Вказати кореспонденцію рахунків «одержано кошти за продукцію, відвантажену в попередніх періодах (в т.ч. ПДВ)»:

а)	Д-т 68	К-т44;
б)	Д-т31	К-т 36

- в) Д-т 64 К-т 31.
- г) Д-т 31 К-т37

2. Вказати кореспонденцію рахунків перераховано ПДВ:

- а) Д-т 79 К-т44;
- б) Д-т 74 К-т 31;
- в) Д-т 64 К-т 31
- г) Д-т 96 К-т 31;

7. Що не є зобов'язанням підприємства:

- а) заборгованість підприємства за отримані товари;
- б) заборгованість підприємства банку за отриманий кредит;
- в) заборгованість за отриманими авансами;
- г) заборгованість за короткостроковими векселями отриманими?

3. Отримано матеріали вартістю 1200 грн. (у тому числі ПДВ – 200 грн.). Оплати не здійснена. У якій сумі у підприємства виникла заборгованість перед постачальником:

- а) 1200 грн.;
- б) 1000 грн.;
- в) 200 грн.;
- г) 1400 грн?

4. Сальдо за дебетом рахунка 643 «Податковий зобов'язання» може виникнути у випадку, коли:

- а) постачальнику перерахована передоплата;
- б) отриманий товар, є податкова накладна;
- в) від постачальника отриманий товар, не отримана податкова накладна;
- г) з бюджету необхідно відшкодувати підприємству ПДВ.

5. Відображено податкове зобов'язання з ПДВ на момент отримання передоплати від покупця:

- а) Д-т701 К-т641;
- б) Д-т643 К-т641;
- в) Д-т701 К-т643;
- г) Д-т311 К-т371.

6. Відображено отриманий короткостроковий кредит:

- а) Д-т31 К-т60
- б) Д-т31 К-т50;

- в) Д-т31 К-т55;
- г) Д-т31 К-т68

7. Відобразити податкове зобов'язання з ПДВ, коли перша подія – відвантаження продукції (товару):

- а) Д-т701 К-т641;
- б) Д-т311 К-т641;
- в) Д-т643 К-т641;
- г) Д-т641 К-т701.

8. Відобразити податкове зобов'язання з ПДВ, коли перша подія – отримання передоплати:

- а) Д-т701 К-т643;
- б) Д-т643 К-т641;
- в) Д-т311 К-т641;
- г) Д-т701 К-т641.

9. Ставка податку на додану вартість у 2017 році становить:

- а) 20%
- б) 19%;
- в) 17%;
- г) 25%.

10. Ставка податку на прибуток у 2017 році становить:

- а) 20%
- б) 18%;
- в) 17%;
- г) 25%.

11. Яка кореспонденція рахунків складається при здійсненні операції по оплаті з поточного рахунку постачальникам за попередньо отримані та оприбутковані матеріали?

- а) Д-т 201 К-т 311;
- б) Д-т 631 К-т 311;
- в) Д-т 311 К-т 631;
- г) Д-т 361 К-т 301.

12. Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенню заборгованості постачальникам за отримані малоцінні і швидкозношувані предмети?

- а) Д-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
К-т 22 «Малоцінні і швидкозношувані предмети»;

- б) Д-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті»;
- в) Д-т 22 «Малоцінні і швидкозношувані предмети»
К-т 311 «Поточний рахунок в національній валюті»;
- г) Д-т 22 «Малоцінні і швидкозношувані предмети»
К-т 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками».

13. Бухгалтерський запис Д-т 311 - К-т 681 означає:

- а) залік раніше одержаного авансу від покупця;
- б) отримання авансу від покупця;
- в) залік постачальником раніше отриманого авансу від покупця;
- г) надходження коштів від покупця для заключного розрахунку з постачальником.

14. Який рахунок дебетується з Кт 311 рахунку при перерахуванні авансу транспортній організації за доставку матеріалів?

- а) 681 «Розрахунки за авансами одержаними»;
- б) 63 «Розрахунки з постачальниками»;
- в) 201 «Сировина й матеріали»;
- г) 371 «Розрахунки за авансами виданими».

15. Нарахування відсотків по довгострокових кредитах отриманих підприємством відображається проводкою:

- а) Д-т 611 К-т 311;
- б) Д-т 684 К-т 311;
- в) Д-т 951 К-т 684;
- г) Д-т 954 К-т 311.

16. Що означає бухгалтерський запис Д-т 50 «Довгострокові позики» – К-т 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»?

- а) отримання позики банку;
- б) нарахування відсотків за позику;
- в) використання позики;
- г) відображення поточної заборгованості за довгостроковими позиками банку.

17. Що означає бухгалтерський запис Д-т 601 - К-т 311?

- а) погашено короткостроковий кредит;
- б) отримано короткостроковий кредит;
- в) нараховані відсотки за користування кредитом;
- г) частина довгострокового кредиту перейшла у стан короткострокових позик.

Тема 17. Облік заробітної плати

- 17.1 Поняття заробітної плати
- 17.2 Облік заробітної плати
- 17.3 Облік ЄСВ та обов'язкових утримань
- 17.4 Контрольні питання
- 17.5 Практичні завдання
- 17.6 Вправи для самостійної роботи
- 17.7 Тести для самоконтролю

17.1 Поняття заробітної плати

Відповідно до **Закону України «Про оплату праці» № 108/95-ВР від 24.03.95 р.** заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу

Джерелом коштів на оплату праці працівників комерційних підприємств є дохід. Для установ і організацій, що фінансуються з бюджету – це кошти, які виділяються з відповідних бюджетів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел.

Система оплати праці – спосіб обчислення розмірів винагороди, що підлягає виплаті працівникам підприємства згідно із здійсненими ними витратами праці або за результатами роботи.

Згідно зі ст. 96 Кодексу законів про працю України основою організації оплати праці є **тарифна система оплати праці**.

Тарифна система оплати праці – це сукупність правил, за допомогою яких забезпечується порівняльна оцінка праці, залежно від кваліфікації, умов її виконання, відповідальності, значення галузі та інших факторів, що характеризують якісну сторону праці, яка включає: тарифні сітки; тарифні ставки; схеми посадових окладів; тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Тарифна система сама по собі не дає можливості розрахувати заробіток працівника. **За допомогою тарифної системи враховується якість праці** при її оплаті, **витрати праці** враховуються за допомогою **форм і систем оплати праці**.

Форми та системи оплати праці – перелік певних понять і правил, за допомогою яких установлюється залежність оплати праці від фактичних результатів (витрат) праці. Основними вимірниками фактичних витрат праці є

кількість виготовленої продукції, або кількість відпрацьованого робітником часу. Основними формами оплати праці є відрядна та погодинна.

Відрядна форма оплата праці – це оплата праці за кількість виготовленої продукції (виконаного обсягу робіт, послуг) за нормами та розцінками, установленими виходячи з розряду виконаних робіт. Присвоєний працівникові тарифний (кваліфікаційний) розряд є підставою для надання йому можливості виконувати роботу відповідної складності.

Погодинна форма оплати праці – це оплата праці за відпрацьований нормативний час, передбачений тарифною системою. Погодинна оплата праці здійснюється за годинами (денними) тарифними ставками із застосуванням нормованих завдань або місячними окладами. Погодинна оплата праці керівників, спеціалістів і службовців проводиться, як правило, за місячними посадовими окладами (ставками).

Форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат установлюються підприємствами в колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством.

Правильність і точність розрахунків з персоналом з оплати праці залежить від якості оформлення первинних документів в обліку:

- особового складу працівників;
- використаного часу;
- обсягу виконаних робіт.

Облік особового складу працівників здійснює відділ кадрів.

Облік розрахунків з працівниками з оплати праці ведеться в первинних документах, регламентованими на законодавчому рівні. Але підприємство може самостійно обирати форму обліку в залежності від організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

На кожного працівника у відділі кадрів відкривається особова картка, в якій зазначаються необхідні анкетні дані про працівника та всі зміни, що відбуваються в його роботі. На всіх працівників, які працюють на підприємстві, ведуться трудові книжки. Трудова книжка зберігається за основним місцем роботи.

На кожному підприємстві (організації) незалежно від режиму роботи має бути організований табельний облік робочого часу.

Облік особового складу працівника наведено на рисунку 17.1.

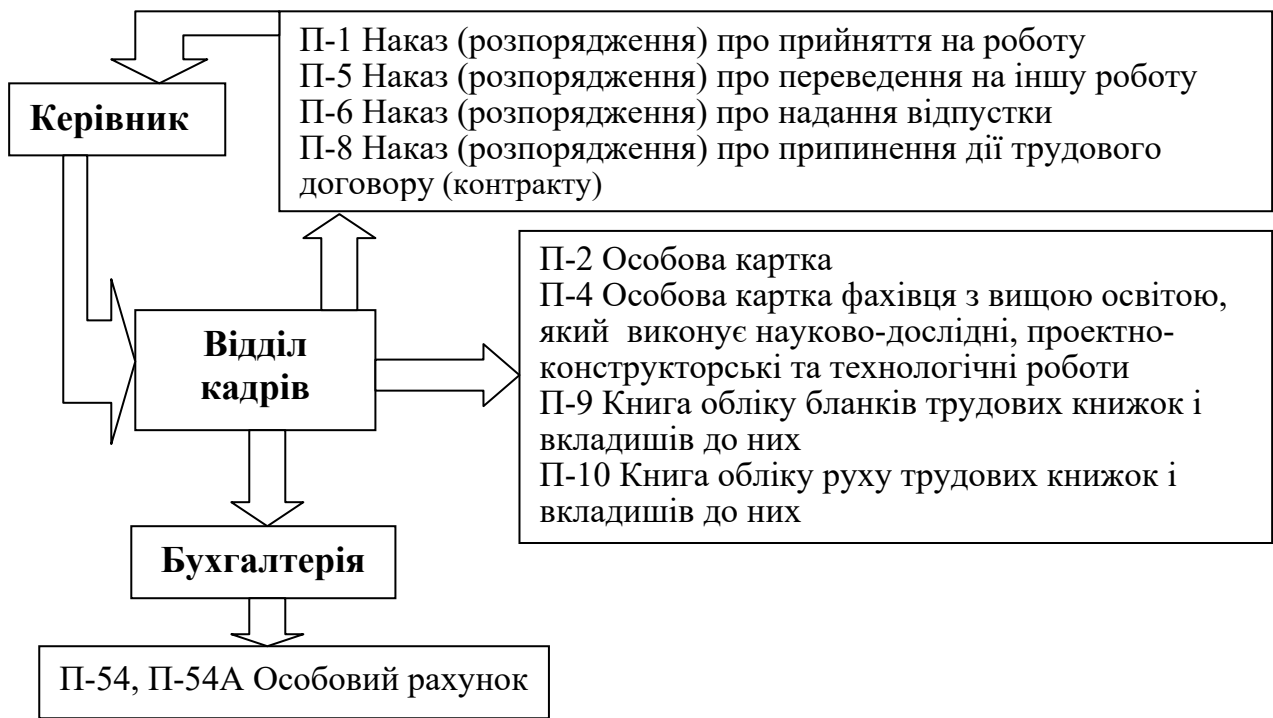

Рисунок 17.1 – Облік особового складу працівника

Табель – це первинний документ з обліку відпрацьованого часу. У таблиці відображається час, відпрацьований кожним працівником, неявка на роботу із зазначенням причин. Для тих категорій працівників, праця яких оплачується погодинно, табель є основним документом для нарахування заробітної плати.

Відповідно Інструкції зі статистики заробітної плати, затвердженій наказом Держкомстату України від 13.01.2004 р. №5 для оцінки розміру заробітної плати найманих працівників використовується показник фонду оплати праці.

До фонду оплати праці належать нарахування найманим працівникам у грошовій та натуральній формах (оцінені у грошовому вираженні) за відпрацьований та невідпрацьований час, який підлягає оплаті, або за виконану роботу незалежно від джерела фінансування цих виплат (рис. 17.2).

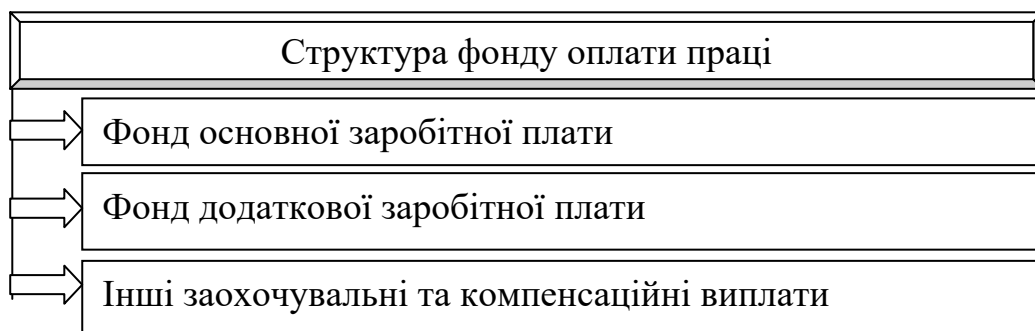

Рисунок 17.2 – Структура фонду оплати праці

Фонд основної заробітної плати включає нарахування винагороди за виконану роботу відповідно із встановленими нормами праці (норми часу,

виробітку, обслуговування, посадових обов'язків.

Фонд додаткової заробітної плати включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, відповідно діючим законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати включають винагороду та премії, які мають одноразовий характер, компенсаційні та інші грошові та матеріальні виплати, які не передбачені актами діючого законодавства або які здійснюються понад встановлених вказаних актами норм.

Перелік виплат, які входять до фонду оплати праці наведені в Інструкції № 5.

За погодинної оплати праці розрізняють просту погодинну та погодинно-преміальну.

Розмір заробітної плати при простій погодинній оплаті праці залежить від тарифної ставки або окладу та відпрацьованого часу. Якщо використовується погодинно - преміальна оплата праці, то працівник крім заробітної плати отримує ще і премію, сума якої залежить від результатів роботи самого працівника та результатів роботи підприємства.

При погодинній формі оплати праці розмір заробітної плати за тарифними ставками визначається за формулою:

$$\boxed{\text{Сума заробітної плати}} = \boxed{\text{Тарифна ставка (грн./год.)}} \times \boxed{\text{Час відпрацьований протягом місяця (год.)}}$$

Приклад. На підставі таблицю робочого часу бригаді слюсарів за тарифною ставкою нарахована заробітна плата:

№	Прізвище	Посада	Розряд	Тарифна ставка (грн./год.)	Відпрацьований час (год.)	Заробітна плата
1	Іванов А.Р.	слюсар	IV	6,02	171	1029,42
2	Петров А.Г.	слюсар	III	5,67	139	788,13
3	Яровий Т.Л.	слюсар	III	5,67	171	969,57

При погодинній формі оплати праці розмір заробітної плати може визначатися за окладами. Відповідно посадовим окладам оплачується праця працівників, які мають ненормований робочий день (керівники, спеціалісти). Посадові оклади можуть встановлюватися в залежності від кваліфікації працівників, наприклад, економіст – I категорії, II категорії.

Особливістю оплати праці за посадовими окладами полягає в тому, що в цьому випадку оплачуються фактично відпрацьовані дні, а не години. Тобто, посадовий оклад виплачується, якщо протягом місяця відпрацьовані всі робочі дні. Якщо місяць відпрацьований не повністю, оплата праці розраховується відповідно середньоденного окладу за формулою:

$$\boxed{\text{Сума заробітної плати}} = \boxed{\text{Посадовий оклад}} \div \boxed{\text{Кількість робочих днів в місяці відповідно графіку роботи}} \times \boxed{\text{Кількість відпрацьованих за місяць днів}}$$

Приклад. На підставі таблицю робочого часу працівникам відповідно посадовим окладам нарахована заробітна плата:

№	Прізвище	Посада	Оклад, грн.	Відпрацьовано робочих днів	Заробітна плата, грн.
1	Іванов А.Р.	керівник	5 000	21	5 000
2	Петров А.Г.	бухгалтер	3 500	18	3 000
3	Сидоров Т.Л.	економіст	3 500	15	2 500

Розмір заробітної плати за відрядною формою оплати праці залежить від розцінок, які встановлюються по відношенню одиниці виміру виготовленої продукції або виконаної роботи.

Відрядна форма оплати праці має декілька різновидів, які залежать від способу обліку та порядку оплати виготовлюваної продукції, а саме:

- пряма відрядна;
- відрядно-прогресивна;
- відрядно-преміальна;
- акордна;
- опосередковано відрядна.

За прямої відрядної форми оплати праці основу оплати становить відрядна розцінка, котра визначається:

$$\boxed{\text{Відрядна розцінка}} = \boxed{\text{Годинна ставка, певного розряду роботи}} \times \boxed{\text{Годинна норма виробітку роботи}}$$

$$\boxed{\text{Заробітна плата}} = \boxed{\text{Кількість виробленої продукції}} \times \boxed{\text{Розцінка}}$$

Приклад. Столяр виготовив за місяць 30 столів, розцінка за один стіл складає 50,5 грн. Заробітна плата за місяць складає: $30 \times 50,5 = 1\,515$ грн.

17.2 Облік заробітної плати

Аналітичний облік розрахунків по заробітній платі ведеться за кожним працівником, видами виплат та утримань.

Відповідно до наказів Міністерства статистики України від 09.10.95р. № 253 і від 27.10.95р. №277 затверджені типові форми первинного обліку особового складу, які введені в дію з 1 січня 1996 р.

Таблиця 17.1 - Типові форми первинного обліку особового складу

Номер типової форми	Назва типової форми
1	2
Кадрова документація	
П-1	Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу
П-2	Особова картка
П-3	Алфавітна картка
П-4	Особова картка фахівця з вищою освітою, який виконує науково-дослідні, проектно-конструкторські та технологічні роботи
П-5	Наказ (розпорядження) про переведення на іншу роботу
П-6	Наказ (розпорядження) про надання відпустки
П-7	Список про надання відпустки
З обліку використання робочого часу	
П-8	Наказ (розпорядження) про припинення дії трудового договору (контракту)
П-12	Табель обліку використання робочого часу і розрахунку заробітної плати
П-13	Табель обліку використання робочого часу
П-14	Табель обліку використання робочого часу
П-15	Список осіб, які працювали у понаднормовий час
П-16	Листок обліку простоїв
З обліку розрахунків з працівниками з оплати праці	
П-49	Розрахунково-платіжна відомість
П-50	Розрахункова відомість
П-51	Розрахункова відомість
П-52	Розрахунок заробітної плати
П-53	Платіжна відомість
П-54	Особовий рахунок
П-54А	Особовий рахунок
П-55	Накопичувальна карта виробітку та заробітної плати
П-56	Накопичувальна картка обліку заробітної плати

Облік заробітної плати ведеться на рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» балансовий, пасивний, для обліку джерел господарських засобів. На рахунку 66 ведеться узагальнення інформації про розрахунки за виплатами працівникам, які належать як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, - з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомог тощо), за не одержані в установлений строк з каси підприємства суми з виплат працівникам, за іншими поточними виплатами.

За дебетом відображається виплата основної та додаткової заробітної плати, премій, допомоги по тимчасовій непрацездатності тощо; вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів у рахунок заробітної плати (погашення заборгованості перед працівниками за іншими виплатами); утримання податку з доходів фізичних осіб, утримання військового збору,

платежів за виконавчими документами та інші утримання з виплат працівникам.

За кредитом відображаються нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога по тимчасовій непрацездатності, інші належні до нарахування працівникам виплати

661 «Розрахунки за заробітною платою» - Пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок – це борг підприємства перед робітниками по заробітній платі (кредиторська заборгованість) на початок періоду
1. Утримання ПДФО. 2. Утримання військового збору. 3. Утримання аліментів. 4. Утримання по відшкодуванню завданих збитків. 5. Інші утримання. 6. Виплата заробітної плати.	1. Нарахування основної заробітної плати. 2. Нарахування додаткової заробітної плати. 3. Нарахування лікарняних. 4. Нарахування відпускних. 5. Нарахування інших видів виплат.
Оборот дебетовий – сума всіх операцій за дебетом рахунку	Оборот кредитовий – сума всіх операцій за кредитом рахунку
	Сальдо на кінець – це борг підприємства перед робітниками по заробітній платі (кредиторська заборгованість) на кінець періоду

Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» має наступні субрахунки:

- 661 «Розрахунки за заробітною платою»;
- 662 «Розрахунки з депонентами»;
- 663 «Розрахунки за іншими виплатами».

Заробітна плата для підприємства це витрати, а саме які, залежить від тієї категорії працівників, яким вона нараховується.

Приклад відображення в обліку нарахування заробітної плати. Робітнику основного виробництва Королько І.І. нарахована заробітна плата – 6 000 грн., директору підприємства Грибник Р.Д. нарахована заробітна плата – 8 000 грн., менеджеру зі збиту Дзига Л.З. нарахована заробітна плата – 6 300 грн., нарахована заробітна плата майстру цеху Дроник Л.Ж. – 6 200 грн., нарахована заробітна плата головному бухгалтеру Щока З.З. – 7 300 грн.

Відображення в обліку:

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Нарахована заробітна плата робітнику основного виробництва	23	661	6 000
Нарахована заробітна плата директору	92	661	8 000
Нарахована заробітна плата менеджеру зі збиту	93	661	6 300
Нарахована заробітна плата майстру цеху	91	661	6 200
Взаємозалік заборгованостей	92	661	7 300

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: нарахована заробітна плата на суму 6 000 грн. робітнику основного виробництва

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Розрахункова відомість.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Виробництво» + 6 000 грн.

Пасив – поточні зобов'язання: «Розрахунки за заробітною платою» + 6 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 23 «Виробництво» 6 000 грн.

Кт 661 «Розрахунки за заробітною платою» 6 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 23 – в активі Балансу рядок 1100.

Сальдо рахунка 661 – в пасиві Балансу рядок 1630.

Рахунок 23 Активний		Рахунок 661 Пасивний	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
6 000			6 000
Ск = 6 000			Ск = 6 000

17.3 Облік ЄСВ та обов'язкових утримань

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є обов'язковим утриманням із заробітної плати. Це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (резидентів та нерезидентів), які отримують доходи з джерел їх походження в Україні. Належить ПДФО до прямих податків та є вагомим джерелом доходів зведеного бюджету України.

Платниками ПДФО є фізичні особи. Об'єктом оподаткування ПДФО є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід.

Загальний оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду, тобто заробітна плата.

Основна ставка ПДФО у 2017 році становить 18%. Утримання ПДФО із заробітної плати здійснюється наступним чином:

$$\text{ПДФО} = \text{Нарахована ЗП} \times \text{Ставка ПДФО} \div 100\% \quad (17.1)$$

Військовий збір є обов'язковим утриманням із заробітної плати. Ставка Військового збору складає у всіх випадках 1,5% від об'єкту оподаткування.

Об'єктом оподаткування військового збору є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, тобто заробітна плата.

Утримання військового збору із заробітної плати здійснюється за наступною формулою:

$$\text{В.з.} = \text{Нарахована ЗП} \times \text{Ставка В.з.} \div 100\% \quad (17.2)$$

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Одним із основних платників ЄСВ є роботодавці. Роботодавці нараховують ЄСВ за рахунок своїх коштів та відносять на витрати підприємства.

Загальна ставка нарахування ЄСВ є фіксованою та становить 22% від бази нарахування єдиного внеску. Єдиний внесок для підприємств, установ і організацій, в яких працюють інваліди, встановлюється у розмірі 8,41%.

Нарахування ЄСВ на фонд оплати праці (ФОП) здійснюється за наступною формулою:

$$\text{ЄСВ}_{\text{фон}} = \text{ФОП} \times \text{Ставка ЄСВ} \div 100\% \quad (17.3)$$

Обчислення ЄСВ, ПДФО, військового збору на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких проводиться нарахування заробітної плати.

Для відображення операцій з нарахування ЄСВ та утримання податків з заробітної плати, використовують такі субрахунки:

- 641 «Розрахунки за податками». У кредиті цього рахунку відображено утримання ПДФО з заробітної плати;

- 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами». У кредиті цього рахунку відображено утримання військового збору з заробітної плати;

- 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування». У кредиті цього рахунку відображено нарахування ЄСВ.

Підставою для складання проводок з обов'язкових утримань з заробітної плати служать підсумкові дані розрахункових відомостей в розрізі цехів, відділів тощо, які необхідно згрупувати в цілому по підприємству.

Відображення в обліку утримання з заробітної плати

Утримання із заробітної плати	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Податок на доходи фізичних осіб	661	641
Військовий збір	661	642

Так як на субрахунку 651, у кредиті показується нарахування ЄСВ, то для визначення рахунків що дебетуються, необхідно знати категорію працюючих та місце (функцію) їх роботи. Так, якщо вони відносяться до категорії «робітники», то для складання проводки з нарахування ЄСВ, треба обов'язково знати де вони зайняті (цех, дільниця) та їх функції (наладчик, черговий слюсар заводоуправління, черговий слюсар цеху, тощо).

Відображення в обліку нарахування ЄСВ

Групи робітників	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Робітникам основних цехів	23	651
Робітникам допоміжних виробництв	23	651
Робітникам - наладчикам	91	651
Робітникам, що обслуговують цехи основного виробництва	91	651
Робітникам, що обслуговують відділ збуту	93	651
Робітникам, що обслуговують заводоуправління	92	651
Робітникам невиробничого персоналу	94	651
Робітникам, зайнятим на виготовленні необоротних активів	15	651
Робітникам, зайнятим виправленням браку	24	651
Робітникам за рахунок коштів цільового фінансування	48	651

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: нараховано ЄСВ на заробітну плату (12 000 грн.) основних робітників на суму 2 640 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Розрахункова відомість.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Оборотні активи: «Виробництво» +2640 грн.

Пасив – поточні зобов'язання:

«За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» +2640 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 23 «Виробництво» 2 640 грн.

Кт 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» 2 640 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 23 – в активі Балансу рядок 1100.

Сальдо рахунка 651 – в пасиві Балансу рядок 1625.

Рахунок 23 Дебет	Активний Кредит	Рахунок 661 Пасивний Дебет	Кредит
↑ 2 640			2 640 ↑
Ск = 2 640		Ск = 2 640	

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: утримано ПДФО із заробітної плати (12 000 грн.) основних робітників на суму 2 160 грн. Сальдо по рахунку 661 – 80 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Розрахункова відомість.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

Пасив – поточні зобов'язання: «Розрахунки за заробітною платою» - 2 160 грн.

Пасив – поточні зобов'язання: «Розрахунки за податками» +2 160 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

Дт 661 «Розрахунки за заробітною платою» 2 160 грн.

Кт 641 «Розрахунки за податками» 2 160 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 661 – в пасиві Балансу рядок 1630.

Сальдо рахунка 651 – в пасиві Балансу рядок 1625.

Рахунок 661 Пасивний Дебет	Кредит	Рахунок 651 Пасивний Дебет	Кредит
↓ 2160	Сн = 80 000		2160 ↑
	Ск = 2 160		Ск = 77 840

17.4 Контрольні питання

1. Назвіть складові фонду оплати праці.
2. Надайте визначення Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
3. Яким чином здійснюється нарахування ЄСВ на фонд оплати праці?
4. Назвіть обов'язкові утримання із заробітної плати.
5. Надайте характеристику рахунку 661.
6. Надайте характеристику рахунку 651.

7. Як розраховується військовий збір?
8. Як розраховується ПДФО?
9. Назвіть типові форми первинного обліку особового складу.

17.5 Практичні завдання

На ТОВ «Промінь» нарахована та виплачена заробітна плата: директору 8000 грн., робітникам виробництва 85000 грн., спеціалісту рекламного відділу 5000 грн. Здійснено нарахування ЄСВ 22%, утримання ПДФО 18%, утримання ВЗ 1,5% щодо заробітної плати працівників підприємства. ЄСВ, ПДФО та ВЗ в повному обсязі перераховані до бюджету. На початок звітної періоду на підприємстві були наступні залишки: розрахунки за заробітною платою 14000 грн., з ЄСВ 2000 грн., з ПДФО 6000 грн., з ВЗ 1000 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо заробітної плати, ЄСВ та обов'язкових утримань в оборотно-сальдовій відомості та Т-

Розрахунки за заробітною платою:

- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
- відображається нарахована працівникам підприємства з/п

За Планом рахунків:

6 клас 661 рахунок
«Розрахунки за заробітною платою»

Розрахунки за податками 641:

- відноситься до поточних зобов'язань, активно-пасивний
- ведеться облік ПДФО та інших податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (податок на прибуток, ПДВ, інші податки)

За Планом рахунків:

6 клас 641 рахунок
«Розрахунки за податками»

Розрахунки за податками 642:

- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
- ведеться облік розрахунків за зборами (обов'язковими платежами)

За Планом рахунків:

6 клас 642 рахунок
«Розрахунки за обов'язковими платежами»

Розрахунки за податками 651:

- відноситься до поточних зобов'язань, пасивний
- ведеться облік облік розрахунків за єдиним соціальним внеском

За Планом рахунків:

6 клас 651 рахунок
«За розрахунками із загально-обов'язкового державного соціального страхування»

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА ЦЕ:

- витрати підприємства на робочу силу
Призначено: 9 клас «Витрати»
та 23 рахунок «Виробництво»

- зобов'язання підприємства перед
працівниками щодо нарахування та
виплати заробітної плати
Призначено: рахунок 661

Рахунок витрат для обліку заробітної плати працівників обирається залежно від того, у якому секторі вони задіяні

Якщо працюють в адміністративно-
управлінському секторі, тоді це

Адміністративні витрати:

- витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством
- витрати по відношенню до Балансу неактивні і непасивні рахунки;
- витрати (В) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків

За Планом
рахунків:
9 клас 92 рахунок
«Адміністративні
витрати»

Якщо пов'язані зі збутом, тоді це

Витрати на збут:

- облік витрат, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг.
- витрати по відношенню до Балансу неактивні і непасивні рахунки;
- витрати (В) - це фінансово-результативні рахунки;
- відображаються за правилами активних рахунків

За Планом
рахунків:
9 клас 93 рахунок
«Витрати на збут»

Якщо задіяні у виробничому процесі,
тоді це

Витрати виробництва:

- рахунок призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг).
- оборотний актив, відноситься до активних рахунків

За Планом
рахунків:
2 клас 23 рахунок
«Виробництво»

ОТЖЕ

Директор
підприємства
92 рахунок

Робітник
виробництва
23 рахунок

Спеціаліст
рекламного відділу
93 рахунок

ОПЕРАЦІЇ З ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

За Дт відображається збільшення витрат на 23, 92, 93 рах. (А, В)

За Кт відображається збільшення зобов'язань із з/п на 661 рах. (П)

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Нарахована заробітна плата:				
- працівникам виробництва	А+П+	23	661	85000
- директору	В+П+	92	661	8000
- спеціаліст рекламного відділу	В+П+	93	661	5000

- Зобов'язання за з/п зростають, бо її розмір лише розраховали та зафіксували в облікових документах, а не виплатили. Тому поки з/п не виплачена вона є зобов'язанням підприємства перед працівниками.
- для нарахування з/п **ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ** рахунки витрат (23, 92 93 та ін.)

За Дт відображається зменшення з/п на 661 рах. (П)

За Кт відображається збільшення зобов'язань на 641, 642 рах. (П)

Утримано із заробітної плати:				
податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) 18%	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
- працівникам виробництва	П-П+	661	641	15300
- директору	П-П+	661	641	1440
- спеціалісту рекламного відділу (5000×18%)	П-П+	661	641	900
військовий збір (ВЗ) 1,5 %				
- працівникам виробництва (85000×1,5%)	П-П+	661	642	1275
- директору	П-П+	661	642	120
- спеціалісту рекламного відділу	П-П+	661	642	75

- утримання зменшують розмір нарахованої з/п на суму податків і зборів, які повинен сплатити працівник до бюджету (розрахунок та сплату здійснює підприємство централізовано, а не кожний працівник окремо)
- розмір зобов'язань щодо утримань зростає, бо їх лише розраховали та зафіксували в облікових документах, а не сплатили.
- у даній операції **НЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ** рахунки витрат (23, 92 93 та ін.), бо це не витрати підприємства. Це податки, які зменшують доходи працівників, а підприємство виступає податковим агентом (посередником) між працівником і державою щодо їх нарахування та сплати у бюджет.

За Дт відображається збільшення витрат на 23, 92, 93 рах. (А, В)

За Кт відображається збільшення зобов'язань на 651 рах. (П)

Нараховано на фонд оплати праці єдиний соціальний внесок (ЄСВ) 22 %:	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
- працівникам виробництва	А+П+	23	651	18700
- директору (8000×22%)	В+П+	92	651	1760
- спеціалісту рекламного відділу	В+П+	93	651	110

- розмір зобов'язань щодо нарахованого внеску зростає, бо його лише розраховали та зафіксували в облікових документах, а не сплатили.
- у даній операції **ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ** рахунки витрат (23, 92 93 та ін.), бо це витрати підприємства.

За Дт відображається зменшення зобов'язань на 641, 642, 651 рах. (П)

За Кт відображається зменшення грошових коштів на 311 рах. (А)

Розрахунок з бюджетом та позабюджетними фондами:	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Перераховано ПДФО	П-А-	641	311	17640
Перераховано ВЗ (120+1275+75)	П-А-	642	311	1470
Перераховано ЄСВ	П-А-	651	311	21560

Для того, щоб виплатити з/п необхідно сплатити відповідні податки, збори та внески (банки перераховують з/п лише за умови подання платіжних доручень про перерахування нарахованих/утриманих податків і зборів із заробітної плати)

За Дт відображається зменшення зобов'язань на 661 рах. (П)
збільшення коштів на 301, рах. (А)

За Кт відображається зменшення грошових коштів на 301, 311 рах. (А)

Виплата заробітної плати	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Отримано готівку в касу для виплати заробітної плати	А+А-	301	311	78890
Виплачено заробітну плату із каси				
- працівникам виробництва	П-А-	661	301	68425
- директору (5000-1440-120)	П-А-	661	301	6440
- спеціалісту рекламного відділу	П-А-	661	301	4025

ВИПЛАТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

на картрахунки

(перераховуються кошти з рахунку підприємства на відповідний розподільчий рахунок банку (з якого й проводимуть виплату на карткові рахунки працівників))

через касу

(спочатку необхідну суму з банку треба перерахувати до каси)

Незалежно від того, кому виплачується з/п (робочому, директору, маркетологу та ін.) та як (на картрахунки чи через касу):

- при виплаті з/п **НЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ** рахунки витрат (23, 92 93 та ін.)
- відображається лише факт зменшення грошових коштів (тобто виплата) в касі або на поточному рахунку підприємства та зменшення (погашення) заборгованості підприємства за з/п перед працівниками

За Дт відображається зменшення зобов'язань на 661 рах. (П)

За Кт відображається зменшення грошових коштів на 311 рах. (А)

Виплачено заробітну плату на картрахунки працівникам	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
- працівникам виробництва	П-А-	661	311	68425
- директору	П-А-	661	311	6440
- спеціалісту рекламного відділу	П-А-	661	311	4025

Дт 661 «Розрахунки за заробітною платою» Кт

	Сп 14000
15300+1440+900+1275+120+75+68425+6440+4025	8000+85000+5000
Об.по Дт 98000	Об.по Кт 98000
	Ск 14000

Дт 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» Кт

	Сп 2000
21560	18700+1760+1100
Об.по Дт 21560	Об.по Кт 21560
	Ск 2000

Дт 641 «Розрахунки за податками» Кт

	Сп 6000
17640	15300+1440+900
Об.по Дт 17640	Об.по Кт 17640
	Ск 6000

Дт 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» Кт

	Сп 1000
1470	1275+120+75
Об.по Дт 1470	Об.по Кт 1470
	Ск 1000

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
641*	-	6000	17640	17640	-	6000
642	-	1000	1470	1470	-	1000
651	-	2000	21560	21560	-	2000
661	-	14000	98000	98000	-	14000

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 641 рах.

Фрагментальне відображення в Балансі

Пасив	Код рядка	На початок	На кінець
Розділ III Поточні зобов'язання та забезпечення			
Поточна кредиторська заборгованість за:			
розрахунками з бюджетом Сальдо Кт 641, 642	1620	7000	7000
розрахунками зі страхування Сальдо Кт 65	1625	2000	2000
розрахунками з оплати праці Сальдо Кт 66	1630	14000	14000

*Всі залишки за іншими рахунками переносяться до Балансу аналогічно 661 рах.

У статті наводять заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату (якщо у встановлений для виплати заробітної плати строк працівник не з'явився для її одержання в касу підприємства, то така заробітна плата вважається депонованою, а сам працівник - депонентом.)

17.6 Вправи для самостійної роботи

На ТОВ «Промінь» нарахована та виплачена заробітна плата в повному обсязі. Вхідні дані щодо заробітної плати зазначені в таблиці 17.2. Здійснено нарахування ЄСВ 22%, утримання ПДФО 18%, утримання ВЗ 1,5% щодо заробітної плати працівників підприємства. ЄСВ, ПДФО та ВЗ в повному обсязі перераховані до бюджету.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо заробітної плати, ЄСВ та обов'язкових утримань в оборотно-сальдовій відомості та Балансі. Дані з позначкою* збільшити на останні 3 цифри залікової книжки.

Таблиця – 17.2 Вхідні дані

Посада	Оклад, грн.	Залишки на початок періоду, грн.	Варіант
Бухгалтер	8000*	З/п – 12000*	1,4,7,10, 13,16
Токар	5000*	ЄСВ – 3200*	
Водій відділу збуту	4000*	ПДФО – 2800* ВЗ – 1100*	
Економіст	7000*	З/п – 18000*	2,5,8,11, 14,17
Слюсар	5600*	ЄСВ – 4600*	
Начальник відділу маркетингу	6300*	ПДФО – 3500* ВЗ – 2100*	
Секретар директора	5200*	З/п – 25000*	3,6,9,12, 15,18
Зварювальник	6800*	ЄСВ – 5700*	
Розповсюджувач рекламних листівок	4000*	ПДФО – 6400* ВЗ – 2400*	

17.7 Тести для самоконтролю

1. Яка бухгалтерська проводка складається при нарахуванні зарплати загальновиробничому персоналу?

- а) Д-т 92 К-т 661;
- б) Д-т 91 К-т 661
- в) Д-т 231 К-т 661;
- г) Д-т 93 К-т 661;

2. Яким записом нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва?

- а) Д-т 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»
К-т 23 «Виробництво»;
- б) Д-т 23 «Виробництво»
К-т 661 «Розрахунки за заробітною платою»;
- в) Д-т 661 «Розрахунки за заробітною платою»
К-т 30 «Готівка»;
- г) Д-т 30 «Готівка»
К-т 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

3. Яка характеристика рахунку 661.

- а) пасивний, основний, фондний;
- б) активний, основний, інвентарний;
- в) пасивний, основний, розрахунковий;
- г) активний, розрахунковий, основний.

4. Яким записом у бухгалтерському обліку відображається операція з утримання податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати робітників відділу збуту?

- а) Д-т 64 «Розрахунки за податками й платежами»
К-т 23 «Виробництво»;
- б) Д-т 661 «Розрахунки за заробітною платою»
К-т 64 «Розрахунки за податками й платежами»;
- в) Д-т 661 «Розрахунки за заробітною платою»
К-т 93 «Витрати на збут»;
- г) Д-т 64 «Розрахунки за податками і платежами»
К-т 301 «Готівка в національній валюті».

5. Нархована зарплата головному бухгалтеру:

- а) Д-т 24 К-т 661;
- б) Д-т 92 К-т 661;
- в) Д-т 661 К-т 231;
- г) Д-т 25 К-т 661
- д) Д-т 91 К-т 661.

6. Ким установлюється відсоток відрахувань на соціальне страхування?

- а) підприємством;
- б) вищестоящою установою;

- в) урядом;
- г) місцевим комітетом профспілки.

7. Вказати правильну кореспонденцію рахунків. Нарахована зарплата директору підприємства.

- а) Д-т 92   К-т 661;
- б) Д-т 91   К-т 661;
- в) Д-т 661   К-т 92;
- г) Д-т 661   К-т 23.

8. Податок на доходи фізичних осіб працівників підприємства:

- а) сплачується за рахунок прибутку підприємства;
- б) відноситься на витрати виробництва;
- в) утримується з працівників підприємства;
- г) сплачується за рахунок бюджету.

9. Бухгалтерська проводка з нарахування заробітної плати робітнику виробництва:

- а) Д-т 23   К-т 661;
- б) Д-т 93   К-т 661;
- в) Д-т 92   К-т 661;
- г) Д-т 91   К-т 661.

10. Що не враховується під час нарахування зарплати:

- а) премії;
- б) доплати за роботу в святкові дні;
- в) кредит;
- г) тарифна ставка.

11. В якому документі нараховується заробітна плата:

- а) трудовий договір;
- б) платіжна відомість;
- в) штатний розклад
- г) розрахункова відомість.

12. Ставка податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати становить:

- а) 25%
- б) 33%;
- в) 18%;
- г) 20%.

13. Єдиний соціальний внесок нараховується за ставкою:

- а) 20%
- б) 36%;
- в) 15%;
- г) 22%.

14. Нараховано заробітну плату працівникам відділу збуту. У бухгалтерському обліку її відображають кореспонденцією рахунків:

- а) Д-т 93   К-т 661
- б) Д-т 92   К-т 661
- в) Д-т 23   К-т 661
- г) Д-т 47   К-т 661

15. Вказати кореспонденцію рахунків при нарахуванні заробітної плати майстру цеху:

- а) Д-т 661   К-т 311;
- б) Д-т 901   К-т 661;
- в) Д-т 91   К-т 661;
- г) Д-т 23   К-т 661

16. Вказати кореспонденцію рахунків при нарахуванні ЄСВ адміністративному персоналу:

- а) Д-т 641   К-т 311;
- б) Д-т 901   К-т 642;
- в) Д-т 92   К-т 651;
- г) Д-т 23   К-т 641

17. Вказати кореспонденцію рахунків при утриманні ПДФО із заробітної плати адміністративного персоналу:

- а) Д-т 661   К-т 641;
- б) Д-т 641   К-т 661;
- в) Д-т 92   К-т 641;
- г) Д-т 23   К-т 642

18. Вказати кореспонденцію рахунків при утриманні ВЗ із заробітної плати виробничого персоналу:

- а) Д-т 661   К-т 642;
- б) Д-т 641   К-т 661;
- в) Д-т 92   К-т 641;
- г) Д-т 23   К-т 642

Тема 18. Облік доходів і витрат підприємства

- 18.1 Поняття та визнання доходів і витрат
- 18.2 Облік доходів і витрат
- 18.3 Контрольні питання
- 18.4 Практичні завдання
- 18.5 Вправи для самостійної роботи
- 18.6 Тести для самоконтролю

18.1 Поняття та визнання доходів і витрат

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи та витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності регламентується:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»;
- П(С)БО 15 «Дохід»;
- П(С)БО 16 «Витрати».

Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Дохід (виручка) від реалізації продукції - загальний дохід (виручка) від реалізації продукції без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Дохід (виручка) від реалізації продукції відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. *Наприклад*, дохід від реалізації готової продукції розраховується множенням ціни (з ПДВ) одиниці продукції на кількість одиниць продукції.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів. *Наприклад*, чистий дохід від реалізації готової продукції розраховується шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції ПДВ, знижок, повернень від покупців та ін.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» витрати звітного періоду – це або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок

його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Відповідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» принципами, яких необхідно дотримуватись для обліку доходів і витрат є *принцип нарахування, відповідності доходів і витрат, обачності*.

Принцип нарахування доходів та витрат, означає, що для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. *Наприклад*, дохід від реалізації готової продукції буде відображатися в обліку при виконанні умов, наведених нижче, а не при отриманні грошей від покупця. Умови визнання доходу (виручки) від реалізації готової продукції:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Отже, доходи відображаються в бухгалтерському обліку в момент виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

За принципом обачності доходи, достовірну оцінку яких здійснити неможливо, у звітності не відображаються

Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід», визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи.

За принципом відповідності доходів і витрат, для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. *Наприклад*, при реалізації готової продукції в обліку відображається дохід та одночасно витрати, які були понесені для його отримання, тобто собівартість реалізованої продукції.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», визнані витрати класифікуються в

бухгалтерському обліку за такими групами:

- собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- загальновиробничі витрати;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші витрати операційної діяльності;
- втрати від участі в капіталі;
- фінансові витрати;
- інші витрати.

18.2 Облік доходів і витрат

Планом рахунків для обліку доходів передбачено 7 клас рахунків «Доходи і результати діяльності», а для обліку витрат - 9 клас «Витрати діяльності» (табл. 18.1).

Рахунки 7-го класу відображають стан доходів за звітний період, тобто накопичують інформацію про отримані доходи за звітний період.

Рахунки 7-го класу є:

- **пасивними** – за кредитом рахунків відображається сума загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), які включаються в ціну продажу, за дебетом рахунків відображається щомісячне відображення суми непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), щорічне або щомісячне віднесення суми чистого доходу на рахунок 79 «Фінансові результати»;

- **тимчасовими**, що означає, що ці рахунки закриваються в кінці звітного періоду. Сальдо рахунків доходів закриваються через списання їх на рахунок 79 «Фінансові результати». Закривають рахунок щомісяця або по закінченні звітного періоду. Наступний звітний період рахунки доходів починають з нульового сальдо.

Для обліку доходу від реалізації готової продукції Планом рахунків передбачено субрахунок 701 «Дохід від реалізації готової продукції».

За кредитом субрахунку 701 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством) та списання у порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати".

З метою визначення фінансового результату в бухгалтерському обліку в кінці звітного періоду *рахунки класу 7 закриваються на рахунок 79 «Фінансові результати».*

Закрити рахунок доходів, наприклад рахунок 701 «Дохід від реалізації готової продукції», – відобразити на рахунках обліку господарську операцію, а саме: Дт 701 Кт 791 на суму, з урахуванням якої, сальдо по рахунку 701 буде

дорівнювати 0.

«Закритий» рахунок – це рахунок сальдо за яким дорівнює 0.

Аналітичний облік доходів від реалізації ведеться за видами (групами) продукції, регіонами збуту та/або іншими напрямками, визначеними підприємством.

Субрахунок 701 «Дохід від реалізації готової продукції» - Пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 791)
Зменшення доходу: - належна сума непрямих податків (акцизного податку, ПДВ та інших, передбачених законодавством); - списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати»	Збільшення (одержання) доходу
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
	Сальдо на кінець = 0 (в кінці періоду рахунок закривається на рахунок 791)

Для накопичення інформації про витрати підприємства Планом рахунків передбачені класи рахунків:

I. Клас 8 «Витрати за елементами» - призначений для узагальнення інформації про витрати підприємства в розрізі елементів. Підприємства самостійно приймають рішення щодо застосування чи не застосування рахунків цього класу.

Рахунки 8 класу є **активними**. Рахунки 8 класу закриваються щомісяця в кореспонденції з рахунком 23 «Виробництво» та відповідними рахунками 9 класу (91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності»).

II. Клас 9 «Витрати діяльності» - призначений для узагальнення інформації про витрати підприємства. Усі підприємства зобов'язані використовувати рахунки цього класу.

Рахунки 9-го класу є:

- **активними** – за дебетом рахунків відображаються суми витрат, за кредитом – списання сум витрат в кінці звітного року або щомісячно на рахунок 79 «Фінансові результати».

- **тимчасовими**, що означає, що ці рахунки закриваються в кінці звітного періоду. Сальдо рахунків витрат закриваються через списання їх на рахунок 79 «Фінансові результати». Дозволяють закривати щомісяця або по закінченні звітного періоду. Наступний звітний період рахунки витрат починають з

нульового сальдо.

Для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції Планом рахунків передбачено рахунок 901 «Собівартість реалізованої продукції».

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» собівартість реалізованої продукції) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

З метою визначення фінансового результату в бухгалтерському обліку в кінці звітного періоду рахунки класу 9 закриваються на рахунок 79 «Фінансові результати».

Закрити рахунок витрат, наприклад рахунок 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», – відобразити на рахунках обліку господарську операцію, а саме: Дт 791 Кт 901 на суму, з урахуванням якої, сальдо по рахунку 901 буде дорівнювати 0.

«Закритий» рахунок – це рахунок сальдо за яким дорівнює 0.

Субрахунок 901 «Собівартість реалізованої готової продукції» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 791)	
Збільшення: визнання собівартості реалізованої готової продукції	Зменшення: списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати»
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець = 0 (в кінці періоду рахунок закривається на рахунок 791)	

Аналітичний облік собівартості реалізованої продукції ведеться за статтями витрат.

Приклад. Підприємство реалізувало готову продукцію на загальну суму 48 000 грн. з ПДВ. Собівартість готової продукції – 38 000 грн. Відобразити в обліку реалізацію продукції. Відобразити в обліку господарські операції з передоплатою та без передоплати.

Відображення в обліку реалізації готової продукції без передоплати

№	Зміст операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Відвантажено покупцю готову продукцію	361	701	48 000
2	Відображення податкового зобов'язання з ПДВ	701	641	8 000
3	Списана собівартість реалізованої продукції	901	26	38 000
4	Отримано грошові кошти за реалізовану продукцію	311	361	48 000
5	Дохід від реалізації готової продукції списаний на фінансовий результат	701	791	40 000
6	Собівартість реалізованої готової продукції списана на реалізовану продукцію	791	901	38 000

Відображення в обліку реалізації готової продукції з передоплатою

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Отримання попередньої оплати на поточний рахунок від покупця	311	681	48 000
2	Відображення ПДВ	643	641	8 000
3	Відвантаження попередньо оплаченої продукції покупцю	361	701	48 000
4	Відображення ПДВ	701	643	8 000
5	Списання собівартості готової продукції	901	26	38 000
6	Залік заборгованостей	681	361	48 000
7	Дохід від реалізації готової продукції списаний на фінансовий результат	701	791	40 000
8	Собівартість реалізованої готової продукції списана на реалізовану продукцію	791	901	38 000

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати не включаються до складу собівартості реалізованої готової продукції.

Згідно з п. 17 П(С)БО 16 «Витрати» витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) діляться на адміністративні витрати, витрати на збут і інші операційні витрати.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» до адміністративних витрат відносяться:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);
- витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);
- винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські);
- витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

- витрати на врегулювання спорів у судових органах;

- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі;

- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків.

Рахунок 92 «Адміністративні витрати» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 791)	
Збільшення: визнання адміністративних витрат	Зменшення: списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати»
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець = 0 (в кінці періоду рахунок закривається на рахунок 791)	

Аналітичний облік адміністративних витрат ведеться за статтями витрат.

Відображення в обліку адміністративних витрат

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Нарахування заробітної плати адміністрації підприємства, установи	92	661
2	Нарахування ЄСВ на заробітну плату адміністрації підприємства, установи	92	65
3	Відображення витрат на службові відрядження адміністративного персоналу	92	372
4	Нарахована амортизація адміністративного приміщення	92	131
5	Сплачені послуги аудиторській фірмі за проведення аудиту фінансової звітності	92	311
6	Відображені поштові витрати бухгалтерії	92	631
7	Нарахована орендна плата за операційну оренду адміністративного приміщення	92	631
8	Відображені послуги з охорони адміністративного приміщення	92	631
9	Сплачено розрахунково-касове обслуговування банком	92	311
10	Адміністративні витрати списані на фінансовий результат	791	92

Витрати на збут – це витрати, що пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг).

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» до збутових витрат відносяться:

- витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції;

- витрати на ремонт тари;

- оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та

працівникам підрозділів, що забезпечують збут;

- витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);
- витрати на перепродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);
- витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки;
- витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;
- витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), які зберігаються на складі;
- витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства;
- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.

Рахунок 93 «Витрати на збут» - Активний

Дебет	Кредит
Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 791)	
Збільшення: визнання збутових витрат	Зменшення: списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати»
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Сальдо на кінець = 0 (в кінці періоду рахунок закривається на рахунок 791)	

Відображення в обліку витрат на збут

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Нарахування заробітної плати працівникам відділу збуту	93	661
2	Нарахування на заробітну плату працівникам відділу збуту	93	65
3	Відображення витрат працівників відділу збуту	93	372
4	Нарахована амортизація основних засобів відділу збуту	93	131
5	Сплата витрат на страхування готової продукції	93	311
6	Оплата послуг реклами	93	311
7	Відображення суми витрат на пакувальні матеріали і ремонт тари	93	204
8	Відображення оплати послуг збутових посередників, зовнішньоторговельних організацій	93	685
9	Витрати на збут списані на фінансовий результат	791	93

Приклад використання методів обліку.

Господарська операція: Покупцю відвантажена продукція на суму 60 000 грн. (з ПДВ), собівартість реалізованої продукції 48 000 грн. Залишок продукції на складі на суму 80 000 грн.

1. Спостереження

Метод «документування». Оформлюється документ, за допомогою якого реєструється операція.

Видаткова накладна.

2. Вимірювання

Метод «оцінка». Здійснюється оцінка об'єктів обліку, які змінилися під впливом операції.

I. Оборотні активи:

Дебіторська заборгованість: «Розрахунки з вітчизняними покупцями» + 60 000 грн.

Доходи: Дохід від реалізації готової продукції + 60 000 грн.

II. Витрати: Собівартість реалізованої продукції + 48 000 грн.

Оборотні активи: Готова продукція - 48 000 грн.

3. Реєстрація та класифікація

Метод «рахунки та подвійний запис». Визначаються рахунки об'єктів обліку та складається проводка з використанням подвійного запису.

I. Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» 60 000 грн.

Кт 701 «Дохід від реалізації продукції» 60 000 грн.

II. Дт 901 «Собівартість реалізованої продукції» 48 000 грн.

Кт 26 «Готова продукція» 48 000 грн.

4. Узагальнення

Метод «Баланс та звітність». Відображення в Балансі та звітності об'єктів обліку.

В кінці звітного періоду залишки за рахунками відображаються в Балансі:

Сальдо рахунка 361 – в активі Балансу рядок 1125.

Сальдо рахунка 26 – в активі Балансу рядок 1100.

В кінці звітного періоду **оборот** за рахунками відображаються в Звіті про фінансові результати:

Кредитовий оборот за рахунком 701 – рядок 2000 (дохід - ПДВ)

Дебетовий оборот за рахунком 901 – рядок 2050.

<p>Рахунок 361 Активний</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Дебет</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">60 000</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Ск = 60 000</td> </tr> </table>	Дебет	Кредит	60 000		Ск = 60 000		<p>Рахунок 701 Пасивний</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Дебет</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">10 000 (ПДВ)</td> <td style="text-align: center;">60 000</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Оборот = 50 000</td> </tr> </table>	Дебет	Кредит	10 000 (ПДВ)	60 000	Оборот = 50 000	
Дебет	Кредит												
60 000													
Ск = 60 000													
Дебет	Кредит												
10 000 (ПДВ)	60 000												
Оборот = 50 000													

<p>Рахунок 901 Активний</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Дебет</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">48 000</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Оборот = 48 000</td> </tr> </table>	Дебет	Кредит	48 000		Оборот = 48 000		<p>Рахунок 26 Активний</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Дебет</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Кредит</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Сн = 80 000</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Ск = 32 000</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">48 000</td> </tr> </table>	Дебет	Кредит	Сн = 80 000		Ск = 32 000			48 000
Дебет	Кредит														
48 000															
Оборот = 48 000															
Дебет	Кредит														
Сн = 80 000															
Ск = 32 000															
	48 000														

18.3 Контрольні питання

1. Надайте визначення доходів відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
2. Назвіть критерії та умови визнання доходів відповідно до П(С)БО 15 «Дохід».
3. Надайте визначення операційної діяльності відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
4. Надайте визначення основної діяльності відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
5. Яким чином проводиться закриття рахунків 7-го класу в кінці звітного періоду?
6. Якою кореспонденцією рахунків відображається відвантаження готової продукції покупцеві?
7. Якою проводкою відображається списання собівартості реалізованої готової продукції?
8. Надайте визначення витрат згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».
9. З яких витрат складається собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) відповідно до П(С)БО 16 «Витрати».
10. Які витрати відносяться до адміністративних витрат?
11. На якому рахунку ведеться облік адміністративних витрат, надайте характеристику рахунку, приклади господарських операцій з обліку адміністративних витрат.
12. Які витрати відносяться до витрат на збут.
13. На якому рахунку ведеться облік витрат на збут, надайте характеристику рахунку, приклади господарських операцій з обліку витрат на збут.
14. Яким чином закриваються рахунки 9 класу «Витрати діяльності».

18.4 Практичні завдання

Завдання 1

ТОВ «Гамма» за звітний період було отримано дохід від реалізації готової продукції на суму 1200 з ПДВ, дохід від

реалізації товарів 3600 грн. з ПДВ та дохід від реалізації послуг 4000 без ПДВ. За аналогічний період попереднього року чистий дохід підприємства склав 6000 грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних доходів від реалізації в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Під час вибору рахунку для відображення в обліку доходів від реалізації необхідно враховувати, що реалізує підприємство. Від цього буде залежить, який субрахунок обрати 701, 702 чи 703

Таблиця 18.1- Операції з обліку нарахування та списання доходів від реалізації

701, 702, 703 рах. (Д), збільшуються за Кт, зменшуються за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Дохід від реалізації		Виникає дохід	Сума з ПДВ	
Відображено дохід від реалізації та відвантаження (надання) покупцям:				
- готової продукції	А+Д+	361	701	1200
- товарів	А+Д+	361	702	3600
- послуг $4000 + (4000 \times 20\%) = 4800$	А+Д+	361	703	4800
На суму нарахованого ПДВ зменшено дохід від реалізації:		зменшується		
- готової продукції	Д-П+	701	641	200
- товарів	Д-П+	702	641	600
- послуг	Д-П+	703	641	800
Списується на фінансовий результат дохід від реалізації:		Зменшується і закривається		Сума без ПДВ
- готової продукції	-Д → ФР	701	791	1000
- товарів	-Д → ФР	702	791	3000
- послуг	-Д → ФР	703	791	4000

- рахунки доходів (Д) - небалансові, фінансово-результативні, працюють за правилами пасивних рахунків
- рахунки **НЕ МАЮТЬ ЗАЛИШКІВ**, тобто закриваються в кінці звітної періоду
- закриваються - це означає, що списуються на Кт 791 рахунка
- у звітності інформацію по рахункам відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

узагальнюється інформація про доходи від реалізації готової продукції

За Планом рахунків:
7 клас 701 рахунок
«Дохід від реалізації готової продукції»

узагальнюють інформацію про доходи від реалізації товарів

За Планом рахунків:
7 клас 702 рахунок
«Дохід від реалізації товарів»

узагальнюють інформацію про доходи від реалізації робіт і послуг

За Планом рахунків:
7 клас 703 рахунок
«Дохід від реалізації робіт і послуг»

Дт	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	Кт
	Сп -	
	200+1000	1200
Об.по Дт	1200	Об.по Кт 1200
	Ск -	

Дт	702 «Дохід від реалізації товарів»	Кт
	Сп -	
	600+3000	3600
Об.по Дт	3600	Об.по Кт 3600
	Ск -	

Дт	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»	Кт
	Сп -	
	800+4000	4800
Об.по Дт	4800	Об.по Кт 4800
	Ск -	

Для рахунків 7 класу сума Дт обороту повинна дорівнювати сумі Кт обороту

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
701	-	-	1200	1200	-	-
702*	-	-	3600	3600	-	-
703	-	-	4800	4800	-	-
Разом			9600	9600		

Відняти ПДВ, а потім

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 702 рах.

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) $1000+3000+4000 = 8000$	2000	8000	6000
Обороти за Дт субра-хунків 701, 702, 703 із Кт 791 за мінусом оборотів за Дт субрахунку 704			

без ПДВ

тобто в рядок 2000 враховуються суми з наступних проводок

701	791	1000
702	791	3000
703	791	4000

це означає, що сума доходу в рядку 2000 повинна бути без ПДВ

- треба бути уважним, щоб не зробити помилку, бо сума Дт обороту Т- рахунка та оборотно-сальдової відомості 70 рах. включає суму ПДВ

Завдання 2

ТОВ «Альфа» за звітний період було отримано дохід від реалізації запасів суму 2400 з ПДВ, дохід від безоплатно отриманих запасів 3000 грн. без ПДВ та в результаті проведеної інвентаризації від оприбуткування не врахованих раніше матеріалів 4000 грн. без ПДВ, від надлишків готової продукції 5000 грн. без ПДВ та оприбуткування надлишків грошових коштів 1800 грн. За аналогічний період попереднього року інший операційний дохід підприємства склав 2000 грн. Відобразити в обліку нарахування та списання інших операційних доходів. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших операційних доходів в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

- рахунки доходів (Д) - небалансові, фінансово-результативні, працюють за правилами пасивних рахунків
- **НЕ МАЮТЬ ЗАЛИШКІВ**, тобто закриваються і списуються на Кт 791 рахунка в кінці звітного періоду
- у звітності інформацію по рахунку відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

узагальнюється інформація про доходи від реалізації оборотних активів (виробничих запасів, МШП тощо), а також необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу.

За Планом рахунків:
7 клас 712 рахунок
«Дохід від реалізації інших оборотних активів»

узагальнюється інформація про доходи від безоплатно одержаних оборотних активів і доходи від цільового фінансування

За Планом рахунків:
7 клас 718 рахунок
«Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів»

узагальнюється інформація про інші доходи від операційної діяльності, які не знайшли свого відображення на інших субрахунках рахунку 71 «Інший операційний дохід» від операцій з тарою, від інвентаризації, дитячих дошкільних закладів, будинків відпочинку, відсотки, отримані на залишки коштів на поточних рахунках в банках тощо

За Планом рахунків:
7 клас 719 рахунок
«Інші доходи від операційної діяльності»

Таблиця 18.2- Операції з обліку інших операційних доходів

712, 718, 719 рах. (Д), збільшуються за Кт, зменшуються за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Інший операційний дохід				Сума з ПДВ
Відображено дохід від реалізації запасів	А+Д+	377	712	2400
на суму нарахованого ПДВ зменшено дохід від реалізації запасів:	Д-П+	712	641	400
Відображено дохід від:	зменшується	Виникає дохід	Сума без ПДВ	
- безоплатно одержаних запасів	А+Д+	201	718	3000
- виявлення в результаті інвентаризації та оприбуткування неврахованих раніше матеріалів	А+ Д+	201	719	4000
- виявлення в результаті інвентаризації надлишки готової продукції	А+Д+	26	719	5000
- оприбуткування надлишків грошових коштів за результатами проведення інвентаризації каси	А+ Д+	301	719	1800
Списується на фінансовий результат від:	Зменшується і закривається		Сума без ПДВ	
- реалізації запасів	-Д→ФР	712	791	2000
- безоплатно одержаних запасів	-Д→ФР	718	791	3000
- оприбуткування неврахованих раніше матеріалів	-Д→ФР	719	791	4000
- виявлення надлишків готової продукції	-Д→ФР	719	791	5000
- оприбуткування надлишків грошових коштів в касі	-Д→ФР	719	791	1800

Дт 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів» Кт

	Сп -
400+2000	2400
Об.по Дт 2400	Об.по Кт 2400
	Ск -

Дт 718 «Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів» Кт

	Сп -
3000	3000
Об.по Дт 3000	Об.по Кт 3000
	Ск -

Дт	719 «Інші доходи від операційної діяльності»	Кт
	Сп -	
4000+5000+1800	4000+5000+1800	
Об.по Дт 10800	Об.по Кт 10800	
	Ск -	

Сума
Дт обороту повинна дорівнювати сумі
Кт обороту

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на пл.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
712	-	-	2400	2400	-	-
718	-	-	3000	3000	-	-
719*	-	-	10800	10800	-	-

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 719 рах.

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Інші операційні доходи 2000+3000+10800	2120	15800	2000

без ПДВ

Завдання 3

ТОВ «Бета» за звітний період було отримано дохід від реалізації основних засобів на суму 18 000 з ПДВ та дохід в результаті надходження матеріалів, які утворилися від ліквідації необоротних активів 5 300 грн. За аналогічний період попереднього року інший операційний дохід підприємства склав 7 000 грн. Відобразити в обліку нараховання та списання інших доходів.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших доходів в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Таблиця 18.3 - Операції з обліку інших операційних доходів

746 рах. (Д), збільшуються за Кт, зменшуються за Дт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Інші доходи	зменшується	Виникає дохід	Сума з ПДВ	
Відображено дохід від реалізації та відвантаження покупцям основних засобів	А+Д+	377	746	18000
на суму нарахованого ПДВ зменшено дохід від реалізації основних засобів:	Д-П+	746	641	3000
надходження матеріалів, які утворилися від ліквідації необоротних активів	А+Д+	201	746	5300
Списується на фінансовий результат дохід від:	Зменшується і закривається	Сума без ПДВ		
реалізації основних засобів	-Д→ФР	746	793	15000
надходження матеріалів, які утворилися від ліквідації необоротних активів	-Д→ФР	746	793	5300

Дт	746 «Інші доходи»	Кт
	Сп -	
3000+15000+5300	18000+5300	
Об.по Дт 23300	Об.по Кт 23300	
	Ск -	

За Планом рахунків:
7 клас 746 рахунок
«Інші доходи»

Інші доходи:

- узагальнюється інформація про інші доходи, які не відображені на інших субрахунках рахунку 74 «Інші доходи»
- рахунок небалансовий, фінансово-результативний, працює за правилами пасивних рахунків (Д)
- **НЕ МАЄ ЗАЛИШКІВ** тобто закривається і списується на Кт 793 рахунка
- у звітності інформацію по рахунку відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
746	-	-	23300	23300	-	-

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Інші доходи Обороти за Дт рахунка 74 Кт субрахунку 793 15000+5300	2240	20300	7000

Завдання 4

На ТОВ «Промінь» за звітний період собівартість реалізованої готової продукції складає 4000 грн., товарів 3000 грн., послуг 8000 грн. За аналогічний період попереднього року собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) складає 6000 грн. Відобразити в обліку нарахування та списання собівартості реалізації.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованої та списаної собівартості реалізації в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Таблиця 18.4 - Операції з обліку нарахування та списання собівартості реалізації

901, 902, 903 рах. (В), збільшуються за Дт, зменшуються за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Собівартість реалізації	фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок)	відображається виробнича собівартість реалізованої готової продукції, робіт, послуг		
Відображено собівартість реалізованої:				
- готової продукції	В+А-	901	26	4000
- товарів	В+А	902	28	3000
- послуг	В+А	903	23	8000
Списується на фінансовий результат собівартість реалізованої:	Зменшується і закривається			
- готової продукції	ФР← В-	791	901	4000
- товарів	ФР ←В-	791	902	3000
- послуг	ФР ←В-	791	903	8000

- рахунки витрат (В) - небалансові, фінансово-результативні, працюють за правилами активних рахунків
 - **НЕ МАЮТЬ ЗАЛИШКІВ**, в кінці звітного періоду закриваються і списуються на Дт 791 рах.
 - у звітності інформацію по рахунку відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

За Планом рахунків:
 9 клас 901 рахунок
 «Собівартість реалізованої готової продукції»

ведеться облік виробничої собівартості реалізованої готової продукції.

За Планом рахунків:
 9 клас 902 рахунок
 «Собівартість реалізованих товарів»

відображається собівартість реалізованих товарів

ведеться облік собівартості реалізованих за звітний період робіт і послуг

За Планом рахунків:
 9 клас 903 рахунок
 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»

Під час вибору рахунку для відображення в обліку собівартості реалізації необхідно враховувати, що ви реалізуєте. Від цього буде залежити, який субрахунок обрати 901, 902 чи 903

Дт 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»		Кт		Дт 902 «Собівартість реалізованих товарів»		Кт	
	Сп -				Сп -		
4000	4000			3000	3000		
Об.по Дт 4000	Об.по Кт 4000			Об.по Дт 3000	Об.по Кт 3000		
	Ск -				Ск -		

Дт 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»		Кт	
	Сп -		
8000	8000		
Об.по Дт 8000	Об.по Кт 8000		
	Ск -		

Сума
Дт обороту повинна дорівнювати сумі
Кт обороту

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
901	-	-	4000	4000	-	-
902			3000	3000		
903*			8000	8000		

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 903 рах.

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) Обороти за Дт субрахунків 901, 902, 903 4000+3000+8000	2050	15000	6000

Завдання 5

ТОВ «Скай» за звітний період було понесено наступні адміністративні витрати та витрати на збут:

- нараховано знос (амортизацію): у розмірі 1000 грн. на основні засоби та на нематеріальні активи 2000 грн. адміністративного призначення; у розмірі 800 грн. на основні засоби та на нематеріальні активи 1200 грн. збутового

призначення;

- відпущені виробничі запаси (або МШП) на адміністративні потреби 8000 грн, на потреби збуту 4000 грн.

- затверджено авансовий звіт наданий підзвітною особою - керівником підприємства в сумі 6000 грн., менеджером відділу збуту 7000 грн.

- отримано від сторонніх організацій послуги з обслуговування адміністративної будівлі 5000 грн., магазину 9000 грн.

- нарахована заробітна плата директору 17000 грн. та ЄСВ 22%; менеджерам відділу збуту 20000 грн. та ЄСВ 22%;

- нараховано плату за землю під будівлями адміністративного призначення 1000 грн. та магазину 3000 грн.

За аналогічний період попереднього року адміністративні витрати складають 36000 грн., витрати на збут – 20000 грн. Відобразити в обліку нарахування та списання адміністративних витрат та витрат на збут.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних адміністративних витрат та витрат на збут в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

- рахунки витрат (**В**) - небалансові, фінансово-результативні, працюють за правилами активних рахунків
- **НЕ МАЮТЬ ЗАЛИШКІВ**, в кінці звітної періоду закриваються і списуються на Дт 791 рахунка

За Планом рахунків:

9 клас 92 рахунок
«Адміністративні витрати»

Адміністративні витрати:

- відображаються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства
- відображаються витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського призначення (оренда, амортизація, ремонт, комунальні послуги), охорона, юридичні, аудиторські, транспортні послуги, поштово-телеграфні, канцелярські витрати, сума податків, зборів (обов'язкових платежів).

За Планом рахунків:

9 клас 93 рахунок
«Витрати на збут»

Витрати на збут:

- ведеться облік витрат, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг
- відображаються витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг та рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт і послуг.

Таблиця 18.5- Операції з обліку нарахування та списання адміністративних витрат та витрат на збут

92, 93 рах. (В), збільшуються за Дт, зменшуються за Кт

Зміст операцій	92, 93 рах. (В)			Вплив на об'єкти БО	92, 93 рах. (В)		
	Дт	Кт	Σ, грн.		Дт	Кт	Σ, грн.
Адміністративні витрати та витрати на збут	за Дт відображається сума визнаних витрат						
Нарахування зносу на основні засоби адміністративного чи збутового призначення (будівля, комп'ютер, транспортний засіб тощо)	адміністративних				на збут		
	92	131	1000	В+КА+	93	131	800
Нарахування амортизації на нематеріальні активи адміністративного чи збутового призначення (комп'ютерна програма тощо)	92	133	2000	В+КА+	93	133	1200
Відпущені виробничі запаси (або МШП) на адміністративні та потреби збуту	92	20 (22)	8000	В+А-	93	20 (22)	4000
Затверджено авансовий звіт, наданий підзвітною особою керівником (або бухгалтером) підприємства та менеджером відділу збуту	92	372	6000	В+А-	93	372	7000
Отримано послуги з обслуговування адміністративної будівлі та магазину від сторонніх організацій (оренда, електроенергія, прибирання приміщень та інші)	92	685	5000	В+П+	93	685	9000
Нарахована заробітна плата директору та менеджерам відділу збуту	92	661	17000	В+П+	93	661	20000
Нараховано ЄСВ на заробітну плату директора та менеджера відділу збуту	92	6511	3740	В+П+	93	6511	4400
Нараховано плату за землю під будівлями адміністративного призначення та під магазином	92	641	1000	В+П+	93	641	3000
Разом:	Дт 92 рах.		43740		Дт 93 рах.		49400
Списуються на фінансовий результат:							
адміністративні витрати	791	92	43740	ФР← В-			
витрати на збут				ФР← В-	791	93	49400

за Кт 92, 93 рах. зменшуються, закриваються і списуються на Дт 791 рах.

Дт	92 «Адміністративні витрати»	Кт	Дт	93 «Витрати на збут»	Кт
	Сп -			Сп -	
43740	43740		49400	49400	
Об.по Дт 43740	Об.по Кт 43740		Об.по Дт 49400	Об.по Кт 49400	
	Ск -			Ск -	

Сума Дт обороту повинна дорівнювати сумі Кт обороту

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
92*	-	-	43740	43740	-	-
93	-	-	49400	49400	-	-

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 92 рах.

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Адміністративні ви-трати Обороти за Кт рахунка 92 із Дт 791	2130	43740	36000
Витрати на збут Обороти за Кт рахунка 93 із Дт 791	2150	49400	20000

Завдання 6

ТОВ «Калина» за звітний період було здійснено наступні операції. Відображено витрати від реалізації запасів 1000 грн., залишкову вартість реалізованих виробничих запасів з укладанням договору на реалізацію основних засобів 1500 грн. Відпущені виробничі запаси (МШП) та списані витрати пов'язані з: виконанням досліджень та розробок 2000 грн., нестачею та втратою від псування 2300 грн., безоплатною передачею іншому підприємству 4000 грн. Витрати, пов'язані з уцінкою: запасів 500 грн., готової продукції 1100 грн. Виявлені в результаті інвентаризації: нестача: готової продукції (винну особу не встановлено) 3000 грн., грошових коштів 5000 грн. Віднесено на витрати нестачу матеріальних цінностей: у межах норм природного убутку 2200 грн., понад норм природного убутку 850 грн. Відображено фінансування понаднормових витрат на відрядження (за рішенням керівника) 1600 грн. Нарахована цільова матеріальна допомога на лікування та медичне обслуговування, благодійна допомога (вартість ліків та медвиробів, донорство тощо) 9000 грн. Слачені штрафи, пені, неустойки 1900 грн. Отримано послуги на обслуговування закладів оздоровчого та культурного призначення від сторонніх організацій (оренда, електроенергія, прибирання приміщень та інші) 4300 грн. Нараховано плату за землю під будівлями оздоровчого та культурного призначення 600 грн., штрафи та пеню за несвоєчасну сплату податків і зборів

1700 грн. За аналогічний період попереднього року інші витрати операційної діяльності складають 10000 грн.

Відобразити в обліку нарахування та списання інших витрат операційної діяльності. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших витрат операційної діяльності в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Таблиця 18.6 - Операції з обліку нарахування та списання інших витрат операційної діяльності

94 рах. (В), збільшуються за Дт, зменшуються за Кт

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Σ, грн.
1	2	3	4	5
Інші витрати операційної діяльності	за Дт відображається сума визнаних витрат (збільшення)			
Відображено витрати від реалізації запасів	В+А-	943	201	1000
Відображено залишкову вартість реалізованих виробничих запасів з укладанням договору на реалізацію основних засобів	В+А-	943	286	1500
Відпущені виробничі запаси (абоМШП) та списані витрати пов'язані з:				
- виконанням досліджень та розробок	В+А-	941	20 (22)	2000
- нестачею та втратою від псування	В+А-	947	20 (22)	2300
- безоплатною передачею іншому підприємству	В+А-	949	20 (22)	4000
Відображені витрати, пов'язані з уцінкою запасів	В+А-	946	20	500
Відображені витрати, пов'язані з уцінкою готової продукції	В+А-	946	26	1100
Виявлена в результаті інвентаризації нестача готової продукції, якщо винну особу не встановлено	В+А-	947	26	3000
Виявлена нестача грошових коштів під час інвентаризації	В+А-	947	301	5000
Віднесена на витрати нестача матеріальних цінностей у межах норм природного убутку	В+А-	947	201	2200
Виявлена нестача матеріальних цінностей понад норм природного убутку	В+А-	947	201	850
Фінансування понаднормових витрат на відрядження (за рішенням керівника)	В+А-	949	372	1600

Продовження таблиці 18.6

1	2	3	4	5
Нарахована цільова матеріальна допомога на лікування та медичне обслуговування, благодійна допомога (вартість ліків та медвиробів, донорство тощо)	В+П+	949	661	9000
Сплачені штрафи, пені, неустойки	В+А-	948	311	1900
Отримано послуги на обслуговування закладів оздоровчого та культурного призначення від сторонніх організацій (оренда, електроенергія, прибирання приміщень та інші)	В+П+	949	685	4300
Нараховано плату за землю під будівлями оздоровчого та культурного призначення	В+П+	949	641	600
Нараховано штрафи та пеню за несвоєчасну сплату податків і зборів	В+П+	948	641 (642)	1700
Разом за Дт оборотом 94 рахунка				42550
Списуються на фінансовий результат інші витрати операційної діяльності:				
витрати на дослідження і розробки	ФР← В-	791 ←	941	2000
собівартість реалізованих виробничих запасів	ФР← В-	791 ←	943	2500
втрати від знецінення запасів	ФР← В-	791 ←	946	1600
нестачі і втрати від псування цінностей	ФР← В-	791 ←	947	13350
визнані штрафи, пені, неустойки	ФР← В-	791 ←	948	3600
інші витрати операційної діяльності	ФР← В-	791 ←	949	19500
Разом за Кт оборотом 94 рахунка				42550

за Кт 941, 943, 946, 947, 948, 949 зменшуються, закриваються і списуються на Дт 791 рах.

Дт 94 «Інші витрати операційної діяльності» Кт

Дт 94 «Інші витрати операційної діяльності»		Кт	
Сп -		Ск -	
42550		42550	
Об.по Дт 42550		Об.по Кт 42550	

Сума
Дт обороту повинна
дорівнювати сумі
Кт обороту

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
94	-	-	42550	42550	-	-

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Інші операційні витрати	2180	42550	10000
Обороти за Кт рахунка 94 з Дт 791			

- рахунок витрат (**В**) - небалансовий, фінансово-результативний, працює за правилами активних рахунків
- **НЕ МАЄ ЗАЛИШКІВ**, в кінці звітної періоду закривається і списуються на Дт 791 рахунка
- у звітності інформацію по рахунку відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

За Планом рахунків:

9 клас 94 рахунок
«Інші операційні витрати»

Інші операційні витрати:

- ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут».
- відображаються витрати на дослідження і розробки, витрати на купівлю-продаж іноземної валюти, собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні та безнадійні борги, втрати від операційної курсової різниці, втрати від знецінення запасів, визнані штрафи, пені, неустойки, інші витрати операційної діяльності

Завдання 7

ТОВ «Тріо» за звітний період було понесено наступні витрати. Нараховано відсотки за користування кредитом (довгостроковим або короткостроковим) 2000 грн. Відображено: витрати від реалізації основних засобів за залишковою вартістю без укладання договору на реалізацію 15000 грн., залишкову вартість безоплатно переданих основних засобів 6000 грн., залишкову вартість ліквідованого основного засобу 8500 грн., витрати з нарахування заробітної плати робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу 7000 грн., витрати з нарахування ЄСВ на заробітну плату робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу 22 %, втрати від неопераційної курсової різниці у касі підприємства 400 грн. та на поточному рахунку 900 грн., витрати з податку на прибуток 3000 грн.

За аналогічний період попереднього року фінансові витрати складають 18000 грн., інші витрати – 5000 грн., податок на прибуток – 4000 грн. Відобразити в обліку нарахування та списання фінансових, інших витрат та податку на прибуток.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних фінансових витрат, інших витрат та витрат з

податку на прибуток в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

- рахунки витрат (**В**) - небалансові, фінансово-результативні, працюють за правилами активних рахунків
- **НЕ МАЮТЬ ЗАЛИШКІВ**, в кінці звітної періоду закриваються і списуються на 79 рахунок
- у звітності інформацію по рахунках відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

За Планом рахунків:
9 клас 95 рахунок
«Фінансові витрати»

Фінансові витрати:

- ведеться облік витрат, пов'язаних з нарахуванням та сплатою відсотків, процентів тощо за користування кредитами банків.
- ведеться облік витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу, зокрема витрат, пов'язаних з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансової оренди та інших витрат підприємства, пов'язаних із запозиченнями
- **списується на 792 рахунок**

За Планом рахунків:
9 клас 97 рахунок
«Інші витрати»

Інші витрати:

- ведеться облік витрат, що виникають в процесі діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг
- витрати від зміни вартості фінансових інструментів, Собівартість реалізованих фінансових інвестицій, Втрати від зменшення корисності активів, втрати від неопераційних курсових різниць (втрати від зміни курсу гривні до іноземної валюти), уцінка (знецінення) необоротних активів і фінансових інвестицій, списання необоротних активів (відображається залишкова вартість списаних необоротних активів та витрати, пов'язані з їх ліквідацією (розбирання, демонтаж)), інші витрати діяльності
- **списується на 793 рахунок**

За Планом рахунків:
9 клас 98 рахунок
«Податок на прибуток»

Податок на прибуток:

- ведеться облік суми витрат з податку на прибуток,
- **списується на 79 рахунок** (проводкою: Дт 791-793 - Кт 98 в залежності від виду діяльності), тобто за Дт рахунку відображаються нарахування, за Кт - включення до фінансових результатів на рахунку 79

Таблиця 18.7 - Операції з обліку нарахування та списання фінансових та інших витрат

95, 97, 98 рах. (В), збільшуються за Дт, зменшуються за Кт

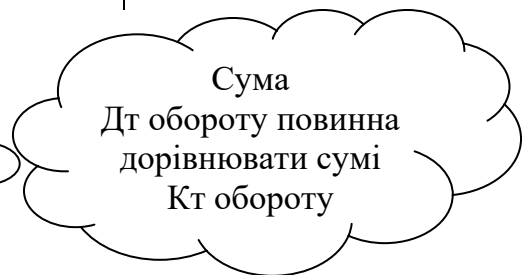
Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
за Дт відображається сума визнаних витрат (збільшення)				
Фінансові витрати				
Нарахування та відображення в обліку відсотки за користування кредитом або виданому векселю (довгостроковим або короткостроковим)	В+П+	951	684	2000
Інші витрати				
Відображено витрати від реалізації основних засобів за залишковою вартістю без укладання договору на реалізацію (нематеріального активу (НА))	В+А-	977	10 (12)	15000
Відображено залишкову вартість безоплатно переданих основних засобів (НА)	В+А-	976	10 (12)	6000
Відображено залишкову вартість ліквідованого основного засобу (НА)	В+А-	976	10 (12)	8500
Відображені витрати з нарахуванням заробітної плати робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу (НА)	В+П+	976	661	7000
Відображені витрати з нарахування ЄСВ на заробітну плату робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу (НА)	В+П+	976	651	1540
Відображені втрати від неопераційної курсової різниці у касі підприємства	В+А-	974	302	400
Списані втрати від неопераційної курсової різниці на поточному рахунку	В+А-	974	312	900
Разом Дт оборот 97 рахунка				39340
Податок на прибуток				
Відображена нарахована сума податку на прибуток	В+П+	98	641	3000
Списуються на фінансовий результат:				
фінансові витрати	ФР← В-	792	← 951	2000
втрати від неопераційних курсових різниць	ФР← В-	793	← 974	1300
витрати від списання необоротних активів	ФР← В-	793	← 976	23040
інші витрати діяльності	ФР← В-	793	← 977	15000
витрати з податку на прибуток	ФР← В-	79	← 98	3000

за Кт 951, 974, 976, 977, 98 зменшуються, закриваються і списується на Дт 79 рах.

Дт	95 «Фінансові витрати»	Кт
	Сп -	
2000		2000
Об.по Дт 2000		Об.по Кт 2000
	Ск -	

Дт	97 «Інші витрати»	Кт
	Сп -	
39340		39340
Об.по Дт 39340		Об.по Кт 39340
	Ск -	

Дт	98 «Податок на прибуток»	Кт
	Сп -	
3000		3000
Об.по Дт 3000		Об.по Кт 3000
	Ск -	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
951	-	-	2000	2000	-	-
97	-	-	39340	39340	-	-
98*	-	-	3000	3000	-	-

*Всі інші рахунки переносяться до оборотно-сальдової відомості аналогічно 98 рах.

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Фінансові витрати Обороти за Дт субрахунку 792 з Кт рах. 95	2250	2000	18000
Інші витрати Обороти за Дт субрахунку 793 з Кт рахунка 97	2270	39340	5000
Витрати (дохід) з податку на прибуток Обороти за Дт субрахунку 79 із Кт субрахунку 98 (витрати) або обороти за Дт субрахунку 98 із Кт субрахунку 79 (дохід)	2300	3000	4000

18.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

ТОВ «Гамма» за звітний період було отримано дохід від реалізації готової продукції на суму 1200* з ПДВ, дохід від реалізації товарів 3600* грн. з ПДВ та дохід від реалізації послуг 4000* без ПДВ. За аналогічний період попереднього року чистий дохід підприємства склав 6000* грн.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних доходів від реалізації в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 2

ТОВ «Альфа» за звітний період було отримано дохід від реалізації запасів на суму 2400* з ПДВ, від безоплатно отриманих запасів 3000* грн. без ПДВ та в результаті проведеної інвентаризації від оприбуткування не врахованих раніше матеріалів 4000* грн. без ПДВ, від надлишків готової продукції 5000 грн. без ПДВ та оприбуткування надлишків грошових коштів 1800* грн. За аналогічний період попереднього року інший операційний дохід підприємства склав 2000* грн. Відобразити в обліку нарахування та списання інших операційних доходів. Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших операційних доходів в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 3

ТОВ «Бета» за звітний період було отримано дохід від реалізації основних засобів на суму 18000* з ПДВ та дохід в результаті надходження матеріалів, які утворилися від ліквідації необоротних активів 5300* грн. За аналогічний період попереднього року інший операційний дохід підприємства склав 7000* грн. Відобразити в обліку нарахування та списання інших доходів.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших

доходів в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 4

На ТОВ «Промінь» за звітний період собівартість реалізованої готової продукції складає 4000* грн., товарів 3000* грн., послуг 8000* грн. За аналогічний період попереднього року собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) складає 6000* грн. Відобразити в обліку нарахування та списання собівартості реалізації.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованої та списаної собівартості реалізації в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 5

ТОВ «Скай» за звітний період було понесено наступні адміністративні витрати та витрати на збут:

- нараховано знос (амортизацію): у розмірі 1000* грн. на основні засоби та на нематеріальні активи 2000* грн. адміністративного призначення; у розмірі 800* грн. на основні засоби та на нематеріальні активи 1200* грн. збутового призначення;

- відпущені виробничі запаси (МШП) на адміністративні потреби 8000* грн, на потреби збуту 4000* грн.

- затверджено авансовий звіт наданий підзвітною керівником підприємства в сумі 6000* грн., менеджером відділу збуту 7000* грн.

- отримано послуги з обслуговування адміністративної будівлі від сторонніх організацій 5000* грн., магазину 9000* грн.

- нарахована заробітна плата директору 17000* грн. та ЄСВ 22%; менеджерам відділу збуту 20000* грн. та ЄСВ 22%;

- нараховано плату за землю під будівлями адміністративного призначення 1000* грн. та магазину 3000* грн.

За аналогічний період попереднього року адміністративні витрати складають 36000* грн., витрати на збут – 20000* грн. Відобразити в обліку нарахування та списання адміністративних витрат та витрат на збут.

Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних адміністративних витрат та витрат на збут в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 6

ТОВ «Калина» за звітний період було здійснено наступні операції. Відображено витрати від реалізації запасів 1000* грн., залишкову вартість реалізованих виробничих запасів з укладанням договору на реалізацію основних засобів 1500* грн. Відпущені виробничі запаси (МШП) та списані витрати пов'язані з: виконанням досліджень та розробок 2000* грн., нестачею та втратою від псування 2300* грн., безоплатною передачею іншому підприємству 4000* грн. Витрати, пов'язані з уцінкою: запасів 500* грн., готової продукції 1100* грн. Виявлені в результаті інвентаризації: нестача: готової продукції (винну особу не встановлено) 3000* грн., грошових коштів 5000* грн. Віднесено на витрати нестачу матеріальних цінностей: у межах норм природного убутку 2200* грн., понад норм природного убутку 850* грн. Відображено фінансування понаднормових витрат на відрядження (за рішенням керівника) 1600* грн. Нарахована цільова матеріальна допомога на лікування та медичне обслуговування, благодійна допомога (вартість ліків та медвиробів, донорство тощо) 9000* грн. Сплачені штрафи, пені, неустойки 1900* грн. Отримано послуги на обслуговування закладів оздоровчого та культурного призначення від сторонніх організацій (оренда, електроенергія, прибирання приміщень та інші) 4300* грн. Нараховано плату за землю під будівлями оздоровчого та культурного призначення 600* грн., штрафи та пеню за несвоєчасну сплату податків і зборів 1700* грн. За аналогічний період попереднього року інші витрати операційної діяльності складають 10000* грн.

Відобразити в обліку нарахування та списання інших витрат операційної діяльності. Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних інших витрат операційної діяльності в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про

фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

Вправа 7

ТОВ «Тріо» за звітний період було понесено наступні витрати. Нараховано відсотки за користування кредитом (довгостроковим або короткостроковим) 2000* грн. Відображено: витрати від реалізації основних засобів за залишковою вартістю без укладання договору на реалізацію 15000* грн., залишкову вартість безоплатно переданих основних засобів 6000* грн., залишкову вартість ліквідованого основного засобу 8500* грн., витрати з нарахування заробітної плати робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу 7000* грн., витрати з нарахування ЄСВ на заробітну плату робітникам, які здійснюють ліквідацію основного засобу 22%, втрати від неопераційної курсової різниці у касі підприємства 400* грн. та на поточному рахунку 900* грн., витрати з податку на прибуток 3000* грн.

За аналогічний період попереднього року фінансові витрати складають 18000 грн., інші витрати – 5000* грн., податок на прибуток – 4000* грн. Відобразити в обліку нарахування та списання фінансових, інших витрат та податку на прибуток.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо нарахованих та списаних фінансових витрат, інших витрат та витрат з податку на прибуток в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою * збільшити на три останні цифри залікової книжки.

18.6 Тести для самоконтролю

1. Повна собівартість реалізованої продукції визначається як:

- а) підсумок виробничої собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат і загальновиробничих витрат;
- б) підсумок виробничої собівартості і загальновиробничих витрат;
- в) результат від вирахування з виробничої собівартості продукції залишків незавершеного виробництва;

- г) підсумок виробничої собівартості, адміністративних витрат та витрат на збут.

2. Яким бухгалтерським записом відображаються витрати на відрядження працівників відділу збуту підприємства?

- а) Д-т 93   К-т 372;
б) Д-т 93   К-т 371;
в) Д-т 92   К-т 375;
г) Д-т 377   К-т 93.

3. Яка бухгалтерська проводка складається при списанні витрат на збут?

- а) Д-т 93   К-т 792
б) Д-т 794   К-т 92
в) Д-т 793   К-т 93
г) Д-т 791   К-т 93

4. Яким бухгалтерським записом відображаються витрати на відрядження адміністративного персоналу підприємства?

- а) Д-т 93   К-т 372;
б) Д-т 93   К-т 371;
в) Д-т 92   К-т 372;
г) Д-т 377   К-т 93.

5. Яка кореспонденція рахунків вірна при списанні доходів від реалізації продукції?

- а) Д-т 70 «Доходи від реалізації»
К-т 26 «Готова продукція»;
б) Д-т 70 «Доходи від реалізації»
К-т 79 «Фінансові результати»;
в) Д-т 79 «Фінансові результати»
К-т 70 «Доходи від реалізації»;
г) Д-т 23 «Виробництво»
К-т 70 «Доходи від реалізації».

6. Які вірні проводки при отриманні безповоротної фінансової допомоги?

- а) Д-т 311 - К-т 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів»
б) Д-т 311 - К-т 792 «Результат фінансових операцій»
в) Д-т 311 - К-т 424 «Безоплатно одержані необоротні активи»;
г) Д-т 311 - К-т 401 «Статутний капітал».

7. Яким записом в обліку відображається дохід від реалізації готової продукції?

- а) Д-т 361   К-т 701;
- б) Д-т 701   К-т 27
- в) Д-т 26   К-т 701
- г) Д-т 701   К-т 631

8. Закриття рахунку 901 "Собівартість реалізованої продукції" відображають бухгалтерською проводкою:

- а) Д-т 901   К-т 791;
- б) Д-т 231   К-т 901;
- в) Д-т 701   К-т 901;
- г) Д-т 791   К-т 901.

9. Яка бухгалтерська проводка складається при відображенні доходу від реалізації товарів з наступною оплатою?

- а) Д-т 631   К-т 703;
- б) Д-т 703   К-т 361;
- в) Д-т 361   К-т 702;
- г) Д-т 361   К-т 704.

10. Якою бухгалтерською проводкою списується собівартість реалізованої продукції?

- а) Д-т 901   К-т 26;
- б) Д-т 902   К-т 26;
- в) Д-т 903   К-т 27;
- г) Д-т 27   К-т 901.

11. Якою бухгалтерською проводкою закривається рахунок «Дохід від реалізації готової продукції»?

- а) Д-т 701 «Дохід від реалізації готової продукції»
К-т 26 «Готова продукція»;
- б) Д-т 701 «Дохід від реалізації готової продукції»
К-т 79 «Фінансові результати»;
- в) Д-т 79 «Фінансові результати»
К-т 701 «Дохід від реалізації готової продукції»;
- г) Д-т 23 «Виробництво»
К-т 701 «Дохід від реалізації готової продукції».

12. Яка бухгалтерська проводка складається при надходженні коштів від реалізації товарів за готівку?

- а) Д-т 311 К-т 701;
- б) Д-т 301 К-т 702;
- в) Д-т 313 К-т 702;
- г) Д-т 701 К-т 301.

13. Якою проводкою відображається списання собівартості реалізованих товарів?

- а) Д-т 902 К-т 282;
- б) Д-т 283 К-т 903;
- в) Д-т 901 К-т 284;
- г) Д-т 902 К-т 285.

14. Списання витрат на збут відображається кореспонденцією рахунків:

- а) Д-т 23 К-т 93;
- б) Д-т 93 К-т 70;
- в) Д-т 70 К-т 93;
- г) Д-т 79 К-т 93.

15. Методи обліку доходу від продажу готової продукції пов'язаним особам регулюється:

- а) П(с)БО 6;
- б) П(с)БО 15;
- в) П(с)БО 23;
- г) П(с)БО 16.

16. Рахунок 74 має назву:

- а) фінансові результати;
- б) інший дохід;
- в) звичайні доходи;
- г) податок на прибуток.

17. Рахунок 90 має назву:

- а) адміністративні витрати;
- б) інший операційний витрати;
- в) звичайні витрати;
- г) собівартість реалізації.

18. До виробничої собівартості продукції не включаються:

- а) прямі матеріальні витрати;

- б) прями витрати на оплату праці;
- в) витрати на збут;
- г) інші прями витрати.

19. Загальновиробничі витрати обліковуються на:

- а) 90 рахунку;
- б) 91 рахунку;
- в) 92 рахунку;
- г) 96 рахунку.

20. Який вид витрат не входить до груп економічних елементів витрат:

- а) матеріальні витрати;
- б) витрати на оплату праці;
- в) амортизація;
- г) ПДФО.

21. Підприємства обліковують доходи на рахунках класу:

- а) 9 класу;
- б) 8 класу;
- в) 7 класу;
- г) 6 класу.

22. Сплачені відсотки за кредит є:

- а) витратами підприємства;
- б) витратами банку;
- в) перераховуються в бюджет
- г) доходами підприємства.

23. Відповідно до змісту статей до Звіту про фінансові результати входять:

- а) дохід від реалізації; чистий дохід; інші операційні доходи; інші доходи;
- б) сума отриманої попередньої оплати за продукцію, товари, роботи, послуги;
- в) доходи від страхової діяльності;
- г) доходи від видобутку корисних копалин.

24. Дохід визнається під час:

- а) збільшення активу;
- б) зменшення зобов'язання;

- в) зарахування грошей;
- г) збільшення активу чи зменшення зобов'язання, якщо внаслідок цього відбувається зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

25. Дохід від надання послуг:

- а) він не визнається доходом;
- б) він визнається доходом у розмірі певних витрат, що підлягають відшкодуванню;
- в) він визнається в порядку, передбаченому наказом про облікову політику;
- г) визнається, виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.

26. Нараховано резерв сумнівних боргів (тільки на суму сумнівної дебіторської заборгованості) відображається на рахунку витрат:

- а) 94;
- б) 91;
- в) 92
- г) 39

27. Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визнається у випадку:

- а) передачі покупцеві ризиків і вигід, пов'язаних з правом власності на продукцію;
- б) передачі покупцеві управління і контролю за реалізованою продукцією;
- г) якщо є впевненість у тому, що в результаті реалізації відбудеться збільшення економічних вигід;
- д) якщо всі попередні умови виконані.

28. Що таке показник чистого доходу:

- а) результат, що визначено на рахунку 79 після списання на нього оборотів з кредиту рахунка 90 і дебету рахунка 70;
- б) різниця між доходами від реалізації, яка відображена за кредитом рахунка 70 та вирахуваннями з доходу відповідних податків, доходів, знижок;
- в) сума націнки, яку отримує комісіонер;
- г) уся сума, що надійшла від покупців?

Тема 19. Облік фінансових результатів

- 19.1 Поняття та визначення фінансового результату від операційної діяльності
- 19.2 Облік фінансових результатів від операційної діяльності
- 19.3 Контрольні питання
- 19.4 Практичні завдання
- 19.5 Вправи для самостійної роботи
- 19.6 Тести для самоконтролю

19. 1 Поняття та визначення фінансового результату від операційної діяльності

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **основна діяльність** – операції, пов’язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **операційна діяльність** – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Фінансовий результат від операційної діяльності звітного періоду розраховується шляхом *співставлення* доходів звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів.

Якщо в результаті такого співставлення було отримано значення зі знаком «+», то говорять, що підприємство спрацювало з *прибутком*. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **прибуток** – сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати.

Якщо в результаті такого співставлення було отримано значення зі знаком «-», то говорять, що підприємство спрацювало зі *збитком*. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» **збиток** – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Якщо в результаті такого співставлення було отримано *нульове значення*, то говорять, що підприємство спрацювало *беззбитково*. Це означає, що зароблених доходів вистачило на покриття понесених витрат та відповідно прибуток дорівнює нулю.

19.2 Облік фінансових результатів від операційної діяльності

Для узагальнення інформації про фінансові результати Планом рахунків передбачено рахунок 79 «Фінансові результати». Рахунок 79 «Фінансові результати» призначено для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства.

За кредитом рахунку 79 «Фінансові результати» відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом - суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток.

Сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Рахунок 79 «Фінансові результати» має такі субрахунки:

791 «Результат операційної діяльності»;

792 «Результат фінансових операцій»;

793 «Результат іншої діяльності».

Облік фінансових результатів від основної діяльності визначається на рахунку 791 «Результат операційної діяльності».

На субрахунку 791 «Результат операційної діяльності» визначається прибуток (збиток) від операційної діяльності підприємства. *За кредитом* субрахунку відображається в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг та від іншої операційної діяльності (рахунки 70 «Доходи від реалізації», 71 «Інший операційний дохід»), *за дебетом* - сума в порядку закриття рахунків обліку собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат (90 «Собівартість реалізації», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності").

Фінансовий результат визначається співставленням обороту кредитового рахунку 791, оборотом дебетовим рахунку 791. Визначений таким чином фінансовий результат (прибуток, збиток) списується на рахунок 44. Таким чином, рахунок 791 на кінець звітного періоду закривається, тобто не має сальдо на кінець.

Приклад. Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 6 000 грн.(з ПДВ), собівартість реалізованої продукції – 5 500 грн. Розрахувати фінансовий результат та відобразити на рахунках обліку.

Фінансовий результат = Чистий дохід від реалізації готової продукції – собівартість реалізованої готової продукції = 6 000 – (6 000 ÷ 6) – 5 500 = - 500

грн., тобто збиток.

Загальна схема ведення обліку на рахунку 791 у випадку збиткової діяльності та журнал господарських операцій наведено нижче.

Рахунок 791 «Результат операційної діяльності» - Активно-пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 44)
Списання витрат в порядку закриття рахунків обліку: - собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг (90 «Собівартість реалізації»); - адміністративних витрат (92 «Адміністративні витрати»); - витрат на збут (93 «Витрати на збут»); - інших операційних витрат (94 «Інші витрати операційної діяльності»)	Списання доходів в порядку закриття рахунків: - сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг (70 «Доходи від реалізації»); - сума доходів від іншої операційної діяльності (71 «Інший операційний дохід»)
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Співставлення обороту кредитового з оборотом дебетовим	
Якщо Оборот дебетовий > Оборот кредитовий підприємство отримало збиток	
	Закриття рахунку 791 на 442: Дт 442 Кт 791 на суму, яка дорівнює: (оборот дебетовий – оборот кредитовий)
	Сальдо на кінець = 0 (в поточному періоді рахунок закривається на рахунок 44)

Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Відвантажена покупцям готова продукція	361	701	6000
2	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	1000
3	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26	5500
4	Списано на фінансовий результат:			
5	- доходи	701	79	5000
5	- витрати	79	901	5500
6	Закриття рахунку 79 «Фінансові результати» - збиток	442	791	500

Приклад. Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 6 000 грн. (з ПДВ), собівартість реалізованої продукції – 4 500 грн. Розрахувати фінансовий результат та відобразити на рахунках обліку.

Фінансовий результат = Чистий дохід від реалізації готової продукції – собівартість реалізованої готової продукції = 6 000 – (6 000 ч 6) – 4 500 = 500 грн., тобто прибуток.

Загальна схема ведення обліку на рахунку 791 у випадку прибуткової

діяльності та журнал господарських операцій наведено нижче.

Рахунок 791 «Результат операційної діяльності» - Активно-пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 44)
Списання витрат в порядку закриття рахунків обліку: - собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг (90 «Собівартість реалізації»); - адміністративних витрат (92 «Адміністративні витрати»); - витрат на збут (93 «Витрати на збут»); - інших операційних витрат (94 «Інші витрати операційної діяльності»)	Списання доходів в порядку закриття рахунків: - сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг (70 «Доходи від реалізації»); - сума доходів від іншої операційної діяльності (71 «Інший операційний дохід»)
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Співставлення обороту кредитового з оборотом дебетовим	
Якщо Оборот кредитовий > Оборот дебетовий підприємство отримало прибуток	
Списання податку на прибуток	
Закриття рахунку 791 на 441: Дт 791 Кт 441 на суму (оборот кредитовий – оборот дебетовий)	
	Сальдо на кінець = 0 (в поточному періоді рахунок закривається на рахунок 44)

Нараховано податок на прибуток (ставка 18%):

1. Нараховано податок на прибуток (18%) Дт 98 Кт 641
2. Витрати з податку на прибутку наприкінці періоду списуються на рахунок 791 «Фінансові результати» Дт 791 Кт 98
3. Закриття рахунку 79 «Фінансові результати» - прибуток Дт 79 Кт 441

Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Відвантажена покупцям готова продукція	361	701	6000
2	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	1000
3	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26	4500
4	Списано на фінансовий результат: - доходи	701	791	5000
5	- витрати	791	901	4500
6	Нараховано податок на прибуток	98	641	90
7	Списано на фінансовий результат: Витрати з податку на прибуток	791	98	90
8	Закриття рахунку 79 «Фінансові результати» - прибуток	791	441	410

Дт 901 Кт		Дт 791 Кт		Дт 701 Кт	
Сн 0		Сн 0		Сн 0	
3) 4500	5) 4500	5) 4500	4) 5000	2) 1000	1) 6000
		7) 90		4) 5000	
		8) 410			
Об Дт 4500	Об Кт 4500	Об Дт 5000	Об Кт 5000	Об Дт 6000	Об Кт 6000
Ск 0			Ск 0		Ск 0
Дт 441 Кт		Дт 98 Кт			
Сн 0		Ск 0			
	8) 410	6) 90	7) 90		
Об Дт 0	Об Кт 410	Об Дт 90	Об Кт 90		
	Ск 410	Ск 0			

Приклад. Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 6 000 грн. (з ПДВ), собівартість реалізованої продукції – 5 000 грн. Розрахувати фінансовий результат та відобразити на рахунках обліку.

Фінансовий результат = Чистий дохід від реалізації готової продукції – собівартість реалізованої готової продукції = 6 000 – (6 000 ч 6) – 5000 = 0 грн., тобто доходів вистачило тільки на покриття витрат.

Загальна схема ведення обліку на рахунку 791 у випадку безбиткової діяльності та журнал господарських операцій наведено нижче.

Рахунок 791 «Результат операційної діяльності» - Активно-пасивний

Дебет	Кредит
	Сальдо на початок = 0 (в попередньому періоді рахунок закривається на рахунок 44)
Списання витрат в порядку закриття рахунків обліку: - собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг (90 «Собівартість реалізації»); - адміністративних витрат (92 «Адміністративні витрати»); - витрат на збут (93 «Витрати на збут»); - інших операційних витрат (94 «Інші витрати операційної діяльності»)	Списання доходів в порядку закриття рахунків: - сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг (70 «Доходи від реалізації»); - сума доходів від іншої операційної діяльності (71 «Інший операційний дохід»)
Оборот дебетовий – сума операцій по дебету за звітний період	Оборот кредитовий – сума операцій по кредиту за звітний період
Співставлення обороту кредитового з оборотом дебетовим	
Якщо Оборот дебетовий = Оборот кредитовий підприємство спрацювало безбитково	
	Сальдо на кінець = 0

Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Відвантажена покупцям готова продукція	361	701	6000
2	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	1000
3	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26	5000
4	Списано на фінансовий результат:			
	- доходи	701	79	5000
5	- витрати	79	901	5000

Відображення в обліку фінансових результатів від операційної діяльності відображено у таблиці 19.2.

Таблиця 19.2 – Відображення в обліку фінансових результатів від операційної діяльності

Зміст операцій	Дебет	Кредит
Списано на фінансовий результат від операційної діяльності:		
<i>Доходи, одержані у звітному періоді:</i>		
<i>Інший операційний дохід</i>	71	791
<i>За видами доходів:</i>		
- реалізації оборотних активів	712	791
- надходження штрафів, пені, неустойки в результаті	715	791
- погашення раніше визнаної сумнівної дебіторської заборгованості	716	791
- списання кредиторської заборгованості зі строком позовної давності, що минув	717	791
- безоплатно одержаних запасів	718	791
- надлишок матеріалів, готової продукції, коштів у касі та інших активів, виявлених при інвентаризації	719	791
<i>Витрати, понесені у звітному періоді:</i>		
<i>Адміністративні витрати</i>	791	92
<i>Витрати на збут</i>	791	93
<i>Інші витрати операційної діяльності</i>	791	94
<i>За видами витрат:</i>		
- виконання досліджень та розробок	791	941
- реалізації запасів	791	943
- безнадійної дебіторської заборгованості та списання резерву сумнівних боргів	791	944
- уцінки запасів	791	946
- нестачі та втрати від псування	791	947
- сплати штрафів, пені, неустойки	791	948
- безоплатної передачі іншому підприємству, обслуговування закладів оздоровчого та культурного призначення, нарахованої плати за землю та інші	791	949

Облік фінансових результатів від операційної діяльності показано на рисунку 19.1.

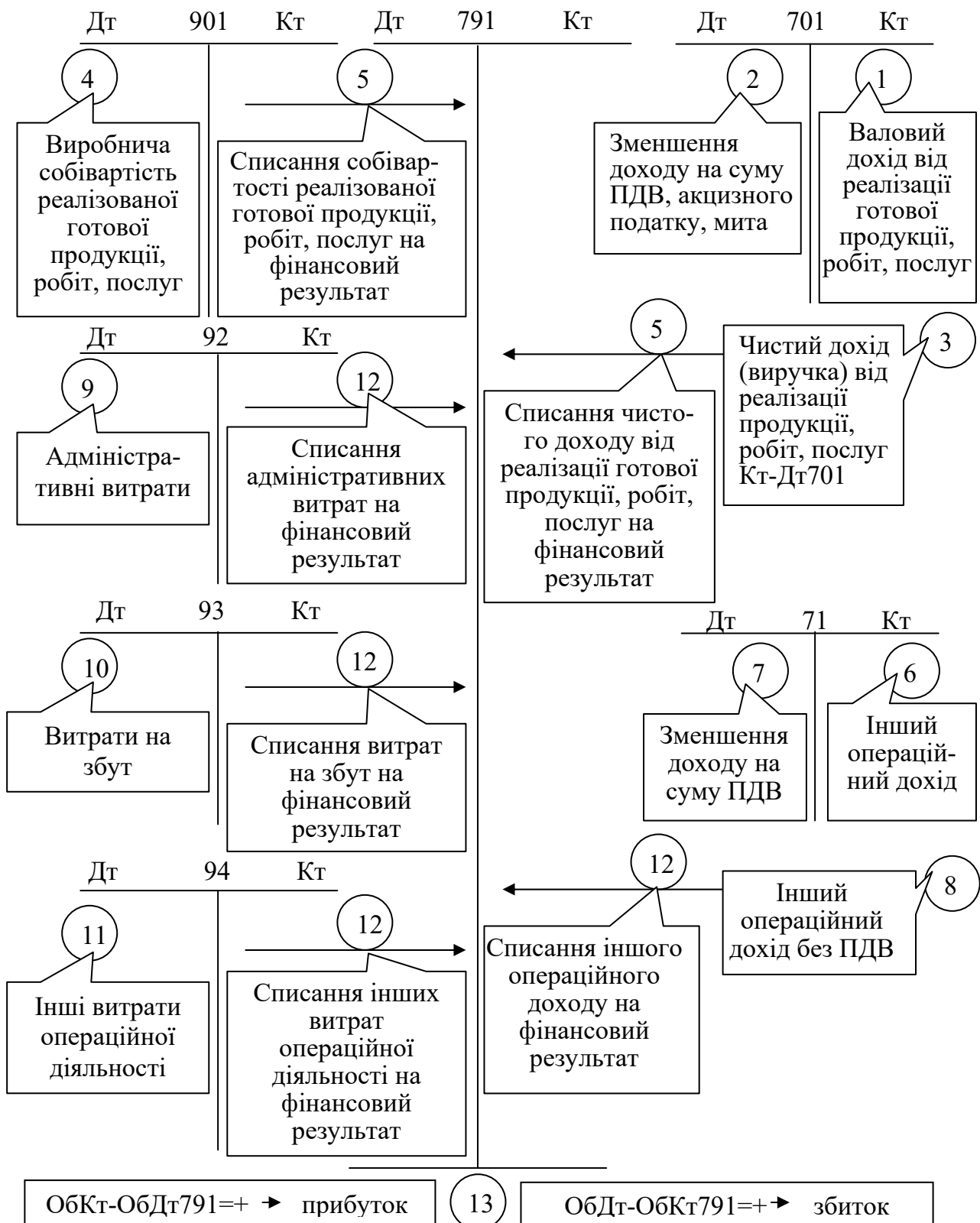

Рисунок 19.1 - Облік фінансових результатів від операційної діяльності

Отже, **основні етапи визначення фінансового результату:**

1. Відображення збільшення доходу відображається за Кредитом рахунків 70, 71, 72, 73, 74 (Дт 36 Кт 70 – відображено дохід від реалізації).

2. Відображено збільшення витрат за Дебетом рахунків 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 (Дт 90 Кт 26 – списано собівартість готової продукції).

3. Загальновиробничі витрати списуються за Кредитом рахунку 91: (Дт 90 Кт 91 та Дт 23 Кт 91).

4. Наприкінці звітної періоду доходи та витрати списуються на фінансові результати (рахунок 79):

– списання доходів за Дебетом рахунків 70, 71, 72, 73, 74 на Кредит 79 (Дт 70 Кт 79);

– списання витрат за Дебетом рахунків 79 на Кредит 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97 (Дт 79 Кт 90).

5. Нарахування податку на прибуток за Дебетом 98 Кредитом 64, якщо підприємство платник податку на прибуток. Сума податку на прибуток за даними бухгалтерського обліку ((доходи – витрати) × ставку податку на прибуток × 100)).

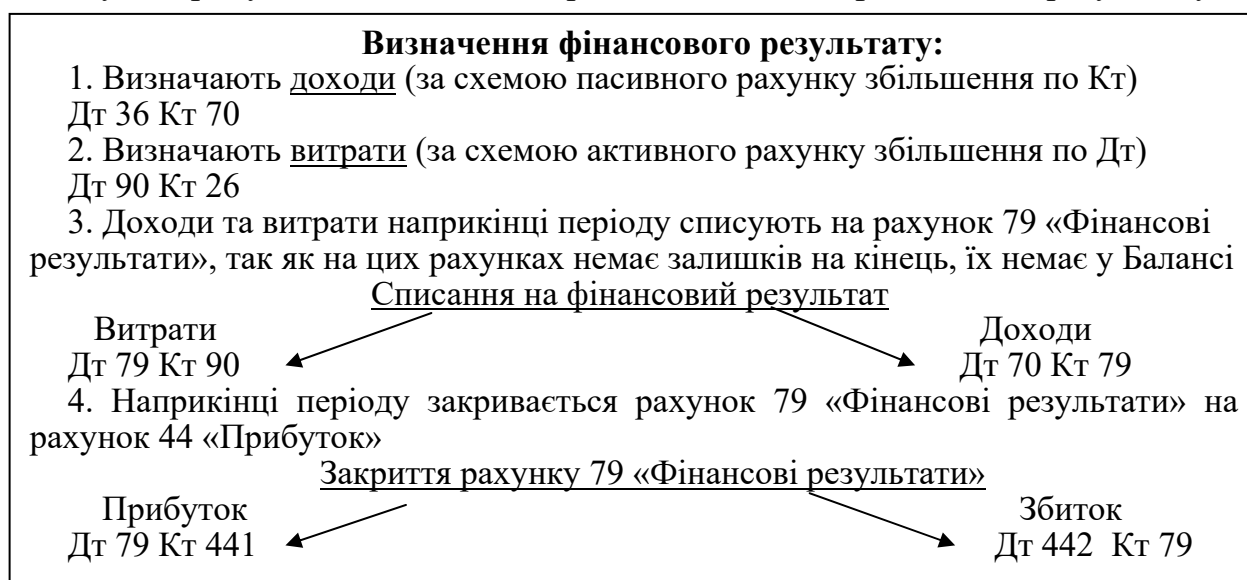
6. Списання податку на прибуток на фінансові результати: Дт 79 Кт 98.

7. Визначення фінансового результату:

– прибуток, коли за рахунком 79 за Кредитом оборот більше ніж по Дебету, тоді для закриття рахунку 79 треба зробити запис Дт 79 Кт 441;

– збиток, коли за рахунком 79 за Дебетом оборот більше ніж по Кредиту, тоді для закриття рахунку 79 треба зробити запис Дт 442 Кт 79.

Якщо підприємство знаходиться на спрощеній системі та не є платником податку на прибуток та ПДВ, тоді порядок визначення фінансового результату:

Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відвантажена покупцям готова продукція	36	70	5000
2	Списана собівартість реалізованої готової продукції	90	26	4000
3	Списано на фінансовий результат:			
4	- доходи	70	79	5000
4	- витрати	79	90	4000
5	Закриття рахунку 79 «Фінансові результати» - прибуток	79	441	1000

Дт 90 Кт		Дт 79 Кт		Дт 70 Кт		
Сн 0		Сн 0		Сн 0		
2) 4000	4) 4000	4) 4000	3) 5000	3) 5000	1) 5000	
		5) 1000				
		(5000-4000)				
Об Дт 4000	Об Кт 4000	Об Дт 5000	Об Кт 5000	Дт 5000	Об Кт 5000	
Ск 0			Ск 0		Ск 0	
Дт 44 Кт						
Сн 0						
5) 1000						
Об Дт	Об Кт 1000					
	Ск 1000					

19.3 Контрольні питання

1. Поясніть методику визначення фінансового результату за даними бухгалтерського обліку?
2. В якій формі фінансової звітності визначається фінансовий результат?
3. Що таке операційна діяльність?
4. Що таке основна діяльність?
5. Наведіть характеристику рахунку 79.
6. Що таке збиток та на якому рахунку відображається в обліку?
7. Що таке прибуток та на якому рахунку відображається в обліку?
8. Як розраховується чистий дохід від реалізації готової продукції?
9. Як розраховується дохід від реалізації готової продукції?

19.4 Практичні завдання

Завдання 1

Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 36000 грн. з ПДВ, собівартість реалізованої готової продукції – 15000 грн. Також були реалізовані надлишки матеріалів вартістю 5000 грн. за 6000 грн. (без ПДВ).

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Розрахувати фінансовий результат, скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО. Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо,

обороту та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо формування фінансового результату від операційної діяльності в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Таблиця 19.3 - Операції з обліку формування фінансового результату від операційної діяльності

791 рах. ФР, за Кт збираються доходи, за Дт - витрати

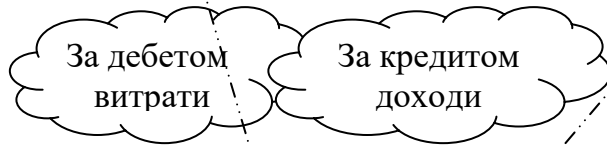
Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
<i>Доходи від реалізації:</i>				
Відображено дохід від реалізації готової продукції покупцям	А+Д+	361	701	36000
На суму нарахованого ПДВ зменшено дохід від реалізації готової продукції	Д-П+	701	641	6000
<i>Витрати:</i>				
Відображена собівартість готової реалізованої продукції	В+А-	901	26	15000
Списується на фінансовий результат від операційної діяльності:				
- дохід від реалізації готової реалізованої продукції	-Д→ ФР	701	791	30000
- собівартість готової реалізованої продукції	ФР← В-	791	901	15000
<i>Інший операційний дохід:</i>				
Відображено дохід від реалізації матеріалів покупцям $6000 \times 20\% = 1200$, $6000 + 1200 = 7200$	А+Д+	377	712	7200
На суму нарахованого ПДВ зменшено дохід від реалізації готової продукції	Д-П+	712	641	1200
<i>Інший витрати операційної діяльності:</i>				
Відображена собівартість реалізованих виробничих запасів	В+А-	943	201	5000
Списується на фінансовий результат від операційної діяльності:				
- дохід від реалізації виробничих запасів	-Д→ ФР	712	791	6000
- собівартість реалізованих виробничих запасів	ФР← В-	791	943	5000
Нараховано податок на прибуток $30000 - 15000 = 15000$ та $6000 - 5000 = 1000$ $15000 + 1000 = 16000 \times 18\% = 2880$	В+П+	98	641	2880
Списано на фінансовий результат від операційної діяльності витрати з податку на прибуток	ФР← В-	791	98	2880
Визначено фінансовий результат діяльності підприємства:				
Відображено прибуток від операційної діяльності $16000 - 2880 = 13120$	ФР→ П+	791	441	13120

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИГЛЯДІ ПРИБУТКУ Дт 791 Кт 441

Дт	701 «Дохід від реалізації готової продукції»	Кт
	Сп -	
6000+30000	36000	
Об.по Дт 36000	Об.по Кт 36000	
	Ск -	

Дт	712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів»	Кт
	Сп -	
1200+6000	7200	
Об.по Дт 7200	Об.по Кт 7200	
	Ск -	

Дт	98 «Податок на прибуток»	Кт
	Сп -	
2880	2880	
Об.по Дт 2880	Об.по Кт 2880	
	Ск -	

Дт	791 «Результат операційної діяльності»	Кт
-	-	
15000	30000	
5000	6000	
22880	36000	
прибуток 13120		
Об.по Дт 36000	Об.по Кт 36000	
	Ск -	

Дт	441 «Нерозподілений прибуток»	Кт
	Сп -	
		13120
Об.по Дт	Об.по Кт 13120	
	Ск 13120	

36000-22880=13120
розраховуємо і вписуємо

791 закривається, а 13120
списуються на 441 рах.

Дт	901 «Собівартість реалізованої готової продукції»	Кт
Сп -		
15000	15000	
Об.по Дт 15000	Об.по Кт 15000	
Ск -		

Дт	943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів»	Кт
Сп -		
5000	5000	
Об.по Дт 5000	Об.по Кт 5000	
Ск -		

- за Кт рахунку відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за Дт - суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток
- рахунок небалансовий, фінансово-результативний, активно-пасивний, **порівняльний**
- рахунок **НЕ МАЄ ЗАЛИШКІВ**, тобто закривається в кінці звітного періоду
- закривається - це означає, що сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)»
- у звітності інформацію по рахункам відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

За Планом рахунків:
7 клас 791 рахунок
«Результат операційної
діяльності»

визначається прибуток (збиток)
від операційної діяльності
підприємства

списуються у
Дт 791 Кт
90, 92, 70, 71
93, 94

Порівняльні рахунки призначені для відображення окремих господарських операцій і процесів та результатів за ними. Ці рахунки є активно-пасивними. Результат від певної операції чи процесу визначається шляхом порівняння записів за звітний період за дебетом і кредитом цих рахунків. І на суму цього результату даний рахунок закривається.

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
441	-		-	13120	-	13120
701	-	відняти ПДВ	36000	36000	-	-
712	-		7200	7200	-	-
901	-		15000	15000	-	-
943	-		5000	5000	-	-
98	-		2880	2880	-	-
791	-		36000	36000	-	-

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

I. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (позитивне значення) $30000 - 15000 = 15000$ та $6000 - 5000 = 1000$ $15000 + 1000 = 16000$	2190	16000	
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (позитивне значення)	2290	16000	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(2880)	
Чистий фінансовий результат: прибуток (позитивне значення) ряд. 2290 - ряд. 2300	2350	13120	

Завдання 2

На ТОВ «Кріт» було здійснено реалізацію основного засобу без укладання договору на реалізацію основного засобу.

Віднести на витрати основні засоби за залишковою вартістю (первісна вартість – 24000 грн., раніше нарахований знос – 4000 грн.). Відобразити дохід від реалізації основного засобу - ціна реалізації 18000 грн. з ПДВ. Відобразити ПДВ. Відобразити надходження грошових коштів на поточний рахунок від покупця.

Також за звітний період були нараховано відсотки у розмірі 1000 грн. за користування довгостроковим кредитом, який підприємство отримало у минулому році.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Розрахувати фінансовий результат, скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо формування фінансового результату від іншої діяльності та фінансових операцій в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

- за Кт рахунку відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за Дт - суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток
- рахунок небалансовий, фінансово-результативний, активно-пасивний, порівняльний
- рахунок **НЕ МАЄ ЗАЛИШКІВ**, тобто закривається в кінці звітного періоду
- закривається - це означає, що сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)»
- у звітності інформацію по рахункам відображають у Звіті про фінансові результати (Ф-2)

За Планом рахунків:
7 клас 792 рахунок
«Результат фінансових операцій»

визначається прибуток (збиток) від фінансових операцій підприємства

списуються у
Дт 792 Кт
95, 96 | 72, 73

За Планом рахунків:
7 клас 793 рахунок
«Результат іншої діяльності»

визначається прибуток (збиток) від іншої діяльності підприємства

списуються у
Дт 793 Кт
97 | 74

Таблиця 19.3 - Операції з обліку формування фінансового результату від операційної діяльності

792, 793 рах. ФР, за Кт збираються доходи, за Дт - витрати

Зміст операцій	Вплив на об'єкти БО	Дебет	Кредит	Сума, грн.
<i>Інші витрати:</i>				
Списано знос реалізованого основного засобу	КА-А-	131	10	4000
Відображено залишкову вартість реалізованого основного засобу	В+А-	976	10	20000
<i>Інший дохід:</i>				
Відображено дохід від реалізації основного засобу	А+Д+	377	746	18000
Відображено ПДВ – податкове зобов'язання (якщо підприємство є платником ПДВ)	Д-П+	746	641	3000
Надійшли грошові кошти на поточний рахунок від покупця	А+А-	311	377	18000
Списано на фінансовий результат від іншої діяльності:				
- доходи від реалізації основного засобу	Д-; ФР	746	793	15000
- витрати від реалізації основного засобу	ФР; В-	793	976	20000
Визначено фінансовий результат від іншої діяльності підприємства:				
Відображено збиток	КП+; ФР	442	793	5000
<i>Фінансові витрати:</i>				
Нараховано відсотки за користування кредитом	В+П+	951	684	1000
Списано на фінансовий результат від фінансових операцій:				
витрати за нараховані відсотки	ФР; В-	792	951	1000
Визначено фінансовий результат від фінансової діяльності підприємства:				
Відображено збиток	КП+; ФР	442	792	1000
Сплатено відсотки з поточного рахунку	П-А-	684	311	1000

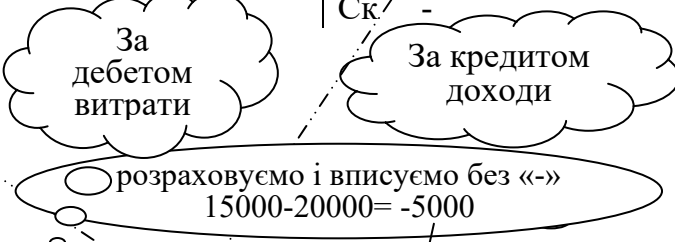
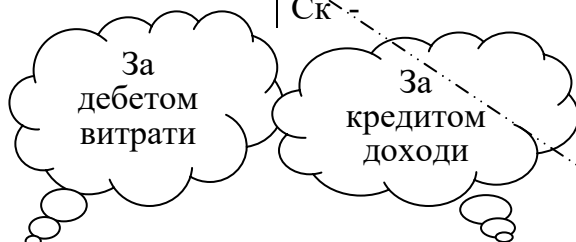

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ВІД ІНШОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ВИГЛЯДІ ЗБИТКУ
Дт 44 Кт 79

Дт	746 «Інші доходи»	Кт
	Сп -	
	3000+15000	18000
	Об.по Дт 18000	Об.по Кт 18000
	Ск -	

Дт	976 «Списання необоротних активів»	Кт
	Сп -	
	20000	20000
	Об.по Дт 20000	Об.по Кт 20000
	Ск -	

Дт	442 «Непокритий збиток»	Кт
	Сп -	
	5000+1000	
	Об.по Дт 6000	Об.по Кт
	Ск 6000	

Дт	793 «Результат іншої діяльності»	Кт
	Сп -	
	20000	15000 5000
	Об.по Дт 20000	Об. по Кт 20000
	Ск -	

792 закривається, а 1000 списуються на 442 рах.

0-1000=-1000
розраховуємо і вписуємо без «->»

793 закривається, а 5000 списуються на 442 рах.

Дт	792 «Результат фінансових операцій»	Кт
	Сп -	
	-	-
	1000	1000
	Об.по Дт 1000	Об.по Кт 1000
	Ск -	

Дт	951 «Відсотки за кредит»	Кт
	Сп -	
	1000	1000
	Об.по Дт 1000	Об.по Кт 1000
	Ск -	

Фрагментальне відображення в оборотно-сальдовій відомості

Рахунок	С-до на п.		Обороти за звітний період		С-до на к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
442	-		6000	-	6000	-
746	-	відняти ПДВ	18000	18000	-	-
792	-		1000	1000	-	-
793	-		20000	20000	-	-
951	-		1000	1000	-	-
976	-		20000	20000	-	-
791	-		36000	36000	-	-

Фрагментальне відображення у Звіті про фінансові результати

І. Фінансові результати	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Фінансовий результат до оподаткування: збиток (від'ємне значення) 15000-20000+(-1000)=-6000	2295	6000	
Чистий фінансовий результат: збиток (від'ємне значення)	2355	6000	

19.5 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 36000* грн. з ПДВ, собівартість реалізованої готової продукції – 15000* грн.

Також були реалізовані надлишки матеріалів вартістю 5000* грн. за 6000* грн. (без ПДВ).

Визначити сторону для кожного рахунка, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Розрахувати фінансовий результат, скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо формування фінансового результату від операційної діяльності в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати.

Дані з позначкою* збільшити на останні три цифри залікової книжки.

Вправа 2

На ТОВ «Кріт» було здійснено реалізацію основного засобу без укладання договору на реалізацію основного засобу.

Віднести на витрати основні засоби за залишковою вартістю (первісна вартість – 24000* грн., раніше нарахований знос – 4000* грн.).

Відобразити дохід від реалізації основного засобу - ціна реалізації 18000* грн. з ПДВ. Відобразити ПДВ. Відобразити надходження грошових коштів на поточний рахунок від покупця.

Також за звітний період були нараховано відсотки у розмірі 1000* грн. за користування довгостроковим кредитом, який підприємство отримало у минулому році.

Визначити сторону для кожного рахунку, в якій буде відображена господарська операція (дебет чи кредит). Розрахувати фінансовий результат, скласти бухгалтерську проводку та визначити вплив на об'єкти БО.

Відобразити облікову інформацію на Т-образних рахунках: початкове сальдо, обороти та кінцеве сальдо. Фрагментально відобразити облікові дані щодо формування фінансового результату від іншої діяльності та фінансових операцій в оборотно-сальдовій відомості та Звіті про фінансові результати. Дані з позначкою* збільшити на останні три цифри залікової книжки.

19.6 Тести для самоконтролю

1. Вказати кореспонденцію рахунків «визначено фінансовий результат – нерозподілений прибуток»:

а) Д-т 79	К-т 44;
б) Д-т 31	К-т 70;
в) Д-т 64	К-т 31
г) Д-т 98	К-т 44

2. Рахунок 79 має назву:

- а) фінансові результати;
- б) інший дохід;
- в) звичайний дохід;
- г) податок на прибуток.

3. Операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу - це:

- а) основна діяльність;
- б) фінансові операції;
- в) інша діяльність;
- г) додаткова діяльність.

4. Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю – це:

- а) основна діяльність;
- б) фінансові операції;
- в) інша діяльність;
- г) операційна діяльність.

5. Сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати – це:

- а) збиток;
- б) прибуток;
- в) беззбитковість;
- г) банкрутство.

6. Перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати – це:

- а) збиток;

- б) прибуток;
- в) беззбитковість;
- г) банкрутство.

7. Якщо доходів вистачило на покриття понесених витрат – це:

- а) збиток;
- б) прибуток;
- в) беззбитковість;
- г) банкрутство.

8. За кредитом рахунку 79 «Фінансові результати» в порядку закриття рахунків обліку відображаються:

- а) суми витрат;
- б) суми доходів;
- в) суми зобов'язань;
- г) суми власного капіталу.

9. За дебетом рахунку 79 «Фінансові результати» в порядку закриття рахунків обліку відображаються:

- а) суми витрат;
- б) суми доходів;
- в) суми зобов'язань;
- г) суми власного капіталу.

10. Сальдо рахунку 79 «Фінансові результати» при його закритті списується на рахунок:

- а) 30 «Готівка»;
- б) 31 «Рахунки в банках »;
- в) 40 «Статутний капітал»;
- г) 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

11. Фінансовий результат від операційної діяльності звітного періоду розраховується шляхом співставлення:

- д) активу та пасиву;
- е) готівкових та безготівкових коштів;
- ж) власного та залученого капіталу;
- з) доходів звітного періоду з витратами.

Тема 20. Фінансова звітність

- 20.1 Загальні положення про фінансову звітність
- 20.2 Баланс (Звіт про фінансовий стан)
- 20.3 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
- 20.4 Контрольні питання
- 20.5 Практичні завдання
- 20.6 Вправи для самостійної роботи
- 20.7 Тести для самоконтролю

20.1 Загальні положення про фінансову звітність

Форми і склад статей фінансової звітності визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі - НП(С)БО 1).

Норми НП(С)БО 1 застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ, які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством).

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку - нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики та визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, які не суперечать міжнародним стандартам фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності - прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності.

Бухгалтерська звітність - звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період (НП(С)БО 1).

Необхідно також забезпечити дотримання якісних характеристик, наведених в таблиці 20.1.

Таблиця 20.1 - Якісні характеристики фінансової звітності

Якісні характеристики	Зміст
Інформація повинна бути дохідлива і зрозуміла її користувачам	Інформація, яка надається у фінансовій звітності, повинна бути дохідлива і зрозуміла її користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації
Доречність інформації	Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому
Достовірність інформації	Фінансова звітність повинна бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та перекозчень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності
Порівнянність фінансових звітів за різні періоди	Фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати: фінансові звіти підприємства за різні періоди; фінансові звіти різних підприємств. Передумовою зіставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику та її зміни. Установлення і зміни облікової політики підприємства здійснюються підприємством, яке визначає її за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Форми фінансової звітності (крім банків), порядок їх заповнення встановлюються Міністерством фінансів України за погодженням з Держкомстатом України. Види фінансової звітності наведено на рисунку 20.1.

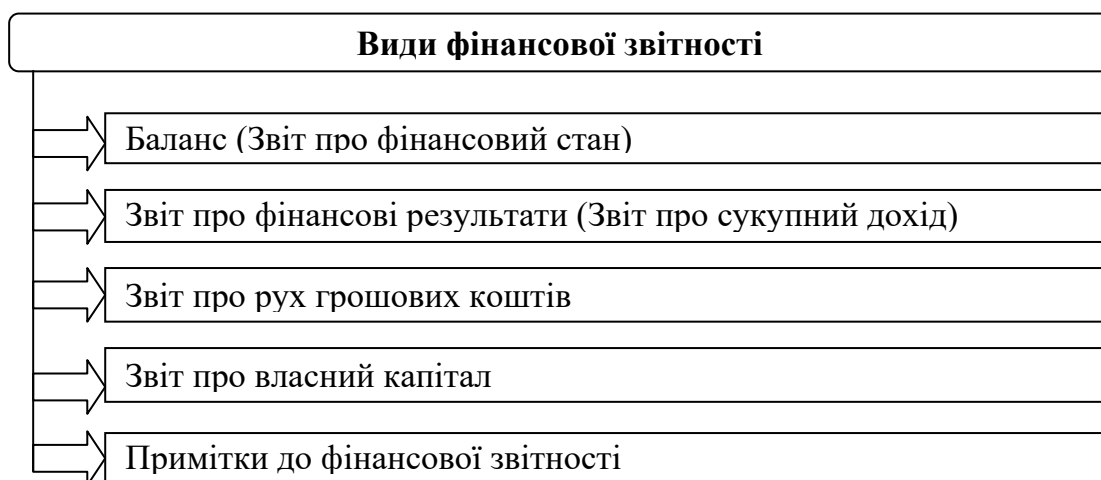

Рисунок 20.1 – Види фінансової звітності

Згідно з п.6 НП(С)БО 1 фінансова звітність підприємства формується з дотриманням наступних принципів (рис. 20.2).

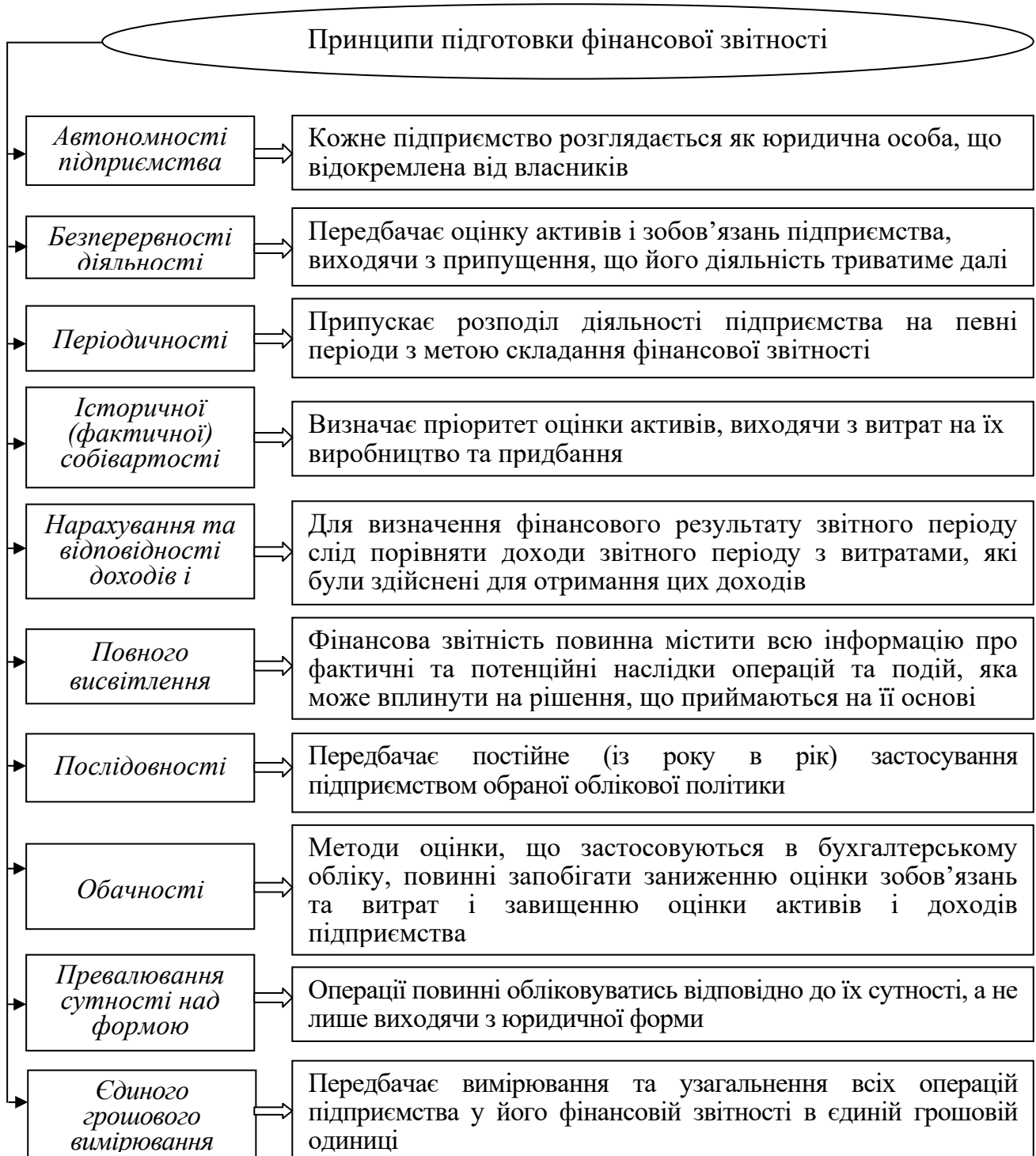

Рисунок 20.2 – Принципи підготовки фінансової звітності

Принцип бухгалтерського обліку - правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

В Методичних рекомендаціях по заповненню форм фінансової звітності, затверджених наказом Міністерством фінансів України від 28.03.2013р. № 433 розглядаються питання розкриття інформації за статтями балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал.

Користувачі звітності - фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Розкриття інформації - надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності.

Суттєва інформація - інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності. Суттєвість інформації визначається відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності та керівництвом підприємства.

Види користувачів фінансової звітності наведено на рисунку 20.3.

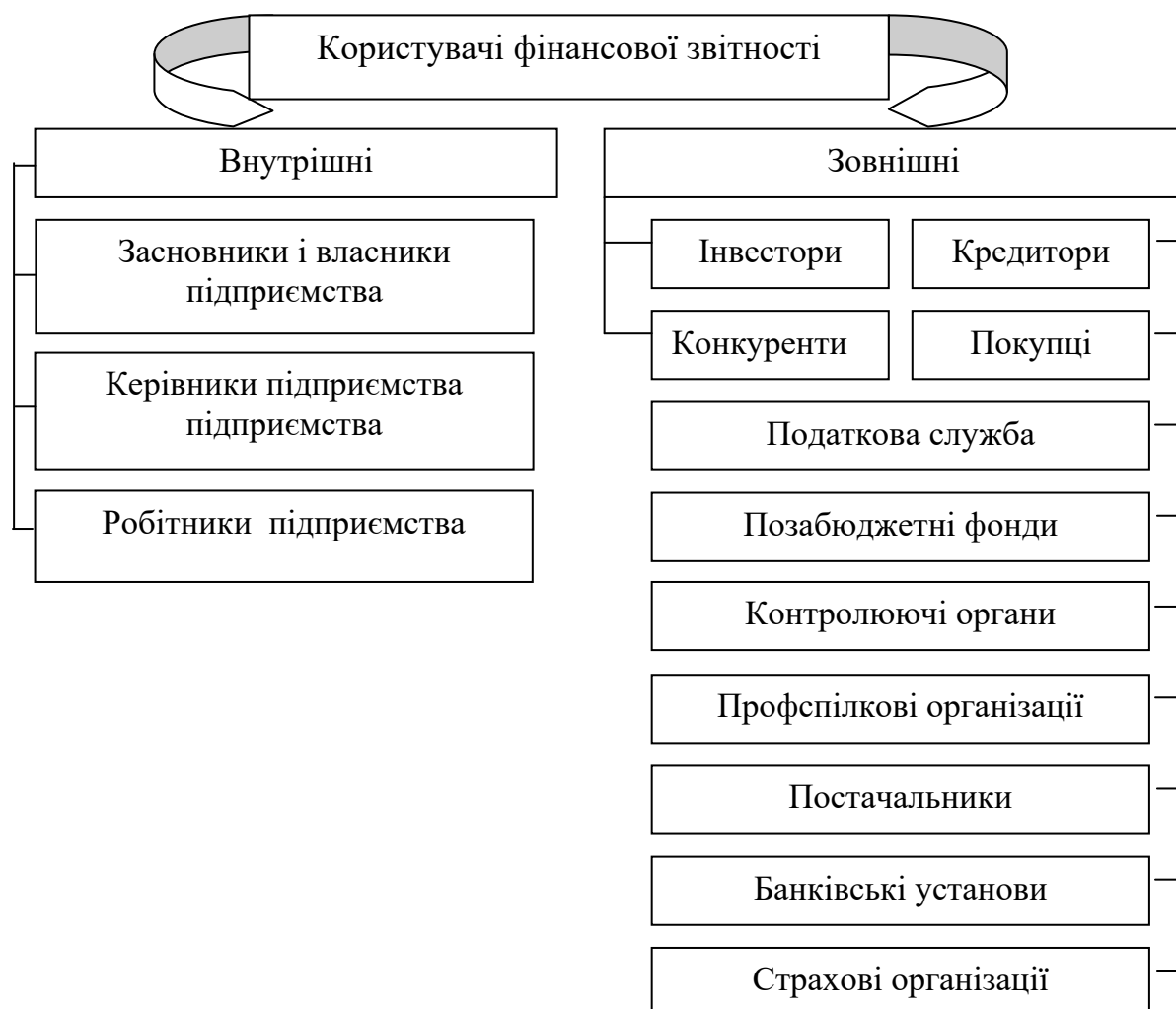

Рисунок 20.3 – Користувачі фінансової звітності

Інформаційні потреби користувачів наведено на рисунку 20.4.

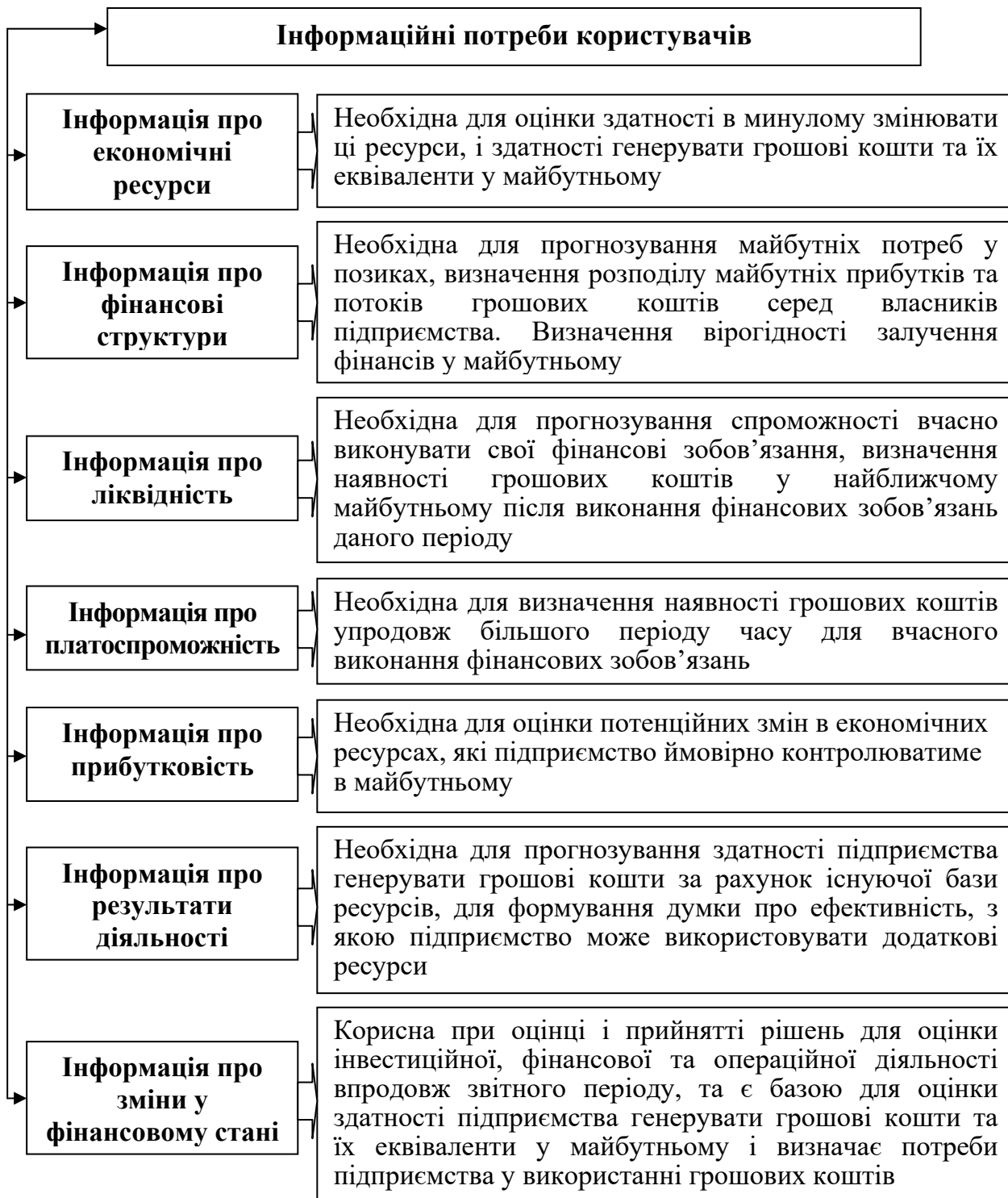

Рисунок 20.4 – Інформаційні потреби користувачів

Технологічний процес фінансового обліку забезпечується елементами методу бухгалтерського обліку. Складовими елементами технологічного процесу фінансового обліку є: документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс, фінансова звітність.

Елементи технологічного процесу фінансового обліку це не тільки технічні, але й контрольні прийоми ведення фінансового обліку.

Основні етапи бухгалтерського обліку від здійснення фінансово-господарських операцій і до складання фінансової звітності наведено на рисунку 20.5.

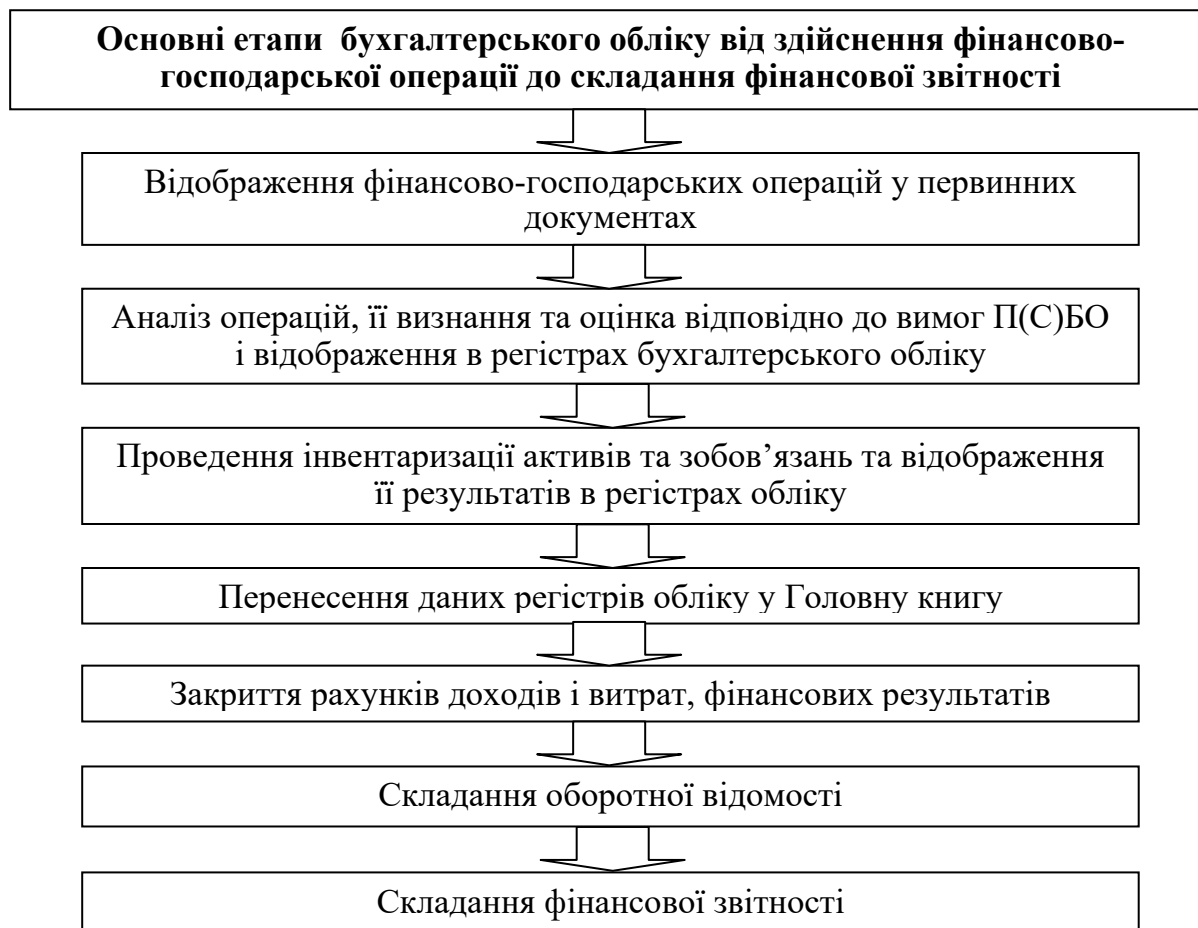

Рисунок 20.5 – Основні етапи бухгалтерського обліку від здійснення фінансово-господарської операції до складання фінансової звітності

Складання фінансової звітності це завершальний етап облікового процесу, протягом якого проводиться значна за обсягом підготовча робота. Процес підготовки до складання та безпосереднього складання фінансової звітності може бути поділений на кілька етапів. Зміст етапів залежить від особливостей організації облікового процесу на підприємстві, наприклад, класами рахунків для обліку витрат, формою обліку.

20.2 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Бухгалтерський Баланс є основною формою фінансової звітності.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) - звіт про фінансовий стан

підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Метою складання Балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Баланс дає можливість визначити склад та структуру майна підприємства, ліквідність та оборотність оборотних активів, наявність власного та запозиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованості, інвестиційну привабливість тощо.

Надання інформації про фінансовий стан підприємства є необхідною умовою для прийняття ефективних управлінських рішень, оцінки ефективності майбутніх інвестицій і ступеня фінансових ризиків.

Баланс складається на кінець останнього дня звітного періоду. Баланс подається у складі річної та проміжної (квартальної) звітності. Крім того, підприємства складають Баланс на кінець місяця. Елементами Балансу є:

- активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому;

- зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;

- власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Активи, зобов'язання, а також власний капітал відображаються в Балансі за умови відповідності всім критеріям визнання відповідно до П(С)БО.

Якщо елементи Балансу, як об'єкти бухгалтерського обліку не відповідають принаймні одному із критеріїв визнання, то вони не відображаються у Балансі (табл. 20.2).

Таблиця 20.2 - Критерії визнання елементів Балансу

Елементи	Критерії визнання
<i>Актив</i>	- оцінка його може бути достовірно визначена; - очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням.
<i>Зобов'язання</i>	- заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій; - погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.
<i>Власний капітал</i>	- відображається одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його зміни.

Необоротні активи - всі активи, що не є оборотними. Оборотні активи - гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи,

призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Грошові кошти (гроші) - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Еквіваленти грошових коштів (грошей) - короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Негрошові операції - операції, які не потребують використання грошей та їх еквівалентів.

Всі статті Балансу розташовані за принципом зростання ліквідності. Статті Балансу згруповані в розділи. Стаття – це елемент фінансового звіту.

Визначення, мету та структуру Балансу наведено на рисунку 20.6.

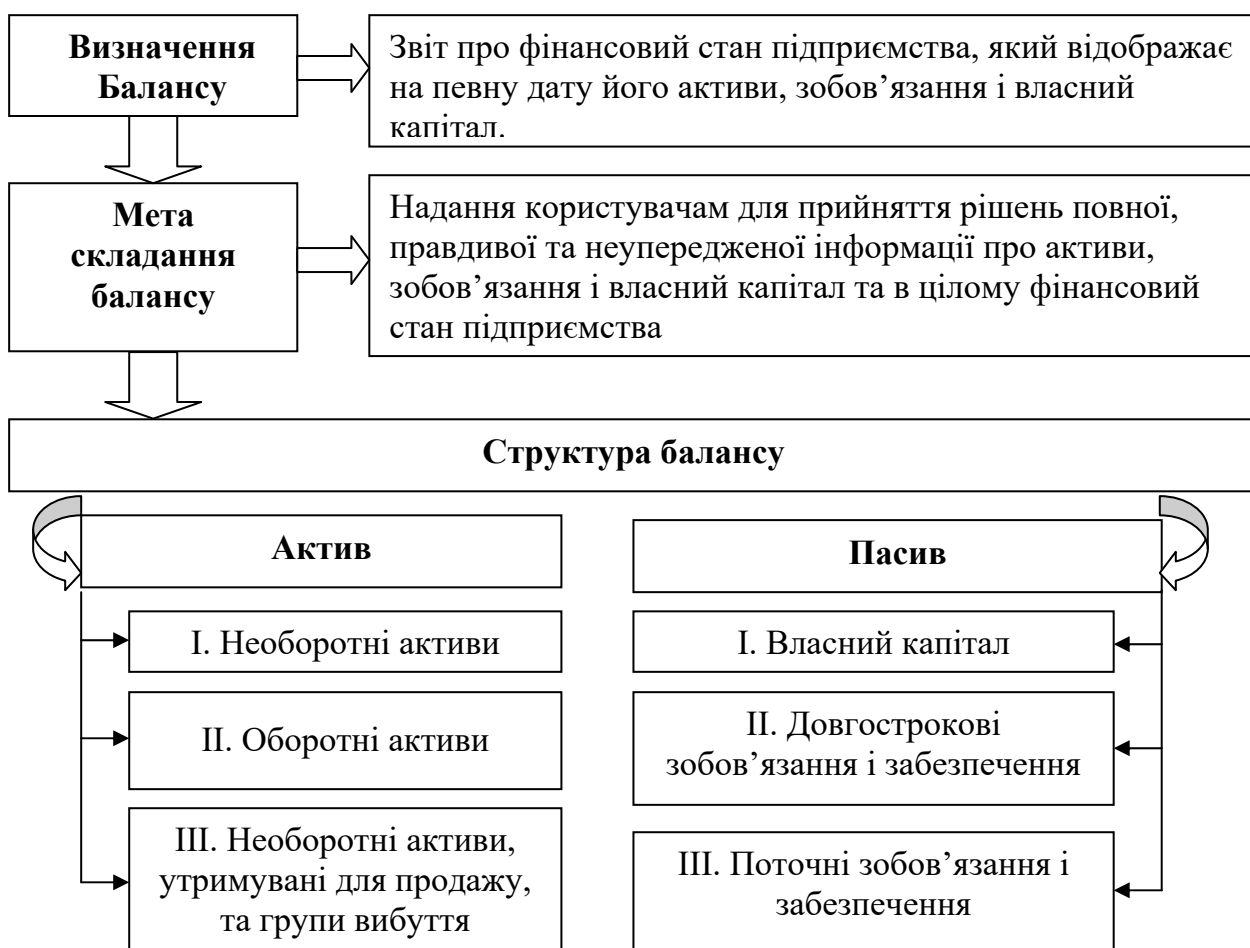

Рисунок 20.6 – Визначення, мета та структура Балансу

Баланс складається на основі бухгалтерських записів, які підтверджені відповідними первинними документами, даних аналітичних та синтетичних

рахунків. Інформація повинна бути узгоджена та дорівнювати залишкам на аналітичних та синтетичних рахунках у Головній книзі.

Підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття (крім випадків, якщо така інформація була в попередньому звітному періоді), а також додавати статті зі збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям:

- інформація є суттєвою;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Зміст статей форми № 1 «Баланс» наведено у таблиці 20.3.

Таблиця 20.3 - Методика заповнення Балансу

Актив	Код рядка	Зміст статей Балансу
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи	1000	Вартість об'єктів, які віднесені до складу нематеріальних активів
первісна вартість	1001	Первісна вартість нематеріальних активів
накопичена амортизація	1002	Сума накопиченої за нематеріальні активи амортизації
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій в оборотні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію, виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів
Основні засоби	1010	Вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів
первісна вартість	1011	Первісна вартість основних засобів
знос	1012	Сума зносу основних засобів
Інвестиційна нерухомість	1015	Вартість об'єктів, що віднесені до інвестиційної нерухомості
Довгострокові біологічні активи	1020	Вартість довгострокових біологічних активів
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	Фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.
Інші фінансові інвестиції	1035	Фінансові інвестиції, які не обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств

Продовження таблиці 20.3

1	2	3
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	Відображається заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу
Відстрочені податкові активи	1045	Сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах
Інші необоротні активи	1090	Необоротні активи, які не потрапили до попередніх рядків
Усього за розділом I	1095	Сума рядків: 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1030, 1035, 1040, 1045, 1090
II. Оборотні активи		
Запаси	1100	Загальна вартість активів, які визнаються запасами згідно з П(С)БО 9 «Запаси»
Поточні біологічні активи	1110	Вартість поточних біологічних активів тваринництва в оцінці за справедливою або первісною вартістю, а також рослинництва в оцінці за справедливою вартістю
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	Заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги, скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто)
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	Сума авансів, наданих іншим підприємствам, а також сума авансового внеску з податку на прибуток у випадках передбачених законодавством
з бюджетом	1135	Дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету
у тому числі з податку на прибуток	1136	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Заборгованість дебіторів, яка не відображена в окремих статтях щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість або яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів
Поточні фінансові інвестиції	1160	Фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент, а також сума довгострокових фінансових інвестицій, які підлягають погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу
Гроші та їх еквіваленти	1165	Готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей

Продовження таблиці 20.3

1	2	3
Витрати майбутніх періодів	1170	Витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів
Інші оборотні активи	1190	Суми оборотних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу «Оборотні активи»
Усього за розділом II	1195	Сума рядків: 1100, 1110, 1125, 1130, 1135, 1155, 1160, 1165, 1170, 1190
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	Вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, що визначається відповідно до П(С)БО 27
Баланс	1300	Сума рядків: 1095, 1195, 1200
Пасив	Код рядка	Зміст статей Балансу
I. Власний капітал		
Зареєстрований капітал	1400	Зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал
Капітал у дооцінках	1405	Сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів
Додатковий капітал	1410	Емісійний дохід, вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці
Резервний капітал	1415	Сума резервів
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Відображається або сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку
Неоплачений капітал	1425	Сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу
Вилучений капітал	1430	Фактична собівартість акцій власної емісії або частки, викуплених товариством у його учасників
Усього за розділом I	1495	Сума рядків: 1400, 1405, 1410, 1415, 1420, 1425, 1430
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	Сума податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах
Довгострокові кредити банків	1510	Сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням
Інші довгострокові зобов'язання	1515	Сума довгострокової заборгованості підприємства, не включена в інші статті, в яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання, зокрема зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки

Продовження таблиці 20.3

1	2	3
Довгострокові забезпечення	1520	Нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі, розмір яких на дату складання балансу може бути визначений тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок
Цільове фінансування	1525	Сума залишку коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та з інших джерел, у тому числі коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств
Усього за розділом II	1595	Сума рядків: 1500, 1510, 1515, 1520, 1525
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків	1600	Сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них кредитами
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	Сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу
товари, роботи, послуги	1615	Сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги
розрахунками з бюджетом	1620	Заборгованість підприємства за усіма видами платежів до бюджету
у тому числі з податку на прибуток	1621	
розрахунками зі страхування	1625	Сума заборгованості за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників
розрахунками з оплати праці	1630	Заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату
Поточні забезпечення	1660	Сума забезпечень, які планується використати протягом 12 місяців з дати балансу, для покриття витрат, щодо яких відповідне забезпечення було створено
Доходи майбутніх періодів	1665	Доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів
Інші поточні зобов'язання	1690	Суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у розділі «Поточні зобов'язання і забезпечення»
Усього за розділом III	1695	Сума рядків: 1600, 1610, 1615, 1620, 1625, 1630, 1660, 1665, 1690
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	Відображаються зобов'язання, що визначаються відповідно до П(С)БО 27
Баланс	1900	Сума рядків: 1495, 1595, 1695, 1700

Методику розрахунку статей балансу наведено у таблиці 20.4.

Таблиця 20.4 - Методика розрахунку статей форми № 1 «Баланс»

Актив	Код рядка	Розрахунок
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи	1000	ряд.1001 – ряд.1002
первісна вартість	1001	Сальдо за Дт 12
накопичена амортизація	1002	Сальдо за Кт 133
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Сальдо за Дт 15
Основні засоби	1010	ряд.1011 – ряд. 1012
первісна вартість	1011	Сальдо за Дт 10 + Сальдо за Дт 11
знос	1012	Сальдо за Кт 131 + Сальдо за Кт 132
Інвестиційна нерухомість	1015	Сальдо за Дт 100
Довгострокові біологічні активи	1020	Сальдо за Дт 16
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	Сальдо за Дт 141
інші фінансові інвестиції	1035	Сальдо за Дт 142 + Сальдо за Дт 143
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	Сальдо за Дт 18
Відстрочені податкові активи	1045	Сальдо за Дт 17
Інші необоротні активи	1090	Сальдо за Дт 18 + Сальдо за Кт 19
Усього за розділом I	1095	Сума рядків: 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1030, 1035, 1040, 1045, 1090
II. Оборотні активи		
Запаси	1100	Сальдо за Дт 20 + Сальдо за Дт 22 + Сальдо за Дт 23 + Сальдо за Дт 25 + Сальдо за Дт 26 + Сальдо за Дт 27 + Сальдо за Дт 28
Поточні біологічні активи	1110	Сальдо за Дт 21
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	Сальдо за Дт 36 - Сальдо за Кт 38
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	Сальдо за Дт 371
з бюджетом	1135	Сальдо за Дт 641 + Сальдо за Дт 642
у тому числі з податку на прибуток	1136	Сальдо за Дт 64
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Сальдо за Дт 372 + Сальдо за Дт 374 + Сальдо за Дт 375 + Сальдо за Дт 376 + Сальдо за Дт 377 + Сальдо за Дт 378 + Сальдо за Дт 65
Поточні фінансові інвестиції	1160	Сальдо за Дт 352
Гроші та їх еквіваленти	1165	Сальдо за Дт 30 + Сальдо за Дт 31 + Сальдо за Дт 313 + Сальдо за Дт 333 + Сальдо за Дт 335 + Сальдо за Дт 351
Витрати майбутніх періодів	1170	Сальдо за Дт 39
Інші оборотні активи	1190	Сальдо за Дт 643 + Сальдо за Дт 644 + Сальдо за Дт 331 + Сальдо за Дт 332

Продовження таблиці 20.4

1	2	3
Усього за розділом II	1195	Сума рядків: 1100, 1110, 1125, 1130, 1135, 1136, 1155, 1160, 1165, 1170, 1190
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	Сальдо за Дт 286
Баланс	1300	ряд.1095 + ряд.1195 + ряд.1200
Пасив	Код рядка	Розрахунок
I. Власний капітал		
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	Сальдо за Кт 40
Капітал у дооцінках	1405	Сальдо за Кт 41
Додатковий капітал	1410	Сальдо за Кт 42
Резервний капітал	1415	Сальдо за Кт 43
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Сальдо за Кт 44 (Сальдо за Дт 44)
Неоплачений капітал	1425	Сальдо за Дт 46
Вилучений капітал	1430	Сальдо за Дт 45
Усього за розділом I	1495	Сума рядків: 1400, 1405, 1410, 1415, 1420, 1425, 1430
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	Сальдо за Кт 54
Довгострокові кредити банків	1510	Сальдо за Кт 501 + Сальдо за Кт 502 + Сальдо за Кт 503 + Сальдо за Кт 504
Інші довгострокові зобов'язання	1515	Сальдо за Кт 505 + Сальдо за Кт 506 + Сальдо за Кт 51 + Сальдо за Кт 52 + Сальдо за Кт 53 + Сальдо за Кт 55
Довгострокові забезпечення	1520	Сальдо за Кт 47
Цільове фінансування	1525	Сальдо за Кт 48
Усього за розділом II	1595	Сума рядків: 1500, 1510, 1515, 1520, 1525
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків	1600	Сальдо за Кт 60
Поточна кредиторська заборгованість за:		Сальдо за Кт 61
довгостроковими зобов'язаннями	1610	
товари, роботи, послуги	1615	Сальдо за Кт 63
розрахунками з бюджетом	1620	Сальдо за Кт 641 + Сальдо за Кт 642
у тому числі з податку на прибуток	1621	Сальдо за Кт 641
розрахунками зі страхування	1625	Сальдо за Кт 65
розрахунками з оплати праці	1630	Сальдо за Кт 66
Поточні забезпечення	1660	Сальдо за Кт 471 + Сальдо за Кт 473 + Сальдо за Кт 474
Доходи майбутніх періодів	1665	Сальдо за Кт 69
Інші поточні зобов'язання	1690	Сальдо за Кт 648 + Сальдо за Кт 685 + Сальдо за Кт 644 + Сальдо за Кт 372

1	2	3
Усього за розділом III	1695	Сума рядків: 1600, 1615, 1620, 1621, 1625, 1630, 1660, 1665, 1690
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	
Баланс	1900	Сума рядків: 1495, 1595, 1695, 1700

20.3 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) - звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Визначення, мета та структура Звіту про фінансові результати наведена на рисунку 20.7.

Доходи - збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати - зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Прибуток - сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Збиток - перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Сукупний дохід - зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками).

Інший сукупний дохід - доходи і витрати, які не включені до фінансових результатів підприємства.

У звіті про фінансові результати розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Рисунок 20.7 – Визначення, мета та структура Звіту про фінансові результати

У фінансовому обліку чистий прибуток (збиток) формується від усіх видів діяльності та включає:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності - прибуток (збиток);
- фінансовий результат до оподаткування;
- прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування;
- чистий фінансовий результат - прибуток (збиток).

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) непрямих податків та інших вирахувань з доходу.

Валовий прибуток (збиток) це різниця між чистим доходом від реалізації та собівартістю реалізованої продукції.

Фінансовий результат від операційної діяльності - прибуток (збиток), який визначається різницею між валовим прибутком (збитком) разом з іншим операційним доходом та такими витратами як: адміністративні, на збут та іншими операційними.

Фінансовий результат до оподаткування визначається різницею між доходами від участі в капіталі та іншими фінансовими витратами.

Чистий прибуток (збиток), який визначається різницею між сумою фінансового результату до оподаткування, сумою витрат з податку на прибуток та прибутком (збитком) від припинення діяльності після оподаткування.

Визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) наведено на рисунку 20.8.

$$\boxed{\text{Валовий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}} - \boxed{\text{ПДВ, акцизний податок, мито}} = \boxed{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}}$$

Рисунок 20.8 – Визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Розрахунок валового прибутку (збитку) наведено на рисунку 20.9

$$\boxed{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}} - \boxed{\text{Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)}} = \boxed{\text{Валовий прибуток (збиток)}}$$

Рисунок 20.9 – Розрахунок валового прибутку (збитку)

Визначення фінансового результату від операційної діяльності – прибутку (збитку) наведено на рисунку 20.10.

Рисунок 20.10 – Визначення фінансового результату від операційної діяльності – прибутку (збитку)

Розрахунок і облік прибутку (збитку) до оподаткування наведено на рисунку 20.11.

Рисунок 20.11 – Розрахунок і облік прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування

Визначення витрат з податку на прибуток наведено на рисунку 20.12.

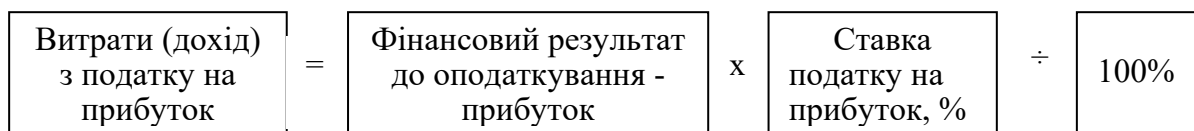

Рисунок 20.12 – Визначення витрат з податку на прибуток

Порядок відображення прибутків та збитків у фінансовій звітності наведено у таблиці 20.5.

Таблиця 20.5 - Порядок відображення прибутків та збитків у Звіті про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Рахунок	Вид діяльності		
			4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	70	Основна діяльність	Операційна діяльність	Діяльність
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	90			
Валовий: $(\text{ряд. 2000} - \text{ряд. 2050}) =$ прибуток +	2090				
Збиток -	2095				
Інші операційні доходи	2120	71	Інша операційна діяльність		
Адміністративні витрати	2130	92			
Витрати на збут	2150	93			
Інші операційні витрати	2180	94			
Фінансовий результат від операційної діяльності: $(\text{ряд.2090} (-2095) + \text{ряд.2120} - \text{ряд.2130} - \text{ряд.2150} - \text{ряд.2180}) =$ прибуток +	2190				
Збиток -	2195				
Дохід від участі в капіталі	2200	72	Фінансова діяльність	Інша діяльність	
Інші фінансові доходи	2220	73			
Інші доходи	2240	74	Інвестиційна діяльність		
Фінансові витрати	2250	95	Фінансова діяльність		
Втрати від участі в капіталі	2255	96			
Інші витрати	2270	97	Інвестиційна діяльність		
Фінансовий результат до оподаткування: $(\text{ряд.2190} (-2195) + \text{ряд.2200} + \text{ряд.2220} + \text{ряд.2240} - \text{ряд.2250} - \text{ряд.2255} - \text{ряд.2270}) =$ прибуток +	2290				
Збиток -	2295				
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	98			
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305				
Чистий фінансовий результат: $(\text{ряд.2290} (-2295) - \text{ряд.2300} \pm \text{ряд.2305}) =$ прибуток +	2350				
Збиток -	2355				

У Звіті про фінансові результати наводяться доходи і витрати, які відповідають критеріям, визначеним в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (табл. 20.6).

Таблиця 20.6 - Методика заповнення Звіту про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Зміст
1	2	3
I. Фінансові результати		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у т.ч. платежі від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів
Валовий: прибуток	2090	Різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях
збиток	2095	
Інші операційні доходи	2120	Суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованості, одержані штрафи, пені, неустойки тощо
Адміністративні витрати	2130	Загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства
Витрати на збут	2150	Витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів), витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів), рекламу, доставку продукції споживачам тощо
Інші операційні витрати	2180	Собівартість реалізованих виробничих запасів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття; відрахування на створення

Продовження таблиці 20.6

1	2	3
		резерву сумнівних боргів і суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості; втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні (фінансові) санкції; відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	Алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях
збиток	2195	
Дохід від участі в капіталі	2200	Дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі
Інші фінансові доходи	2220	Дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі)
Інші доходи	2240	Дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
Фінансові витрати	2250	Витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями
Втрати від участі в капіталі	2255	Збиток, від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі
Інші витрати	2270	Собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі господарської діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	Алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях
збиток	2295	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	Сума витрат (доходу) з податку на прибуток

Продовження таблиці 20.6

1	2	3
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	Прибуток або збиток від припиненої діяльності після оподаткування та/або прибуток або збиток від переоцінки необоротних активів та груп вибуття, що утворюють припинену діяльність і оцінюються за чистою вартістю реалізації
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	Алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування
збиток	2355	
II. Сукупний дохід		
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	Сума дооцінки об'єктів основних засобів та нематеріальних активів, зменшена на суму уцінки таких об'єктів протягом звітного періоду в межах сум раніше проведених дооцінок, віднесення сум дооцінки до нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	Сума зміни балансової вартості об'єктів хеджування
Накопичені курсові різниці	2410	Сума курсових різниць
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	Частка іншого сукупного доходу асоційованих, дочірніх або спільних підприємств, облік фінансових інвестицій в які ведеться за методом участі в капіталі
Інший сукупний дохід	2445	Сума іншого сукупного доходу, для відображення якого за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю, або який не може бути включений до інших статей, наведених у цьому розділі
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	Алгебраїчна сума дооцінки (уцінки) необоротних активів, дооцінки (уцінки) фінансових інструментів, накопичених курсових різниць, частки іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та іншого сукупного доходу
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	Сума податку на прибуток, що пов'язаний з іншим сукупним доходом
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	Сума іншого сукупного доходу після вирахування податку на прибуток
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	Алгебраїчна сума чистого фінансового результату за звітний період та іншого сукупного доходу після оподаткування

1	2	3
III. Елементи операційних витрат		
Матеріальні затрати	2500	Наводяться відповідні елементи операційних витрат (на виробництво і збут, управління та інші операційні витрати), яких зазнало підприємство в процесі своєї діяльності протягом звітного періоду, за вирахуванням внутрішнього обороту, тобто за вирахуванням тих витрат, які становлять собівартість продукції (робіт, послуг), що вироблена і спожита самим підприємством. Собівартість реалізованих товарів, запасів у цьому розділі не наводиться
Витрати на оплату праці	2505	
Відрахування на соціальні заходи	2510	
Амортизація	2515	
Інші операційні витрати	2520	
Разом	2550	
IV. Розрахунок показників прибутковості акцій		
Середньорічна кількість простих акцій	2600	Середньозважена кількість простих акцій, які перебували в обігу протягом звітного періоду
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	Середньорічна кількість простих акцій в обігу, скоригована на середньорічну кількість потенційних простих акцій
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	Показник, що розраховується діленням різниці між сумою чистого прибутку (збитку) і сумою дивідендів на привілейовані акції на середньорічну кількість простих акцій в обігу
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	Показник, що розраховується діленням скоригованого чистого прибутку (збитку) на скориговану середньорічну кількість простих акцій в обігу
Дивіденди на одну просту акцію	2650	Показник, який розраховується шляхом ділення суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими сплачуються дивіденди

Методика розрахунку статей Звіту про фінансові результати наведена у таблиці 20.7.

Таблиця 20.7 - Методика розрахунку статей Звіту про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Розрахунок
1	2	3
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Дт 70 Кт 791 за мінусом оборотів за Дт субрахунку 704

1	2	3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Дт 791 Кт 90
Валовий: прибуток	2090	ряд.2000 - ряд.2050
збиток	2095	(ряд.2000 – ряд.2050)
Інші операційні доходи	2120	Дт 71 Кт 791
Адміністративні витрати	2130	Дт 791 Кт 92
Витрати на збут	2150	Дт 791 Кт 93
Інші операційні витрати	2180	Дт 791 Кт 94
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	ряд.2090 + ряд.2120 – ряд.2130 – ряд.2150 – ряд.2180
збиток	2195	ряд.2095 – ряд.2120 + ряд.2130 + ряд.2150 + ряд.2180
Дохід від участі в капіталі	2200	Дт 72 Кт 792
Інші фінансові доходи	2220	Дт 73 Кт 792
Інші доходи	2240	Дт 74 Кт 793
Фінансові витрати	2250	Дт 792 Кт 95
Втрати від участі в капіталі	2255	Дт 792 Кт 96
Інші витрати	2270	Дт 793 Кт 97
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	Позитивне значення: ряд.2195 + ряд.2200 + ряд.2220 + ряд.2240 – ряд.2250 – ряд.2255 – ряд.2270
збиток	2295	Від’ємне значення: ряд.2195 + ряд.2200 + ряд.2220 + ряд.2240 – ряд.2250 – ряд.2255 – ряд.2270
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	Обороти за Дт субрахунку 793 із Кт субрахунку 981(витрати) або обороти за Дт субрахунку 981 із Кт субрахунку 793 (дохід)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	Вибірка із кредитових або дебетових оборотів рахунка 79, яка відображає фінансовий результат від припиненої діяльності.
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	Позитивне значення: ряд. 2290 (ряд. 2295) + (-) ряд. 2300 + (-) ряд. 2305
збиток	2355	Від’ємне значення: ряд. 2290 (ряд. 2295) + (-) ряд. 2300 + (-) ряд. 2305
II. СУКУПНИЙ ДОХІД		

1	2	3
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	Обороти за Дт рахунків 10, 15, 12 із Кт субрахунків 411, 412 або обороти за Дт субрахунків 411, 412 із Кт рахунків 10, 15, 12
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	Обороти за субрахунком 413
Накопичені курсові різниці	2410	Обороти за субрахунком 423
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	Вибірка оборотів за субрахунком 425 (в частині частки іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств)
Інший сукупний дохід	2445	Сума іншого сукупного доходу, який неможливо виділити в окрему статтю
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	Сума рядків 2400+2405+2410+2415+2445
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	Вибірка оборотів за Кт 54 у частині сум податку на прибуток, пов'язаних з операціями із цього розділу звіту
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	Різниця рядків 2450 - 2455
Сукупний дохід	2465	сума рядків 2350 (2355) + 2460
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ		
Матеріальні затрати	2500	Обороти за Д-т 23, 91, 92, 93, 94 К-т 20, 21, 22, 27, 28 або Дт 80
Витрати на оплату праці	2505	Обороти за Д-т 23, 91, 92, 93, 94 К-т 66 і 47 або Дт 81
Відрахування на соціальні заходи	2510	Обороти за Д-т 23, 91, 92, 93, 94 К-т 65 і 47 або Дт 82
Амортизація	2515	Обороти за Д-т 23, 91, 92, 93, 94 К-т 13 або Дт 83
Інші операційні витрати	2520	Невраховані вище обороти за Дт рахунків 23,91,92, 93 та 94 або Дт 84
Разом	2550	Сума рядків 2500, 2505, 2510, 2515, 2520

20.4 Контрольні питання

1. Якісні характеристики фінансової звітності.
2. Мета складання фінансової звітності.
3. Принципи підготовки фінансової звітності.

4. Основні етапи бухгалтерського обліку від здійснення фінансово-господарської операції до складання фінансової звітності.
5. Загальні положення про складання та подання податкової звітності.
6. Який нормативний документ регламентує вимоги до фінансової звітності?
7. Що є складом фінансової звітності?
8. Що таке бухгалтерська звітність?
9. Зміст приміток до фінансової звітності.
10. Призначення балансу.
11. Призначення Звіту про фінансові результати.
12. Призначення Звіту про рух грошових коштів.
13. Призначення звіту про власний капітал.

20.5 Практичні завдання

Завдання 1

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо залишків та оборотів необоротних активів, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.8)

На основі вхідних даних заповнити I розділ активу балансу «Необоротні активи».

Форма і склад статей фінансової звітності визначаються НП(С)БО1 і наводяться у додатках 1, 2. Підприємства можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття (крім випадків, якщо така інформація була в попередньому звітному періоді), а також додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до НП(С)БО1, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою; оцінка статті може бути достовірно визначена.

Баланс	1300 код рядка	Баланс активу утворюється із суми рядків 1095, 1195 та 1200 та дорівнює рядку 1900
тобто АКТИВ = ПАСИВ		
Баланс	1900 код рядка	Баланс пасиву утворюється із суми рядків 1495, 1595, 1695, 1700, 1800 та дорівнює рядку 1300

Таблиця 20.8 - Фрагмент оборотно-сальдової відомості

№ рах.	С.п.		Обороти		С.к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
104	80024,28		3000	2700	80324,28	
105	36000		3000	36000	3000	
106	500			500		
109			10000		10000	
112			500		500	
117			550		550	
125			50000		50000	
131		84338,38	53637,5	2653,4		33354,28
132				500		500
133				1000		1000
152			10000	10000		
153			1050	1050		
154			80000	50000	30000	
182			65000		65000	

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 20 р

Форма № 1 Код за ДКУД

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку, тому всі данні записуємо аналогічно

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи Рядок відображає залишкову вартість нематеріальних активів Рядок 1000 = Рядок 1001 - Рядок 1002	1000	-	49
первісна вартість Сальдо Дт 12 рах.	1001	-	50
накопичена амортизація Сальдо Кт 133 рах. суму наводять у дужках	1002	-	(1)
Незавершені капітальні інвестиції Сальдо Дт 15 рах.	1005	-	30
Основні засоби Рядок 1010 = Рядок 1011 - Рядок 1012 Рядок 1010 відображає залишкову вартість основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.	1010	33	60
первісна вартість Сальдо Дт 10, 11 рах. (не враховується сальдо з Дт 100 рах.).	1011	116524,28~117	94374,28~94
Знос Сальдо Кт 131, 132 рах., крім 135 рах. Суму наводять у дужках	1012	84338,38~(84)	33854,28~(34)
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість Сальдо Дт 181-183 рах.	1040	-	65
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I сума рядків 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1030, 1035, 1040, 1045, 1050, 1060, 1065 додаткові статті Балансу, 1090	1095	33	49+30+60+65=204

У підсумку не враховуються рядки 1001, 1002, 1011, 1012, а враховується залишкова вартість зазначена у рядках 1000 та 1010.

Завдання 2

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків оборотних активів, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.9)

На основі вхідних даних заповнити II розділ активу балансу «Оборотні активи».

Таблиця 20.9 - Фрагмент оборотно-сальдової відомості

№ рах.	С.п.		Обороти		С.к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
201			47737,32	10558,3	37179,02	
23			7589,6	7047	542,6	
26	2377		7047	6471	2953	
301			7650,62	7550,62	100	
311	35000		16406,58	49611,03	1795,55	
312	14320,79			14320,79		
361			14394	10000	4394	
371			33600	3600	30000	
372			2400	1400	1000	
377			69827,46	60000	9827,46	

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 20 р

Форма № 1 Код за ДКУД

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку, тому всі данні записуємо аналогічно

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси Сальдо Дт20, 22, 23, 25, 26 та 27, 28 (згорнуте сальдо без урахування субрахунку 286)	1100	2377≈2	40674,62≈41
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги Сальдо Дт 36 мінус сальдо Кт 38	1125		4394≈4
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами Сальдо Дт 371	1130		30
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість Сальдо Дт372, 374, 375, 376, Дт377, 378, 65	1155		10827,46≈11
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти Сальдо Дт 30, 31, 313, 333, 335, 351	1165	49320,79≈49	1895,55≈2
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II сума рядків 1100, 1110, 1115, 1120, 1125, 1130, 1135, 1140, 1145, 1155, 1160, 1165, 1170, 1180 та 1190	1195	51	88

додаткові статті Балансу 1115, 1120, 1140, 1145, 1180

Завдання 3

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків власного капіталу, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.10)

На основі вхідних даних заповнити I розділ пасиву балансу «Власний капітал».

Таблиця 20.10 - Фрагмент оборотно-сальдової відомості

№ рах.	С.п.		Обороти		С.к.	
	Д-т	К-т	Д-т		Д-т	К-т
40		202000				202000
424				3000		3000
44		63680,79			7792,54	
441		63680,79				63680,79
442			71473,33		71473,33	
46	3000			3000		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 20 р

Форма № 1

Код за ДКУД

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал Сальдо Кт 40	1400	202	202
Капітал у дооцінках	1405		3
Додатковий капітал Сальдо Кт 421 - 425	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) Сальдо Кт 441, Дт 442. У статті відображається або сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується під час визначення підсумку власного капіталу	1420	64	(8)
Неоплачений капітал Сальдо Дт 46 суму наводять у дужках	1425	(3)	( )
Вилучений капітал	1430	( )	( )
Усього за розділом I сума рядків 1400, 1405, 1410, 1415, 1435 «плюс» або «мінус» рядок 1420 «мінус» рядки 1425, 1430	1495	263	197

Завдання 4

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків довгострокових та поточних зобов'язань, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.11)

На основі вхідних даних заповнити II та III розділи пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення»

Таблиця 20.11 - Фрагмент оборотно-сальдової відомості

№ рах.	С.п.		Обороти		С.к.	
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
501		180000	10000			170000
601		25000	5000			20000
631			30000	31860		1860
632			10000	14306,65		4306,65
641			9699,1	13677,33		3978,23
651		1804,94	1804,94	2571,84		2571,84
661		4050,62	4876,57	6720		5894,05
681			8000	8832		832
685			5960,67	6930,51		969,84

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 20 р

Форма № 1 Код за ДКУД

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків Сальдо Кт 501, 502, 503, 504	1510	180	170
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II сума рядків 1500, 1505, 1510, 1515, 1520, 1525, 1530, 1535, 1540, 1545	1595	180	170
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків Сальдо Кт 60, 31 (якщо на цьому рахунку обліковується овердрафт)	1600	25	20
Поточна кредиторська заборгованість за:	1610		
товари, роботи, послуги Сальдо Кт 63	1615		6
розрахунками з бюджетом Сальдо Кт 641, 642	1620		4
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування Сальдо Кт 65	1625	2	3
розрахунками з оплати праці Сальдо Кт 66	1630	4	6
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання Сальдо за Кт 648, 685, 644, 372, 681	1690		2
Усього за розділом III сума рядків 1600, 1605, 1610, 1615, 1620, 1625, 1630, 1635, 1640, 1645, 1650, 1660, 1665, 1670, 1690	1695	31	41

Завдання 5

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів доходів та витрат, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.12) На основі вхідних даних заповнити I розділ Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	С.п.		Обороти		С.к.		№ рах
				Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) Обороти за Дт субрах.701 із Кт 791 за мінусом оборотів за Дт субрах.704	2000	117 *				140394	140394			701
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) Обороти за Кт субрахунків 901, 902, 903	2050	(69)	( )			1200	1200			713
Валовий: прибуток Позитивне значення: ряд.2000+ряд.2010- ряд.2050- ряд.2070	2090	48				56,56	56,56			714
збиток	2095	(-)	( )			5000	5000			718
Інші операційні доходи Обороти за Дт рахунка 71 із Кт 791	2120	6**				65080	65080			745
Адміністративні витрати Обороти за Кт рахунка 92 із Дт 791	2130	(7)	( )			69000	69000			901
Витрати на збут Обороти за Кт рахунка 93 із Дт 791	2150	(2)	( )			7000	7000			92
Інші операційні витрати Обороти за Кт рахунка 94 з Дт 791	2180	(2)	( )			2000	2000			93
Фінансовий результат від операційної діяльності: Прибуток Позитивне значення: ряд. 2090 (ряд. 2095) + (-) 2105 + (-) 2110 + ряд. 2120 - ряд. 2130 - ряд. 2150 - ряд. 2180	2190	43				100	100			945
збиток	2195	(-)	( )			1850	1850			949
Дохід від участі в капіталі Обороти за Дт рах.72 із Кт субрах.792	2200	-				1000	1000			951
Інші фінансові доходи Обороти за Дт рах.73 із Кт субрах.792	2220	-				52850	52850			972
Інші доходи Обороти за Дт рахунка 74 Кт субрахунку 793	2240	65				24190	24190			976
Фінансові витрати Обороти за Дт субрах.792 з Кт рах. 95	2250	(1)	( )			5461,48	5461,48			98
Втрати від участі в капіталі Обороти за Дт субрах.792 із Кт рах.96	2255	( )	( )			24880,07	24880,07	24880,07		441
Інші витрати Обороти за Дт субрахунку 793 з Кт рахунка 97	2270	(77)	( )							
Фінансовий результат до оподаткування: Прибуток Позитивне значення: ряд. 2190 (ряд. 2195) + ряд. 2200 + ряд. 2220 + ряд. 2240 - ряд. 2250 - ряд. 2255 - ряд. 2270 + (-) ряд. 2275	2290	30								
збиток	2295	(5)***	( )							
Витрати (дохід) з податку на прибуток Обороти за Дт субрах.79 із Кт субрах.98	2300	-								
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305									
Чистий фінансовий результат: Прибуток Позитивне значення: ряд. 2290 (ряд. 2295) + (-) ряд. 2300 + (-) ряд. 2305	2350	25****								
збиток	2355	(-)	( )							

С.п.		Обороти		С.к.		№ рах
Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т	
		140394	140394			701
		1200	1200			713
		56,56	56,56			714
		5000	5000			718
		65080	65080			745
		69000	69000			901
		7000	7000			92
		2000	2000			93
		100	100			945
		1850	1850			949
		1000	1000			951
		52850	52850			972
		24190	24190			976
		5461,48	5461,48			98
			24880,07	24880,07		441

*701рах.: 140394-23399 (ПДВ)=116995≈117

**71рах.: (1200-200(ПДВ))+56,56+5000 =6056,56≈6

***98рах.: (116995+6256,56+65080)-(69000+7000 +2000 +100+1850+1000+52850 +24190) = 188331,56 -157990 = 30341,56*0,18 = 5461,4808

****441рах.: 30341,56-5461,4808=24880,0792 ≈ 25, отже ми отримали прибуток, зазначений за звітний період в оборотно-сальдовій відомості.

Таблиця 20.12 - Фрагмент оборотно-сальдової відомості

20.6 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо залишків та оборотів необоротних активів, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.8)

Вхідні дані таблиці 20.8 збільшити на 4 останні цифри залікової книжки та заповнити I розділ активу балансу «Необоротні активи».

Вправа 2

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків оборотних активів, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.9)

Вхідні дані таблиці 20.9 збільшити на 4 останні цифри залікової книжки та заповнити II розділ активу балансу «Оборотні активи».

Вправа 3

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків власного капіталу, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.10)

Вхідні дані таблиці 20.10 збільшити на 4 останні цифри залікової книжки та заповнити I розділ пасиву балансу «Власний капітал».

Вправа 4

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів та залишків довгострокових та поточних зобов'язань, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.11)

Вхідні дані таблиці 20.11 збільшити на 4 останні цифри залікової книжки та заповнити II та III розділи пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення»

Вправа 5

Підприємство «Металвест» має наступні дані щодо оборотів доходів та витрат, які сформувались на підприємстві та були згруповані в оборотно-сальдовій відомості (таблиця 20.12)

Вхідні дані таблиці 20.12 збільшити на 4 останні цифри залікової книжки та заповнити I розділ Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).

20.7 Тести для самоконтролю

1. Що таке необоротні активи:

- а) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
- б) всі активи, що не є оборотними;
- в) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
- г) готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

2. Що таке оборотні активи:

- а) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
- б) всі активи, що не є оборотними;
- в) гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
- г) готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

3. До складу фінансової звітності за НП(С)БО входять:

- а) активи, зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати;
- б) баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни у власному капіталі, звіт про рух грошових коштів, примітки;
- в) баланс, звіт про фінансові результати, звіт про фінансово-майновий стан, пояснювальна записка;
- г) баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів, примітки.

4. Власний капітал це:

- а) частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань;
- б) заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;
- в) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
- г) готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

5. Зобов'язання це:

- а) частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань;
- б) заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди;
- в) ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому;
- г) готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

6. Поточна кредиторська заборгованість відображається у балансі:

- а) в 1 розділі пасиву;
- б) в 2 розділі пасиву;
- в) в 3 розділі активу.

7. Доходи це:

- а) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);
- б) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);
- в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- г) перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

8. Поточна дебіторська заборгованість відображається у балансі:

- а) в 1 розділі активу;
- б) в 2 розділі активу;
- в) в 3 розділі пасиву.

9. Витрати це:

- а) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);
- б) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його

- вилучення або розподілення власниками);
- в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- г) перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

10. Прибуток це:

- а) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);
- б) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);
- в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- г) перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

11. Збиток це:

- а) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);
- б) зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);
- в) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- г) перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

12. До інших операційних доходів належить:

- а) нараховані відсотки за кредит;
- б) реалізація основних засобів утримуваних для продажу;
- в) виручка від реалізації готової продукції;
- г) амортизація.

13. Баланс це:

- а) звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- б) звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.
- в) звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної

- та фінансової діяльності;
- г) звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

14. Первісна вартість основних засобів відображається у балансі:

- а) в 1 розділі активу;
- б) в 2 розділі активу;
- в) в 3 розділі активу.

15. Звіт про фінансові результати це:

- а) звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- б) звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.
- в) звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- г) звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

16. Стаття “Неоплачений капітал” містить сальдо субрахунків:

- а) 40, 41;
- б) 46;
- в) 42;
- г) 40, 46.

17. Розділ «Оборотні активи» є:

- а) 1 розділом активу;
- б) 2 розділом активу;
- в) 3 розділом пасиву.
- г) 1 розділом пасиву.

18. Розділ «Власний капітал» є:

- а) 1 розділом активу;
- б) 2 розділом активу;
- в) 3 розділом пасиву.
- г) 1 розділом пасиву.

19. Залишки за рахунком «Розрахунки за заробітною платою» «відображаються:

- а) в 1 розділі активу;
- б) в 2 розділі активу;
- в) в 3 розділі пасиву.
- г) в 1 розділі пасиву.

Тема 21. Облік на підприємствах малого бізнесу

- 21.1 Сутність та види суб'єктів малого підприємництва.
- 21.2 Види форм бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва
- 21.3 Спрощений план рахунків
- 21.4 Контрольні питання
- 21.5 Практичні завдання
- 21.6 Вправи для самостійної роботи
- 21.7 Тести для самоконтролю

21.1 Сутність та види суб'єктів малого підприємництва

Суб'єктами малого підприємництва є:

– *фізичні особи*, зареєстровані у встановленому законом порядку як суб'єкти підприємницької діяльності;

– *юридичні особи* – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 70 млн. гривень.

Середньооблікова чисельність працюючих визначається з урахуванням усіх працівників, у тому числі тих, що працюють за договорами та за сумісництвом, а також працівників представництв, філій, відділень та інших відокремлених підрозділів.

Реєстрація *підприємства* – це процедура, в результаті якої юридична особа набуває статусу суб'єкта підприємницької діяльності (СПД) і має можливість здійснювати господарську, комерційну діяльність.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців – засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

СМП – юридичні особи, які частіше реєструються як товариства з обмеженою відповідальністю або приватні підприємства.

Товариством з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається статутними документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю

сплатили свої внески, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх внесків.

Приватне підприємство – підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Фермерське господарство є формою підприємництва громадян з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції.

При створенні приватного підприємства та фермерського господарства не вимагають створення статутного капіталу, власник такого підприємства має право самостійно визначати необхідність створення та розмір такого капіталу. У разі, коли власник приватного підприємства приймає рішення про створення статутного капіталу, джерелом його формування може бути майно, що знаходиться у приватній власності, та грошові кошти, що належать фізичній особі.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців – автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

У разі утворення юридичної особи на підставі модельного статуту в реєстраційній картці на проведення державної реєстрації юридичної особи проставляється відповідна відмітка з посиланням на типовий установчий документ.

Модельний статут - типовий установчий документ, затверджений Кабінетом Міністрів України, який використовується для створення та провадження діяльності юридичних осіб відповідних організаційно-правових форм, містить встановлені законом правила, що регулюють правовий статус, права, обов'язки та відносини, які пов'язані зі створенням, управлінням та провадженням господарської діяльності відповідних юридичних осіб.

Принцип мовчазної згоди у сфері державної реєстрації – принцип, згідно з яким державний реєстратор вносить до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення або про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичною особою – підприємцем за її рішенням.

Реєстраційна картка – документ встановленого зразка, який підтверджує волевиявлення особи щодо внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

21.2 Види форм бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва

Форми бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу:

Для СМП – юридичних осіб:

1. Ведення бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису (наказ № 720)

Використовують підприємства, які:

- мають право на спрощений облік доходів та витрат;
- можуть обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю, без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;
- не створюють забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;
- визнають витрати і доходи і відносять суми, які не визнаються витратами або доходами, безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування;
- поточну дебіторську заборгованість включають до підсумку балансу за її фактичною сумою;
- не зареєстровані платником ПДВ.

Ведуть:

- первинні документи;
- Журнал 1–мс, Журнал 2–мс, Журнал 3–мс, Журнал 4–мс;
- Відомість 1.1–мс, Відомість 1.2–мс, Відомість 2.1–мс, Відомість 2.2–мс, Відомість 4.1–мс;
- Спрощений фінансовий звіт СМП: Баланс (форма 1–мс), Звіт про фінансові результати (форма 2–мс).

2. Проста форма бухгалтерського з застосуванням подвійного запису (наказ № 422)

Використовують підприємства, які:

- мають незначний документообіг (кількість господарських операцій),
- здійснюють діяльність пов'язану з нематеріаломісткими роботами та послугами.

Ведуть:

- первинні документи;
- відомості: нарахування заробітної плати, амортизації, основних засобів, запасів, витрат виробництва, розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- журнал обліку господарських операцій;
- Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва: Баланс (форма 1–м),

Звіт про фінансові результати (форма 2–м).

3. Спрощена форма бухгалтерського обліку (наказ № 422)

Використовують підприємства, які:

Будь-якої організаційно-правової форми та форми власності (крім банків) з ознаками малих підприємств, а також юридичними особами (крім бюджетних установ), що не займаються підприємницькою комерційною діяльністю.

Ведуть:

- первинні документи;
- спрощений план рахунків;
- Відомість 1–м, Відомість 2–м, Відомість 3–м, Відомість 4–м, Відомість 5–м;
- Оборотно-сальдову відомість;
- Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва: Баланс (форма 1–м),

Звіт про фінансові результати (форма 2–м).

Таблиця 21.1 - Співвідношення плану рахунків обліковим регістрам

За спрощеним планом	За загальним планом	Відомість	Назва розділу
30	30, 33	1-м	I. Облік готівки і грошових документів
31	31		II. Облік грошових коштів і їх еквівалентів
20, 21, 26	20, 22, 21, 25, 26, 27, 28	2-м	Облік запасів
37, 55, 64, 68, 69	34, 36, 37, 38, 50, 51, 52, 53, 55, 64, 65, 60, 61, 62, 63, 67, 68, 69	3-м	I. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами за податками й платежами, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів
66	66		II. Облік розрахунків з оплати праці
10, 13	10, 11, 12, 19, 13	4-м	I. Облік необоротних активів та амортизації (зносу)
14, 15, 16, 18, 35	14, 15, 16, 18, 35		II. Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів
90, 96	90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98,	5-м	I. Облік витрат
23, 91	23, 24, 91		II. Облік витрат на виробництво
44, 70, 74, 79	44, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 79		III. Облік доходів і фінансових результатів
39, 40, 47, 48	39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49		IV. Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів
Головна книга	Головна книга		Оборотно-сальдова відомість

21.3 Спрощений план рахунків

СПД – юридичні особи можуть обирати:

– загальну систему оподаткування та ведення обліку з використанням журналів та звітності;

– спрощену систему оподаткування, обліку та звітності;

– спрощену форму бухгалтерського обліку та звітності.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, у регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва (табл. 21.2).

Таблиця 21.2 - План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
1	2	3
10	Основні засоби	Облік та узагальнення інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи
13	Знос необоротних активів	Облік та узагальнення інформації про знос основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів
14	Довгострокові фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про довгострокові фінансові інвестиції
15	Капітальні інвестиції	Облік та узагальнення інформації про капітальні інвестиції
16	Довгострокові біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокові біологічні активи
18	Інші необоротні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокову дебіторську заборгованість, інші необоротні активи
20	Виробничі запаси	Облік та узагальнення інформації про сировину й матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тару й тарні матеріали, будівельні матеріали та матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети і транспортно-заготівельні витрати
21	Поточні біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про поточні біологічні активи рослинництва (які оцінені за справедливою вартістю) і тваринництва

Продовження таблиці 21.2

1	2	3
23	Виробництво	Облік та узагальнення інформації про витрати на основне і допоміжні виробництва, виробничий брак
26	Готова продукція	Облік та узагальнення інформації про готову продукцію, товари, транспортно-заготівельні витрати і торгову націнку
30	Каса	Облік та узагальнення інформації про грошову готівку та грошові документи
31	Рахунки в банках	Облік та узагальнення інформації про грошові кошти на рахунках у банках, еквіваленти грошових коштів та грошові кошти в дорозі
35	Поточні фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про поточні фінансові інвестиції
37	Розрахунки з різними дебіторами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами, про короткострокові векселі одержані, про резерв сумнівних боргів
39	Витрати майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про витрати майбутніх періодів
40	Власний капітал	Облік та узагальнення інформації про статутний, пайовий, додатковий у о оцінках, резервний, неоплачений і вилучений капітали
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	Облік та узагальнення інформації про нерозподілені прибутки (непокриті збитки), про використання прибутку
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	Облік та узагальнення інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів, цільове фінансування і цільові надходження
48	Цільове фінансування і цільові надходження	Облік та узагальнення про залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень з бюджету та інших джерел, у тому числі суми коштів, вивільнені від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток, та їх використання на реалізацію заходів цільового призначення відповідно до законодавства
55	Інші довгострокові зобов'язання	Облік та узагальнення інформації про довгострокові позики, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання за облігаціями, довгострокові зобов'язання з оренди та інші довгострокові зобов'язання
64	Розрахунки за податками й платежами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки за податками, обов'язковими платежами, про податкові зобов'язання, податковий кредит, розрахунки за пенсійним забезпеченням, соціальним страхуванням, страхуванням на випадок безробіття, індивідуальним страхуванням та страхуванням майна
66	Розрахунки з оплати праці	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з оплати праці

Продовження таблиці 21.2

1	2	3
68	Розрахунки за іншими операціями	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками, з учасниками, про короткострокові позики, короткострокові векселі видані, поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями і розрахунки за іншими операціями
69	Доходи майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про доходи майбутніх періодів
70	Доходи від реалізації	Облік та узагальнення інформації про загальний дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
74	Інші доходи	Облік та узагальнення інформації про суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
79	Фінансові результати	Облік та узагальнення інформації про фінансові результати
90	Собівартість реалізації	Облік та узагальнення інформації про виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів
91	Загальновиробничі витрати	Облік та узагальнення інформації про накладні виробничі витрати на організацію та управління виробництвом, а також витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування
96	Інші витрати	Облік та узагальнення інформації про інші витрати операційної діяльності та інші витрати діяльності, а також обліковуються належна до сплати за звітний період відповідно до законодавства сума податків і зборів (обов'язкових платежів)

21.4 Контрольні питання

1. Які види малих підприємств регламентовані законодавством?
2. Які підприємства належать до малих?
3. Які форми власності найчастіше обираються юридичними особами для реєстрації?
4. У яких випадках малі підприємства можуть застосовувати спрощений план рахунків?
5. Чим різняться спрощений план рахунків від загального?
6. Охарактеризуйте відмінності у формах звітності суб'єктів малого підприємництва.
7. Які підприємства використовують облік без застосування подвійного

запису.

8. Які облікові регістри використовуються при веденні бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису

9. Охарактеризуйте ведення бухгалтерського обліку за простою формою.

10. Які підприємства використовують облік за простою формою .

11. Які облікові регістри використовуються при веденні бухгалтерського обліку за простою формою

12. Охарактеризуйте ведення бухгалтерського обліку за спрощеною формою.

13. Які підприємства використовують облік за спрощеною формою .

14. Які облікові регістри використовуються при веденні бухгалтерського обліку за спрощеною формою?

15. Назвіть та охарактеризуйте регістри бухгалтерського обліку для малих підприємств, що передбачені законодавством.

21.5 Практичні завдання

Завдання 1

Порівняти рахунки спрощеного та загального плану рахунків щодо відображення необоротних активів.

Отримані дані оформити у таблиці 21.3.

За спрощеним планом рахунків синтетичний рахунок 10 призначено для: обліку та узагальнення інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи

Таблиця 21.3 – Порівняльна таблиця

За спрощеним планом		За загальним планом	
Код	Назва	Код	Назва
10	Основні засоби	10	Основні засоби
		11	Інші необоротні матеріальні активи
		12	Нематеріальні активи

Отже, за спрощеним планом 10 рахунок охоплює 10, 11 та 12 рахунки загального плану

Завдання 2

Порівняти рахунки спрощеного та загального плану рахунків щодо відображення запасів. Отримані дані оформити у таблиці 21.4.

За спрощеним планом рахунків синтетичний рахунок 20 призначено для: обліку та узагальнення інформації про сировину й матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тару й тарні матеріали, будівельні матеріали та матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети і транспортно-заготівельні витрати

За спрощеним планом рахунків синтетичний рахунок 26 призначено для: обліку та узагальнення інформації про готову продукцію, товари транспортно-заготівельні витрати і торгівлю націнку

Таблиця 21.4 – Порівняльна таблиця

За спрощеним планом		За загальним планом	
Код	Назва	Код	Назва
20	Виробничі запаси	20	Виробничі запаси
		22	Малоцінні швидкозношувані предмети
26	Готова продукція	26	Готова продукція
		28	Товари

Отже, за спрощеним планом 20 рахунок охоплює 20 та 22 рахунки загального плану

Отже, за спрощеним планом 26 рахунок охоплює 26 та 28 рахунки загального плану

Завдання 3

У таблиці 21.5 відобразити в обліку господарські операції відповідно до їх змісту за спрощеним планом рахунків, беручи до уваги особливості відображення зазначених операцій за загальним планом.

Таблиця 21.5 - Відображення в обліку господарських операцій підприємства за звітний період

№ з/п	Зміст операцій	За спрощеним планом		За загальним планом		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
1	Щодо погашення засновниками їх зобов'язань до статутного капіталу підприємства було внесено грошові кошти в касу	30	40	301	46	10000
2	Відображено отримання устаткування від постачальника	15	68	152	631	4500
3	Устаткування введено в експлуатацію	10	15	104	152	4960
4	Списано знос реалізованої оргтехніки	13	10	131	10	360
5	Відображено залишкову вартість реалізованої оргтехніки	96	10	977	10	8140
6	Отримані від постачальників матеріали	20	68	201	631	2000
7	Відображена сума ПДВ (податковий кредит)	641	68	641	631	400

Завдання 4

У таблиці 21.6 відобразити в обліку господарські операції відповідно до їх змісту за спрощеним планом рахунків, беручи до уваги особливості відображення зазначених операцій за загальним планом.

Таблиця 21.6 - Відображення в обліку господарських операцій підприємства за звітний період

№ з/п	Зміст операцій	За спрощеним планом		За загальним планом		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
1	Передано матеріали на виробництво	23	20	23	201	1500
2	Надійшла на склад готова продукція	26	23	26	23	14000
3	Надійшли грошові кошти на поточний рахунок від покупця за реалізовану оргтехніку	31	37	311	377	9600
4	Сплатили постачальнику з поточного рахунка вартість отриманих запасів	68	31	631	311	2400
5	Відображено суму ПДВ (податкове зобов'язання) при одержанні готової продукції згідно з отриманою податковою накладною	70	643	701	643	5000
6	Нарахована заробітна плата директору підприємства	96	661	92	661	5000
7	Утримано із заробітної плати податок на доходи фізичних осіб 18%	661	64	661	641	723
8	Перераховано в бюджет податок на доходи фізичних осіб із заробітної плати	64	31	641	311	723
9	Списано на фінансовий результат:					
9.1	- дохід від реалізації готової продукції	70	79	701	791	25000
9.2	- собівартість реалізованої продукції	79	90	791	901	14000
10	Відображено прибуток від операційної діяльності	79	44	791	441	3160

21.6 Вправи для самостійної роботи

Вправа 1

Порівняти рахунки спрощеного та загального плану рахунків щодо відображення власного капіталу та грошових коштів. Отримані дані оформити у таблиці 21.7.

Таблиця 21.7 – Порівняльна таблиця

За спрощеним планом		За загальним планом	
Код	Назва	Код	Назва
		40	Зареєстрований (пайовий) капітал
		41	Капітал у дооцінках
		42	Додатковий капітал
		43	Резервний капітал
		45	Вилучений капітал
		46	Неоплачений капітал
		31	Рахунки в банку
		33	Інші кошти

Вправа 2

Порівняти рахунки спрощеного та загального плану рахунків щодо відображення зобов'язань. Отримані дані оформити у таблиці 21.8.

Таблиця 21.8 – Порівняльна таблиця

За спрощеним планом		За загальним планом	
Код	Назва	Код	Назва
		50	Довгострокові позики
		51	Довгострокові векселі видані
		52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями
		53	Довгострокові зобов'язання з оренди
		55	Інші довгострокові зобов'язання
		64	Розрахунки за податками й платежами
		65	Розрахунки за страхуванням
		60	Короткострокові позики
		61	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
		62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
		67	Розрахунки з учасниками
		68	Розрахунки за іншими операціями

Вправа 3

У таблиці 21.9 відобразити в обліку господарські операції відповідно до їх змісту за спрощеним планом рахунків, беручи до уваги особливості відображення зазначених операцій за загальним планом.

Таблиця 21.9 - Відображення в обліку господарських операцій підприємства за звітний період

№ з/п	Зміст операцій	За спрощеним планом		За загальним планом	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	Щодо погашення засновниками їх зобов'язань до статутного капіталу підприємства було внесено грошові кошти на поточний рахунок			311	46
2	Автомобіль введено в експлуатацію			105	152
3	Відображено дохід від реалізації оргтехніки			377	746
4	Відображено ПДВ (податковий кредит)			746	641
5	Відвантажена готова продукція покупцям та відображено дохід від реалізації			361	701
6	Залік заборгованості			681	361
7	Отримали короткостроковий кредит банку			211	601
8	Нараховано ЄСВ (єдиний соціальний внесок) на заробітну плату			92	651
9	Виплачено заробітну плату на картрахунки працівникам			661	311
10	Відображено собівартість готової реалізованої продукції			901	26
11	Списано на фінансовий результат адміністративні витрати			791	92
12	Відображено збиток від іншої діяльності			442	793

Вправа4

У таблиці 21.10 відобразити в обліку господарські операції відповідно до їх змісту за спрощеним планом рахунків, беручи до уваги особливості відображення зазначених операцій за загальним планом.

Таблиця 21.10 - Відображення в обліку господарських операцій підприємства за звітний період

№ з/п	Зміст операцій	За спрощеним планом		За загальним планом	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	Щодо погашення засновниками їх зобов'язань до статутного капіталу підприємства було внесено автомобіль			152	46
2	Отримали від покупця попередню оплату за готову продукцію			311	681
3	Відображено суму ПДВ (податкове зобов'язання) при сплаті авансу			643	641
4	Утримано ВЗ (військовий збір) 1,5 % із нарахованої заробітної плати			661	642
5	Перераховано ЄСВ із заробітної плати			651	311
6	Списано на фінансовий результат:				
6.1	- доходи від реалізації основного засобу			746	793
6.2	- витрати від реалізації основного засобу			793	977

21.7 Тести для самоконтролю

1. Середньооблікова чисельність працюючих визначається:

- а) з урахуванням усіх працівників, у тому числі тих, що працюють за договорами та за сумісництвом, а також працівників представництв, філій, відділень та інших відокремлених підрозділів;
- б) з урахуванням усіх працівників, крім тих, що працюють за договорами та за сумісництвом, а також працівників представництв, філій, відділень та інших відокремлених підрозділів;
- в) з урахуванням усіх працівників, у тому числі тих, що працюють за договорами та за сумісництвом, без працівників представництв, філій, відділень та інших відокремлених підрозділів;
- г) з урахуванням усіх працівників, що працюють за договорами та за сумісництвом.

2. Господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається статутними документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном це:

- а) Приватне підприємство;
- б) Товариством з обмеженою відповідальністю;
- в) Фермерське господарство.

3. Підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці це:

- а) Приватне підприємство;
- б) Товариством з обмеженою відповідальністю;
- в) Фермерське господарство.

4. Підприємництва громадян з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції це:

- а) Приватне підприємство;
- б) Товариством з обмеженою відповідальністю;
- в) Фермерське господарство.

5. Бухгалтерський облік СМП - юридичними особами ведеться за:

- а) загальним планом рахунків;
- б) спрощеним планом рахунків;
- в) бюджетним планом рахунків.

6. Для суб'єктів малого бізнесу встановлюється скорочена фінансова звітність у складі:

- а) (ф.1);
- б) (ф.2);
- в) Балансу та Звіту про фінансові результати;
- б) Звіту про власний капітал.

7. Річна звітність суб'єкта малого підприємництва складається з:

- а) форми 1, 2, 3, 4;
- б) форми 1м, 2м, 3м, 4м;
- в) форми 1м, 2м;
- б) форми 1-с, 2-с.

8. Форма спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва «Баланс» - це:

- а) форма 1м;
- б) форма 2м;
- в) форма 3м;
- б) форма 1-мс.

9. Суб'єкт малого підприємництва складає річну фінансову звітність відповідно до:

- а) П(С)БО 16;
- б) П(С)БО 25;
- в) П(С)БО 15;
- б) П(С)БО 7.

10. Форма спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва «Звіт про фінансові результати» - це:

- а) форма 1м;
- б) форма 2м;
- в) форма 3м;
- б) форма 2 -мс.

Тема 22. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

- 22.1 Сутність і необхідність застосування МСБО
- 22.2 Порівняння П(С)БО та МСБО
- 22.3 Контрольні питання
- 22.4 Вправи для самостійної роботи
- 22.5 Тести для самоконтролю

22.1 Сутність і необхідність застосування МСБО

Фінансова звітність, яку складають підприємства різних країн світу має певні відмінності, зумовлені соціальними, економічними та політичними чинниками. Відмінність у підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнювали аналіз інформації та прийняття рішень в умовах розвитку міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків.

Для забезпечення гармонізації фінансової звітності 29 червня 1973 року створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі - КМСБО). Його було засновано на підставі угоди, укладеної фаховими організаціями бухгалтерів Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії.

Згідно з Конституцією КМСБО його метою є формулювання, видання та вдосконалення в інтересах суспільства стандартів бухгалтерського обліку. До створення КМСБО у формах та змісті публікованих у різних країнах бухгалтерських стандартів існувало багато відмінностей. Для усунення цих відмінностей КМСБО розробив бухгалтерські стандарти, які в результаті були визнані міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це правила, що встановлюють вимоги визнання, оцінки і розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансових звітів компаній у всьому світі. Стандарти забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою доступності інформації для зовнішніх користувачів.

Міжнародні стандарти обліку являють собою документи, які визначають загальний підхід до складання фінансової звітності і пропонують варіанти обліку окремих засобів або операцій. В стандартах не вказуються, які рахунки необхідно використовувати в обліку, які первинні документи використовувати в

обліку, яку форму фінансових звітів використовувати, не зазначається про всі відомі фінансовому обліку методи оцінки.

В МСБО розглядаються тільки ті методи обліку, які дозволяються стандартами використовувати при складанні фінансової звітності, вибір певного методу базується на загальноприйнятих міжнародних принципах обліку, на основі яких складаються фінансові звіти. Особливістю МСБО є те, що в них передбачається два підходи до відображення одних і тих операцій або подій, один підхід є базовим, другий альтернативним.

Багато країн розробляють національні стандарти фінансової звітності на основі міжнародних, деякі використовують їх як національні.

Міжнародні стандарти обліку в різних країнах світу **використовуються:**

- як основа національних вимог до бухгалтерського обліку а багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід ті країни, які розробляють свої власні вимоги, в тому числі і країни з ринковою економікою і ті які тільки розвиваються (наприклад Китай, країни СНД);
- фондовими біржами та регулюючими органами , які дозволяють іноземним та вітчизняним компаніям подавати фінансові звіти відповідно до МСБО;
- національними органами, такими як Європейська комісія, яка оголосила про повне поєднання МСБО з європейськими директивами щодо результатів, які відповідають потребам ринків капіталу;
- Світовим банком, який вимагає від позичальників подання фінансової звітності згідно з МСФЗ.

Кожний стандарт **розкриває інформацію** про завдання і концепції, покладені в основу розробки стандарту; перелік питань, що розглядаються в стандарті; визначення основних термінів; критерії застосування певного стандарту; бази вимірювання та методи обліку; способи розкриття інформації та пояснення до них.

Основна інформація, яку містить кожний міжнародний стандарт:

- об'єкт обліку - надається визначення об'єкту обліку та основних понять, пов'язаних з цим об'єктом;
- визнання об'єкту - наводяться критерії віднесення об'єктів обліку до різних елементів звітності;
- оцінка об'єкту обліку – наводяться рекомендації щодо використання методів оцінки та вимоги до оцінки різних елементів звітності;
- відображення в фінансовій звітності – розкриття інформації про об'єкт

обліку в різних формах фінансової звітності.

Послідовність розробки МСБО:

1. Створення Керівного комітету – здійснює первісне дослідження, в процесі якого визначаються всі питання, пов'язані з темою стандарту; розглядає застосування Концептуальної основи КМСБО щодо визначених питань; вивчає регіональні та національні вимоги та практику щодо облікових підходів, які є доречними.

2. Публікація проекту викладів принципів визначення облікових принципів, які покладені в основу; розглянуті альтернативні підходи та причини їх прийняття або відхилення.

3. Узгодження викладених принципів з Радою КМСБО для ухвалення остаточного викладу принципів.

4. Підготовка проекту МСБО, ухвалення його Радою КМСБО та його публікація.

5. Період обговорення проекту (1-3 місяці), розгляд коментарів, підготовка проекту для перегляду Радою.

6. Затвердження Радою міжнародного стандарту та його публікація.

Практика свідчить, що використання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку забезпечує:

- ✓ зменшення ризику для кредиторів та інвесторів;
- ✓ зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- ✓ поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку;
- ✓ однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її

показників у всьому світі.

Програмою реформування системи бухгалтерського обліку, затвердженою Кабінетом Міністрів України, передбачено запровадження на підприємствах і організаціях країни міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до Закону «Про бухгалтерський облік та звітність в Україні» мають наступне визначення:

- **міжнародні стандарти фінансової звітності** (далі — міжнародні стандарти) прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності.

Міжнародні стандарти класифікуються залежно від дати їх уведення в дію:

- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО)
- міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

МСФЗ розробляє і приймає Рада з міжнародних стандартів обліку. До 2001 року робота над стандартами велася Комітетом з міжнародних стандартів обліку. Документи, які затверджував Комітет, називалися міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО або IAS). Вони й зараз діють нарівні з МСФЗ (IFRS) і входять до складу останніх.

МСФЗ існують для того, щоб забезпечити єдиний підхід до складання фінансової звітності у різних країнах. З їх допомогою користувачі можуть адекватно інтерпретувати фінансові показники діяльності підприємств, установ або організацій, що працюють в інших державах. Тому, значення стандартів для міжнародного бізнесу складно переоцінити.

В таблицях 22.1 та 22.2 наведено відповідно перелік МСФЗ та МСБО.

Таблиця 22.1 - Міжнародні стандарти фінансової звітності

№	Назва
МСФЗ 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
МСФЗ 2	Платіж на основі акцій
МСФЗ 3	Об'єднання бізнесу
МСФЗ 4	Страхові контракти
МСФЗ 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
МСФЗ 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
МСФЗ 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
МСФЗ 8	Операційні сегменти
МСФЗ 9	Фінансові інструменти
МСФЗ 10	Консолідована фінансова звітність
МСФЗ 11	Спільна діяльність
МСФЗ 12	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання
МСФЗ 13	Оцінка справедливої вартості
МСФЗ для МСП	Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств

Таблиця 22.2 - Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

№	Назва
1	2
МСБО 1	Подання фінансової звітності
МСБО 2	Запаси
МСБО 7	Звіт про рух грошових коштів
МСБО 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
МСБО 10	Події після звітного періоду
МСБО 11	Будівельні контракти
МСБО 12	Податки на прибуток
МСБО 16	Основні засоби

1	2
МСБО 17	Оренда
МСБО 18	Дохід
МСБО 19	Виплати працівникам
МСБО 20	Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
МСБО 21	Вплив змін валютних курсів
МСБО 23	Витрати на позики
МСБО 24	Розкриття інформації про зв'язані сторони
МСБО 26	Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення
МСБО 27	Консолідована та окрема фінансова звітність
МСБО 28	Інвестиції в асоційовані підприємства
МСБО 29	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
МСБО 32	Фінансові інструменти: подання
МСБО 33	Прибуток на акцію
МСБО 34	Проміжна фінансова звітність
МСБО 36	Зменшення корисності активів
МСБО 37	Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
МСБО 38	Нематеріальні активи
МСБО 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
МСБО 40	Інвестиційна нерухомість
МСБО 41	Сільське господарство

22.2 Порівняння П(С)БО та МСБО

Інтеграційні процеси, які відбуваються у світі, призводять до необхідності розробки загальних принципів обліку та звітності, які знаходять своє відображення у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО). З огляду на те, що національні стандарти обліку розроблені з урахуванням вимог міжнародних стандартів, П(С)БО 7 «Основні засоби» має ряд спільних положень з МСБО 16 «Основні засоби».

Суттєві відмінності відсутні щодо висвітлення наступних питань: сфера застосування стандарту; визначення понять: амортизація; вартість, яка амортизується (у МСБО - сума, яка амортизується); група основних засобів (у МСБО - клас основних засобів); ліквідаційна вартість; основні засоби; порядок та умови їх визнання; строк корисного використання (експлуатації), формування первісної вартості об'єкта та перелік витрат, які не включаються до первісної вартості; формування первісної вартості при обміні об'єкта основних засобів на подібні та неподібні активи; проведення переоцінки об'єкта основних засобів і відображення її результатів в обліку.

Однак, можна виділити й положення, які містять розбіжності (табл. 22.3).

Таблиця 22.3 - Порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку основних засобів

Ознака	П(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО 16 «Основні засоби»
1	2	3
Переоцінка		
Об'єкти, що не підлягають переоцінці	Малоцінні необоротні матеріальні активи та бібліотечні фонди, якщо амортизація їх вартості нараховується у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 % його вартості, яка амортизується, та решта 50 % вартості, яка амортизується у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом або в першому місяці використання об'єкта 100 % вартості	Не розглядається
Визначення суми амортизації на дату переоцінки	Переоцінена сума зносу об'єкта основних засобів визначається множенням суми зносу об'єкта основних засобів на індекс переоцінки	Будь-яка сума амортизації на дату переоцінки: а) перераховується пропорційно до зміни валової балансової вартості активу так, що балансова вартість активу після переоцінки дорівнює сумі переоцінки; або б) виключається з валової балансової вартості активу та чистої суми, перерахованої до переоціненої суми активу
Амортизація		
	Прямолінійний, виробничий (метод суми одиниць продукції)	
Методи нарахування амортизації	Зменшення залишкової вартості.	Метод зменшення залишку прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний
Момент початку нарахування амортизації	3 місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання	Не розглядається
Момент припинення нарахування амортизації	Починаючи з місця, наступного за місяцем: вибуття об'єкта основних засобів; переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію	Не розглядається

Продовження таблиці 22.3

1	2	3
Надходження основних засобів на підприємство		
Придбання, створення власними силами		
Шляхи	Безоплатне надходження, внесок до статутного капіталу, переведення до об'єктів основних засобів зі складу оборотних активів (товарів, готової продукції)	Виготовлення подібних активів для продажу в процесі звичайної господарської діяльності
Вибуття основних засобів		
Продаж		
Шляхи	Безоплатна передача, невідповідність критеріям визнання активу	Виключення активу з використання без очікування економічних вигод від його вибуття
Часткова ліквідація об'єкта основних засобів	Первісна (переоцінена) вартість та знос зменшуються відповідно на суму первісної (переоціненої) вартості та зносу ліквідованої частини об'єкта	Не визначається

Відмінні риси між П(С)БО та МСБО можна пояснити тим, що, по-перше, МСБО не враховують національних особливостей ведення обліку; по-друге, вони застосовуються у різних країнах світу та носять загальний рекомендаційний характер.

П(С)БО 9 «Запаси» має ряд спільних моментів з МСБО 2 «Запаси», зокрема, щодо сфери застосування цих стандартів; умов визнання запасів і основних понять, пов'язаних з ними; рекомендацій щодо використання методів оцінки запасів і вимог до оцінки різних елементів звітності; розкриття інформації про запаси у різних формах фінансової звітності.

Однак поряд з цим можна виділити й наступні відмінні положення (табл. 22.4).

Таблиця 22.4 - Порівняння міжнародного та національного стандартів = обліку запасів

Ознака	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
1	2	3
Оцінка запасів		
	Собівартість формується з таких витрат: При придбанні у постачальника Суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю), за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;	Собівартість формується з таких витрат: Витрати на придбання Ціпи придбання; мита на ввезення та інших податків; витрат на транспортування, вартості робіт з навантаження та розвантаження й інших витрат. В окремих випадках вони можуть включати й різницю курсів іноземних валют, що виникає при придбанні запасів за валюту

Продовження таблиці 22.4

1	2	3
При надходженні	транспортно-заготівельні витрати; інші витрати При виготовленні власними силами Витрати, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО 16 «Витрати» При внесенні до статутного капіталу Справедливої вартості, погодженої із засновниками підприємства Прибезоплатному отриманні Справедливої вартості При отриманні в результаті обміну на подібні активи Балансової вартості переданих запасів При отриманні в результаті обміну на неподібні активи Справедливої вартості отриманих запасів До собівартості не включаються витрати: понаднормові витрати і нестачі запасів; проценти за користування позиками; витрати на збут; загальногосподарські та інші подібні витрати	Витрати на переробку Витрати, безпосередньо пов'язані з одиницею виробництва; систематичний розподіл постійних і змінних виробничих накладних витрат Інші витрати Інші витрати, якщо вони відбулися при доставці запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення до теперішнього стану До собівартості не включаються витрати: понаднормативні суми відходів матеріалів, оплата праці або інші виробничі витрати; витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва; адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан; витрати на продаж
При витрачанні	Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), собівартість останніх за часом надходження запасів (ЛІФО), ідентифікована собівартість та середньозважена собівартість	
	Нормативні затрати; ціни продаж	-
На дату балансу	Найменша з двох оцінок, первісна вартість або чиста вартість реалізації	Чиста вартість реалізації
Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності		
Методи оцінки запасів; балансова (облікова) вартість запасів у розрізі окремих класифікаційних груп, балансова (облікова) вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації		
Балансова (облікова) вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, в заставу; сума збільшення чистої вартості реалізації, за якою проведена оцінка запасів		Сума будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, яка визнається як дохід певного періоду; обставини або події, що спричинили сторнування списання запасів, балансова вартість запасів, переданих як застава для гарантії зобов'язань

Тобто в МСБО приділяється увага тільки основним проблемам обліку запасів, оскільки створення більш детальних стандартів зробило б неможливим їх застосування всіма країнами.

Розглянемо класифікацію витрат згідно з МСБО (табл. 22.5).

Таблиця 22.5 - Класифікація витрат згідно з МСБО

Види	Характеристика
Витрати, які виникають в процесі звичайної діяльності	Собівартість продаж, заробітна плата, амортизація тощо
Збитки: - нереалізовані	Виникають у результаті підвищення курсу обміну валюти
- реалізовані	Втрати, що виникають у результаті стихійного лиха, від реалізації основних засобів тощо

Зауважимо, що на відміну від міжнародних стандартів в П(С)БО 16 «Витрати» не розглядається така категорія як збитки. У визначенні постійних і змінних загальновиробничих витрат у П(С)БО 16 «Витрати» і в МСБО відмінностей немає, але у МСБО поділ цих витрат здійснюється з метою оцінки запасів, а у П(С)БО 16 «Витрати» - для визначення виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).

Вимоги до розкриття інформації про витрати П(С)БО 16 «Витрати» в цілому відповідають правилам міжнародних стандартів. Згідно з П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в Україні застосовується принцип повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій і подій, яка може вплинути на рішення, що приймається на її підставі.

Таким чином, порівняння П(С)БО 16 «Витрати» та міжнародних стандартів дає можливість зробити наступні, загальні висновки:

- окремого МСБО «Витрати» не існує, основні положення, які визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства розкриваються у Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів, МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби».

- певні положення П(С)БО 16 «Витрати» прямо повторюють правила МСБО; в окремих випадках П(С)БО 16 «Витрати» містить вимоги, які не виділені окремо в міжнародних стандартах, але знаходяться в їх рамках; разом з тим, деякі положення, які розкриті в МСБО, не знайшли свого відображення в національних Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку України.

Методологічні основи формування в обліку інформації про складові фінансових результатів і їх розкриття у фінансовій звітності визначаються відповідним положенням (стандартом). У бухгалтерському обліку існують деякі правила та принципи визнання й оцінки таких елементів фінансових результатів

як доходи, витрати, прибутки та збитки.

Методологічні основи обліку доходів і відображення їх у звітності визначаються МСБО 18 «Дохід» і П(С)БО 15 «Дохід» Порівняння основних положень зазначених стандартів свідчить про наявність спільних моментів Це, насамперед, стосується критеріїв визнання доходу, класифікації доходів за видами діяльності, оцінки доходів, порядку відображення у звітності тощо Разом з тим між цими стандартами існують і деякі відмінності, відображені в таблиці 22.6.

Таблиця 22.6 - Порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку доходів

Ознаки	П(С)БО 15 «Дохід»	МСБО 18 «Дохід»
1	2	3
Поняття доходу	Не розглядається Згідно з П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» доходи - це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків учасників (власників))	Дохід - це валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу
Не визнаються доходами	Не визнаються доходами суми податків і обов'язкових платежів, які підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів, суми надходжень за договором комісії, агентським та Іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо	Не розглядається
	Не визнаються також суми попередньої оплати, авансів у рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг), сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором, надходження від первинного розміщення цінних паперів	
Оцінка доходу	Дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, які отримані або підлягають отриманню	Сума доходу оцінюється за справедливою вартістю отриманої компенсації або компенсації, яка має бути отримана з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки чи знижки з обсягу, що надається підприємством Дохід виражається в тій сумі грошових коштів чи їх еквівалентів, які були отримані або підлягають отриманню Розглядається вплив відстрочки надходження грошових коштів або їх еквівалентів на справедливую вартість компенсації

Продовження таблиці 22.6

1	2	3
Класифікація доходів	Доходи класифікуються за такими групами а) дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) б) Інші операційні доходи в) фінансові доходи г) Інші доходи д) надзвичайні доходи Окрема увага приділяється визнанню доходом цільового фінансування	Передбачає наступні види доходів а) дохід від реалізації товарів б) дохід від надання послуг в) відсотки, роялті, дивіденди Якщо підприємство залишає тільки незначний ризик володіння, операція вважається реалізацією і дохід визнається
Передача ризику	Не розглядається	Оцінка моменту, на який підприємство передає покупцеві суттєві ризики й винагороди від володіння, вимагає вивчення обставин операції. Якщо підприємство залишає за собою суттєвий ризик володіння, операція не розглядається як реалізація і дохід не визнається
Відповідність доходів і витрат	Якщо дохід не може бути достовірно визначений, то він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, які підлягають відшкодуванню. Визнаний дохід не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості	Доходи та витрати, які пов'язані з тією самою операцією або іншою подією, визнаються одночасно; цей процес, як правило, називають відповідністю доходів і витрат. Дохід не може бути визнаний, якщо витрати неможливо достовірно оцінити; за таких обставин будь-яка вже отримана за продаж товарів компенсація визнається як зобов'язання
Розкриття інформації	У фінансовій звітності наводиться (розкривається) така інформація: - облікова політика щодо визнання доходу, включаючи спосіб визначення ступеня завершеності робіт, послуг, дохід від виконання і надання яких визнається за ступенем завершеності - розподіл доходу за кожною групою доходів	Вказується на необхідність розкриття Не розглядається суми доходу за бартерними контрактами в розподілі за групами доходів і частки доходу за бартерними контрактами з пов'язаними сторонами

Дані порівняння міжнародних і національних положень з обліку доходів і відображення їх у звітності дають змогу зробити висновок, що в МСБО більш конкретизовано конкретні положення, але й національний стандарт містить моменти, які, зокрема, зумовлені національними особливостями обліку.

Методологічні засади формування і відображення інформації про фінансові результати у звітності визначає в Україні НП(С)БО 1. У міжнародній практиці окремого стандарту немає. Склад фінансової звітності визначає МСБО 1 «Подання фінансових звітів».

22.3 Контрольні питання

1. Що таке міжнародні стандарти фінансової звітності?
2. Для чого розроблені МСБО?
3. Чим відрізняються МСФЗ і МСБО між собою?
4. Яку основну інформацію містить кожний міжнародний стандарт?
5. Яка послідовність розробки МСБО?
6. Наведіть порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку основних засобів.
7. Наведіть порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку запасів.
8. Наведіть порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку доходів.

22.4 Вправи для самостійної роботи

1. Порівняти національний стандарт П(С)БО 14 «Оренда» з міжнародним стандартом МСБО 17 «Оренда»
2. Порівняти національний стандарт П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» з міжнародним стандартом МСБО 38 «Нематеріальні активи»
3. Порівняти національний стандарт П(С)БО 18 «Будівельні контракти» з міжнародним стандартом МСБО 11 «Будівельні контракти»
4. Порівняти національний стандарт П(С)БО 17 «Податок на прибуток» з міжнародним стандартом МСБО 12 «Податок на прибуток»
5. Порівняти національний стандарт П(С)БО 26 «Виплати працівникам» з міжнародним стандартом МСБО 19 «Виплати працівникам»
6. Порівняти національний стандарт П(С)БО 21 «Вплив валютних курсів» з міжнародним стандартом МСБО 21 «Вплив валютних курсів»
7. Порівняти національний стандарт НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» з міжнародним стандартом МСБО 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність»
8. Порівняти національний стандарт П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» з міжнародним стандартом МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
9. Порівняти національний стандарт П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» з міжнародним стандартом МСБО 36 «Зменшення корисності активів»

10. Порівняти національний стандарт П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» з міжнародним стандартом МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»

11. Порівняти національний стандарт П(С)БО 34 «Прибуток на акцію» з міжнародним стандартом МСБО 33 «Прибуток на акцію»

12. Порівняти національний стандарт П(С)БО 30 «Біологічні активи» з міжнародним стандартом МСБО 41 «Сільське господарство»

13. Порівняти національний стандарт НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансові звітності» з міжнародним стандартом МСБО 1 «Подання фінансової звітності»

14. Порівняти національний стандарт НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансові звітності» з міжнародним стандартом МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»

22.5 Тести для самоконтролю

1. Правила, що встановлюють вимоги визнання, оцінки і розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансових звітів компаній у всьому світі:

- а) Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- б) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- в) Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- г) тлумачення КМСБО.

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності:

- а) забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою доступності інформації для внутрішніх користувачів;
- б) забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою доступності інформації для зовнішніх користувачів;
- в) забезпечують порівнянність бухгалтерської документації між компаніями у масштабі кран ЄС і є умовою доступності інформації для зовнішніх користувачів;
- г) забезпечують не можливість порівняння бухгалтерської документації між компаніями у всесвітньому масштабі і є умовою закритості інформації для зовнішніх користувачів.

3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку носять характер:

- а) директивний;
- б) рекомендаційний;
- в) нормативний.

4. Гармонізація обліку – це:

- а) Директиви з обліку, прийняті країнами ЄС;
- б) перерахування фінансової звітності однієї країни за методологією обліку, що діє в іншій країні;
- в) зближення фінансової звітності однієї країни з фінансовою звітністю іншої країни чи групи країн.

5. Рада з міжнародних стандартів обліку не розробляє:

- а) Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- б) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- в) Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- г) тлумачення КТМФЗ.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку - нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності:

- а) що відповідають лише Міжнародним стандартам фінансової звітності;
- б) що відповідають лише Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку;
- в) що враховують лише Національні стандарти бухгалтерського обліку;
- г) що не суперечать міжнародним стандартам.

7. Міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до Закону «Про бухгалтерський облік та звітність в Україні» - це прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи:

- а) якими визначено порядок складання фінансової звітності;
- б) якими визначено план рахунків для ведення міжнародного бухгалтерського обліку та інструкцію щодо їх застосування;
- в) якими визначено порядок складання первинних документів;
- г) якими визначено порядок складання облікових реєстрів.

8. Не складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами:

- а) Публічні акціонерні товариства;
- б) банки;
- в) страховики;
- г) приватні підприємці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ Мінфіну від 07.02.2013 р. № 73 (зі змінами та доповненнями) «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» Наказ Мінфіну від 27.06.2013 р. № 628 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. – від 16 липня 1999 року № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua /laws/show/996-14](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14)

7. П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» Наказ Мінфіну від 28.05.99 р. № 137 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

8. П(С)БО 7 «Основні засоби» Наказ Мінфіну від 27.04.2000 р. № 92 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» Наказ Мінфіну від 18.10.99 р. № 242 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі

змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

10. П(С)БО 9 «Запаси» Наказ Міністерства фінансів від 20.10.99 р. № 246 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» Наказ Міністерства фінансів від 08.10.99 р. № 237 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

12. П(С)БО 11 «Зобов'язання» Наказ Міністерства фінансів від 31.01.2000 р. № 20 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» Наказ Міністерства фінансів від 26.04.2000 р. № 91 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» Наказ Міністерства фінансів від 30.11.2001 р. № 559 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

15. П(С)БО 14 «Оренда» Наказ Міністерства фінансів від 28.07.2000 р. № 181 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

16. П(С)БО 15 «Дохід» Наказ Міністерства фінансів від 29.11.99 р. № 290 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

17. П(С)БО 16 «Витрати» Наказ Міністерства фінансів від 31.12.99 р. № 318 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

18. П(С)БО 17 «Податок на прибуток» Наказ Міністерства фінансів від 28.12.2000 р. № 353 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua>.

19. П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» Наказ Мінфіну від 25.02.2000 р. № 39 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

20. П(С)БО 26 «Виплати працівникам» Наказ Мінфіну від 28.10.2003 р. № 601 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

21. П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» Наказ Мінфіну від 07.11.2003 р. № 617 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

22. П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» Наказ Мінфіну від 24.01.2005 р. № 817 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

23. П(С)БО 31 «Фінансові витрати» Наказ Мінфіну від 28.04.2006 р. № 415 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

24. П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» Наказ Мінфіну від 02.07.2007 р. № 779 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

25. Бутинець Т. А. Бухгалтерський облік: навч. посібник для внз / Т. А. Бутинець, Л. В. Чижевська, С. Л. Береза ; ред. Ф. Ф. Бутинець ; ЖІТІ. - Житомир : Рута, 2000. - 670 с.

26. Василевська Н. Є. Конспект лекцій з дисципліни «Бухгалтерський облік» (для студентів 2 і 3 курсів денної та 3 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит») / Н. Є. Василевська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2010. - 135 с.

27. Васюта-Беркут О.І. та ін. Теорія бухгалтерського обліку. Навч. посібник. / О.І. Васюта-Беркут, Г.Ф. Шепітко, Н.О. Ромашевська; За заг. Ред. В.Б. Зхожая. — 2-ге вид., стереотип. — К.: МАУП, 2003. — 172 с.

28. Газета «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. —Режим доступу: <http://vobu.ua>

29. Макаренко А. П. Звітність підприємства: навчально-метод. посібник для студ. ЗДІА спец. 7.03050901, 8.03050901 «ОіА», 8.03050803 «Оподаткування» ден. та заоч. форм навчання : навч.-метод. посібник / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, Ю. В. Подмешальська ; ЗДІА. - Запоріжжя : ЗДІА, 2016. - 194 с.

30. Макаренко А. П. Облік в малих підприємствах: навч. посібник / А. П. Макаренко, Т. О. Меліхова, Н. С. Чакалова ; ЗДІА. - Дн. : Герда, 2013. - 328 с.

31. Макаренко А.П. Облік суб'єктів малого підприємництва : навч.-метод. посібник. / А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Н.С. Чакалова. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – 314 с.

32. Макаренко А.П. Оподаткування в системі обліку: навч.-метод. посібник / А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, О.В. Гамова. - Запоріжжя: ЗДІА, 2015. – 148с.

33. Макаренко А.П. Теорія і практика документування в обліку та аудиті : Навч.–метод. посібник. Ч. 1. / А.П. Макаренко, О.М. Панченко, Л.В. Таратута, Т.О. Меліхова, Л.А. Птіцина. – Запоріжжя, ЗДІА, 2011. – 194с.

34. Макаренко А.П. Фінансовий облік 1: навч. посібник для ВНЗ : [рек. М-вом освіти і науки України] / А. П. Макаренко, О. М. Панченко, Г. М. Бескоста ; ЗДІА. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Запоріжжя : ЗДІА, 2017. - 400 с.

35. Макаренко А.П. Фінансовий облік II : навч.-метод. посібник / А.П. Макаренко, Т.О. Меліхова, Г.М. Бескоста - Запоріжжя : ЗДІА, 2014. - 288 с.

36. Меліхова Т.О. Податковий облік і звітність на підприємстві : Навч.-метод. посібник. / Меліхова Т.О., Гамова О.В., Подмешальська Ю.В. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – 224

37. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. / В.Г. Швець— К.: Знання, 2004. — 447 с.